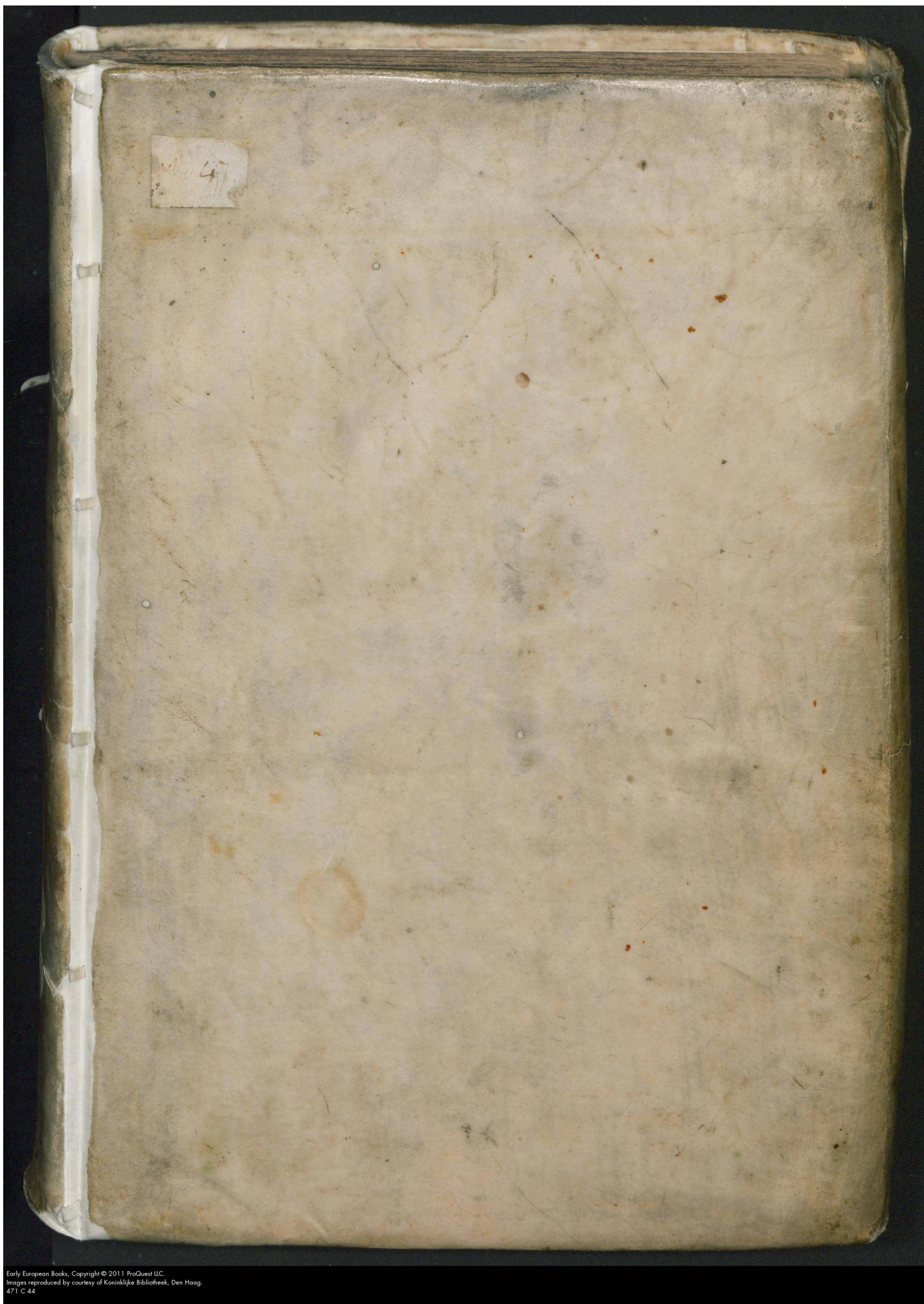
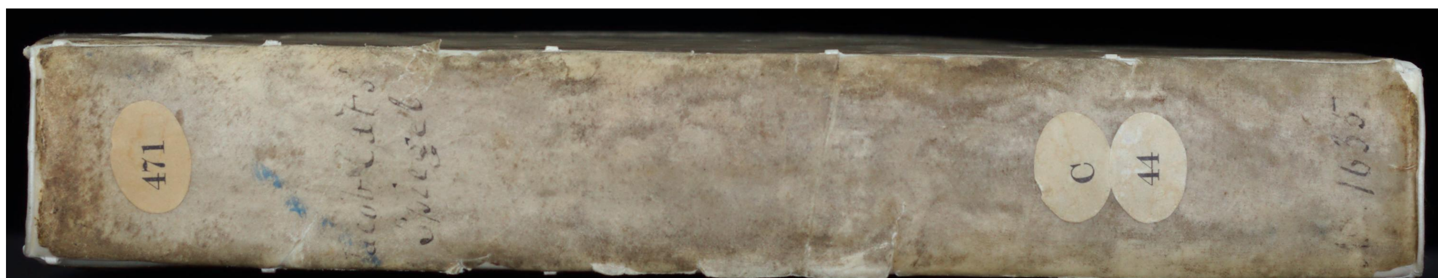
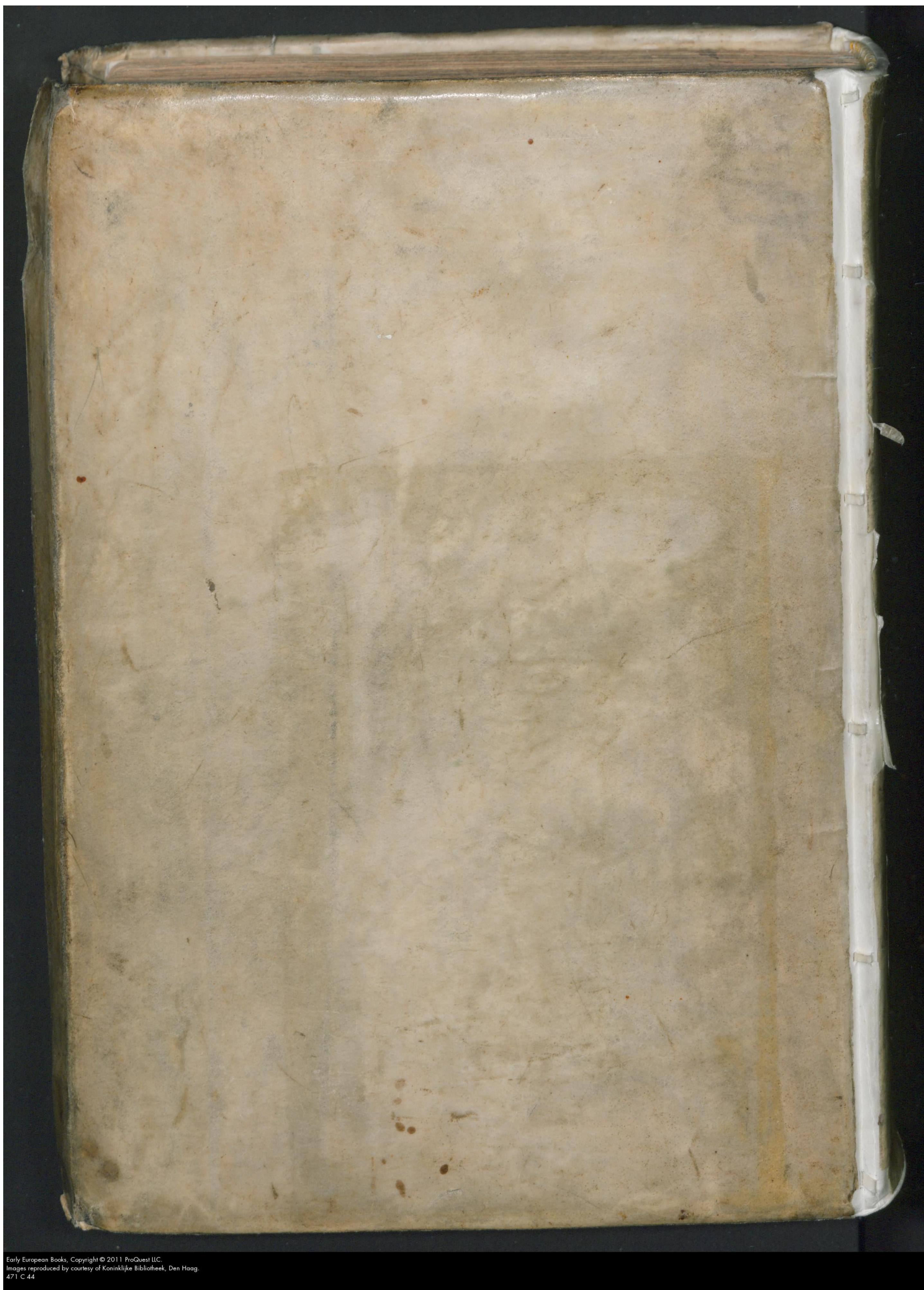

No 47

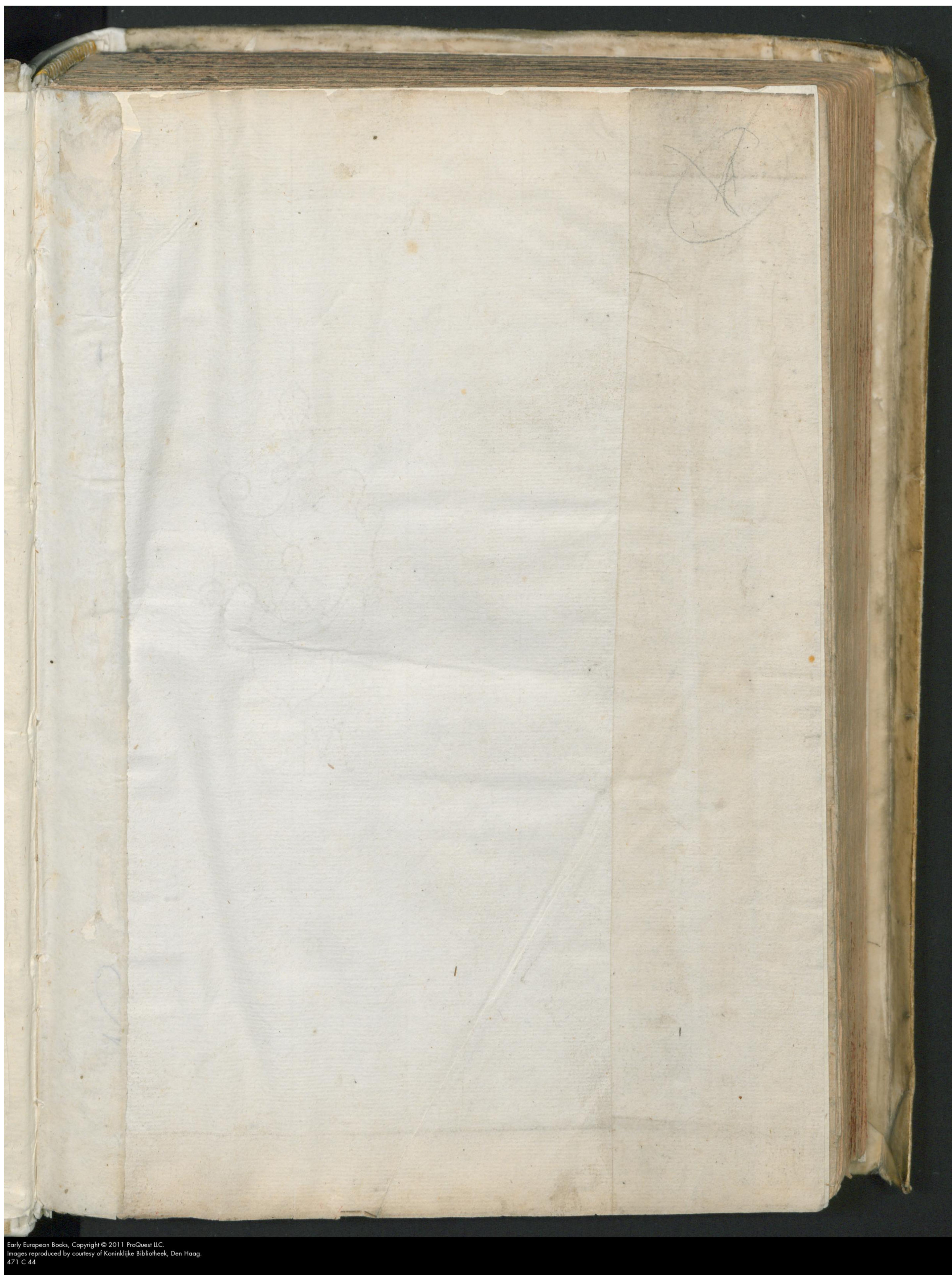

471
C
44

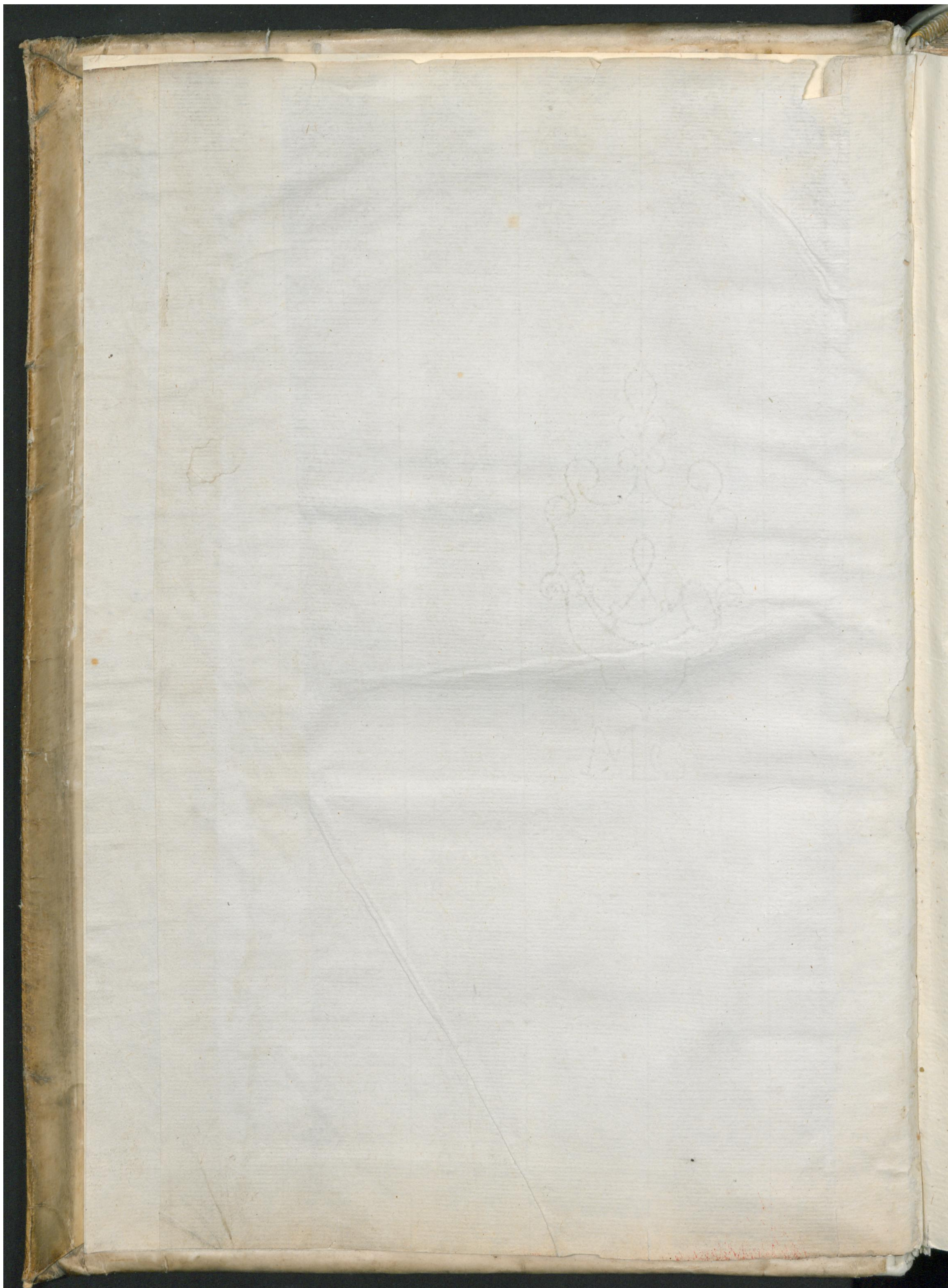

I. CATS

SPIEGEL

Van den *Ouden* ende *Nieuvven* Tijt.

Vannieus oversien, vermeerdert, en verbetert.

Derden Druck.

Elck spiegle hem selven.

T'OT DORDRECHT,

Ghedruckt by *Hendrick van Esch*, Boeck-drucker, vvoonende in't Hof, in de Druckerije van de Maeght van Dordrecht; *vor Matthijs Havius.* 1635.

Met Privilegie voor 15. Iaren.

Is te letten,

Dat op dit wverck Privilegie is ghegeven by de Hoogh-mogende Heeren Staten Generael der vereenighde Nederlanden, voor den tijt van vijfthien jaren: binnen wvelcken niemant directelick ofte indirectelick, in't geheel ofte ten deele, in't groot ofte in't kleyn, in eenigerley tale en vermach het selve nae te drucken, ofte doen drucken, te verkoopen, ofte elders na-gedruckt in de vereenighde Provincien te brengen, ende al-daer te verkoopen, sonder daer toe te hebben consent van den Autheur, ofte syns actie hebbende; op de verbeurte vande selve na-gedruckte exemplaren, ende daer-en-boven van de somme van ses hondert gulden, soo menighmael als bevonden sal wverden desen contrarie ghedaen te wvesen, soo wvel by den verkooper, als by den drucker te verbeuren: alles t' appliceren so als naerder by de voorsz. Privilegie is uyt-gedruckt, wvaer toe dese tegenwvoordige haer is dragende: zijnde 't selve Privilegie door last van de wvel-ghebore Heeren Staten Generael ghedaen op-maken in der bester forme, ende by den griffier van hare Hooghmog. onder-teyckent.

A°. 1650. DvBremden sculp.

VOOR-REDEN.

DEwijle, gunstige Leser, dat Nuttigheyt eñ Vermakelickheyt te samen gevoegt, van outs de gansche werelt deur syn geacht geweest als twee saucen om alle dingen smakelick te maken: ende dat ick eenigen tijdt herwaerts voor hebbe ghehadt, om (naer myn kranck vermogen) de liefhebbers onser tale van tijt tot tijt yet sulcx toe te schicken dat aen de selve tot beyde ghelijckelick aen-leydinge mochte geven; soo en hebbe ick tot diẽ eynde voor ditmael niet beters konnẽ voort-brengen, als het werck dat u hedẽ wert vertoont: bestaende in een nieuwe versamelinghe van oude spreeck-woordẽ en by-spreucken, uyt veelderhande talen en tijden met op-merckinge gekosen, en den loop van 's menschen leven bescheydentlick toe-gepast. Omme waer van den naeukeurigen leser, (tot beter gebruyck van alles) wat naerder t'onder-rechten, soo vinde ick goet soo wel over de Nuttigheyt als Vermakelickheyt van de byspreucken en spreeck-woorden in't ghe-

meen, ende op de gestalte van dit werck in't bysonder, by maniere van voor-reden, wat te seggen. Aengaende voor eerst de Nuttigheyt ende Vermakelickheyt van de spreeck-woorden in 't ghemeen, soo wil ick den gunstigen leser kortelick vijf bysondere nuttigheden, ende even soo veel vermakelijckheden van de selve, als met den vinger, aenwijsen. Belangende de Nuttigheden, dient aen-gemerckt 1. Dat by-spreucken ende spreeck-woorden (wesende als overghebleven voncken van de hoogh-dravende wijsheyt der voor-vaderen van d'eerste werelt [a]) zyn gewisse leer-meesters van den loop des levens, aenwijsende uyt oude onder-vindinghe, hoe in nieuwe ghevallen yder sich heeft te dragen. [b] 2. Datse, mits de spitse haerder scherpheyt, krachtelick door-dringen in de gemoederē der menschen, latende in de selve als sekere weer-haken, dienstigh tot op-weckinghe van dieper bedenckinghe, als wel voor eerst daer in scheen te schuylen. [c] 3. Datse gheheel

a De eerste spreeck-woordē zijn ontleent ende genomē uyt de Spreuckē der Wijsen/ ofte uyt den aert van de gediertē/ ofte uyt de eygenschappē van eenighe natien/ ofte uyt eenige ghedenckweerdige gheschiedenisse/ ofte andere soodanighe bysondere sakē: gelijck sulcx betuygen *Erasmus*, *Thomaso Buoni*, eñ andere vermaerde schryvers.

I Proverbi sono quelle perfettissime regole, che ci ammaestrano nel corso della vita humana, &c. Thom. Buoni ne' Prov. Ital.

b Wat is het (seydt Salomon) dat gheschiet is? even het selve dat ghschieden sal. Wat is het dat men ghedaen heeft? even het selve dat mē doen sal. Daer en geschiet niet nieuws onder der sonne, *Eccl. 1. 9. Certum est illud Thucydidis*, Donec eadem hominum natura manet, similia multa accidunt.

c Fit, nescio quomodo, ut sententia proverbio quasi vibrata feriat acrius auditoris animum, & aculeos quosdam cogitationū relinquat infixos *Erasm. Vid. Eccles. 12. 11.* Proverbiorum oratoribus maximus usus, cum illa magnâ ex parte nihil aliud sint, quam veterum sapientum dicta: ut non modò ijs ad ornandum uti liceat oratori, sed etiam inde pondus accedat orationi; quod ipsum & Aristoteles tradidit. *Vossius Orat. Inst. lib. 4. cap. 4.*

dien-

dienstigh zyn om oude, ende selfs oock uyt-heemsche schrijvers grondelick te verstaen, die andersins op veel plaetsen duyster eñ onsmakelick bevonden werden.[d] 4. Datse de rechte eygenschappen ende ingeboren aert van de natien ende volcken (uyt de welcke de selve haren oorspronck trecken) sonderlinge wel uyt-drucken, ende aen den leser levendigh vertooně.[e] 5. Datse niet alleen tot verwackeringhe des verstants, maer sonderlinge tot een rechte gesetheyt eñ vromigheyt des levens, in een kort begrijp van woorden, een goeden wegh banen.[f] Belangende de Vermakelickheyt van de by-spreucken en spreeckwoorden, d'ervarentheyt spreeckt selfs 1. Datse een reden verçieren als gesaeyde peerlen, ende inder waerheyt bevonden worden te wesen even die gulde appelen in silvere schalen, daer de wijse man van gewaegt, *Prov.*25.11.[g] 2. Datse gansch bevalligh zyn om hare kortheyts wille, ende mitsdien recht bequaem om onthouden te werden, hebbende ondertusschen in sich den ganschen keest van de wijste boecken, zynde midtsdien bequaem

d Vid. Erasm. in præfatione Chiliad.

e In proverb. invenias pigmenta Hispanicæ argutiæ, Thuscæ altiloquentiæ, Gallicæ Veneris, Germanici impetus. &c. *Scal. ad Cardan. Exerc.* 294.

f Spreeck-woorden (seyter een Hooghduyts schrijver) zijn als de kern van een reden / daer uyt wat meer veeltijdts verstaē / als geseyt wert: behelsende menighmael in twee ofte drie woorden ghenoeghsaem een gheheele predicatie.

g *Sono di tanta eccellentia gli proverbi, che si diligentemente osseruaremo tutte le lingue o Greche, o Latine, o altre più straniere; troveremo niuna tra quelle essere che non risplenda dell'ornamento di equelli: poscia che appaiano gli proverbi detti inventati da gl' huomini più sagi, i quali sotto amabile oscuritá, o pur sotto velamēti d'ingegnose trāslationi illustrano, quasi chiare stelle, la commun favella;*

quaem om gebruyckt te werden tot sinspreucken ende op-schriftẽ in velt-teyckens, glasen, gebouwen, eñ diergelijcke gelegentheden meer.[h] 3. Datse de bijtende waerheyt (die in haer eygen ghestalte by 't meerendeel der menschen veeltijts niet ten besten en wort op-genomen) met eẽ verbloemde om-reden tot in het binnenste der gemoederen behendelick indringen.[i] 4. Datse geheel buygsaem eñ reckelick zynde tot veelderley sakẽ, oock verscheyden van aert wesende, met groot vernoegẽ van hoorders ende lesers, ghevoegelick konnen werden verdraeyt, en tot andere ghelegentheden van saken merckelickẽ konnen werdẽ uyt-gebreyt.[k] 5. Datse door eẽ aengename duysterheyt sonderlinge bevalligh zyn, en wat anders in den schijn, wat anders na de waerheyt in sich hebben waer van de leser naderhant het rechte wit en ooghmerck komende te treffen, placht in syn ghemoet een sonderlingh vernoegen t' ontfangen; niet ongelijck den genen die onder de dichte bladeren een schoonen tros druyven, nae lange soecken, eyndelick komt te

ont-

onde non solo adornano ogni lingua, ma auvivano ogni ragionamento, o grave, o familiare, o domestico, o publico, o privato. Thomaso Buoni. d. prevat. Prov.

h Weynige spreeck-woorden door een scherp-sinnige kortheyt gaen dickmael te boven, en zijn bequamer tot leeringe als geheele eñ groote boeckẽ: en gelijck de sonne met een kleyn straeltjen dickmael een duyster hol verlicht (schoon het selve verre is gelegen) soo konnen oock de spreeck-woordẽ uyt het verstant de duysternisse van onwetenheyt verdrijven, en de ware deught daer in vesten. *Typot de Symbol.*

i De woorden der wijsen zijn spiessen en nagelen, *Salom Eccles. 12. 11.* Hinc Ciceroni Salina dicta. Anglis, *Pointed speeches.* A hjs, Mucrones verborum. & proverbia esse sententias vibrãtes, ubi mordax illud Verum, quo imbecilliores facile offendun tur, suavi quodam temperamento diluitur.

k *Les Proverbes signifiët, ce que le lecteur voudra.* Alia quippe atque alia est ejusdem rei interpretatio. *Livius.* Gelijck als de schilder wil, soo moet St. Joris dẽ draeck steken.

ontdecken. [l] De bevindinghe leert ons dat veel dingen beter aert hebben alsse niet ten vollen gesien, maer eeniger-maten bewimpelt en over-schaduwet ons voor-komen: 'twelck *Poppæa*, de Keyserinne, wel verstaende (ghelijck van de selve getuyght wert) was gewoon haer niet te laten sien, als soo wat bedeckt, eñ als in een schaduwe, om het gesichte der om-standers niet te versadigen. [m] De by-spreucken dan en de spreeck-woorden bevonden zynde te wesen van soodanigen nuttigheyt ende vermaeck, als voren is gheseyt; soo en isset niet te verwonderen dat de beste, wijste, oudtste, ende aensienlickste van alle volcken en tijden met de selve oyt veel hebben op gehadt. Men vint dat niet alleenlick de voor-treffelickste onder de Heydensche Philosophen, als *Aristoteles*, *Cleanthes*, *Chrysippus*, *Aristides*, *Zenodorus*, *Didymus*, *Theophrastus*, *Milo*, *Diogenianus*, en oock andere meer, de selve versamelt ende veel ghebruyckt hebben, maer oock dat de voornaemste onder de gene die den waren God waerlick hebben gekent, soo Koningen, Propheten, als Apostelen,

jae

l Proverbium est sermo acutus rem manifestam obscuritate tegens. Vide Typot. de Symb. Thomos. Buoni, Eras. & alios. Nicolao Zegero, viro apprimè erudito, ea tantum sunt proverbia quæ hęc tria complectuntur; Vt apud complures sint celebrata jactataque: ut scito quopiam figuræ alicujus involucro, aut certè erudito aliquo Laconismo secernantur à sermone communi: ac denique, ut salutarē contineant sententiam. Iulius Scaliger parœmiam censet esse orationem vulgatam, allegoricam, sive alludentem. Hadrianus Iunius, orationē vulgò in usu habitam, allegoricè aliquid innuentem. Theophylactus orationem oblique & occultè, atque omninò collatione quadam aliquid, quod proposuerat, ostendentem. Synesius orationem, quæ sententiæ dignitatem habens ac antiquitatem è Philosophia depromptam, gravem plane obtutum lectori e hibeat. Vid. D. Gerard. Vossium Orat. Inst. lib. 4. cap. 4.

m Ne satiaret aspectum *inquit Tacitus*; vel quia sic decebat.

ja de eenige Sone Gods, even de Heere Christus selfs, [m] hier van werck hebben gemaeckt, ende niet veronweerdigt de selve in hare schriften ende redenen, na gelegentheyt, te vermengen: behalven dat de machtighste koningh van Israël, ende met een de wijste man die oyt was, daer van met opset heeft gheschreven; gelijck mede doet *Jesus Syrach*, ende van gelijckē *Bensira*, wiens groot-vader (soo gelooft wert) is gheweest de Propheet *Ieremias*, [n] eñ dit alles op seer goede gronden, ende om bysondere redenē. Want isset van ghewichte te houden dat een wijs man seyt; veel meer dat veel wijse seggē, noch meer dat de wijste van veel landen seggen, noch meer dat de wijste van de gansche werelt seggen, ende dan noch boven al, dat alle de wijste van tijt tot tijt, ende met tusschen-loop van veel tijden en eeuwen een-stemmelick hebben geseyt, eñ gestadelick noch blijven seggende. [o] Spreeck-woorden (seyter een) zyn dochters vande langh-duerige onder-vindinge, zyn als beproeft gout, jae als enckele Gods spraken. [p] Spreeck-woorden hebben behouden, ende (tot dese

m Huc pertinent hęc, & alia: *Vbi cadaver, ibi aquilæ. Canis ad vomitum.* & similia, quæ vide in Adagijs veteris & novi Testamenti Martini Delrio.

n Bensira ab Ebræis inter priscos sapientes numeratur, & nepos Ieremiæ Prophetæ fuisse creditur. Ita Paulus Fagius epist. ad Gasparum Heldelinum.

o Philosophus quidã interrogatus, quidnam hic in optimis numeraret? optimè respondit; Quod maximè commune est. *Bucherus in Gnomol. præfat.*

o Summæ authoritatis esse debet, in quod uno ore plurimæ cõsentiunt gentes. *Cicer.* Prudentia ex sapientum sententijs propemodum vaticinatur. *Christoph. Besuldus axiom. phil.*

dese onse eeuwe toe) over-gebracht het gene dat noch metale pilaren, noch ghehouwe sarcken , noch harde marmersteenen, van den knagenden tant des alverteerenden tijdts hebben konnen bewaren. q Spreeck-woorden doen ons sien in de voorige ende tegenwoordige werelt, ja dickwils meer als de oude selfs oyt daer in hebben gesien : want gelijck een dwergh , verheven zynde op de schouderen van een reus, verder siet als de reus selfs; insgelijcx onse eeuwe (hoe wel minder in hooge wetenschap als de oude) geholpẽ (boven de wijsheyt der voor-vaderen) met eygen onder-vindinghe, siet en seyt dickwils meer als de outheyt selfs te voren heeft gedaen. Al het welcke by my over-wogen eñ in-gesien wesende, soo hebbe ick geoordeelt dienstigh te wesen in onsen tijt ende tale aen de inwoonders deses lants mede yet wat van dingen deser stoffe in handen te geven , en daerom en hebbe ick niet in't ghemeen by een gheraept alderhande spreeck-woorden sonder onderscheyt; maer alleen de gene die, bovẽ de eygenschap van een soete verbloeminge, yet

** die-

p Publici rumoris authoritas est instar oraculi.

Non omninò de nihilo est quod publico sermone circumfertur. *Hesiod.*

Publicus rumor nunquam ferè frustra. *August.*

Omnium consensus, naturæ vox est. *Cicer.*

I proverbi sono tutti provati.

Gemeene roep heeft veel wat waers.

I proverbi non sono da farsene besse.

Gemeen geruchte is selden gelogen.

q Syrach 8. 9. 10.

Ne mesprise point les propos des anciẽs sages, mais entretien-toy en leur sages sentences. Car tu apprendras d'eux doctrine, & sage jugemẽt, & le moyen pour faire service au princes.

Tels propos assaisonnez par divers aages & experiences, apprenent les nouvelles du monde, les moyens pour s'y conduire, & la voye pour en sortir.

dienende tot leere ende verbeteringe in haer zyn hebbende. Boecken (myns oordeels) behoorẽ te wesen gelijck een van de oude wilde dat de maeltijdẽ souden zyn, achtende die de beste niet, in de welcke men eẽ tijt langh gansch uytgelaten-vrolick was geweest, ende daer men veel gegeten en gedronckẽ hadde, waer van men dan noch des anderen daeghs in mage ofte hooft groote pijne komt te gevoelen; maer wel de sodanighe, daer van men de beste smake eerst des daeghs daer aen gewaer wert, door het herkauwẽ van de goede tafel-reden aldaer voor-gevallen. Ick wensche dat al het gene de gemeente om te lesen in handen wert gegeven sodanigh ware, dat de leser niet eenigh ongesouten vermaeck daer door werde aen-gebracht; maer sonderlinge dat een yder naer het lesen sich in eenigen deele t'elcken verbetert mochte vinden, ende alsoo een goede na-smake (hem ten besten) daer van mochte behouden: en om dier oorsake wille hebbe ick my in desẽ gedient van leersame spreucken beyde uyt oude ende nieuwe talen, uyt de welcke (nae

myn gevoelen) konnen werden af-genomen treffelicke gront-regels van verscheyden stoffe, die in dẽ loop des levens alderhande menschen konnẽ dienstigh zyn. Insgelicx hebbe ick goet gevondẽ (tot meerder licht en nuttigheyt van den leser) in de ordre van dit werck te volgen den ghewoonlicken loop van 's menschen leven, ten eynde een yder, naer syn ghelegentheyt, spoedelick en sonder lange soecken syn gerief daer in soude mogen vinden. Ick hebbe van gelijcke de hooft stucken van de selve gesocht te verlustigen door de Nederlandtsche dicht-konste: ende alsoo de Poësie te rechte by de oudẽ wert geseyt te zyn een sprekende schilderije, ende de schilderije aen d'ander zyde een swijgende Poësie; soo hebbe ick het voorsz. werck mede doen verçieren door de schilder-konst: waer in, onder andere, daer op mede is acht genomẽ (om door de veranderinghe den leser des te meer vermakelickheyts aẽ te doen) dat veeltijts de kleedinge en het wesen selfs van de figueren zyn ghestelt na de tale van het spreeck-woort, daer op het beeldt

ſlaet, zynde op een Spaens, Italiaens, Frans, ofte ander ſpreeck-woort ghepaſt een Spaenſche, Italiaenſche, ofte Franſche kleedinghe en weſen, ſoo veel de kunſte heeft willen geven; in voegẽ dat hier de wijsheyt van oude en nieuwe volcken niet alleen geleſen, maer oock eeniger-maten geſien kan werdẽ. Waer by dan noch komt dat onder elck hooftſtuck zyn gevoeght eenighe over-eenſtemmende ſpreeck-woordẽ van andere volcken op die ſtoffe paſſende, op dat de eendracht en ghelijckheyt van oordeel van verſcheyde natien, in een en het ſelve leer-ſtuck t'ſamen komende, te beter by den leſer ghevat, en van meerder gewichte geacht mochte werdẽ. [r] Ten leſten hebbe ick mede goet ghevonden op verſcheyde plaetſen menighte van ſpreeck-woorden hier by te voeghen in haer oorſpronckelicke tale, ten eynde (elcke ſprake in haer ſelven een byſonderen aert hebbende) de leſer de talen verſtaende, des te beter de rechte geur en eygenſchap van de ſpreuckẽ en ſpraken ſoude mogen in-nemen. [s] Siet dan hier, goet-gunſtige leſer, in't korte myn

r Quid probabilius, quam quod nemo nõ dicit? quid verisimilius, quam quod tot nationum conſenſus, velut idẽ ſuffragium, comprobavit? *Cicer.*

oogh-

oogh-merc in dit tegenwoordig werck, het welcke ſodanig is dat eẽ yder tot ſyn eygen gebruyck het ſelve vã tijt tot tijt kã vermeerderen met de by-ſpreuckẽ en ſpreeck-woorden die hy hier en daer ſal mogen hooren of leſen; tot hoedanige vermeerderingh dies te meerder ſtoffe is, vermits ick, nu een geruymen tijt met verſcheyde ſakẽ (boven myn gewoonlick beroep) beſigh zynde geweeſt, hier toe niet en hebbe konnẽ brengẽ ſodanigen vlijt en tijt als wel noodig ſoude zyn geweeſt. Doch hier noch werdende bygebracht ſodanige vermeerderinge, als voren is geſeyt, ſoo vertrouwe ick vaſtelick dat metter tijt uyt dit werck ſoude mogen ontſtaen een lieffelicke honighraet te ſamen ghebracht ende gewracht uyt de beſte bloemen van oude en nieuwe ſchrijvers, ſmakelick voor alle monden die niet geheel onſmakelick en zyn; in voegen dat het ſelve ſal konnen dienen d'onwetende tot onderwijſinge, de wijſe tot ouderhout, de kinderen tot leere, de jongelingen tot breydels, den ouderdom tot vermaeck, ende alle menſchẽ in 't gemeen tot een SPIEGEL

s Habent hoc peculiare pleraque proverbia, ut in eâ linguâ ſonare poſtulent, in quâ nata ſunt: quod ſi in alienum ſermonem demigrarint, multum gratiæ decedat. Quemadmodum ſunt & vina quædam, quæ recuſent exportari, nec germanam ſaporis gratiam retineant, niſi in his locis in quibus proveniunt. *Eraſm.* *Cui conſonum eſt quod ait magnus ille magni filij pater, Iul. Caſ. Scaliger de Subtilit. ad Card. Exer. 294.* Sic itaque cenſeo. Venere propriâ, quaſique nativo cujuſque linguę decore foveri ſententias quaſdam, ſubnixaſque certis, ut ita dicam, idiomatiſmi fulturis ſuſtineri: quas in aliam quaſi coloniam ſi deducas; ijdem ſanè ſint cives, gratiã priſtinæ commendationis nõ retinebunt. Hoc ita profecto demum eſt, atque ſi frenum imponas bovi. *Vid. ſeqq.*

der Waerheyt. Duyt ons voornemen ten besten, geniet onsen arbeyt, weerde Lants-genooten, en weest gegroet van

uvven gansch dienst-plichtigen

JACOB CATS.

Aen den Leser.

Meynt yemant desen boeck te langh of groot te vvesen,
Die mach, indien hy vvil, alleen maer vveynigh lesen;
Een reden, sonder meer, een regel vvel gevat,
Een spreucke, vveerde vrient, is hier een groote schat.
Soo ghy daerom dit vverck mißchien eens quaemt te koopen,
Wilt oock het minste vvoort niet haestigh over-loopen:
Herkaut, eer dat ghy svvelght; slockt niet, gelijck een vraet:
Maer denckt meer, als ghy leest, en leest meer, alßer staet.

ECCL. 12. 13.

Les propos des sages sont comme aiguillons.

Hier is vvat plomps, hier is vvat scherps,
Hier is vvat lasf, hier is vvat serps,
Hier is vvat kroms, hier is vvat rechts,
Hier is vvat goets, hier is vvat slechts,
Hier is vvat van de middel-maet;
Weet dat het soo met Boecken gaet.

VER-

VERKLARINGE
op de Titel-plaet.

TOt verstant van de Titel-printe dient ghelet dat PRVDENTIA, *dat is VVijsheyt, gesetentusschen* RATIO *en* MEMORIA, *dat is, Reden en Gheheuchenisse, een goede spreucke bedacht hebbende, geeft de selve over aen hare vriendinne de Reden, om die in vvat naerder achtinghe te nemen. Reden, de spreucke goet vindende, langtse aen Gheheuchenisse hare gespeule, ende die vvederom aen den Tijt: de vvelcke den omme-loop der Iaren ghebruyckende tot een spiegel, voor syn dochter de VVaerheyt, ende bevindende de spreucken aen haer vvel te gelijcken, laet toe dat de Fame de selve mach voeren al vvaer menschen vvoonen; en daer uyt vvert ten lesten een Spiegel van de Ouden ende Nieuvven Tijt, vvesende de rechte Spiegel der VVaerheyt.*   *Spiegelt u daer in Leser, en vaert vvel.*

HESIODVS.

Φημη δ' ὄυτις πάμπαν ἀπόλλυται, ἥντινα πολλοὶ
Λαοὶ Φημίζουσι, θεὸς νύ τις ἐστὶ καὶ αὐτή.

MARTIALIS.

Non hic Centauros, non Gorgonas, Harpyiasque
Invenies; hominem pagina nostra sapit.

Hier moet de leser doen, gelijck de kieckens drincken,
Dat is op yder vvoort een lange vvijle dincken:
Hier moet de leser doen gelijck het schaepjen eet,
Dat nimmermeer en svvelght, als na den derden beet.

In-

In-hout ende ordre van't jegenvvoordige vverck.

HEt eerste deel begrijpt de Opvoedinge van kinderen, *door spreeck-vvoorden, sinne-spreucken, gedichten ende platen aenghevvesen:* Iongelingen en haer bedrijf, Reys-lesse, *ende de spreeck-vvoorden daer toe dienende, soo te vvater als te lande; van gelijcke de* Iacht, Peerden, Honden, *en diergelijcke: als mede 't beleyt van* Eerlicke vryagie, Bedrogene onteerde vrysters, Overspeelsters, lichte Vrouwen, veroude Maeghden, en de gene die haer kans verkeken hebben: *en ten lesten* Liefdes Kort-sprake. *'tvvelck is een kort begrijp van allerley minne-plichten.*

Het tvveede deel hout in, de gront-regels voor gehoude lieden van Huyselicke saken, winste, verlies, sparen, verteeren, gasten nooden, grooten of kleynen staet houden, *met veel gedenckvveerdige spreucken van verscheyde natien op die en diergelijcke ghelegentheden.*

Het derde deel ombelst, Saken van state, ampten, officien, plichten van Prinçen, ende persoonen van hoogen state, losheyt van menselijcke saken, Christelijcke bedenckingen, sinne-spreucken, den ouderdom, swackheden en sieckten rakende; *menighte van bemerckingen, roerende de onderhoudinghe van de gesontheyt: en ten lesten* bedenckelicke spreucken, *nopende het eynde alles vleesch.*

SENECA.

In eodem prato bos herbam quærit, canis leporem, ciconia lacertam.

Aen den Leser.

'Tis met dit Boeck alsoo gestelt
Als met een ruym en open velt;
De koeye pluckter voedsaem gras,
De bijen honigh ende vvas:
De kickvorsch vinter jeughdigh lis,
Den oyevaer een hagedis:
De seugh die vvroeter vvortels uyt,
De mensch die leester heylsaem kruyt:
De spin die suyghter haer fenijn;
Het aes is nae de monden zijn.

Rami

Rami correcti rectificantur; trabs minimè.

Jonck rijs is te buygen / maer geen oude boomen.

De man op de ladder staende, spreeckt.

NAdien ick stoffe soeck om my een huys te bouvven,
Soo vvil ick desen boom ter aerden neder-houvven:
Het is een keestigh hout, maer vry al vvat te krom;
Dies poogh ick desen balck te buygen anders om.
Maer schoon ick dien omvangh met hondert taye vvissen,
Soo moet ick evenvvel mijn vvit en hope missen:
Hy is te vvonder hardt, en al te byster steegh;
Dus blijft hy in den stant, ghelijck hy eertijts pleegh.

Doch, t'vvijl ick besigh stae, soo hoor ick van beneden
Een onvervvachte stem, een onbekende reden;
Een (ick en vveet niet vvie) let op het geen ick doe,
En roept met luyder stem my dese lesse toe:
Ey! vvaerom dit beslagh ontrent veroude basten?
Hoort, macker, dit gevvas heeft al te steege quasten,
Daer is geen rechten aen, dus, lieve, zijdy vvijs,
Verlaet den ouden tronck en buyght het jeughdigh rijs.
Maer duyt dit niet alleen op raeuvve boom-gevvassen,
Het kan oock boven al op uvve kinders passen;
Hoort, Vaders van het huys, de jeught, de teere jeught
Dient van den eersten af gebogen tot de deught.

' T Jegenwoordigh spreeck-woort is genomen uyt de Arabische spreucken onlanghs te samen vergadert ende
Cent. 2. prov. 66. overgeset door den tael-geleerden *D. Erpenium* ghewesen Professor in de Hooge-Schole van Leyden: het selve spreeck-woort vermaent alle ouders ende voogden / dat niet als de jonge jaren zijn bequaē tot onderwijsinge; ende dat daerom de selve tot dien eynde dienen waergenomen. Hier op heeft ghesien Jesus Syrach cap. 30. 12. *Buyget* (seyt hy) *u kint den hals, tervvijl het noch jonck is, op dat het niet hartneckigh en vvorde.* Veel spreeckwoorden onser eeuwen komen in woorden ofte in sin / ofte oock dicwils in beyde / hier mede over een: de Francoisen
Cent. 2. prov. 76. seggen (als *Scaliger* betuyght) genoeghsaem met de selve woorden:

Frans. *Vieil arbre malaisé à redresser.*

Hoogd. Al te baume seind böß zu biegen.

Al te hunden böß bandig zu machen.

Eth moeth zeitlich krummen das ein guter hack sol werden.

Ital. Fin che la pianta é tenera besogno drizzarla.

Nederl. Terwijl het rijsje swack is / moet men't buygen.

'Tmoet vroegh krommen dat een goede reep worden sal.

'Tis quaet oude honden aen banden te leggen.

Men mach syn oude schoenen verwerpen / maer niet syn oude seden.

De hen is / als haer wen is.

Ghewoonte maeckt eelt.

Wat heeft gheleert de jonger man
Dat hanght hem al syn leven an.

Quae wennis / quae schennis.

Nutritura passa natura. Ital.

Della matina si cognosce il buon giorno.

L'haver cura de putti Ital.
Non è mestier de tutti.

Tagyri adeth gaiet mischkhiuldur. Turcx.

.i. Mutare consuetudinem difficillimum.

Γέροντα δ' ὀρθοῦν φλαῦρον, ὃς νέος πέσοι. Aristoph.

.i. Erigere durum est, qui cadit juvenis, senem.

Lat. Annosam arborem transplantare. *eodem sensu adagium refertur ab Erasmo.*

Virg. 2. Georg. Adeo à teneris consuescere multum est.

Horat. Quo semel est imbuta recens, servabit odorem Testa diu.

Cicero. Vt sementem feceris ita & metes.

Petron. Vestes vinctas diutiùs ruga conficit.

Vulgar. Vrit maturè quod vult urtica manere.

Psittacus senex negligit ferulam.

Frans. *Ce que le poulain prend en jeunesse.*
Il le continue en vieillesse:
Et ce que prend à la donture,
Il le maintient tant qu'il dure.

Nouriture passe nature.

ce que Plutarche a doctement demonstre par des raisons, & par des exemples, au Traitté Comment il faut nourir les enfans.

Lo que en la leche se mama
En la mortaja se derrama. Spaens.

.i. *Ce qu'on tette avec le laict*
au suaire se respond.

.i. *Dure jusques à la mort.*

Castigar vieja, y espulgar pellon, Spaens.
dos revancos son.

.i. *Chastier une vieille & espucer* Frans.
un pelisson, deux follies ces sont.

Mon enfant, appren doctrine de ta jeunesse, & tu trouveras sagesse qui te durera jusqu' à ce que tu auras les cheveux blancs. Syrach 6. 18.

As tu des enfans, instrui les, & leur ploye le col des leur jeunesse. Syrach 7. 23.

Laet ons dan besluyten, ende seggen:

TErvvijl het rijs is jonck en svvack,
En heeft niet eenen harden tack,
Tervvijl het spruytje buygen kan,
Soo moet een neerstigh bogert-man
Het boomken leyden metter hant,
Het boomken houden in den bant;
Ten eynde dattet sonder boght
Ter voller hooghte komen moght.

Leyt, vrient, en leert u vveerde kint
Soo haest syn eerste jeught begint;
VVant kromt het dan, en recht ghy't niet,
Soo ist een eeuvvigh huys-verdriet.

Een rotten appel in de mande
Maeckt oock het gave fruyt te schande.

Het appel-wijf spreeckt.

SChoon kint, die menigmael hier neerstigh komt geloopẽ
Om eenigh boom-gevvas van my te mogen koopen,
Ick moet nu danckbaer zijn, en brengen aen den dagh
Dat u en uvvs gelijck ten goede dienen mach.
Ick ben een oude vrou, en hebbe lange jaren
Met fruyten om-gegaen, met fruyten om-gevaren:
En onder dit beslagh soo heb ick yet gesien
Dat aen de teere jeught ten goeden kan gedien.

Daer

Daer mach geen rotte peer in onſe manden vveſen,
En vvatter niet en deught dat dienter uyt geleſen;
VVant iſſer yet geblutſt, of anderſins beſmet,
'Tis ſeker dat het quaet ſich veerdigh overſet.
Iſt niet een ſelſaem dingh! veel hondert gave peeren
En konnen noyt het rot uyt eenen appel vveeren;
Maer iſſer ſlechts een vrucht in eenigh deel geſchent,
Die treckt tot haer bederf al vvatter is ontrent.
Een druyf, die vunſtigh is, die kan een tros bederven,
Een ſchaep dat vyerigh is, dat doet een kudde ſterven,
Een brant-aer in den ſchoof beſmet het ganſche zaet;
So vruchtbaer, vveerde maegt, ſo vruchtbaer is het quaet.
VVel, zijt ghy dan geneygt om niet als goet te leeren,
VVilt boos en dertel volck van u geſelſchap keeren;
VVant hoe dat ſchoon gevvas is van een ſachter aert,
Hoe dattet lichter ſmet, en naeuvver dient bevvaert.

GVicciardin in ſyn boeck het welck hy ſyn *Vyren van vermaeck* genoēt heeft/ ſeydt datter is een ſonderlinge en vaſte kunſte om yemants innerlicken aert en eygen weſen ſekerlijck te kennen/ en dat (ſoo hy aldaer verklaert) indien men neerſtelijck let met wat gheſelſchap hy veeltijts omme gaet:

Want twee van eenen aert
Die zijn terſtont ghepaert.

als *Cicero* inden perſoon van *Cato* eertijts ſeyde/ dewyle de nature altijt na haers ghelijcke is hellende; en daerom ſeyt het Spaens ſpreeck-woort ſeer wel op deſe ghelegentheyt:

Di me con quien iras,
Dizir te he lo que haras.

Seght ons met wie dat ghy verkeert,
Soo heb ick uwen aert gheleert.

Quaet geſelſchap te ſchouwen is daerom een van de noodighſte ſaken in de opvoedinge der jonckheyt: en hoe ſchadelick het ſelve is/ kan onder andere daer uyt werden afghenomen/ dat David een man nae Gods herte/ en Salomon de wijſte van alle Vorſten/ beyde deſe materie de eerſte plaetſe in hare ſchriften hebben ghegeven. David in ſynen eerſten Pſalm/ en Salomon in 't eerſte Capittel ſyner Spreucken: waer mede de ſpreeck-woordē van alle natien overeen komen/ als hier nae te ſien is.

Handelt ghy 't peck,
Ghy krijght een vleck.

Brebis rongneuſe Frans.
Faict l'autre tigneuſe.

One rotten ſcheepe wil marre a Engels.
whole flocke.

La mancana podrida Spaens.
Pierde a ſu compannia.

Vnica prava pecus inficit omne Lat.
pecus.

 Dum

Ovid. Dum spectãt læsos oculi, læduntur & ipsi.

Iuvenal. Sat. 2. ——— Grex totus in agris
Vnius scabie cadit, & porrigine porci:
Vvaque conspectâ livorem ducit ab uvâ.

Ital. Chi prattica co' lupo, impara à urlare.

Hoogd. Wer unter den wolffen ist / muß mit ihnen heulen.

Ein reudig schaf macht die gantze heerde reudig.

Nederl: Een schurft schaep maeckter veel.

Die by de kreupelen woont / leert hincken.

Vuyle gronden bederven de kabels.

Die met den goeden omme gaet /
En acht ick noyt mijn leven quaet:
En die met quade veel verkeert /
En heb ick noyt voor goet ge-eert.

Daermen mee verkeert /
Wortmen mee ghe-eert.

Griecx. Κακοῖς ὁμιλῶν καὐτὸς ἐκβήσῃ κακός.

.i. Malos frequentans ipse & evades malus.

Spaens. Allegate a los buenos, y seras vno dellos.

Frans. *Accoste toi de gens de bien, & tu en seras du nombre.*

Spaens. El herrero y su dinero todo es negro.

Frans. *Le forgeron & son denier tout est noir.*

Spaens. En la casa del alboguero, todos son albogueros. .i.

Frans. *A la maison du fluteur, tous sont ioüeurs de flustes.*

Ital. Chi dorme co' cani, si lieva con le pudci.

Frans. *Qui se couche avec des chiens, se leve avec les puces.*

Ital. Dimmi con chi tu vai,
E sapra quel che tu sai.

Lat. Malignus comes quamvis candido & simplici rubiginem suam affricat.

Senec. Qui ambulat in sole coloratur, etsi aliud agat.

Cicer. Tempora & loca semper aliquid contagij aspergunt.

Ital. Chi và al mulin, s'infarina.
Chi ha mal vicin, ha mal matin.
Chi tocca la pece, s'imbratta le mani.

La mala compagnia è quella che mena gli huomini alla forca.

D. Chrysostomus in hanc sententiam.

Lat. Natura rerum sic est, ut quoties bonus malo conjungitur, non ex bono malus melioretur, sed ex malo bonus contaminetur. Sic unum pomum malum facilè centum bona corrumpit: at centum bona nunquam unum corruptum efficient bonum.

Siet van dese materie meer / by dese na-volgende: Prov. 13. 20. Syrach. 7. 2. Richter. Axiom. Oecon. 168. & seqq.

Ovis

Ovis ovem sequitur.

Dwaelter een schaep upt de baen /
Hondert salder qualick gaen.

WAer oyt een schaep springt uytten bocht,
En geeft hem in de ruyme locht,
Daer vvorter stracx al meer getelt,
Die poogen naer het open velt;
Soo datmen haest den ganschen hoop
Siet hier en ginder op den loop.
Besiet hoe vruchtbaer is het quaet
Het vint terstont een mede-maet.
VVie doeter oyt een malle greep,
Die niet en heeft haer nae-gesleep?
En vvaer doch is een grilligh man;
Die niet syn aenhangh maken kan?
VVel, kinders, vvie ghy vvesen meught
Dit raeckt voor al u svvacke jeught.
Dus hoet u voor een quae gespeul;
VVant eenen dvvaes die maeckter veul.

Decur. 3. adag. 3. DIt spreeck-woort is by *D. Drusium* uyt het Hebreeusch ghenomen / en wort gepast op de gene die yet sien doē / en sonder oordeel het selve nae volghen: gelijck de schapen (slechte ende eenvoudige dieren wesende/) gemeenlijck doē/ het welck mede niemant soo seer als de kinderen eygen is: des oock in onse tale diergelijcke spreeck-woorden te vinden zijn / als hier en elders te sien is.

Nederl. Alsser een schaep over de post is / soo volgender vele.

Waer een hont aengehepist heeft / daer volghter meer.

Een geck maeckter veel.

Todos somos locos, los unos de los otros. .i. Spaens

Tous sommes fols les uns des autres.

Wy leeren geck zijn van malkand'ren;
Want eenen sot die maeckt den and'ren. Frans.

Vn tristo ne fa cento. Ital.

Ein schalck macht den andern. Hoogd

Waer dat de slangh'thooft in kan dringen,
Daer salse 't gansche lijf in wringen.

De vader spreeckt. KOom hier, mijn vveerde kint, ick moet u heden leeren
Hoe ghy u domme jeught sult mogen over-heeren:
Koom hier, stae nevens my, en let op dit geval,
Dat ick u, tot bericht, voor oogen stellen sal.
Siet, vvaer de gladde slangh den kop vveet in te vvringen,
Daer vveetse stracx het lijf ten vollen in te dringen:

Let

Let vry, let op het ſtuck, het hooft dat maeckt de baen,
En vvaer dat ingangh krijght daer is geen houvven aen.
In alle ſlim bejagh, in alle quade ſaken,
Daer moet een teere ziel den aenvangh leeren ſtaken;
VVeert, lieve, vveert het vviet, en doot het booſe kruyt,
Eer dattet verder gae, en eer het vvijder ſpruyt.
De boom, die ons bedeckt, en nu begint te bloeyen,
VVas maer een enckel rijs, doen hy begon te groeyen;
En noch ſoo vvaſt hy voort; en ſoo hy langer ſtaet
Soo ſult ghy vruchten ſien, en in de vrucht het zaet.
Ghy dan, die zijt geneyght om in de tucht te leven,
VVacht u van aen het quaet den eerſten voet te geven;
» Hy valt, eylaes! hy valt, tot in de vuylſte luſt,
» Die van den eerſten af haer voncken niet en bluſt.

Nederl. **VAn den boot raeckt men in het ſchip.**

Frans. *Du petit vient on au grand.*

Petite eſtincelle engendre grand feu.

Nederl. **Van een voncke brandt het huys.**

De Baſiliſcus moet in 't ey vertreden worden.

Lat. Principijs obſta.
Venienti occurrite morbo.
Periculoſum eſt canem inteſtina guſtare.
Satius eſt initijs mederi, quàm poſt cauſam vulneratam remedium quærere.
Flamma fumo proxima.
De parvâ ſcintilla magnum ſæpe incendium.
Pravis aſſueſcete ſermonibus eſt via ad rem ipſam.
Bovem tollet, qui vitulum ſuſtulerit.

Hoogd. **Wen man den teuffel in die Kirchen laſt kommen/ ſoo will er gar auff den altaer.**

**Een quaden ſin/
Steuyt in't begin.** Nederl.

En iedes ding muß ein anfang haben. Hoogd.

Mit den neſteln fehet man an zu ſpielen.

Plerumque quælibet res innocenti mente reſpicitur; ſed in ipſo aſpectu animus concupiſcentiæ gladio confoditur: non enim David Vriæ conjugem ſtudioſè aſpexit, quia concupierat; ſed potius concupivit, quia incautè aſpexit. Lat. *Gregorius.*

A ſcaglione à ſcaglione ſi ſale la ſcala. Ital.

Allenxſeſpoꝛtjẽs raeckmẽ op de ladder. Nederl.

De bequenna centella gran hoguera. Spaens.

Een nagel doet wel een hoef-yſer verlieſen/ een hoef-yſer het peert/ 'twelck dan wel den ruyter doet ſneuvelen. Nederl.

Fui devant le peché, comme devant un ſerpent; car ſi tu en approches, il te mordra. Frans. Syr. 21. 2.

Wan man die sauw kutzelt / soo legt sie sich im dreck.

Kraeut de seugh in haren neck /
'Theest gaet leggen in den dreck.

MEt kinders, diemen heeft geteelt,
En dient niet alle-tijt gespeelt;
VVant schoon men die ten hooghsten mint,
En boven maten heeft gesint,

Noch

Noch kan het efter niet bestaen
Hen ongetucht te laten gaen;
VVant Ouders van te sachten mont
Zijn voor de jonckheyt ongesont.

Men hout dat meest de kinders zijn
Gelijck een mack en vveeligh svvijn,
Dat soo men't troetelt in den neck,
Gaet leggen midden in den dreck;
Dus soo ghy tracht nae deught en eer,
En streelt u kinders niet te seer.

Lat. BLanda patrum segnes facit indulgentia natos.

Terent. Omnes deteriores sumus licẽtiâ.

Cicer. Monendi amici sæpe sunt, & objurgandi: & hæc accipienda sunt amicè, cùm benevolè fiãt.

Hoogd. Besser ein sawrsehender freund / denn ein lachender feind.

Lat. *Cicer.* Sic habendum, nullam in amicitijs pestem esse majorẽ quàm blanditias & assentionem.

Nederl. Dit heeftmen dickmael onderbonden / Van sachte meesters vuyle wonden.

Hoogd. Danck hab die ruth
Sie macht die kinder guth.

Frans. *Mere trop piteuse*
Faict fille tigneuse.

Lat. *Plaut.* Plerosque ego parentes vidi quibus amor nimius, ne amarent, causa extitit.

Sed providè, & cum judicio castigandos liberos monet proverbium Hispanicum.

Il ninno & il mulo in culo. Spaens.

Nunca hizo galardo con allegria, ni execution con colera.

.i. *Ne fais guerdon estant allaigre, ny chastie avec courroux.*

Comme un cheval qu'on ne domte point, devient fier; ainsi l'enfant auquel on laisse tout faire, devient rebelle. Frans. Syrach 30 8. 9.

Amignotte ton enfant, & il te donnera maint effroy: ioüe toy avec luy & il te contristera: ne ri point avec luy de peur d'en estre marri, & de grincer les dents à la fin.

Voyez Syrach 30.1. Prov. 13.24. Item 23.13.

Elck spiegle hem selven.

De oude man spreeckt.

GHy die het aerdigh glas, dat by de jonge vrouvven
Een spiegel vvort genaemt, zijt besich aẽ te schouvvẽ,
Let vry op u gestel, u hayr en gansch gelaet,
Let vry hoe u het oogh, en al het vvesen staet,
Doch geeft u niet alleen om uvven doeck te schicken,
Of om gekroont te zijn met bloemen ende stricken,
Maer let op u gemoet, oock onder dit beslagh;
En leert dat uvve jeught ten goeden dienen mach:

Soo

Soo u de ſpiegel ſeyt dat uvve vvangen blooſen,
En fris en jeughdigh zyn, gelijck als verſe roſen,
 V tanden als yvoir, u lippen t'eenemael
 Gelijck het Indiſch lack, of als het root corael;
Soo gaet van ſtonden aen bereyden uvve ſinnen,
Om mede ſchoone glans in uvven geeſt te vvinnen:
 Geeft u geheele kracht ganſch over aen de deught,
 Op dat ghy binnen ſelfs in ſchoonheyt blincken meugt:
Spreeckt dus tot u gemoet: Sal't niet een ſchande vveſen
Soo maer dit buyte-vel in ons en vvort gepreſen?
 Sal't niet een herten-leet aen al de vrienden zijn,
 Indien vvy maer alleen en hangen aen den ſchijn?
Neen, neen, mijn vveerde ziel, vvy moeten verder poogē;
VVy moeten hooger ſien als op den luſt der oogen:
 VVy moeten ſchoone zyn, en dat aen alle kant,
 Iae tot de gronden ſelfs, gelijck een diamant.
Zyn in het tegendeel u leden ſoo geſchapen,
Dat van u, door het oogh, geen luſt en is te rapen;
 Soo ſpreeckt met u gemoet, en maeckt een vaſt verbont,
 Op dat ghy door den geeſt u ſchade boeten kont:
Gaet oeffent u verſtant in alle goede ſeden,
Gaet oeffent uvven mont in alle vvijſe reden.
 Gaet ciert het innigh ſchoon, dat is het beſte deel,
 Dat is voor uvve jeught een edel hals-juvveel.
Men vinter menighmael die ſonder ſchoone vvangen,
Die ſonder vvitte vervv, der menſchen herte vangen:
 » De deught, de reyne deught, is vvonder lief-getal:
 » De deught, de vvare deught, is verre boven al.

Kent u ſelven.

Tvvee aenmerckinghen op't ghebruyck van Spiegels.

Eerste aenmerckinghe.

Het ware niet ondienstigh/ nae den raet van eenighe/ dat alle Schoolmeesters / ende andere die haer werck maken vande jonckheyt te onderwijsen/ veeltijts een Spiegel byder handt hadden/ om daer mede te doen/ gelijckmen hout dat Socrates t'anderē tijden soude gedaen hebben. De selve (soo geseyt wort) hadde voor een ghewoonte syne leerlingē veeltijts aen te manē sich dickmaels te spiegelen/ en sich bevindende van schoone gestalte te wesen / datse als dan met alle middelen soudē betrachten/ ten eynde sy lieden door haer innerlijcke schoonheyt haren uytwendighen staet souden ghelijck mogen wesen; en ingevalle yemant sich mismaeckt quame te bevinden/dat de soodanige neerstigheyt soude aenwenden dat hy syne uytwendighe leelijckheyt met inwendighe aengenaemheyt soude sien te boeten.

Socratis doctrinam expressit Ovidius Epist. Sapph.

Lat. Si mihi difficilis formam natura negavit;
Ingenio formæ damna rependo meæ.

Idem. Art. I.

Iam molire animum qui duret, & astrue formam;
Solus ad extremos permanet ille rogos.

Idem ibid.

Non formosus erat, sed erat facundus Vlysses;
Et tamen æquoreas torsit amore Deas.

Tvveede aenmerckinghe.

Het ghebruyck van de Spiegels is dienstigh voor de jonckheyt / ten eynde als hier boven is ghesept: voor den ouderdom / om de gryse hayren / rimpels / ende andere veranderingen in syn ghedaente dagelijcx te moghen aenmercken/sonderlingh een afbeeldt syner jonckheyt daer by hebbende / om door dien middel syn dagen te leeren tellen/ en wijs te worden.

Kent u selven. Nederl.

Le miroir n'est point flatteur. Frans.

Lo que te dixere el espeio. Spaens.
No te lo diran en conseio. .i.

Ce que le miroir te dira, Frans.
Au conseil on ne te lira.

Donna senza honestâ non fu mai bella. Ital.

Ὡς ἡδὺ κάλλος ὅταν ἔχῃ νοῦν σώφρονα. .i. Griecx.

Quam grata forma est, cui modesta mens comes. Lat.

Beauté sans bonté ne vaut rien. Frans.

Il cerchio non fa la taverna. Ital.

Tout nostre sçavoir gist à cognoistre nostre ignorance, toute nostre perfection à remarquer nostre imperfection. Frans.

Pulchræ domus pulcher hospes. Lat.

Gratior est pulchro veniens in corpore virtus. *Virg. 5. An.*

Ein schönen hauß ein schöner wirt. Hoogd.

En belle cage gentil oiseau. Frans.

Es muß

Es muß ein ieder ein par narren schuhen vertretten / wo nicht mer.

Men moet een paer narre-schoenen verslijten / eermen recht wijs wort.

De Iongelingh met de narre-schoenen spreeckt.

EY kijckt toch, kijckt toch eens, gesellen,
Ey kijckt hoe koom ick hier ter baen,
Hoort toch hoe klincken dese bellen,
Siet hoe my dese schoenen staen.
Ghy lacht, nae dat ick kan bemercken,
En seght, als binnen u ghemoet,

» De

» De gecken kentmen aen haer vvercken;
VVel, dit is vry een lossen bloet.
Maer, Vrient, al siet ghy my vvat mallen,
En acht dat immers niet te quaet,
VVant dit vvil nu al beter vallen,
Dan als het leven verder gaet.

Als vvy de groene jeught beginnen,
Dan koot de Ionckheyt over-al;
Het voor-recht van de jonge sinnen,
Dat is, *Voor eerst een vveynigh mal.*
Iae, laet de Ieught haer soete kueren,
VVant dat misprees noyt deftigh man;
Maer laetse niet te lange dueren,
En scheyter op het korste van.

My dunckt ick hebbet eens gelesen,
Of, ick en vveet niet vvaer, geleert,
» De kortste sotheyt vvort gepresen,
» 'Tis vvijsheyt alsmen haestigh keert.
Heb ick dan schoenen als de sotten,
Of maeck ick eenigh mal gebaer,
En vvilt niet al te schamper spotten,
VVant dit is noch mijn eerste paer:
Had ick dat eenmael af-gesleten,
Gevvis ick sou dan vaster gaen;
My dunckt, ick sal dan beter vveten,
Als dese loop eens is gedaen.

Dit hoord' ick eens by vvijse lieden,
» Dat niet te koten vvare best;
» Maer als het immers moet geschieden.
» Soo isset beter eerst als lest.

Hoc

Lat. Hoc commune malum, ſemel inſanivimus omnes.

Hoogd. Witz kömpt nicht vor jahren.
Was frü zeilig wird / fault bald.
Was bald reiff / das helt nicht ſteiff.

Lat. Non poteſt in eo eſſe ſuccus diuturnus, quod nimis celeriter maturitatem eſt aſſecutum.

Nederl. Niet te ſloten ware beſt /
Maer vry beter eerſt als leſt.

Hoogd. De Kinder de ſoo tijdlick wijſe die leben nit lang/oder eth werden gecke dar uyth.

Früwitzjge kinder die leven nit langh / aber ſpat obſt light langh.

Spaens. Ni quien acierte un officio ſi en el primero no ha errado. .i.

Perſonne ne fera bien ſon meſtier, s'il n'y a premierement faict quelque faute.

Lat. Richter. Axiom. Oecō. 173. Præcocia ingenia raro perveniunt ad frugem.

Engels. We dote either jong or old.

Ital. *Chi non fa pazzia in giouenezza,*
La fa poi in vicchiezza.

Frans. *Les plus courtes follies ſont touſiours les meilleures.*
Quand fol ne follie, il perd ſa ſaiſon.

Lat. Richter. Axiom. Hiſt. 250. Magna indoles non ſine vitijs, non ſtatim pro deploratâ habenda eſt. Nam multi disjectis nequitiæ clauſtris, virtutē efficaciter oſtenderunt.

Habent tamen hac ſuos terminos. Nam

Ital. *Chi di vinti anni non è, dì trenta non ſa, dì quaranta non ha; mai non ſarà, non ſaprà, non haverà.*

Nullum ingenium magnum ſine mixturâ dementiæ. Lat. *Seneca.*

Scis ſolere illam ætatem tali ludo ludere. *Plaut. Moſtell.*

Si juvenis luxuriat, peccat; *Sophocl.*
Si ſenex, inſanit.

Nullus idem eſt diuturnus & præcox fructus. *Curtius lib. 8.*

Vroegh rijp / vroegh rot. Nederl.
Vroegh wys / vroegh ſot.

Vroegh ſneegh / vroegh ſlecht.
Vroegh Heer / vroegh knecht.

Vroegh los / vroegh vaſt.
Vroegh waert / vroegh gaſt.

Vroegh wilt / vroegh tam.
Vroegh rap / vroegh lam.

Vroegh valck / vroegh uyl.
Vroegh hengſt / vroegh guyl.

Vroegh lief / vroegh leet.
Vroegh kout / vroegh heet.

Vroegh vyer / vroegh aſch.
Vroegh ſomer / quaet ghewas.

Vroegh te wijn / vroegh bedorven.
Vroege dronckaert / vroegh geſtorven.

Vroegh gheleert / vroegh vergeten.
Vroegh ghebrockt / vroegh bedreten.

Vn Empereur Allemā diſoit, qu'un jeun homme demeuroit fol ſept ans de ſuite, & ſi entre deux il faiſoit quelque inſigne trait de ſageſſe, qu'il luy faut recommencer le ſeptenaire de folie. Frans. *Michel de la Montainge.*

Ie n'ay jamais oſé trop eſperer des grands commencemens d'eſprit, & de memoire, leſquels cependant on admire aux enfans. Ie ſcay bien qu'ils ne peuvent qu'atteindre leur force & leur vigeur, & ſi pluſtoſt, la choſe n'en va pas mieux. *Ioſephus Hal Sainct. obſervat.*

La concluſion ſoit,

Maturè, non citò.

Also in een goede opvoedinge der jonckheyt bestaet de hope van de toekomende eeuwe, soo vinden wy dienstigh, tot besluyt van dese materie, hier by te voeghen eenige gront-regels in de welcke *Plutarchus*, ende andere goede schrijvers het geheel beleyt van dit stuck hebben vervatet:

1. Dattet dienstigh is de jonckheydt te brengen tot haren schuldigen plicht / eer door soete / als door harde middelen.

2. Dat de jonckheyt over hant / nae ghelegentheyt van saken dient gepresen en berispt te worden.

3. Datmen de selve niet te deun en moet houden / maer matelÿcke uytspanninge dient te geven.

4. Dat de Ouders ofte Vooghden selfs het oogh op de selve moetē hebben / ende sich niet vernoegen door den dienst van andere alleen.

5. Dat de woordē ende maniere van spreken van de jeught wel dienen beleyt te worden / ende in ordre ghehouden / ende hare memorie vande jonckheyt aen wel gheoeffent.

6. Datmen de selve moet gewennen niet moeyelÿck / pronckachtigh / ofte krackeeligh te wesen in haren dagelÿckschen ommegangh.

7. Datmen de selve moet afwennen van alle leckerheyt ende guistigheyt.

8. Datmen de selve moet gewennen altÿdt de waerheyt te spreken.

9. Datmen geheel goede sorge moet dragen dat deselve met geen quaet geselschap omme en gae.

10. Datmē de selve moet aen-leyden tot de liefde van de deught / en tot vreese van schaemte en schande te begaen.

11. Datmen de selve moet voor gaen met een goet exempel.

12. Eyntelÿck / Datmen voor al de jeught inscherpe de vreese des Heeren / die het ghenoeghsaem al begrÿpt / want deselve is het beginsel der wÿsheyt / als de Wÿseman ghetuyght.

Frans.

1. *Qu'il faut mener les enfans a leur devoir par douceur.*

2. *Qu'il les faut loüer & tancer de fois à autre.*

3. *Qu'il ne les faut presser trop, ains leur donner relasches.*

4. *Que le pere mesme doit avoir l'œil sur iceux.*

5. *Qu'il faut bien regler leur paroles, & excercer leur memoire.*

6. *Qu'il les faut empescher d'estre chagrins ou contentieux.*

7. *Qu'il les faut faire fuir la delicatesse & superfluite.*

8. *Qu'il les faut accoustumer à dire tousiours la verité.*

9. *Qu'il les faut detourner de mauvaises compagnies.*

10. *Qu'il les faut apprendre aimer Vertu & honeur & craindre infamie.*

11. *Qu'il leur faut servir d'un bon exemple.*

12. *Qu'il les faut, devant toutes choses, apprendre la crainte de Dieu.*

Amor

Amor docet Musicam.

Liefde leert singen /
Oock sonder dwingen.

Eerlicke vryagie.

GHy, die op dese prente siet,
Maer vveet daer van de meyningh niet,
En vraegt vvat dese kleyne Guyt,
VVat Venus Iongen hier beduyt;
Ick bidde staet een vveynigh stil,
En hoort eens vvattet seggen vvil.

Daer is een ſpreuck van langer hant,
Ghekomen uyt het Griecken-lant.
Die ſeyt, dat Liefde ſingen leert,
En plompe ſinnen omme-keert;
Dat is geſeyt, dat ſoete min,
Brenght alle ſoete dingen in.

Siet hierom is't dat Venus kint,
Sich hier als in een ſchoole vint,
Een ſchoole daermen geeſtigh queelt,
En hondert ſoete deuntjens ſpeelt.
Een ſchoole daermen plompaers ſlijpt,
En daer de groene jonckheyt rijpt;
Maer 'tis een meeſter ſonder plack,
VVant hy leert kunſten met gemack,
Sijn pijl, die door de vverelt ſvveeft,
Die iſt die deſe krachten heeft:
VVant ſoo daer is een ſlechte duyf.
Die naeu en kent haer doecken-huyf,
Die in haer gaen, en al haer doen
Is raeu en uytter-maten groen,
Indien ſy deſen meeſter krijght,
En dat hy in haer boeſem ſijght,
Gevvis daer is geen tvvijffel aen,
Hy leert haer voor den ſpiegel ſtaen,
Hy leert hoe ſy haer dom gelaet,
Sal ſtellen op de rechte maet,
Sal ſtellen anders alſſe plagh
Eer ſy by hem ter ſchoolen lagh.

Is elders oock een raeuvve gaſt,
Die op geen heuſſche ſeden paſt,
En niet ter vverelt anders vveet
Als hoe men pap en ſoppen eet,

En

En daerom, t'huys en over ſtraet,
Ghelijck een klunten henen gaet,
Ghenaeckt hy maer eens deſe ſchool,
Syn hart ontfonckt ghelijck een kool,
Syn hoet ſtaet anders alſſe plagh,
Syn kraegh ſoo titſigh alſſe mach,
Syn knevels geeſtigh op-geſet,
Syn ganſche kleedingh vvonder net;
Hy leert daer niemant op en giſt,
En dat hy noyt te vóren vviſt,
Hy leert ontſluyten ſynen mont,
Die eerſt gelijck vernagelt ſtont,
Hy leert, en al met goet verſtant,
De beſte vvoorden van het lant,
Hy leert voor al oock ſoeten ſangh,
En al met vreughden, ſonder dvvangh,
Hy krijght een rap, een buyghſaem lijf,
Al ſtontet eertijts bijſter ſtijf;
In't kort', een plompaert vvort beleeft,
Soo haeſt hy maer een vryſter heeft.
Soo leert dan Liefde vvijf en man,
Dat niemant anders leeren kan.

Lat. Amor docet Muſicam.

Rectè Auguſt. dixit de Amore divino. Amor magnus doctor eſt, atque omnes Philoſophiæ partes implet.

Ital. *Chi ha l'amor nel petto, ha gli ſperoni a i fianchi.*

Frans. *L'amour eſt un grand maiſtre d'eſcole; Tout eſt gaillart ou qu'il s'en vole.*

L'amour eſt un grand maiſtre; Il faict le lourdau gentil eſtre. Frans.

Nullus adeò ignavus eſt quem amor non infeammet ad virtutẽ ac divinum reddat, ut par viro forti evadat: nam quod Homerus vim furoremque divinum à Deo quibuſdam heroibus inſpiratum ait, id Amor præſtat amantibus. Lat. *Plato.*

Philip. Beroal. Da mihi hominem incultum, ab amore cultissimus efficitur, da rusticum ac rudem, ab amore fiet ingeniosus ac elegans. quid plura? segnities, somnus omnis, lethargicus marcor, ac squallor, ex amoris contubernio eliminantur.

Syrach 36. 24. *La beauté de la femme resioüit la face, & surpasse tous les desirs de l'homme.*

Hinc autor quidā Gallus. *Celuy qui voit de loing venir celle qu'il aime, il redresse le collet de sa chemise, agence le bonnet sur sa teste, retrouche ses moustaches, redresse son manteau sur les espaules, se leue sur la pointe de ses pieds, monstre un visage joyeux, & semble qu'il se renouvelle de tout pour se rendre agreable aux yeux de sa Dame.*

Lat. Pro conclusione; addamus varias Amoris descriptiones, à sapientissimis traditas, ut inde eius natura ignorantibus innotescat.

Amorem beatus ille *Dionysius* definit, esse virtutem unitivam.

Augustinus, Appetitum rei, propter se ipsum.

Bernardus, Ordinatam & vehementem voluntatem ab bonum. Lat.

Alij Theologi, Conjunctionem amantis cum amato.

Nonnulli, Desiderium possidendi, utendi, fruendi, opinati boni & pulchri.

Plerique, Spem irretitam, timori conjunctam.

Tullius dixit amorem esse, benè velle.

Seneca, Vigorem animi, & excessum mentis.

Dantes, Inclinationem animi in rem concupitam.

Marius Æquicola, Desiderium boni quo illud nobis semper adesse, & possidere cupimus.

Peripatetici, Argumentum benevolentiæ propter apparentem venustatem.

Academici, Desiderium fruendæ pulchritudinis.

Theophrastus, Animæ otiosæ affectum.

Epictetus denique, Otiosi pectoris molestiam, in puero pudorē, in virgine ruborem, in juvene ardorem, in fœmina furorem.

Het

Het schaep dient voor den dam gheschut,
Dat is voor al de jonckheyt nut.

De boer die voor de schapen staet, spreeckt.

TErvvijl ick ginder by mijn vvijf
In 't groene nam mijn tijdt verdrijf,
Soo quamen dese schapen aen,
En dvvaelden uyt de rechte baen;
Het scheen, sy vvilden naer het zaet
Dat hier op desen acker staet,
Dies rees ick op, om heen te gaen,
En 't vee hier kort te houden staen,

Maer

Maer Trijn de ſey, Ten is geen noot,
En hieldt my vaſt op haren ſchoot,
Sy ſprack, Het is noch al te vroegh,
Het is dan immers tijts genoegh
Het vee te drijven op den vlucht,
VVanneer het naerdert tot de vrucht;
Maer ick, die vveet hoe dattet gaet,
En hoorde geenſins haren raet:

» Het ſchaep dient voor den dam ghekeert,
Ghelijck de daedt ons dickmael leert;
VVant komt het beeſt eens op het lant,
Dat ſchoon met vruchten is beplant,
Hoevvel men dan al luyde krijt,
En oock het dier met ſtocken ſmijt,
Noch vvil het uyt den velde niet,
Vermits het daer ſyn gadingh ſiet:
En ſchoon het al ten leſten gaet,
Noch doetet niet als enckel quaet,
Het loopt, het ſpringht, het pluckt, het eet,
Het geeft, al vvaer het komt, een beet;
Dies acht ick 'toude ſpreeck-vvoort nut,
» Het ſchaep dient voor den dam geſchut.

Soo nu miſſchien een jonge maeght
Hier van de rechte gronden vraeght,
En ſoeckt te vveten, met beſcheyt,
VVat in de daet dit is geſeyt,
En vvat een boer of acker-man
Een hooffche vryſter leeren kan?
Die ſtelle deſen regel vaſt,
Dat Venus kint, die ſlimme gaſt,
De ſtooker van de geyle min,
Niet licht en dient gelaten in:

Maer

Maer datmen van den eersten aen
Syn slim bejach moet tegen gaen,
Of anders datmen naderhant
Te laet beklaeght den heeten brant.
VVel aen, ghy zijt dan oy' of ram
Schut vry de schapen voor den dam.

Lat. *Ovid*, Dum novus est, cœpto potius pugnemus amori;
Flamma recens parvâ sparsa recedit aquâ.

Nederl. Steupt de min
In haer begin.

Blust de voncke voor de vlam:
Schut de schapen voor den dam.

Pers. Helleborum frustrà, cùm jam cutis ægra tumescit,
Poscentes videas; venienti occurrite morbo.

L. fin C. in quib. caus. rest. in integr. &c. Satius est initijs mederi, quam post causam vulneratam remedium quærere.

Nederl. Doet raet voor 'tquaet/
Eer't verder gaet.

Ital. *Buona guardia schiua ria ventura.*

Fin che'l mal è fresco, bisogna rimediarvi.

—Quisquis in primo obstitit,
Repulitque amorem, tutus ac victor fuit:
Qui blandiendo dulce nutrivit malum,
Serò recusat ferre, quod subijt, jugum. *Senec. Hippol.*

Capite vulpes parvulas. *Delrio In adag. Hebraic.*

Kleyne vossen moet men vangen/
Groote dieven moet men hangen. Nederl.

S'occhio non mira
Il cuore non sospira. Ital.

Sapientes agricolæ locustarum semina pedibus obterunt. Lat.

Hortulani campe in ipsis folliculis resecant.

Versiet u vrienden/voor den noot.
De rups dient in de pop ghedoot. Nederl.

'Tvoorsz. Spreeck-woort/als meest alle de andere/ kan verder werden uytgebreyt/ en tot veel andere saken ghebruyckt/ als by exempel Syrach 18. 21. 22.

Spaert uwe boete niet, tot dat ghy kranck wordet, maer betert u dewijle ghy noch sondigen kont,
Vertreckt niet vroom te worden, ende en verbeyt niet de beteringhe uws levens, tot in den doot.

Prendre ne dois à la chandelle
Ny or, ny toile, & moins pucelle.

Geen peerle dient by nacht ghekocht/
Geen vrijster by de keers ghesocht.

DIt vvijf dat ghy hier voor u siet,
En gelt aen desen koopman biet;
Dit vvijf is vvonder slecht bedacht,
VVant sy koopt peerels inder nacht,
Sy koopt in haest by 'tkeersen-licht,
Daer toe men hoeft een vol gesicht.

Wel,

VVel, Iuffer, vvat ick bidden mach,
Ey, fluyt geen koop als metten dagh,
Maer laet den nacht eerſt over gaen,
Of vvis ghy ſult bedrogen ſtaen;
VVant koopt ghy niet ter rechter tijt,
Soo koopt ghy niet als enckel ſpijt.
Geſellen, die des avonts vrijt,
En dickmael vvonder jachtigh zijt,
En vaert niet inder haeſten voort,
En ſpreeckt niet haeſt het groote vvoort,
En geeft voor al u troutjen niet,
Tot ghy het lief by dage ſiet:
Houdt ſeker dat de keerſe lieght.
Houdt ſeker dat de nacht bedrieght,
En datmen met een korten ſpoet
Noyt groote dingen vvel en doet.
'Tis vvaer dat even inder nacht
Een ſake dient te zijn bedacht;
Maer al vvat dienſtigh is geſien,
Dat moet by hellen dagh geſchien.
» Geen ſchoone peerel dient geſocht,
» Geen fijne vvebbe dient gekocht,
» Geen vryſter oyt te zijn gemijnt,
» Dan als de gulde ſonne ſchijnt;
» VVant, die in duyſter henen loopt,
» En even dan juvveelen koopt,
» Of s'nachts ſich koppelt aen een vrou,
» Die queelt by dage van berou.
» Dus vvildy niet bedrogen zijn,
» Soo vvacht den klaren ſonne-ſchijn,
Soo vvacht, o grage vryer, vvacht,
Tot dat het ſtuck vvel is bedacht,
En ghy oock, ſoete Vryſters, beyt
Tot alles vvel is overleyt.

Spaens. *LA muger y la tela.*
Ne pigliar' a la candela.

Lat. Ovid. Iudicio formæ naxque merumque nocent.

Ital. *Al lume di candella*
Ogni ristica pare bella.

Frans. *De nuict à la chandelle*
L'asnesse semble damoiselle.

Ratio est quia

Spaens. Non è oro tutto quel che luce.

Hoogd. Es seindt nicht alle Jeuger die hörnlein führen.

Frans. *Qui en haste se marie, à Loisir se repent.*

Nederl. Wie koopt eer hy het wel besiet /
En is de rechte koopman niet.

Men moet geen katten in sacken koopen.

Die ten dansse wil gaen / moet sien wie hy metter handt neemt.

By nachte zijn alle katten graeu.

Wie 'snachts een kat bestont té koopé /
Die lietse wel by dage loopen.

Idem. Nox & amor vinumque nihil moderabile suadent.

Hoogd. Gut ding wil weil haben.

Nederl. Niet metter haest als vlojen vangen.

Ital. *A chi compra besogna haver cent' occhi, à chi vende, ne basta uno.*

Die verkoopt en hoeft maer een oogh / die koopt hoefter hondert. Nederl.

Hinc Magnates, qui pictis tabulis inter sese matrimonia conciliant, sæpe falluntur.

Et ideo,

Isabella Castiliæ regina noluit nubere Ferdinando, nisi prius principem vidisset.

Nec Elisabetha Anglorum regina Henrico Suecorum regi. *Richter. latè Axio. Oecon. 73*

Koopt onbesien / het sal u rouwen;
En meest in handel mette vrouwen. Nederl.

Si quid bene factum velis, tempori trade. *Senec.*

Nè femina, nè tela,
A lume de candela. Ital.

Noctem requirunt fraudes, lucem veritas. Lat.

Quem texerat dolum nox, prodidit dies.

Celeritas infamis naufragijs.

—— Malè cuncta ministrat Impetus. *Stat.*

Consiliorum præcocium & inconsultarum actionum infœlix & tristis solet esse exitus, festinatæque actiones & consilia semper fuerunt calamitosa aut perniciosa: ut latè exemplis & rationibus deducit *Richt. d. loc.* *Richter. Axiom. Hist. 227. & 247.*

Schoon

Schoon voor-doen is half verkocht.

WIlder yemant leeren minnen
Nae den regel, nae de kunſt;
VVilder yemant herten vvinnen,
En oock aller herten gunſt:
Niemant hoefter groote boecken,
Oude ſchrijvers, vreemde tael
VVt te leſen, op te ſoecken;
Hier in leytet al-te-mael.

Gaet maer ſlechts u eygen ſelven
Met een onvermoeyde vlijt
Onderſoecken, onderdelven,
En beproeven vvat ghy zijt;
Vintje feylen, leertſe duycken,
Leertſe dooden, viertſe niet;
Maer u deughden vvilt gebruycken,
Datmen die, als lichten, ſiet.
Maeckt dat ghy in alle ſaken
Deſen regel onderhout,
Dat ſal u lieftallìgh maken
Of ghy vrijt, of zijt ghetrout.
» Die ſyn kraem vveet op te proncken
» Nae den eyſch, en nae den tijt,
» Doet den kooper daer op loncken
» En hy vvort ſyn vvaren quijt.

DIt is eygentlijck dat de Francoiſen noemen: *mettre en evidence, & faire valoir ſes bonnes parties.* In welcke konſte *Scipio*, en andere voortreffelicke mannen grootē lof wert toegeſchreven. Dit is dat *Ovidius* de jonghe lieden voor een grout-regel heeft willen inſcherpen:

Ovid. Et quâcunque potes dote placere, place.

Nederl. Brenght alles by / o friſſche jeught /
Daer ghy u lief door maken meught.

Dit is dat yder ambachts-man / elck in het zijne / ſoo behendelick weet te betrachten / het ſchoonſte over al aen het ooge gevende / ende al wat misſtaet in teghendeel bedeckende: plagh niet een metſer de ſchoonſte ſteenen in den gevel / de gout-ſmit de ſuyverſte peerle in 't voorſte van 't kleynoot / de kleermaker de cierlickſte ſtoffe in het aenſienlickſte van 't kleedt te voegen? 'Tis den beenhouder leedt datter een oogje vets aen 't vleys is dat niet gheſien en wert. Dan dit alles moet niet uyt hooghmoet ofte door pronckerye geſchieden / maer veel eer uyt een goet oprecht ghemoet / tot verbeteringe yder van ſyn gebreken / ende om ſyn licht voor de menſchen ſoo te laten ſchijnen / dat God daer uyt gheprezen werde / oock om andere tot navolginge te verwecken; op dat alſoo de gene die ſulcx doet by gevolge lieftalligh mach werden by de gene daer hy mede omme-gaet.

C'eſt la raiſon pourquoy les gẽs d'Eſtat conſeillent aux Princes de diſſimuler leur imperfections, & monſtrer leur bonnes parties, imitans le bon architecte, qui loge (comme ils diſent) ſes plus beaux materiaux au frontiſpice de ſon baſtiment. *Iean Marnix aux Reſ. Polit. Reſ. ſ.*

Occu-

Ovid. ——— Occule mendas,
Quáque potes, vitium corporis abde tui.

Idem. Multa viros nescire decet. pars maxima rerum
Offendet, si non interiora tegas.

Cui gravis oris odor, nunquam jejuna loquatur,
Et semper spacio distet ab ore viri.
Si niger, aut ingens, aut non sit in ordine natus
Dens tibi, ridendo maxima damna feres.

Ante omnia tamen,

Ovid. Med. fac. Prima sit in vobis morum tutela, puellæ;
Ingenio facies conciliante placet.

Voor reden van dit alles kan ghesept werden dat (*primæ notiones*) de eerste invallē die yemant van eenige sake krygt/ rysende veeltyts uyt het eerste gesichte/ eē groot voor-oordeel plegē te maken in de ghedachten der menschen/ en daer op sien veel oude spreucken/ als te weten:

Nederl. Aensien doet byen.

Het oogh is leydtsman van de min/
En brenght voor eerst de lusten in.

Wat het ooge niet en siet/
Dat begeert het herte niet.

Lat. Ex aspectu nascitur amor.

Spaens. *A feyta un cepo*
Parecera mancebo. .i.

Accoustre un tronq, il semblera un jeune adolescent.

— Oculi sunt in amore duces. *Propert. 2. El. 12.*

Frans. *Ce que plaist*
Est à demy faict.

Hoogd. Was das aug nit siht/
Beschwert das herts nit.

Griecx. Ἐκ τοῦ εἰσορᾷν γὰρ γίνεται ἀνθρώποις ἐρᾷν.

.i. Ex intuendo nascitur hominibus amor.

Vt vidi, ut perij! *Virgil.*

Illud tamen hîc monendum, sanè hæc intelligenda, & virtute, non fuco ornamentorum gratiam tam virginibus quam adolescentibus quærendam esse: ut rectè viri probi inculcant.

Nazianz. Car. 3. de præcept. Virg.

Ornentur gemmis aliæ, decorentur & auro,

Quod fulgore suo collustrat corporis artus:

His, inquam, placeant quorum depicta colore

Multiplici est facies, mortalique arte manuque

Condita, cœlestique ab imagine turpis imago

Dissita, calcatum prodens sine voce pudorem;

Tu virtute place, &c.

Amor

Amor, ut pila, vices exigit.

Raets of min en heeft geen val /
Sonder over-gaenden bal.

De Jongelingh spreeckt.

SOo ghy vvilt dit speeltjen leeren,
Soete Vryster, schoone Blom:
Doet den Vlieger vveder-keeren,
Drijft het veertjen vvederom;
VVant als ick van mijner zijden
Maer alleen en soude slaen,
Dat en sou ons niet verblijden,
VVant het spel is stracx gedaen.

VVeet, dat kaetsen ende minnen
Eyst een overgaenden bal,
Anders maecktet droeve sinnen,
Anders heeftet geenen val.
Liefde doet ons liefde toonen,
Liefde geeft de liefde kracht,
Liefde moet de liefde loonen;
Anders isse sonder macht:
VVilt dan vveder liefde dragen,
Lief, soo vvortje ras de bruyt,
VVant dan vvil ick't met u vvagen;
Anders, kint, ick scheyer uyt.

Frans. *Iamais l'amour ne se paye que par amour reciproque.*

Lat. Et pretium, & merces solus amoris amor.

Vid. Sen. de Benef. Beneficium non est aurum, sed amor per quem datur. Amor enim beneficij anima.

August. de amore divino. Durissimus est, quem redamare piget prius amantem.

Ital. *Ama à chi t'ama,*
Respond à chi ti chiama.

Nederl. Antwoort dieje vraeght/
Mint dieje liefde draeght.

Ital. *Vna mano lava l'altra, & le due lavano il viso.* .i.

Frans. *L'une main lave l'autre, & les deux le visage.*

Nederl. Als d'eene hant d'ander wast/ soo wordense beyde reyn.
D'eene min brenght d'ander in.

Lat. Manus manum fricat, gratia gratiam parit.
Ferro ferrum acuitur.
Fructus amoris amor.

Amour au cœur me poind, Frans.
Quand bien aimé je suis;
Mais aimer je ne puis,
Quand on ne m'aime point.
Chacun soit adverti
De faire comme moy;
Car d'aimer sans party
C'est un trop grand esmoy. *Marot.*

Proverbium Arabicum ex Erpenio.

Excute mihi ignem, & allucebo tibi. .i. *ut Iosephus Scaliger interpretatur,* Esto mihi, ero tibi. Lat.

— Vt ameris, amabilis esto. *Ovid.*

Aimer sans amour est amer. Frans.

Vrientschap van eener zijde en duert niet langh. Nederl.

Χεὶρ χεῖρα νίπτει. Griecx.
Χάρις χάριν φέρει.

——— Amare recuso. *Ovid. Ep. Helen.*
Illum quem fieri vix puto posse meum.

Amour est d'amour recompence, Frans.
Et celuy est trop à blamer
Qui pour le moins (s'il ne commence)
Ne veut pas, quand on l'aime, aimer.

Elck meynt syn uyl een valck te zijn.

Vier vryers, die om strijt haer vrysters dapper presen,
Besloten onder een, ick sou haer rechter vvesen;
Gijs hiet syn liefste moy, en 'tis een leelijck vel,
Fob noemt de syne net, en 'tis een morsebel:
Guert prijst haer dien hy mint, als geestigh in de seden,
En daer en is geen sout in al haer domme leden:
Kees acht de syne vers, en uytter-maten fris,
En 'tmeysjen heeft een vel gelijck een drooge vis.

Nae

Nae dat ick hadd' verſtaen al vvat een yder ſeyde,
En vvat hy tot een gront van ſyn vermeten leyde;
  Soo heb ick deſe ſaeck een vveynigh overdacht,
  En met een kort beraet dit vonnis uytgebracht:
Hoort, vriendẽ, met een vvoort dẽ gront van uvve ſaken,
Siet 'svryers gunſtigh oogh dat kan de ſchoonheyt maken.
  Elck acht ſyn uyl een valck en boven eygen mal,
  Soo vvilmen dat het volck het ſoo ghelooven ſal.

Hoogd. Ein jeden dunckt das ſein evl ein falck ſey.

Ital. Affectione accieca ragione.

Spaens. Cada buhonero alaba ſus cuchillos.

Frans. *Chaque mercier loüe ſes couſteanx.*

Nederl. Elck kramer prijſt ſyn meſſen.

Spaens. A cada necio agrado ſu porrada.

Frans. *A chaque fol plaiſt ſa maſſue.*

Hoogd. Ein ieden geſel t ſein weiſe whol/
Drumb iſt landt der narren vol.

Nederl. Elck prijſt ſyn Grietjen/ al iſſe begrommelt.

Elck heeft ſyn liefjen lief/ al iſſe beſnot.

Frans. *Femme & pierrerie*
Ce n'eſt qu'une fantaſie.

Hoogd. Es geht mehr liebs zur Kirchen denn ſchöns.

Nederl. 'Svryſters ſchoonheyt leyt in 'svryers oogh.

Ital. Non è bello quello que è bello ma quello che piace.

Nederl. Geen leelick lief/ noch ſchoonen koolſack.

Horat. 1. Sat. 3. — Balbinum polypus Agnæ
Delectat ———

Vid. Lucret. lib. 4.
Nigra μελίχροος eſt: immunda & fœtida, ἄκοσμος. &c.

Ita præcipit magiſter amoris: *Art. 2.*
Nominibus mollire licet mala: fuſca vocetur,
  Nigrior Illyricâ cui pice ſanguis erit.
Si pæta eſt; Veneri ſimilis: ſi flava; Minervæ:
  Sit gracilis, macie quæ malè vira ſuâ eſt.
Dic agilem quæcumque brevis: quæ turgida plenam:
  Et lateat vitium proximitate boni.

Elck ſotje prijſt ſyn marotje. Nederl.

A Blacke man a paerle in a womans eye. Engels.

Ons oogh dat heeft een valſchen ſchijn/
Elck meynt ſyn uyl een valck te zijn. Nederl.

Eim ieder narren geſel t ſein kolb. Hoogd.

El deſſeo haze hermoſo lo feo. Spaens.

Le deſir rend beau ce qui eſt laid. Frans.

— Quod fecit, quiſque tuetur opus. *Ovid. 4. Pont. 1.*

Ein jeden kramer lobet ſeinen kram. Hoogd.

Ognun loda il ſuo meſtiero. Spaens.

Quien feo ama hermoſo le parece.

Qui aime, un laid luy ſemble beau. Frans.

Ten is niet ſchoon dat ſchoon en net is/
Maer dat in't herte diep geſet is. Nederl.

Het selve op eenen anderen sin.

EYgen vvooningh, eygen dack,
Groot voorvvaer is u ghemack,
Eygen keucken, eygen heert,
Groote schatten zijdy vveert;
VVant al zijtje niet te groot,
Ghy zijt dienstigh voor den noot:
En al zijtje slecht en arm,
Noch vind' ick u asschen vvarm,
Of al zijtje somtijts kout,
Ick ben op u vvonder bout,
En dat even doet my deught,
En vervveckt my soete vreught.
Dus zijt ghy in mijn ghepeys
Beter als een groot paleys,
Beter (Princen met verlof)
Beter als een Coninghs-hof;
VVant, dit houd' ick vvonder vast,
Groote salen, groote last,
En, ghelijck men staegh bevint,
Hooge torens, hoogen vvint.

Lat. SVa cuique prudentia Deus.
Domus amica domus commoda.

Nederl. **Dijn hier / 't zijn daer / 't mijn is het beste.**

Frans. *A tout oiseau*
Son nid est beau.

Horat. 2. Sat. 2. — Non in caro nidore voluptas
Summa, sed in te ipso est.

Patriæ fumus igni alieno lucule̅tior.

Suum cuique pulchrum.

Suus rex reginæ placet.

Mesme un gueux aime l'odeur de son escuelle. Frans.

Eigner herdt Hoogd.
Ist goldt werth /
Ist er gleich arm
So ist er doch warm.

Casa mia! casa mia! Ital.
Per piccina che tu sia.
Tu mi pari vna badia.

Eygen haert is gout waert. Nederl.

Eygen vuyl verleet niet.

Eygen dreck en stinckt niet.

Yder bedelaer prijst syn nap.
Yder sot behaeght syn kap.

Feu

Feu, toux, amour, & argent, Ne se cachent longuement.

Vyer / hoest / gelt / en heete min /
En houtmen noyt ter degen in.

De Iongh-man die de keerse draeght spreeckt.

ICK vvoude dese keers vvel soo behendigh dragen
Dat ons ghebueren noyt haer flicker-licht en sagen;
VVant mochte dat geschien, so ging ick daer ick vvou,
En daer kon niemant zijn die my beloeren sou:
Maer vvat ick immer doe, men siet de klare stralen,
Men siet den hellen glans door al de buerte dvvalen;
Hoe ick het vyer bevvaer, hoe naeu dat ick het sluyt,
Het vvilder evenvvel, het vvilder efter uyt.

Mijn buerman is bedaeght, mijn buerman heeft gebreken,
Die voor het meeste deel in oude lieden steken,
Voor al quelt hem de kuch; maer desen onverlet
Soo vvil de goede man voor al geen eensaem bedt:
Hy mint een frissche maeght, en besigh in het vryen,
Soo doet hy grooten vveer om desen hoest te myen;
Maer t'vvijl hy sit en stoft, en maket al te bont,
Soo komt de loose kuch hem bersten uyt den mont;
Dies lacht het geestigh dier, en seyt, als in het jocken,
Dat is geen fluytje, vrient, om vrysters mee te locken;
Ey lieve! blijft gherust, en houdt u bedde vry,
Of immer kiester een, die kucht ghelijck als ghy.

Een quant die hier en daer voor bode vvert ghesonden,
Had lestmael op den vvegh een volle beurs ghevonden,
Die gaf hy aen syn vvijf, en seyde; Lieve Trijn,
Siet hier een rijcken buyt, maer 'tmoet gesvvegen zijn.
'Ken hoeve nu voortaen niet, als ick plagh, te vvercken;
Maer niemant, vvie het zy, en moetet immer mercken:
Houdt daerom, houdt gestaegh het geckjen in de mou,
Trijn svvoer het met een eedt, dat sy het helen sou.
Ten leet als geenen tijt, het vvijf begon te koopen,
De man en vvou niet meer als bode blijven loopen:
De dochter kreeg een huyck, een ziel, een beste keurs,
Is't niet een vvonder dingh! het gelt vvil uyt de beurs!
Daer is het al bekaeyt, de man die vvort gevangen,
Die melt daer syn bedrogh, en al de slimme gangen.
Daer vvort de blyde Trijn een gansch bedruckte vrou;
En al om dat het gelt niet stille leggen vvou.

Gli denari sono spiriti folletti.

Eens doen ick vvas verlieft, al over langh geleden,
VVas Rosemont genoot juyst daer ick vvas gebeden:
Geē mensch had noch gemerckt dē gloet vā mijnē brāt,
Ick meynd' oock doen het vyer te houden inden bant.

Ick ſou (gelijck het ſcheen) my vvonder koel gelaten,
Niet op de vryſter ſien, niet met de Iuffer praten;
Maer lacy! doen ick quam daer ick de liefſte ſagh,
Soo vviſt ſtracx alle man vvat my in't herte lagh:
Mijn vveſen gaf het uyt, mijn hert begon te ſpringen,
'Ken konde met gevvelt mijn ſinnen niet bedvvingen,
Niet houden in den bant: ey vvat een ſelſaem dingh!
Mijn oogh vvas even-ſtaegh al vvaer de vryſter gingh:
Daer vvas mijn innigh hert, daer alle mijn gepeynſen;
Ach! een die liefde quelt hoe qualick kan hy veynſen.
Dies ſegh ick tot beſluyt, vyer, hoeſt, gelt, heete min,
Hoe naeu men die bevvaert, men houdtſe nimmer in.

Daer de ſchadt is / is het herte /
En de hant is by de ſmerte /
En het ooge ſwiert altijt
Daer een jeughdigh herte brijt.

Ovid Ep. Parid. Quà licet, & poſſum, luctor celare furorem;
Attamen apparet diſſimulatus amor.

Stat. 1. Achill. Nec latet hauſtus amor, ſed fax vibrata medullis
In vultus atque ora redit, lucemque genarum
Tingit, & impulſum tenui ſudore pererrat.
Lactea Maſſagetæ veluti cùm pocula fuſcant
Sanguine puniceo, vel ebur corrumpitur oſtro:
Sic varijs manifeſta notis pallet que rubetque
Flamma recens. ———

Sed malè diſſimulo: quis enim celaverit ignem,
Lumine qui ſemper proditur ipſe ſuo? *Ovid. Ep. Parid.*

Ni ſe ſaben lucubrir amor, riqueza y regalo. .i. Spaens.

Hoe datje gelt of liefde ſluyt /
Het wil / het ſal / het moeter uyt. Nederl.

L'amour, la richeſſe, & les delices, ne ſe peuvent cacher. Frans.

Amor, fuogo, e toſſe
Preſto ſi cognoſſe. Ital.

Quoque magis tegitur, tanto magis æſtuat ignis. *Ovid. Met. 4.*

— Quis enim benè celet amorem? *Idem.*

Amor, e toſſe, e rogna celar non ti beſogna. Ital.

Amores dolores y dineros
Non pueden eſtar ſecredos. Spaens.

Ne Amor, ne ſignoria, Vuole compagnia.

Twee muſſen aen een koren-aer
En maken nimmer vreedſaem paer.

ICk kenner tvvee van een gheſlacht,
Van jongs te ſamen op-gebracht,
Die vvaren leſtmael onder een,
Met hert en ziel in als ghemeen;
Iae ſchier als broeders (ſoo het ſcheen)
En dit is naeu een maent gheleen,
En ſiet! haer vrientſchap is ghedaen,
Haer kennis is te niet ghegaen:

Sy

Sy komen noyt in een gelagh
Daer rust of vrede blijven mach;
VVant d'een en spreeckt schier niet een vvoort,
Of d'ander isser om gestoort:
Soo dat men siet een quaden gront
Daer onlanghs vaste liefde stont.
Nu komt doch, vrient, en opent my
VVat dat hier van de reden sy.

Antvvoorde.

TVVee honden t'samen aen een been
Die dragen nimmer over een;
Tvvee ravens teffens op een tack
Dat is gheduerigh ongemack;
Tvvee mussen aen een koren-aer
En maken nimmer vreedsaem paer;
Tvvee hanen op een boeren-vverf
Die vechten eeuvvigh om het erf:
Tvvee Princen in een Conincrijck
Die staen geduerigh ongelijck.
Maer boven al soo rijster nijt,
En tvvist, jae veeltijts harde strijt.
Soo haest als oyt een jonge maeght
Aen tvvee op eenen tijt behaeght;
Hier baet noch vrient, noch eygen bloet,
Een vryster is geen deelbaer goet.

Frans. *ONques amour & signeurie*
Ne veulent compagnie.

Hoogd. Zween hunde an einem beine bleiben selten eines.

Spaens. A dos pardales à una espiga
Non à may ligua.

Inimicitiæ quàm maximæ ex amatoriâ causâ inter rivales. *Richter. Axiom. Oecö. 280.*

Nec regna socium ferre, nec tedæ sciunt. *Seneca Oedipo.*

Nulla fides regni socijs, omnisque potestas
Impatiens consortis erit. *Lucan. lib. 1.*

Nederl. De liefd' en hoogen staet/
En wil geen mede-maet.

Propert. lib. 2. El. ult. ubi v. plura. Rivalem possum non ego ferre Iovem.

Vulgar. Dum canis os rodit, socium quē diligit odit.

Lactant. Nulla vehementior discordiarum causa est, quàm unius fœminæ à multis appetitio.

Nederl. 'Tis te veel twee kassen in een kerck.

Twee groote masten op een schip en voegen niet.

Twee maters in een convent en dienen niet.

Lat. In amore servus nec dominum fert æmulum.

Tacit. Semper suspectus invisusque dominātibus, quisquis proximus destinatur.

Spaens. Ni jamas vi dos sennores qui quietan juntos mandar. .1.

Frans. *Ie ne vis jamais deux Seigneurs qui voulussent s'accorder à commander ensemble.*

Lat. Mons cum monte non miscetur.

Nederl. Twee groote meesters en konnen haer rijck niet deelen.

Men hout dat twee verschepde sonnen
Niet aen den hemel wesen konnen.

Vna domus non alit duos canes. Lat.

Μία λόχμη οὐ τρέφει δύο ἐριθάκους .1. Griecx.

Vnicum arbustum non alit duos erithacos. Lat.

Vnum regnum non fert duos tyrannos.

Vna respublica non fert duos expilatores.

La terre ne sçauroit estre esclairée de deux soleils, ny une seule ame de deux lumieres d'amour. Frans.

Facit huc responsum Alexandri, cùm Darius innumera ipsi talenta obtulisset, & Asiam ex æquo dividere vellet, *Neque terram duos soles, neque Asiam duos reges ferre posse.* Lat.

Hinc in rebus civilibus

Segnius expediunt commissa negotia plures;

More istius animalculi, quod, ob pedum multitudinē, Centipedam nuncupant; reptilium tamen omnium tardissimum esse tradunt. Ex hoc fonte

An unus pluresve legati mittendi, & similia à Politicis moventur. *Vid. Marselaer Legat. l. 2. dissert. 7.*

Met

Met arbeyt krijghtmen vyer uyt den steen.

SIet hier, ghy koele vryers, siet
VVat doet de vlijt en moeyte niet?
Als ick eerst desen steen bequam,
En van den stueren oever nam,
Doen vvasse raeu, en ongebout,
En dan noch hart en vvonder kout:

Noyt mensch en dacht, die hem besagh,
Dat eenigh vyer daer binnen lagh;
En efter als ick eens begon,
En sloeger op al vvat ick kon,
Doen zijnder door ghestadigh slaen,
Veel helle voncken uyt-gegaen:
En die nam ick vvel neerstigh vvaer,
En dus zijn al mijn saken klaer:
VVant siet! mijn heert, die niet en vvas
Als vuyl ghemul, en enckel as,
Die blinckt nu van een helle vlam,
Die uyt mijn vlijt haer voedtsel nam.

De Vryster, die ghy heden siet,
Die my nu handt en herte biedt,
VVas noch in't eerste van de Mey
Soo hart ghelijck een blaeuvve key,
Soo koel ghelijck een killigh ijs,
En tegen my ghevveldigh vijs;
Maer nae dat ick met staege vlijt
Geen moeyt', of pijn en heb gemijt,
Soo is het stuck soo verr' ghebracht,
Dat sy nu soetjens op my lacht,
Dat sy my valt tot in den arm;
En hierom zijn vvy beyde vvarm.

Siet, Vryers, siet dit komter van,
VVanneer men doen en lijden kan.

VVel ghy, die treurigh sit en klaeght,
Dat ghy bemint een koele maeght,
Dat ghy een grilligh meysjen vrijt,
Daerom ghy groote smerte lijdt;
Mach ick u bidden, lieve vrient,
Indien u slechts de vryster dient,

Soo schept een moet, en lijdt de pijn,
Ghevvis het sal eens beter zijn:
VVant siet! door vlijt en soet ghevley
Soo kreegh ick vyer uyt dese key.

Nederl. De stadige jager vangt het wildt.
Aenhouden doet verkrijgen.

De stadige voet draeght over wegh.

Frans. *Continuelle gourtiere*
Rompt la pierre.

Virg. ——— Labor omnia vincit
Improbus. ———

Engels. A muse in time may bite a two a cable.

Griecx. Πόνος εὐκλείας πατήρ. .i.

Lat. Labor bonæ gloriæ pater est.

Hoogd. Fleiß bricht Eyß.

Lat. Par est fortuna labori.

Ovid. Ferreus assiduo consumitur annulus usu.

Invia virtuti nulla est via. —

Vigilando, agendo benè, consulẽdo, prosperè omnia cedunt. *Salust.*

Nul bien sans peine. Frans.

Die in vrou Venus hof wil wandelen / Moet stout versoecken / en sachtjens handelen. Nederl.

Nihil unquam vehementèr imperavit sibi humanus animus, quod non effecerit. Lat.

A la larga el galgo a la lievre mata. .i. Spaens.

A la longue le levrier tue le lievre. Frans.

——— Nil sine magno *Horat.*
Vita labore dedit mortalibus. —

Τῶν πόνων πωλοῦσιν ἡμῖν πάντα τἀγάθ' οἱ θεοί. .i. *Epicharm*

Di suas labore dotes esse venales volunt.

El fuego y el Amor No dizen, Ve te à tu labor .i.

Le feu & l'amour ne disent jamais, Va à tes besoignes.

Wie sit en lolt / of sit en vrijt /
Verlet syn werck / vergeet syn tijt.

De Lolster spreeckt. ICK hebbe veel te doen in huyselicke saken,
Mijn heert is ongedvveylt, mijn bedde noch te maken,
Mijn keucken ongeschickt: en des al niet-te-min,
Te gaen tot mijn beroep en heb ick geenen sin.
Dan yemant sal misschien hier van de reden vragen,
VVel Vrysters, tusschen ons, ick sal het u ghevvagen:

Het

Het vyertje datje siet dat bindt my aen den heert,
Dat hout ghelijck een pick, en treckt ghelijck een peert.
Dus schoon ick somtijts meyn in haesten voort te treden,
Ick huycke vvederom, en sijge nae beneden:
Soo dat ick menighmael, devvijl ick niet en doe,
Mijn tijt verloopen sie, en ick en vveet niet hoe.
Het is een selsaem dingh, het luchtje van de kolen
Dat kruypt my door het lijf, en doet mijn sinnen dolen
Als in een soeten droom: ô krachtigh lolle-vier,
Al moet ick elders zijn, noch blijf ick efter hier.
Siet dus ben ick gestelt, vvanneer mijn losse sinnen
Haer geven aen de jeught, en hellen om te minnen;
VVant als ick met den geest ontrent de liefde dvvael,
Soo blijf ick daer ick ben, al rijs ick menighmael.
Noch vaer ick even soo, vvanneer ick ben ghereten
Daer eenigh rustigh quant my doet syn liefde vveten,
My opent syn ghemoet, my geeft een soeten praet;
'Ken vveet niet hoe de tijt soo veerdigh henen gaet.
Ist niet een vreemde saeck! al vvort om my ghesonden,
Al roept my ander vverck, ick sitte vast ghebonden:
De liefde met het vyer is hier in eens ghestelt,
Sy dvvingen met vermaeck, en door een soet gevvelt.

Nederl. **Twee liefkiens met hun beyden/ Hoe nood' is't datse scheyden.**

Lat. Senec. Quicunque amat jam oblitus est sui.

Diogenes dicebat,

Laërt. Amorem esse otiosorum negotium.

Si quis amore calet, consueta negotia cessant.

Nederl. **Vyer en liefde treckien sterck/ En beletten menigh werck.**

Syr. 36. 34. *La beauté de la femme surpasse tous les desirs de l'homme.*

Veteres Venerem cochleâ sedentem pingebant, ut docerent otiosorum hominum esse amorem. *Richter. Axiom. Oeconom. 31.*

Nederl. **Een warm bed / en een luyen eers/ zijn als twee gelieven / sy konnen qualick scheyen.**

Virg. Ardet amans Dido, traxitque per ossa furorem:
Non cœptæ assurgunt turres, non arma juventus
Exercet, portusque aut propugnacula bello
Tuta parant: pendent opera interrupta, minæque
Murorum ingentes, æquataque machina cœlo.

Nemo poteſt Thetidem ſimul & Galatean amare.

Twee op eenen tijt te vryen /
Sietmen ſelden wel bedyen.

HOort, geſellen, hoort een ſaeck
Eerſtmael dienſtigh tot vermaeck,
Dan oock nut voor yder man,
Dieſe recht ghebruycken kan:

Ick ben van ſoo loſſen ſin,
Dat ick twee gheſpelen min:

Twee

Tvvee besitten mijn ghepeys
Bey ghelijck op eene reys;
D'een is Galateé ghenaemt,
D'ander Thetis vvijt befaemt:
Thetis vvoondt ontrent de zee,
Aen der heyden Galateé;
Thetis praet my van een schip,
Van den oever, van een klip,
Van den haringh, van den vis
Die in zee te vangen is.

Maer de rappe Galateé
Spreeckt my van het vveligh vee,
Van de bemden, van het landt
Daer men saeyt of boomen plant,
Van het velt en lustigh vvout,
Daermen duysent schapen hout,
Van de dreven, van den laen
Daer de groene linden staen.

Thetis doet my langh verhael,
Al in ronde vissers tael,
Hoe men haringh-netten breyt,
En dan op de duynen spreyt,
Hoe men bot, en scharren vanght,
En dan aen den oever hanght,
Hoe in haest een eenigh man
Hondert vissen vangen kan.

Galateé en haer verstant
Is hier tegen aen ghekant,
Die meynt dat oock verse vis
Niet als enckel stanck en is,
Die en acht geen souten stroom,
Maer alleen haer soeten room,

Hare boter, haren kaes,
Dat is (meyntſe) beter aes.

Spreeck ick gunſtigh van het velt,
Dan is Thetis ganſch ontſtelt:
Prijs ick eens de rijcke zee,
Dan vergram ick Galateé:
Ben ick op ſyn boers ghekleet,
Das is Thetis vvonder leet:
Gae ick als een viſſers maet,
Dat acht Galatée quaet:
Draegh ick eens een platten hoet,
Als by ons een herder doet;
Thetis ſeyt van ſtonden aen,
VVat een boer komt hier gegaen!
Neem ick dan een viſſers tuygh,
Blaeuvve mutſen, buyten ruygh,
Galatée ſpotter met,
Als ick die maer op en ſet.

Siet dus loop ick jaren langh,
Maer ick jaege ſonder vangh,
Iuyſt ghelijck het hem gheſchiet
Die tvvee haſen teſſens ſiet,
Die tvvee haſen bey ghelijck
Meynt te lichten van den dijck.

Ach, die ſoo onſeker jaeght,
Selden dat hy niet en klaeght.

VVel, ghy vryers, voor beſluyt,
Treckt hier deſen regel uyt,
Tvvee te lieven is verdriet;
VVant ſoo doende vanghtmen niet.
Hout dan liever deſe leer,
Eene vryſter, ſonder meer.

Griecx. Οὐ δύνασαι Θέτιδ☉ καὶ Γαλατείας ἐρᾶν. .i.

Lat. Nemo poteſt Thetidem ſimul & Galatean amare.

Ital. *Chi due lepre caccia*
Vna non piglia è l'altra laſcia.

Lat. Qui binos lepores una ſectabitur hora,
Is neutrum capiet.

Ovid. Secta bipartito cum mens diſcurrit utroque,
Alterius vires ſubtrahit alter amor.

Hoogd. Fahe viel / bacht lutzel.

Frans. *Qui trop embraſſe mal eſtraint.*

Ital. *Chi tutto vuole de rabbia more*
Chy tutto abbraccia nulla ſtringe.

Hoogd. Die veel anfahen / enden wenig.

Nederl. Die veel ambachten leert / doeter ſelden een wel.

Twaelf ambachten / dertien ongelucken.

Spaens. Muchos ajos en un mortero
Mal los maja un majadero. .i.

Frans. *Pluſieurs aulx en mortier*
Mal les peut un pilon piler.

Syrach 11. 10. Mijn kindt / ſteeckt u niet in veelderley handel; want ſoo ghy menigherley voorneemt / ſoo ſult ghy geen voordeel doen.

Quien à dos ſennores ha de ſervir, Spaens.
Al uno ha de mentir.

Qui à deux maiſtres ſervira, Frans.
A un d'iceux il mentira.

Tuſſchen twee ſtoelen in d'aſſen. Nederl.

Entre deux ſelles le cul en terre. Frans.

Nuſquam eſt qui ubique eſt. Lat.

Non ſi può inſieme bere è fiſchiare, Ital.
Non ſi può inſieme ſuffiare è ſucchiare.

Pluribus intentus minor eſt ad ſingula ſenſus. Lat.

Hoc age.

Σπάρτην ἔλαχες, ταύτην κόσμει .i. Griecx.

Spartam quam nactus es orna.

Quien pequenna heredad tiene, a paſſos la mide. .i. Spaens.

Qui a une petite terre, la meſure avec les pas. Frans.

Chi ha un porco quello facilimente ingraſſa. Ital.

Chi n'a ch' uno ſolo occhio ſi ſpeſſo forbe.

Die maer een oogh en heeft bewaertſe wel. Nederl.

El amor de los asnos entra à coces y à bocados.

Een Esel die vrijt /
Die schopt of smijt.

EEn Ridder uyt het Britten-lant
Gingh dvvalen aen de Zeeusche strandt,
En hadde (soo het scheen) ghesien
Hoe dat aldaer de jonge lien
Haer gaen vermaken aen de zee,
Niet verre buyten Ziericzee:

Hy ſagh het als een ſelſaem dingh
Dat vry vvat uyt de regel gingh;
En daerom heeft hy't ons vertelt,
Ghelijck hier onder is gheſtelt.

Ick quam eens treden op de ſtrant,
Daer ick veel jonge lieden vant,
Ick ſagher ſes of ſeven paer,
Den eenen hier, den genen daer,
Maer boven al ſoo vvaſſer tvvee
Die gingen veerdigh nae de zee,
Een yder had een jonge maeght
Die hy tot in het vvater draeght:
En of de vryſter vreeſe kreegh,
Iae ſchier van angſt ter neder ſeegh,
Oock hem met bleecke lippen badt,
Noch gingh hy dieper in het nat,
Tot dat het vvater vvert gheſien
Tot aen, jae boven hare knien:
En noch iſt niet genoegh ghedaen,
Het moeſter vry vvat holder gaen;
Ten leſten neemt de loſſe quant
En giet oock vvater metter hant,
Iuyſt als Diana voortijts plagh
Als ſy Actæon by haer ſagh:
Hy goot het vvater hier en daer
Tot in haer ſchoon ghekrinckelt haer,
Soo dat het geen eerſt geeſtigh ſtont,
Gheleeck een natten vvater-hont.

Ten leſten als de joncker ſagh
Dat hy niet hooger op en mach,
Soo keert hy vveder naer het droogh,
VVant hy ſagh tranen in haer oogh;

Maer ſtracx ſoo loopt hy van de ſtrant,
En treckt haer nae het mulle zant:
Hy leyt haer op een hoogen duyn,
En rolt dan van een ſteyle kruyn,
Tot onder in het laghe dal,
En daer eens vveder even mal:
Hy ſout haer in het gulle zant,
En ſtroyt het ſtof aen alle kant:
Hy laet niet af, hoe datſe vvijckt;
Soo datſe naeu een menſch ghelijckt.

Ick ſagh daer by een oude vrou,
Die vraeghd' ick vvat dit ſeggen vvou,
En vvat de vryſter had ghedaen
Om dit ſoo uyt te moeten ſtaen,
Of ſy oock yemant hadt misſeyt,
Dat ſy in't vvater vvert gheleyt:
Of dat ſy van een dollen hont
Haer in het lijf ghebeten vont.

Het vvijf verklaerde datter niet
Van 't een of 't ander vvas gheſchiet:
Maer (ſprack ſy) hoort eens vvat het zy,
En ſit een vveynigh nevens my;
Het is een vvijſe van het landt,
Dat yemant in ſyn eerſten brandt,
Ontrent den ſoete Meye-tijt
Met vryſters in den duyne rijt:
En iſſer dan een geeſtigh dier
Hem oorſaeck van ſyn eerſte vyer,
Soo gaet hy dus met haer te vverck,
En al op ſeker oogh-gemerck:
Ghy, hoort doch vvaerom dit geſchiet,
Het is vermits hy daer uyt ſiet

Hoe

Hoe ſich een jonge vryſter heeft,
Als hy ſoo ſelſaem met haer leeft,
Of ſy oock dan een jonghman viert,
Dan offe luy en leelick tiert:
En of haer eertijts ſoet gheſtel
Verandert in een norts gheſvvel.
En als het eens is uyt-gemalt,
Dan let hy hoe ſy hem bevalt,
En of hy vorder dient te gaen,
Dan of ſyn vryen heeft ghedaen.

VVat dunckt u doch van deſe vvijs?
Voorvvaer ſy dunckt my vvat te vijs,
Seyd' ick: en, gingh't nae mijnen ſin,
Ick noemde dit een Eſels min;
VVant als dit onbelompen beeſt
Ontrent ſyn ongeſouten geeſt
Syn eerſte minne-ſtuypen voelt,
Dan iſſet dattet byſter vvoelt,
Het vlieght in haeſt het veulen toe,
Het brijſt en bijt, men vveet niet hoe:
Het ſchuymbeckt door onſtuymigh bloet
Het ſlaet gheduerigh met den voet;
Het baert en ſpringht aen alle kant,
Iuyſt als de vryer aen de ſtrant.

VVel nu, ghy die noch heden vrijt,
Maeckt datje vry vvat heuſſcher zijt:
Laet menſchen, eſels in verſtant,
Ontdecken haren minne-brandt
Door raeu, door plomp en vreemt ghelaet
Dat uyt den peyl van reden gaet.
Ghy, denckt dat in de ſoete pijn
Niet beter is als heus te zijn;
VVant Venus kint is moeder-naeckt,
'Ten dient maer ſachtjens aen-geraeckt.

Dit ſprack de Ridder al-te-mael,
En 't luyde vvel in ſyne tael;
Dan of het hier vvel is gheſeyt
Dat dient vvat naerder overleyt:
VVat my belanght, ick vinder vvat
Dat dienſtigh is te zijn ghevat.

Frans. *L'Amour des aſnes commence par morſures & ruades.*

Nederl. Een boer die vrijt/
Hy ſtoot of ſmijt.

Frans. *Les amours des gens ruſtiques ſe font à coups de poings;*

Car ils ſont accouſtumez de dire;

Gens qui s'entre-aiment
De pierres s'entre-ruent.

Spaens. La coz de la yegua no haze mal al potro.

Frans. *Coup de pied de jument ne faict mal au poulain.*

Virgil. Malo me Galatea petit laſciva puella,
Et fugit ad ſalices, & ſe cupit antè videri.

Vulg. Ruſticus eſt, ſi quem ruſticus urit amor.

Nederl. Plompe ſin/
Plompe min.

Als eē hont yemant troetelt/ ſo maeckt hy hem beſlijckt.

Als een eſel yemant lief-kooſt/ ſo ſchopt hy hem blaeuwe leden.

Van eſels en heeſt men niet als beeſten en voet-ſlagen.

Te tuus iſte rigor, poſitique ſine arte capilli, *Ovid. Epiſt. Phædr.*
Et levis egregio pulvis in ore decet:
Quemque vocant alij vultum rigidumque trucemque,
Pro rigido, Phædrâ judice, fortis erit.

Expreſſit hoc in Polyphemi crudis amoribus Ovid. Metam. lib. 14. ubi inter cætera Polyphemum ita loquentem introducit.

Certè ego me novi, liquidæque in imagine vidi
Nuper aquæ, placuitque mihi mea forma videnti.
Aſpice ſim quantus; non hoc eſt corpore major
Iuppiter in cœlo (nam vos narrare ſoletis
Neſcio quem regnate Iovem) coma plurima torvos
Prominet in vultus, humeroſque, ut lucus, obumbrat.
Nec mea quod duris horrent denſiſſima ſetis
Corpora turpe puta; turpis ſine frondibus arbor,
Turpis equus, niſi colla jubę flaventia velent,
Pluma tegit volucres, ovibus ſua lana decori eſt:
Barba viros, hirtæque decent in corpore ſetæ.
Vnum eſt in mediâ lumen mihi fronte, ſed inſtar.
Ingentis clypei. &c.

Dona ipſius amatoria æquè cruda.

Inveni geminos qui tecum ludere poſſint
Villoſæ catulos in ſummis montibus urſæ.

Two dogges strive for a bone / and the thirt taket it awij.

Alsser twee vechten om een been /
Daer krijghtet licht een derd' alleen.

GHy die tot u ghebruyck yet zijt ghesint te leeren,
VVilt oock een vlytigh oogh op dese printe keeren.
Tvvee doggen (soo ghy siet) die knorren tegen een,
Die vallen over hoop, en vechten om een been:
Maer onder dit gheschal van bassen, huylen, krijten,
Van dapper over-handt sich in het lijf te bijten,
Soo komter noch een hondt, de slimste van den hoop,
Die neemt het hachjen vvech, en geeft hem op dē loop.

De vechters (als de gal een vveynigh is ghesceten;
En datse bey gelijck vvel moede zijn gebeten)
Gaen soecken na dē bout, maer sien gevveldigh slecht,
Vermits sy niet en-sien den loon van haer ghevecht:
Sy vinden niet een sier voor hun te zijn ghelaten,
Als schuym en vlocken hayrs, die vliegen achter straten;
Dies gaen de rekels heen, aen alle kant ghevvont,
Maer een die looser vvas die heeft den vetten mont.
Dit sietmen menighmael, en over al gheschieden,
By Vorsten, by het volck, en oock by jonge lieden.
Een sake, soete jeugt, die ick voor desen sagh,
VVil ick tot u bericht hier brengen aen den dagh.
Tvvee vryers, die ghelijck een rijcke vryster minden,
Syn besigh om met ernst haer saken aen te binden:
Een yder pooght om strijdt te doen al vvat hy kan,
Op dat hy krijgen mocht den naem van echte man:
Een yder boven dat gaet neerstigh overdencken
VVaer door, en hoe hy sal syn mede-vryer krencken
Siet daer van stonden aen soo vveet men in de stadt
VVat yder van der jeught vvel eer bedreven hadt.
Daer komt het aen den dagh al vvatter in de scholen,
Al vvatter buyten 'slandts of elders vvas verholen:
Men vvijst in't openbaer als met een vinger aen
VVat yder in der jeught voor grillen heeft ghedaen.
Hier op hy, die het treft, vvil flucx syn eere rechten,
Daer valtmen in krakeel, daer gatet op een vechten,
Daer krijgt de jongste vvulp voor eerst eē diepe steeck,
Soo dat hy vluchten moest, en uyt den velde vveeck.
Dit klonck door al het landt: dies riepen al de vrienden
Dat voor de jonge maeght de vryers niet en dienden.
Sy vvort daer op ghelast de vechters af te slaen;
En vvatmen haer ghebiedt dat is terstont ghedaen.
Maer een die dit vernam, en al den handel vviste,
En die oock even selfs op dese vvaters viste,

Set

Set stracx, en met bescheyt, syn beste fuycken uyt;
En eer het yemant vveet, de vryster is de bruyt,
De maeght een echte vrou. Daer gaen de vechters henen,
Een ander heeft de bruyt, en sy de blaeuvve schenen:
Siet t'vvijl het grilligh volck is tegen een ghesēt,
Een die maer stont en keeck die leyt de vryster met.

Lat. DVmos concussi, sustulit alter aves.

Sic vos non vobis nidificatis aves.

Sic vos non vobis vellera fertis oves.

Sic vos non vobis mellificatis apes.

Sic vos non vobis fertis aratra boves.

Frans. *Tel bat les buissons*
Qui n'a pas les oisillons.

Of wel de bie den honich maeckt/ Nederl.
Het is een ander diese smaeckt/
En schoon den os van ploegen sucht/
Een ander nut de soete vrucht.

Die 't gheluck heeft leydt de bruyt ter kercke.

D'een beschiet/
D'ander gheniet.

Hy en heeft het nestjē niet die het weet/ maer die het rooft.

D'een klopt op de haegh/ maer d'ander kryght de vogels.

La robba non è de chi la fama di chi la gode. Ital.

Menigh man brengt de sale op de ryerrie/ en een ander ryter op. Nederl.

Le bon veneur ne prend La beste qui se rend.

Een haes daermen geen loop van siet/
En vanght een goede wey-man niet.

De Iager spreeckt.

AL heb ick tot het vvildt een vvonder groot verlangen,
Noch sal ick geenen haes op synen leger vangen:
Ick scheppe meerder lust vvanneer hy veerdigh loopt;
VVant 't heeft doch beter geur al vvat men diere koopt.
VVel op dan, vluchtigh dier, vvaerom hier stil gheseten?
Ghy dient niet sonder svveet, en sonder stof gegeten,
Dat is u beste saus: u spier en smaeckt ons niet,
Als ghy u sonder loop dus aen den jager biedt.

Is't niet een selsaem dingh? ick vveet een jonge vryster
Die moy, die geestigh is, en singt gelijck een lyster,
Die streelt my vvonder sacht, en spreeckt geduerig schoō,
En des al niet te min ick acht het niet een boon:
'Ken vveet niet hoe het komt, sy kan mijn vvilde sinnen,
Sy kan mijn grillıgh hert met vleyen niet ghevvinnen:
Ick sie het alle daegh, al heb ick ongelijck,
Hoe sy my naerder komt, hoe dat ick verder vvijck.
Daer vvoont in tegendeel hier onder onse bueren
Een ander vveeligh dier vol alderhande kueren,
Een trots een spijtigh dingh, dat my geduerigh quelt,
Dat my gansch selden spreeckt, en veel te leure stelt.
Hoe moet ick menigmael ontrent haer deure dvvalen,
Oock als de koude snee komt uyt den hemel dalen!
En des al niet-te-min, ick bender mee ghepast,
En voel dat my het vyer oock in de koude vvast.
VVel vryers, naer ick sie, vvy slachten hier den jager,
Die prijst den snellen haes, al is het vvildt-braet mager;
De moeyte vvet de lust, soo datter niet en smaeckt,
Als dat hem draven doet, en moede leden maeckt.
Al vvat men heeft besuert, dat vvort met vreugt gegeten,
En dat vvat moeyte kost, dat vvort met lust beseten.
VVel vrysters, vvie je zijt, vvilt noyt te veyligh zijn;
Geen vreugt en heeft vermaeck als na voorgaende pijn.

Lat. Laboriosi amores jucundissimi.

Quantò amatori minus est spei, tantò magis uritur.

Miles est amor, nec umbram ferre inertiæ potest.

Ovid. 3. Art. Quod datur ex facili longum malè nutrit amorem:
Miscenda est lætis rara repulsa jocis.

Militiæ species amor est: decedite segnes; *Idem 2. Art.*
Non sunt hæc timidis signa tuenda viris.

Quod venit ex facili faciles segnesque tenemus: *Idem.*
Quod spe, quodque metu torsit, habere juvat.

Obsequium delatum plerumque ingratum.

Merx ultronea putet.

Nederl. Gheboden dienst is onweert.

Lat. Nil magis amorem incendit,
quam carendi metus.

Petron. Nolo quod cupio statim tenere,
Nec victoria mi placet parata.

Frans. *Qui n' aime la chasse qu'en la prise,*
Il est veneur de basse mise.

Nederl. Dat met arbeydt verkregen is / wordt
met minne beseten.

Marchandise offerte a le pied coupé.

Neemt van de liefde moeyt' en pijn /
De liefde sal geen liefde zijn. Nederl.

Quel è dolce à ricordare
Che fu duro à supportare. Spaens.

Τὰ καλὰ δύσκολα. Griecx.

Amore non è senza amaro. Ital.

——— Amor odit inertes. *Ovid.*
Militat omnis amans. ——— *Idem.*

Al te soet
En is niet goet. Nederl.

Nos magis adducto fructus decerpere ramo,
Quàm de cælatâ sumere lance juvat.

En dient ons geen gheplückte peren;
Want 'tis geen fruyt dat wy begeren.

Het beeldt moeste zijn een Vryster die een porceleyne schotel met fruyten een vryer aenbiedt, de vryer sich van de vryster tot een fruyt-boom keerende om selfs te plucken.

De vryster die 't fruyt den vryer aenbiet, spreeckt aldus:

HOe meughje doch, beminde vrient,
Met dus veel moeyten zijn ghedient?
Met verr' te reycken zijn ghepast,
En doen u desen overlast?
Ghy reyckt hier na een hooge tack,
Niet sonder pijn en ongemack;
En, siet, u maet klimt in een boom,
Ghevvassen aen een diepen stroom.
Ghevvis indien hy neder viel,
Syn lichaem vvare sonder ziel:
Of (schoon hy dedet sonder leedt)
Hy scheurde licht syn beste kleedt:

En

En (kijckt doch) vvatje plucken kondt
Ten dienste van een gragen mondt,
Dat is ten vollen hier bereydt,
En vvort u gunstigh voor-geleydt.
Siet hier een schotel vvonder reyn,
Siet hier een aerdigh porceleyn,
Daer liggen fruyten menighfout,
Soo geel ghelijck als enckel gout,
Daer liggen rijpe vruchten in,
Ghy, kiester een naer uvven sin.
Hoe, isset niet het beste goet
Daerom men vveynigh moeyte doet?

De vryer naer een tack reyckende, antwoort.

ICk danck, ick danck u, liefste kint,
Maer ick en ben doch niet ghesint
Tot al dat ghy nu hebt gheseyt,
'Ken vvil niet datment voor my leyt;
VVant schoon al reyck ick naer een tack,
Niet sonder eenigh ongemack:
En schoon ghy biedt my vruchten aen
By yemant anders afgedaen;
Ghelooftet vry, beleefde maeght,
Dat is geen ooft dat my behaeght.
Een tack met krachten neer ghedruckt,
Een vrucht met eyger handt ghepluckt,
Een peer die hoogh en vluchtigh hanght,
Die isset daer men naer verlanght;
VVant noyt en zijnder fruyten soet,
Dan als de plucker klimmen moet.

Chi di

Chi di gatta nasce, sorci piglia.

'T wil al muysen wat van katten komt.

AL vvat van katten spruyt dat is gheneygt te muysen:
Al vvat van apen komt dat is ghesint te luysen:
De jongen van den uyl of van den vleder-muys
Zijn 'snachts meest op dē loop, en 'savonts seldē t'huys.:
De jongen van de vos die vvillen hoenders vangen,
De jongen van de vvolf die gaen haer moeders gangen,
Al vvat van seugen komt dat vventelt in het slijck,
En vvat een exter broet dat huppelt op den dijck.

Wat

VVat eyster yemant meer? siet alderhande jongen
Die pijpen even soo ghelijck de moeders songen:
'Tis seker, dat de tijt den ingeboren aert,
Oock in de menschen selfs, ten lesten openbaert.
VVel hier op dient ghelet, voor die een vrouvve soecken,
VVant 'tis een vaste leer, sy komt uyt vvijse boecken;
'Tmach zijn dat ons het bloet in eenigh deel bedrieght,
Maer selden dat in als het eerste vvesen lieght.

Aunque vistays la Mona de seda,
Mona se queda.

Al draeght den aep een gouden ringh /
Soo is het doch een leelick dingh.

AL heeft de sim een gulden rock,
Soo isset doch maer enckel jock;
VVant schoon sy met een groote pracht
VVort deftigh in het spel ghebracht,
En datse voor den eersten mael
Komt prachtigh treden op de sael,
Komt vvonder moedigh aen den dagh,
Sy is een aep, gelijckse plagh;
VVant eermen noch de rolle sluyt,
Soo kijcken hare grillen uyt.
VVant sijde, gout, fluyveel, satijn,
En geven niet als enckel schijn.
» De vors die huppelt nae de poel,
» Al sat hy op een gouden stoel.

Ovid. Ep. Parid. VIx fieri, si sint vires in semine amorum,
Et Iovis & Ledæ filia, casta potes.

Il cerchio non fa la taverna. Ital.
L'habito non fa il monacho.
Vna pecora con la lana d'oro.

Frans. *Il souvient tousiours robin de ses flustes.*

Ital. *Non é possible cavar la ranocchia del pantano.*

Frans. *Il y a beaucoup de chapperõs de velours; mais peu de damoiselles.*

Les habits reluisent en court, mais non pas les gentil-hommes.

Spaens. Seda y raso non dan estado.

Nederl. Een aep is een aep / al droegse een gouden huyf.

Lat. Simia est simia, licet aurea gestet insignia.

Horat. 4. Od. 4.
Fortes creantur fortibus & bonis:
Est in juvencis, est in equis patrum
Virtus, nec imbellem feroces
Progenerant aquilæ columbam.

Nederl. 'Ten zijn al geẽ kocks die lange messen dragen.

D'e kap en maeckt den moninck niet.

Haureus Arce virt.
Simia sit galeata licet, vel acinace cincta,
Simia semper erit. ———

Ital. *Aranna quien te aranno? otra aranna come io. .i.*

Frans. *Araigne qui t'a faite? Vn autre araigne comme moy.*

La fille de la putaine oste sa mere de doubte.

Le bon sang ne peut mentir.

Nederl. Wat hoornen heeft/wil steken.

Frans. *N'achetes point l'asne d'un muletier:*
Ny te marie avec la fille du tavernier.

Qui est fille de gelinette,
Elle ne peut qu'elle ne gratte. Frans.

'Twil al muysen wat van katten komt. Nederl.

Al wat reutjen hiet wil aen de wandt pissen.

Blacke wille take not other colour. Engels.

Quelle est la mere, telle est la fille. *Proverb. Hebraic. Ezec. 16.*

Ne compara à cane malo catulum. *Proverb. Arab. Erp.*

De buena vid planta la viña
Y de buena madre la hya. Spaens.

De bonne vallée la vigne,
De bonne mere la fille. Frans.

E viperâ rursum vipera. *Erasm. ubi Græc.*

Blaeuwe duyven krijgen blaeuwe jongen. Nederl.

Der haß will alle zeit wider da er geworffen ist. Hoogd.

He that marries a wife out a Inne / or Alehouse; buyes a horse a smith field / and hires a servant in Paules; sal have a Jade to his horse / a knave for his man / an arrant honest woman to his wife. Engels.

Natuer is ons naeste ghebuer. Nederl.

Natuer treckt meer dan seven peerden.

Katte kind'ren muysen geern.

'T appelken smaeckt ghemeenlick boomigh.

D'exter kan haer hippelen niet laten.

Sendt een kat in Engelant / sy seydt maeuw / alsse weder komt.

Lam lam is des wolfs vesper-klock.

Het

Nederl. Het sy in schand' of eer / Natuer gaet voor de leer.

Iuvenal. Sat. 6. Scilicet exspectas ut tradat mater honestos,
Atque alios mores quam quos habet? ——

Spaens. De casta la viene al galgo de tener el rabo largo. .i.

Frans. *De race vient au levrier d'avoir la queüe longue.*

Nederl. Dat de wint-hont eē langē steert heeft/ komt hem van syn gheslachte.

Spaens. Per mucho que desmienta cada qual,
Siempre buelve al natural.

Nederl. Het geytjen huppelt in het groen /
En soo sal oock haer jongen doen.

Horat. Fortuna non mutat genus.

Nederl. Soo d'oude songen /
Soo pepen de jongen.

Frans. *Pour beaucoup qu'un chacun se desmente tousiours, il revient à son naturel.*

Spaens. Salto la cabra en la viña,
Tambien saltara ha hya. .i.

Frans. *La chevre est sautée en la vigne,*
Aussi y sautera la fille.

Nederl. Set een kick-vors op een stoel /
Sy wil weder nae den poel.

Spaens. Xabonar cabeça de asno, perdimiento de xabon. .i.

Frans. *Savonner la teste d'un asne, c'est perdre le savon.*

Die kitzlin haissen all/wie ihr mutter geiß. Hoogd.

Soo voor / soo nae. Nederl.

Soo de sucht / soo de vrucht.

Quaet voetsel / quaet broetsel.

Quaet ey / quaet kiecken.

Soo voor ghepepen / soo nae gedanst.

Wie der vogel / soo das eye. Hoogd.

Böß-vogel / böß-eye.

Ein eul heckt kein blauw fuß.

Ein eul heckt kein falcken.

Κακοῦ κόρακος κακὸν ᾠόν. .i. Griecx.

Mali corvi malum ovum. Lat.

Becco fa becco. Ital.

E squillâ non nascitur rosa. Lat.

Chi de gallina nasce, convien che rufsa ò che razzoli. Ital.

Katzen kinder lernen wol [illegible] Hoogd.

De noble estocq riche plantage. Frans.

Ie misch agatsdan irak dushmas. .i. Turcks.

Der apffel fellt nicht weit vom baum. Hoogd.

Si damnosa senem juvat alea, ludit & hæres *Iuvenal. Sat. 4.*
Bullatus, parvoque eadem movet arma fritillo. &c.
Sic natura jubet. ——

Pere e donne senza rumori Sono stimate gli meliori.

**Peeren en vrouwen die niet en kraken /
Die plachten alderbest te smaken.**

INdiender yemant is begeerigh om te vveten
VVat peer, of ander vrucht, is nut te zyn gegeten;
Die neme dit gemerck: Het fruyt dat niet en kraeckt
Dat hout men in't gemeen dat alle monden smaeckt.
Maer dit is niet alleen een preuve van de peeren,
Het kan oock dienstigh zijn voor die een vvijf begeeren;

Men

Men prees in ouden tijt (om vvel te zijn ghepaert)
Een maeght niet ſeer bekent, en van een ſtillen aert.
Het is bedenckens vveerdt, dat vvijdt-beroemde mannen
Den openbaren lof van jonge vrouvven bannen:
Sy ſtellen voor ghevvis dat, jae, een grooten naem
Is voor de teere maeght, is vrouvven onbequaem.
Voor reden vvort gheſeyt, dat veel te zijn ghepreſen
Kan oock een deughſaem vvijf by vvijlen hinder vveſen;
VVy vinden dees en geen hierom te zijn geſchent,
Vermits haer goede naem vvas al te ſeer bekent.
VVel let dan, echte vrou, en alle jonge dieren,
Hoe teer u vveſen zy, en hoe het is te vieren:
Denckt hoe ghy trachten moet om niet te zijn bevleckt,
Nadien u deughden ſelfs zijn nut te zijn bedeckt.

En van een ſtillen aert, &c. *Certaine nouvelle mariée, à laquelle le mary avoit reproché n'eſtre pas aſſez complaiſante & cageoleuſe, reſpondit de bonne grace:* Ie ſuis matrone, & femme de bien; ce que vous demandez, eſt le propre des filles de joye.

Hinc jocoſo Epigrammate luſit Auſonius:

Sit mihi talis amica velim;
Iurgia quæ temerè incipiat,
Nec ſtudeat quaſi caſta loqui:
Pulchra, procax, petulante manu:
Verbera quæ ferat, & regerat,
Cæſaque ad oſcula confugiat.
Nam niſi moribus his fuerit:
Caſta, modeſta, pudenter agens,
(Dicere abominor) uxor erit.

Thucydidis dictum.

Optima uxor de cujus laude vel ignominiâ minimus ſermo. Lat.

Vide Richter. Axiom. Oeconom. 2.14.

Valet hic illud Taciti

Nec minus periculum ex magnâ famâ, quàm ex malâ.

Muger placera, dize de todos, y todo della. .1. Spaens.

Femme qui va de place en place, parle de tous & tous d'elle. Frans.

Femme bonne eſt oiſeau de cage.

Is u wijf goet, en u been quaet,
Vrient, houtſe beyde van de ſtraet. Neder'.

Out gelt en jonge vrouwen,
Wilt die in t duyſter houwen.

Nederl. Een wijf dat veel uyt praten gaet/
Dat raeckt ghemeenlick op de praet.

Syn peert/syn sweert/syn wijn en vrou/
En prees noyt man als met berou.

Frans. *La femme à la maison, & la jambe rompue.*

Fille trop veüe, & robbe trop vestue, n'est chere tenue.

Femme en rue tost perdue.

Femme ou fille fenestriere
Rarement bonne mesnagiere.

Ital. *Chi fa una casa in piazza,*
La fa troppò alta ò troppo bassa. .i.

Frans. *Qui edifie en publique place,*
Faict maison trop haute ou trop basse.

Ovid. 3. Trist. El. 4. Benè qui latuit, benè vixit.

Nulla est satis pudica, de quâ quæritur.

Bias apud Auson. Quæ casta est? De quâ mentiri fama veretur.

Quæ dos matronis pulcherrima? Vita pudica.

Nimas famosa muger que la que no tuvo fama. .i. Spaens.

Il n'y a femme qui ait meilleure reputation, que celle dont on ne parle point. Frans.

Quod non vetat lex, id vetat fieri pudor. *Sen.*

Benè Plautus dixit,

Non esse eam dotem, quæ dos dicitur; sed pudicitiam & pudorem, ac sedatam cupidinē.

Hinc Lodovicus XII. Gall. rex licet videret Annam reginam dominandi libidine flagrantem, & multa contra se molientem; nihilominus admonentibus quibusdam ut in tēpore de eâ se vindicaret, *Vxori*, aiebat, *pudicæ plurima sunt condonanda.*

In pudore principatus virtutum muliebrium est.

Hinc Thomas Morus:

Blanda, salax, petulans, audax, vaga, garrula virgo;
Si virgo est, virgo est bis quoque quæ peperit.

Concludendo ergo dicamus:

Politian. in Rustico.

Fœlix illa animi est, ipsisque simillima divis,
Quam non mendaci resplendens gloria fuco
Sollicitat, non fastosi mala gaudia luxus;
Sed tacitos sinit ire dies, & paupere cultu
Exigit innocuæ tranquilla silentia vitæ.

De

De hinne leyt geerne daerse een nest-ey siet.

FOp vvas een kale vinck, oock vvist hy niet te vvinnen,
Noch gingh hy even-vvel de rijckste vryster minnen:
En vvaer men eene vondt, door gelt of goet bekent,
Daer vvas de loose vos van stonden aen ontrent:
Daer gingh hy vvonder breet, daer vvist hy veel te praten
VVaer hy syn beste goet voor desen hadt gelaten,

VVat hy door mal ghebaer voor kueren oyt bedreef,
En vvaer ſyn vaders erf vvel eer te pande bleef;
Maer t'vvijl de loſſe quant in alle plaetſen vryde,
Vondt hy een moedigh dier dat hem niet ſeer en mijde,
Die ſeyd' hem overluyt, en joffer uyt den mondt,
Die ſeyde met beſcheyt vvaer op de ſake ſtont:
Die ſeyde, lieve Fob, ey vvort ten leſten vvijſer,
'Tis al om niet gheklopt, ghy ſmeet hier killigh yſer:
Ick bidde vveeſt gheruſt, en quelt my vorder niet,
Ons hin leyt maer alleen daer ſy een neſt-ey ſiet.

Nederl. Die wil winnen / of minnen / moet by-ſetten.

Het penninckſke wil een broertjen hebben.

Met ydele handen is quaet havicken locken.

De zee-man noemtſe rechte dwaſen / Die viſſen willen ſonder aſen.

Frans. *A un boiteux femme qui cloſche.*

Il peſche en vain, qui n'amorce ſon haim. Frans.

Il faut de l'argent, pour commencer le jeu.

Meſme l'abeille ne peut rien, ſans fleurs.

'Tis quaet ſlijpen ſonder water. Nederl.

Ick ſie waer dat ick gae of kom / Geen bie maeckt honich ſonder blom.

Latino proverbio dicitur, ubi quid ex æquo moderatum ſignificamus, *Par Pari, Pari jugo,* ἶσον ἴσῳ, ἴσῳ ζύγῳ. Neque enim quidquam non commune, ubi fortunarum æqualitas: neque diſſenſio, ubi idem animus; neque divortium, ubi coagmentatio duorum in unum. Æqualitate enim continetur concordia; inæqualitas autem diſcordiarum eſt mater.

Geen boom en valt ten eersten slagh.

WEl, vrient, hoe staet ghy dus bedroeft?
My dunckt dat ghy vvel troost behoeft,
My dunckt dat ghy soo deerlick siet,
Al vvaer u 't hoogste leet ghe schiet;
My dunckt dat u een stege meyt
VVt trots moet hebben af-geseyt:
Iae siet! dat isset dat u quelt,
Dat isset dat u dus ontstelt.

Maer, lieve, daerom niet ghetreurt;
'Tis meerder man als u ghebeurt.
Ick bid, ontvvaeckt uyt desen droom,
En slaet het oogh op desen boom;
Dit vvas een dick' en hoogen stam,
Die schier tot aen den hemel quam:
En, siet! nu leytse neer ghestort,
Soo datter op ghetreden vvort.
Ghy, vraeghj' hoe dat een eenigh man
Soo dicken ballick vellen kan?
VVel hoort, ghy sultet haest verstaen,
Hoe dat de man dit heeft ghedaen.

Hy nam een bijl van enckel stael,
En kapte veel, en menighmael,
En siet! het staegh en dickmael slaen
En kond' de boom niet vvederstaen:
Maer viel ten lesten in het gras
Soo dick en stijf ghelijck hy vvas;
Soo datmen vry vvel seggen mach,
Geen boom en valt ten eersten slagh.
Ghy vryer, soo ghy vvilt bedien,
Doet soo ghelijck ghy hebt ghesien;
VVant 't is een seggen in 't ghemeen,
Een staege drop die holt den steen.

Lat. NOn uno ictu deijcitur quercus.

Hoogd. Mit viel streichen wird der stockfisch linde.

Nederl. Veel slagen maké den stock-vis murw.

Lat. Omnia conando docilis solertia vincit.

Epich. Τῶν πόνων πωλοῦσιν ἡμῖν πάντα τἀγάθ' οἱ θεοί. .i.

Dij suas labore dotes esse venales volunt. Lat.

Nul bien sans peine. Frans.

Omnia diligentiæ subijciuntur. Lat.

Diligence passe science. Frans.

— Par est fortuna labori. Lat.

Vindes

Birdes of one faether Wil flocke togeder.

Vogelen van eener veeren vliegen geern t' samen.

De vryster spreeckt.

WAt komt ghy, lieve vrient, aen my dē vryer makē?
Ghy mocht van heden af u liefde beter ſtaken,
Ghy zijt een raeuvve gaſt, en ick een ſtille maeght;
Ten dient niet (ſoo my dunckt) met u te zijn gevvaegt.
Ick ben van jonghs gevvent al ſtaegh in huys te vveſen,
Om met een ſedigh hert een heyligh boeck te leſen:
Ick neme mijn vermaeck in priem, of naelde-vverck:
Ick ben ſchier noyt op ſtraet, maer dickmael inde kerck.

Ghy in het tegendeel hebt ongetoomde lusten,
Die vvoest, die selsaem zijn, die noyt en konnen rusten,
Ghy vvilt gheduerigh zijn, of daer een trommel raest,
Of daer een hel trompet de legers t' samen blaest.
Ghy mocht op beter gront een ruyters dochter minnen,
Die kan een veldt-slagh sien met onvertsaeghde sinnen,
Die svviert een bloot gevveer, of drilt een svvacke pijck,
Die hoort het grof gheschut, en acht het voor musijck:
Soodanigh moetse zijn die u sal konnen lieven,
Die u sal, nae den eysch, in alle dingh gherieven,
Die u het bloote svveert sal reycken metter hant,
En seggen, Brenghtet vveer, of blijft ghy in het zant.
Maer ick, die eene ben van dese pimpel-meesen,
Die voor den roock alleen van grove stucken vreesen,
Die noyt ghevecht en sie als tot mijn groot verdriet;
Ick ben u geensins nut, en ghy en dient my niet.
Siet, als ick keer het oogh op alle snelle dieren,
Die svveven op de stroom, of om de bossen svvieren;
Al vvaer ick immer koom, of vvaer ick henen kijck,
Ick sie dat yder een hem paert met syns ghelijck.
Noyt sal een teere duyf haer tot den arent geven:
Noyt sal het schou patrijs ontrent den havick leven:
Noyt voeghter svvarte raef sich by een vvitte svvaen;
„ Ghelijck, beminde vrient, dat moet te samen gaen.

Lat. PLutarchus in libello *de educandis liberis* parentes admonet, ut ejusmodi liberis suis uxores despondeant, quæ non sunt multo ditiores vel potentiores; prudenter enim dici proverbio:

Tuæ sortis uxorem ducito.

Syrach 27. 10. *Les oiseaux s'assemblent avec leurs semblables.*

Tout animal aime son semblable, toute beste s'apparie avec quelque autre de sa sorte: aussi l'homme s'accointe avec son pareil. Syrach 13. 17. & seqq.

Quel accort y a il entre le serpent & le chien? & quelle paix entre le riche & le povre?

Γάμει ἐκ τῶν ὁμοίων. .i. Griecx.

Vxorem ducito ex æqualibus.

Sic

Lat. Sic fuit, est, & erit, similis similem sibi quærit:

Eligat æqualē prudens sibi quisque sodalem.

Griecx. Ὅμοιον ὁμοίῳ φίλον. .i.

Lat. Similis gaudet simili.

Homer. Odyss. ϱ. Ὡς αἰεὶ τὸν ὁμοῖον ἄγει θεὸς ὡς τὸν ὁμοῖον.

Lat. Semper graculus assidet graculo.

Nederl. Een schaep by een schaep / Een aep met een aep.

Lat. Balbum bulbus rectius intelligit.

Hoogd. Gleich und gleich gesellt sich gern.

Cicero. Pares cum paribus facillimè cōgregantur.

Idem. Nihil est quod tam attrahat & alliciat ad amicitiam quàm similitudo.

Frans. *Chacun quiert son semblable.*

Lat. Æqualem tibi uxorem ducito.

Nederl. Net by kuys / en mors by vuyl; Valck met valck / en uyl met uyl.

Spaens. Cada oveia, con su pareia. .i.

Frans. *Chasque ovaille avec sa pareille.*

Chacun se doit ioüer à son pareil,
Chacun se prene à son pareil.

A un boiteux femme qui cloche.

Spaens. Cæsar y compadrar, cada qual cō su ygual. .i.

Frans. *Se marier & faire comperage, chacun avec son pareil.*

Spaens. Toma tu ygual y vete mendigar. .i.

Pren ton pareil, & va t'en mendier. Frans.

Similitudo mater benevolentiæ. Lat.

Æqualitas amicitiæ mater.

Secundùm Pythagoræ dictum,

Griecx. Τὴν φιλίαν ἰσότητα εἶναι.

Ovid. 2. Pont. 5.
Scilicet ingenijs aliqua est concordia junctis,
Et servat studij fœdera quisque sui.
Rusticus agricolam, miles fera bella gerentem,
Rectorem dubiæ navita puppis amat.

Iuvenal. Sat. 2. Magna inter molles concordia. ———

Hirsis hirsiisse doldus dur. .i. Turcx.

Il tristo co 'l tristo s'accorda. Spaens.

Wer freyen wil der nem seins gleichen. Hoogd.

Io molondron, tu molondrona. Ital.
Casate con migo Antona. .i.

Ie suis beste & tu une autre beste, Frans.
Marie toy avec moy, Antonette.

Entre gens de mesme nature
L'amitié se faict & dure:
Mais entre gens de contraire nature
Ny amour ny amitié ne dure.

Syr. 13. 15. Een yder ghedierte houdt hem by syns ghelijcke / also sal oock den mensche sich by syns ghelijcke voegen.

Horat.
Oderunt hilarem tristes, tristemque jocosi,
Sedatum celeres, agilem gnavumque remissi.

Ongelijcke peerden trecken qualick.

De koetsier spreeckt. HIer ſtae ick ganſch verſtelt, onſeker vvat te maken,
Ken vveet niet uyt het ſlick, niet op het droog te rakē:
En 't is van heden niet dat my dit onheyl quelt,
Ick hebbet uyt-geſtaen op menigh ander velt:
Al vvaer ick maer en koom ontrent beſlickte vvegen,
Daer ben ick over al van ſtonden aen verlegen;
En vraeght ghy vvat geval my brenght in deſen noot?
Mijn een peert is te kleyn, en 't ander al te groot;

Dit

Dit ongelijck ghespan veroorsaeckt dese plagen,
Soo dat ick staende blijf in alle quade slagen:
Maer ghy die met ghemack vvilt rijden op de baen,
Spant staegh en over al ghelijcke peerden aen:
En sooder eenigh mensch is besigh om te trouvven,
Die moet oock even daer op dese gronden bouvven.
Dus vvie ghy vvesen meught, 't zy arrem ofte rijck,
Doet vvel, geminde vrient, en paert met uvvs gelijck.

Syr. 25. 29. WAnneer de vrouwe den man rijck maeckt / soo is daer enckel twist / verachtinge ende versmaetheyt.

Ovid. Ep. Deian. Tam malè inæquales veniunt ad aratra juvenci,
Quàm premitur magno conjuge nupta minor.
Non honor est, sed onus, species læsura ferentes.
Si qua voles aptè nubere, nube pari.

Syr. 13. 3. Wat sal d'aerde-pot by den metalen pot maken? want soo sy aen den anderen stooten / soo breeckt sy.

Syr. 25. 29. *Si la femme nourit son mary, elle est pleine de couroux, de confusion, & de reproche.*

Deut. 22. 10. Ghy en sult niet gelijck ackeren met een os en eenen esel.

Hier van schijnt te komen het Nederlandts spreeck-vvoort.

Nederl. Een os en een esel en dienen niet aen eenen ploegh.

Frans. *Qui se veut marier, doit regarder ou il se prend.*

Etiam Politicis fœdera dissimilium sunt infœlicia. *Latè Richt. Axiom. Hist. 14. & Polit. Axiom.* 277. Lat.

Horrenda sæpe pericula ex dispari conjugio. *Richt. Axiom. Oecon. 19.*

Wanneer yemant een boos wijf heeft / soo isset even als een onghelijck paer ossen / die nevens den anderen trecken sullen. *Syr. 26. 10.*

Uberweibe dich nie. Hoogd.

De pijp moet nae den bom zijn. Nederl.

Maer hoe het gae in dese ende diergelijcke saken, de volgende spreeckwoorden seggen de vvaerheyt.

De femme folle ne fit jamais homme son profit. Frans.

Il est bien apparenté qui a bonne femme.

Een mal vleesch kooptmen altijt te dieren koop. Nederl.

Een goet wijf is een goet stuck huysraets.

Nederl. Een die een sot trout om syn kot /
Verliest het kot / en hout den sot.

Een die een dant trout om haer wandt/
Verliest de wandt / en hout de dant.

Om wel te trouwen / soete jeught /
Trout om verstant en om de deught.

Triste quelle case. Ital.

Ove cantan le galline è il gallo tace.

Het is gewis een groot verdriet / Nederl.
Daer 'thinnetje kraept en 'thaetje niet.

DE ghelijckheyt dan van de personen, ende der selver ghelegentheyt, vvert in 't stuck van houvvelick by alle vvijse van dē ouden ende nieuvven tijt eenpaerlick ghepresen; maer desen even-vvel onvermindert, soo ghebeurtet by vvijlen, dat een houvvelick, dat ten aensiene van de middelē ofte andersins in sich selvē ongelijck schijnt te vvesen; efter door andere ghelegentheyt, als van adel, gheleertheyt, schoonheyt, konsten, ofte diergelijcke hoedanighedē, aen d'eene zijde meer als aen de andere vvesende, tot ghelijckmatigheyt vvert gebracht, ende alsoo noch tot eē goet ende eenparigh houvvelick vvert uytgemaeckt; ghelijck sulcx by de Rechts-gheleerden, en oock by *Erasm. Tract. de Institut. Christ. Matrim. fol. 108.* vvert aengevvesen. Hier op schijnt insicht ghenomen te zijn by seker Engels Ridder, een groot edel-man, maer van kleyne middelen, daer de Visconte van S. Alban *Lo. Verulam* in syn Apophtegmes van gevvaeght. Ghy sult dessel fs edelmans kamermaeght (met een present van beulingē, by hem in ambassade ghesonden zijnde aen een sekere rijcke vryster, vvoonende onder syn ghebuerte) hier (soo 't u ghelieft) in Neder-landts ghedichte tot de selve vryster hooren spreken, ende den last van haren joncker op die ghelegentheyt hooren openen.

D'een

D'een het bloet / d'ander het goet.

Des Edelmans kamer maegt spreeckt tot de rijcke vryster.

BEgaefde Iufvrou, vveerde pandt,
Een çierſel van dit ganſche landt,
Die om u ſchoonheyt, om u deught,
Die om u geeſt, en friſſche jeught,
Zijt aengenaem en vvel gheſien
Van al de beſte jonge lien;
Beſiet my niet met grammen ſin
Dat ick tot u quam treden in:

Ick brengh u hier (met u verlof)
Ick brengh u van mijn jonckers hof
Het kleyn ghescheenck, dat ghy hier siet,
Daer med' hy u syn gunste biet.
Het is een beulingh drie of vier,
Ghemaeckt op onse kocks manier,
Ghemaeckt voor eerst van suyver bloet,
En dan van gort, en kruyt, en roet;
Al stoffen van seer goede deught,
Soo dat ghy die vvel nutten meught.

Dan eer ghy van den beulingh eet,
Soo isset dienstigh datje vveet
Als dat het vry syn reden heeft
Dat hy u desen beulingh geeft.

Indien ghy tot hem vvaert ghesint
Ghelijck als hy u vyerigh mint,
Soo meyn ick dat u beyder trou
Syn gifte vvel ghelijcken sou:
VVant hy is van gansch edel bloet,
En ghy hebt groot en machtigh goet,
Indien men dit te samen brenght,
En nae de rechte kunste menght,
VVis dit beslagh sal beter zijn
Als yet dat komt van eenigh svvijn;
VVel neemt dan desen beulingh aen,
Het is om uvve gunst ghedaen.

De jonck-vrou stont een vvijl en sagh,
Verbaest van soo een vreemden slagh;
Maer als s' een vveynigh had verbeyt,
Heeft sy tot antvvoort dit gheseyt:

V Ioncker is een kluchtigh man,
Die vry het zijne prijsen kan:

Oock

Oock vvortet van my niet ghelaeckt;
VVant ick en hebbet noyt ghesmaeckt.
VVel seght hem, dat ick dit gheval
Eens naerder overvvegen sal.
Mits gaffe drinck-gelt aen de meyt,
En heeftse goeden dagh gheseyt.

Dan vvat den Ioncker is gheschiet,
Ghesellen, dat en segh ick niet;
Maer ick bevvare dit gheval
Tot daer het beter passen sal.

Non abludit Apuleij illud: Virgo formosa etsi sit oppidò pauper, tamen abundè dotata est: adfert quippe ad maritum novam animi indolem, pulchritudinis gratiam, floris rudimentum, &c.

Facit ad hanc rem id quod de Hipparchia, splendidâ & opulentâ virgine, memoriæ proditum est: illa enim cum philosophiæ deditissima esset, Cratem Philosophum maritum sibi optare se professa est: is interscapilium retexit, quod erat gibberosum, peramque cum baculo & pallium humi posuit, professus puellæ eam sibi esse supellectilem, eamque formam quam videret; monens proinde, ut sedulò consuleret, ne posteà facti pœniteret. Enimverò Hipparchia conditionem accepit, nec impar hoc sibi matrimonium existimavit, jamdudum sibi provisum esse & satis consultũ, dicens, neque ditiorẽ maritum, neque formosiorem, uspiam gentium posse inveniri; proinde duceret quo liberet. Et ita Crati nupsit Hipparchia.

Vn horologe entretenir,
Ieunes dames à gré servir,
Vieille maison reparer,
Est tousiours à recommencer.

Wie een out huys heeft te grepen /
En een jonck wijf heeft te vlepen /
En een klock moet gade slaen /
Segh wanneer heeft die ghedaen?

De man die't uyrwerck optreckt, spreeckt.

Wat mocht ick rechtẽ dvvaes, vvat mocht ic gaẽ beginnẽ?
Waer doolde laetst, och arm! mijn onbedachte sinnen?
Ick bracht een tuygh in huys, oock tegen vrienden raet,
Een tuygh, een vvonder tuygh, dat nimmer stil en staet,
Een tuygh van vreemden aert, dat noyt en laet te vvoelen,
Dat my oock in der nacht syn onrust doet ghevoelen:

Een

Een tuyg, een ſlaende vverck, dat ſonder eynde ſvveeft,
En dat noch boven dien een ſtagen vvecker heeft:
Een tuygh dat omme gaet met veelderhande drachten,
Dat hondert raders heeft daer op men heeft te vvachten:
VVat dienter noch gheſeyt? het is een ſtage laſt,
Die voor mijn ſtrammen rugh in't minſte niet en paſt.
Maer ſchoon ick beſich ſtae aen deſe lange koorden,
En ſegge dit en dat, het zijn verbloemde vvoorden:
Het ſtuck dat ick beklaegh, dat is een nieuvve trou,
Mijn onruſt dien ick heb, dat is een jonge vrou.
VVat moet ick even daer al drachten onderhouvven,
En tanden aen den doeck, en raders in de mouvven,
En vvielen om het lijf, en ick en vveet niet vvat,
Dat ick voor deſen tijt noyt recht en heb ghevat.
VVel eer hadt ick een vrou, die vvas van mijne jaren,
Die vvas ghelijck als ick ghenegen om te ſparen,
Die droeg een ſlechten doeck; maer dit alvvaerdig dier,
Dat ſtrijckt ghelijck een paeu, en is te byſter fier:
Dat vvil den nieuvven ſnuf van ketens ende ringen,
Van peerels om den hals, van alle moye dingen,
Van al dat hoofs ghelijckt, en altijt vveder aen;
Het ſchijnt dat my de beurs moet eeuvvigh open ſtaen:
Noch iſſet niet ghenoegh, ten kan geen ruſte lijden,
Het vvil geduerigh uyt, geduerigh ſpelen rijden,
Gheduerigh over al. vvel denckt hoe paſt my dat,
Die eertijts ongemoeyt ontrent den viere ſat?
Maer noch ſoo vvaret yet met deſe buyte-luſten,
Indien ick in der nacht te minſten mochte ruſten;
Maer dat en mach niet zijn; het kint dat vvil de mam.
O! dvvaesheyt dat ick oyt ſoo jonge vrouvve nam.
VVel vrienden hoort een vvoort: vvie ſtil begeert te leven,
Die moet dit mal ghevvoel de jonckheyt overgeven;
VVant, uyt de daet gheleert, ſoo roep ick met berou,
» Ontrent een grijſen baert en dient geen jonge vrou.

Lat. DIcendũ potius ſenibus quod Iſæus Sophiſta cuidam oratori reſpondit: illo enim quærente utrũ quædã puella pulchra ipſi videretur; Ego, inquit, morbo oculorum laborare deſij. Vel ut ſapienter ſapiens ille ſenex,

Ego ab inclementibus iſtis dominis beneficio ætatis liberatus ſum.

Nederl. Oude lieden behoordē in duſdanigen ghelegentheyt te denckē ende te ſeggen / 't gene *Iſæus Sophiſta* ſynen vrient ter antwoorde gaf / tē tijde de ſelve hem vraegde of niet ſoo een jonghe dochter hem ſchoon dochte te weſen; Ick (ſeyde hy) hebbe opgehouden met die oogh-ſieckte ghequelt te worden. Ofte ghelijck een ander out en wijs man op gelijcke ghelegentheyt antwoorde: Ick ben (ſeyde hy) van die ſtrenge ende onbarmhertighe heeren / door weldaet van den tijdt / eyntelijck eens vry ghewoorden: hy verſtont verloſt te weſen van de malle driften ſyner jonckheyt. Ofte ghelijck de heylige Job ſeyde / cap. 31. 1.

Frans. *L'avoy faict accord avec mes yeux, & pourquoy euſſe-je contēplé la vierge?*

Nederl. 'Tis geen oudt-mans doen harde noten te kraken.

Virg. Georg. Frigidus in venerem ſenior, fruſtraque laborem
Ingratum trahit: &, ſiquando ad prælia ventum eſt,
Vt quondam in ſtipulis magnus ſine viribus ignis,
Incaſſum furit. ——

Frans. *Si la femme à tout le plaiſir de l'homme, il s'aſſomme.*

Quant le vieillaert faict l'amour,
La mort court à l'entour.

P. Syrus. Anus cum ludit, morti delitias facit.

Fœminarum curam genere deſperare eſt otium. *Idem.*

A molini e à la ſpoſa
Sempre manque qualche roſa. Ital.

Al die haer billen
Ghewennen tot pillen /
Haer neus tot brillen /
Die mogen wel ſtillen
Haer malle grillen;
Ten zy ſy willen
Haer leven ſpillen. Nederl.

Quand Dieu veut avoir une folle, il prend la femme d'un vieil homme. Frans.

Als oude guylen beginnē te loopen / dan iſſer geen houwen aen. Nederl.

Δέσποινα γὰρ γέροντι νυμφίῳ γυνή. *Ariſtoph. Theſmoph.*

.i.

Regina ſiquidē mulier eſt ſponſo ſeni. *Vid. Eraſm. proverbio, Æqualem tibi uxorem ducito.* Lat.

Muro vecchio e muro nuove non volſero mai bene. Ital.

Van oudte laet het vogelken ſyn ſangh. Nederl.

Quand on eſt jeune on aime en fol, quand on eſt vieil qui aime eſt fol. Frans.

Mijn wijf is jonck / en ick ben out /
Mijn wijf is heet / en ick ben kout:
Mijn wijf is vier en enckel vlam /
En ick ben koel en wonder tam:
Mijn wijf wil dat ick niet en mach;
Dus knorren wy den gantſchen dagh. Nederl.

Qui accointe femme nouvelle, il eſt jeune marié. Frans.

Een oudt man met eē jeughdigh wijf /
Is niet als eeuwigh huys-gekijf. Nederl.

Hoort oude luytjens wieſe zijt /
Het trouwen hadt eens ſynen tijt;
Nu waret beter niet ghetrout /
Of immers geenſins jonck en out.

Turpe

Ovid. 1. Am. 9. Turpe senex miles, turpe senilis amor.

Vulg. Ridiculum joci genus sponsus senex.

Nederl. Die een jonck wijf heeft / en een oudt huys / heeft werck ghenoegh.

Ital. *Quando il marito fa terra, la moglie fa carne.*

Nederl. Een schoone vrou een mans kort leven.

Ital. *Chi à moglie al lato*
Sta sempre travagliato.

A vielle mule frien doré. Frans.

So ghy geẽ wandt hebt naer het schip / Nederl.
Ghy moet te grond' / of op een klip.

'Tis daerom best,

Ghelijck by ghelijck.

A un boiteux femme qui cloche. Frans.

Erasm. in Christ. Mart.

Quand l'entendement vient, l'amour se vieillit.

Nuptiæ secundæ, raro secundæ. Lat.
Richt. Axiom. Oecon. 57.

Theog.
Οὔ τοι σύμφορόν ἐστι γυνὴ νέα ἀνδρὶ γέροντι·
Οὐ γὰρ πηδαλίῳ πείθεται, ὡς ἄκατος.
Οὐδ' ἄγκυραν ἔχουσιν· ἀπορρήξασα δὲ δεσμὰ
Πολλάκις ἐκ νυκτῶν ἄλλον ἔχει λιμένα.

Quæ ita Latinè reddidit Roverius noster:

Nulla puella seni benè se junctura marito est:
Nec clavo hærebit, ceu vaga cymba, suo.
Anchora non retinet; sed rumpens vincula, portum
Sæpe alium præceps nocte silente petit.

Plaut. Mercat. Act. 3. Sc. 3.

Iejunitatis plenus, animâ fœtidâ,
Senex hircosus tu osculare mulierem?
Vtine adveniens vomitum excutias mulieri?

Bernard. in Epist. de Cura & regimine rei familiaris.

Mater si remaritari quærat, stultè agit: sed ut sua peccata deploret, utinam ipsa senex juvenem accipiat; nam non ipsam, sed sua quæsivit.

OWENVS.

Vxorem jam Feste senex vis ducere? doctam
Angelici Læli consule grammaticam:
Illic inveniens non declinabile cornu;
Hunc scopulum pauci præteriere senes.

Om een mudde korens dien hy te malen heeft / wil hy een gansche meulen rechten.

WEl vrient, vvaerom dit groot beslagh?
VVaerom doch brenghje voor den dagh
Dit nieu, dit hart, dit eycken hout?
Het schijnt, dat ghy een meulen bout:
Een meul', eylaes, vvat gaet u aen!
Voorvvaer het is te veel bestaen:

VVant

VVant naer dat ick dit ſtuck bemerck,
Soo gaet ghy vvonder vreemt te vverck;
VVant ſiet ghy hebt ſoo ſlappen ſack
Als offer niet veel in en ſtack,
En 't graen dat u te malen ſtaet
Dat gingh vvel in een kleyne maet;
Dus ſchoon ghy maeckt' het al tot meel,
Een queeren vvaer u noch te veel.
Ghy daerom ſoo ghy my ghelooft,
Bedenckt u, vrient, en ruſt u hooft;
Of gaet ghy voort, ghevvis ghy dvvaelt:
VVant als dit koren is ghemaelt,
(Dat vveynigh tijts behoeven ſal)
Soo naeckt u niet als ongeval;
VVant of u meul' ſal ſtille ſtaen,
Of vvel ſy moet ter huere gaen;
En vvat het zy, 'tis beyde quaet,
Dus laet het ſtuck ghelijck het ſtaet;
VVant veel beſlaghs en vveynigh graen
En kan met reden niet beſtaen.

Horat. 2. Od. 18. Truditur dies die,
Novæque pergunt interire lunæ.
Tu ſecanda marmora
Locas ſub ipſum funus, & ſepulcri
Immemor ſtruis domos.

De Iur. Connub. *Senes, inquit Arniſæus, ſpolia opima marinæ Deæ ſuſpendere debent, cum hac inſcriptione,*

Horat. 3. Od. 26. Vixi puellis nuper idoneus,
Et militavi non ſine gloriâ,
Nunc arma defunctumque bello
Hunc gladium paries habebit.

Idem. 4. Od. 1. ——— Deſine dulcium
Mater ſæva Cupidinum.

Circa luſtra decem flectere mollibus
Iam durum imperijs. abi
Quò blandæ juvenum te revocât preces.

Een oudt man met een jonge vrou/
Wat kan het wesen als berou? Nederl.

C'eſt choſe auſſi follaſtre de voir le gendarme qui va au baſton, que l'amoureux, qui ne peut marcher ſans aide. Frans.

Veel gheschreeus en luttel wolle. Nederl.

Veel vlaggen luttel boter.

La più guaſta rota del carro
Fa ſempre maggior ſtrepito. Ital.

Viel geſchrey wenig wollen. Hoogd.

Groſſe wort und nichts dat hinder.

Beter by een uyl ghesceten / als met een valck ghevlogen.

HOort eens vrysters, hoort ghesellen,
(VVant het gaet u beyden aen)
Ick moet u een streeck vertellen
Die ick onlanghs heb verstaen.
Tvveederhande jonge lieden
Quamen met ghelijcken vlijt
Hare min en trouvve bieden,
Aen een vryster onser tijt:

D'eerste

D'eerste scheen een groote joncker,
Hy droegh pluymen op den hoet,
Maer het vvas een rechte proncker,
Alsser heden menigh doet:
D'ander vvas een goet ghesellе,
Niet te prachtigh, of te breet,
Schapen hadt hy op de stellen,
Efter gingh hy slecht ghekleet.
D'eerste vvas vol soete grillen,
Dan hy quiste vvat te veel:
D'ander, niet ghesint te spillen,
Hielt de panne by de steel.
'Tmeysje, dat de grage gasten,
Meer als met gemeenen praet,
Sagh nae haer vvel happigh tasten,
Nam het stuck in haer beraet:
Maer hoe sy het overleyde
Van het eerste tot het lest,
VVat haer d'een of d'ander seyde,
Hoofs en moy dat dacht haer best;
Dat hadt haer de ziel ontstolen,
Dat verhief sy boven al,
Sy vvou met den ruyter dolen,
Hoe het is of vvorden sal.
D'ander met syn koele seden,
Docht haer tam en al te stil;
VVant sy sprack met klare reden,
'Tis een Lantsert, dien ick vvil.
Laet een deune quesel leven
By een kluts, een tammen bloet;
Ick vvil vry vvat ruymer svveven,
Ick heb al een hooger moet.
Maer als sy ten langen lesten
Hier op met haer vader sprack,

Sey de man, tot haren besten,
VVat hem in den boesem stack:
Kint, dit dienje vvel te vveten,
Iae te schrijven aen den balck,
» Beter by den uyl gheseten,
» Als ghevlogen met een valck.

Nederl. Soo een byver mochtje kiesen/ Ghy sout jeugt en vreugt verliesen.

Ital. *Più val mestier, che sparavier.* .i.

Frans. *Mieux vaut mestier qu'esprevier.*

Engels. Better sit stil / then rise and fall.

Frans. *Mieux seul que mal accompagné.*

Nederl. Al te scherp maeckt schaerdigh.

Hoe meerder vis hoe droeber water.

By den wal langs seyltmen sekerst.

Hout het midde-water.

Beter bloo Jan als doo Jan.

Prov. 16. 19. *Meglio è esser humile di spirito co i mansueti, che spartire le spoglie con gli altieri.*

Spaens. Mas quiero asno que me lleue que cauallo que me derrueque.

I'aime mieux un asne qui me porte, qu'un cheval qui me iette par terre. Frans.

Beter van een esel wel ghedragen/ Als van een peert in 't zant geslagen. Nederl.

Facilior currentibus, quam repentibus lapsus. Lat.

Al te wijs kan niet beginnen/ Al te sot kan niet versinnen; Daerom tusschen wys en vroet Wint men wel het meeste goet. Nederl.

Goede gesellen zijn quade huys-houders.

Maet hout staet; te veel is quaet.

— Medio tutissimus ibis. *Ovid.*

Bon compagnon mauvais mary. Frans.

Beter alleen / als qualick verselt. Nederl.

It is beter to be a oldmans dearling / as a jongmans wearling. Engels.

Met

Met onwillighe honden is 't quaet hasen vangen.

De oude vader spreeckt.

DAer vvoont een vryster hier ontrent,
Voor rijck by alle man bekent,
Een hupse, rappe, flucxe meyt,
Die hares vaders koeyen vveyt:
Van leden kloeck, van lijve vol,
Van lippen dick, van koonen bol;
Voor al ghesont ghelijck een vis,
En groen ghelijck het groenste lis,

En jeughdigh als de maeghde-palm,
In 't kort' een vryster als een salm.

Maer dat ick prijse boven al,
Is, datse vry vvat halen sal,
Als peet-meuy Griet eens vvort een lijck;
VVant die is uytter-maten rijck.

Ick vvou dat Claes, mijn liefste kint,
Tot haer soo vvas, als ick, ghesint,
En dat hy daer eens vryen vvou,
Soo kreegh hy vvis een rijcke vrou;
VVant siet de vader van de meyt
Die heeftet my als toe-geseyt:
Maer Claes is soo een vreemden haen,
Hy vvil niet eens uyt vryen gaen,
Als daer hy hoossche kappen vint,
Daer is de jongker toe-ghesint.

Maer segh doch eens vvat isset hof?
'Ken houvver niet een brijsel of:
Ick prijse meer het edel gelt,
Daer nae de gansche vverelt helt,
Dat heeft al vry vvat beter aert,
VVant daer is dat men vvel af vaert.

Maer vvat een spijt! siet, onse Claes
En vvil niet bijten aen het aes;
VVant hy veracht mijn vvijsen raet:
Het schijnt dat hy syn voordeel haet.

Hoe dickmaels heb ick hem gheleyt
Tot by, tot voor, tot aen de meyt,
Maer hy staet ick en vveet niet hoe,
Hy spreecktse niet, of luttel toe:

Hy

Hy geeuvvt, en toont met ſyn ghelaet
Dat hy daer ganſch onluſtigh ſtaet:
Hy neemtſe niet eens byder hant,
Hy ſchencktſe noyt een minne-pant,
Yet aerdighs in de ſtadt ghekocht,
Of uyt een ander rijck ghebrocht:
En of het ſchoon hier jaer-mart is,
Hy kooptſe niet een kerremis,
Noch riem, noch ringh, noch moyen doeck,
Iae ſellef niet een ſoeten koeck:
Hy dicht haer noyt een minne-liet,
Daer in men geeſt en leven ſiet,
En of de ſoete tijt ghenaeckt
De koele gaſt blijft ongeraeckt:
Hy plant haer noyt een groene mey,
Hy ſent haer noyt een kievits-ey,
Hy brenght haer noyt een jongen haes;
Is dat niet vvel een rechte Claes?

Maer noch laet ick het geven ſtaen,
Hoevvel het beter is ghedaen;
Hy neemt van haer niet eens en ringh,
Een neus-doeck, of een ander dingh,
Ghelijck de vryers van het landt
Dit dickmael plegen met verſtant:
VVant neemt een geeſtigh jongh-man vvat,
Het geeft hem dickmael dit en dat,
Het maeckt dat hy den naeſten dagh
Met eeren vveder komen mach;
VVant ſiet de vryer is beleeft
Als hy 't ghenomen vveder geeft:
Maer deſe knecht, vvat ick hem rae,
En vraeghter niet ter vverelt nae.

Al hangter ſchoon een rooſe-krans,
Hy leydtſe noyt eens aen den dans:
Hy brenght haer noyt eens in den tuyn,
Hy rijdt met haer noyt in den duyn,
Hy gaet met haer noyt in den doel;
Maer blijft gheduerigh even koel:
En dat noyt rechte vryers doen,
Hy neemt ſyn afſcheyt ſonder ſoen,
Iae ſlaet geen handt ſchier aen ſyn muts;
Is dat niet vvel een rechte kluts?

Voorvvaer als ick dees grillen merck,
Soo roep ick; ô 't is plompaerts vverck
Dat yemant ſyn gheluck verſiet,
Als ſich de kanze ſchoone biet!

Nu vind' ick eerſt dat dit bedrijf
Gaet nae de reden van mijn vvijf,
Die ſeyt, Ey man houdt u gheruſt,
Onſ' Claes heeft daer geen vryens luſt;
Hy broet vvat anders in den ſin,
En vvat is doch ghedvvonge min?
Is niet een vryer over al
Een vry-heer vvaer hy vryen ſal?
Is vryen niet een vry bejach
Daer toe men niemant dvvingen mach?
Daer vvaſt geen liefde door ghevvelt;
Dus laet den jongh-man ongequelt,
En laet hem ſoecken ſyn gheval
Daer hem ſyn herte leyden ſal;
„ Men vint doch noyt de putten goet
„ Daer in men vvater dragen moet.

Hoevvel een vvey-man ſiet het vvildt,
Dat ſachtjens voor hem henen drilt,

Dat

Dat om hem loopt, dat op hem ſiet,
En ſich als aen den jager biet,
Noch efter taſt hy dickmael mis,
Indien ſyn vvind onluſtigh is;
VVant jaeght ſyn hont maer uyt bedvvangh,
Soo blijft de jager ſonder vangh.

Lat. INvitos boves in plauſtra inducere incommodum.

Nederl. Met onwillige peerden iſt quaet rijden.

Lat. Invitis equis plauſtrum agere difficile.

Nederl. 'Tzijn quade putten daermen water in dragen moet.

Lat. Invito beneficium non datur.

Nederl. Al is de vryſter ſteegh/noch wortſe wel de vrupt;
Maer wil de vryer niet/ ſo is de vrientſchap uyt.

Hoogd. Mit unwilligen hunden iſt nicht gut jagen.

Wenn der hund nicht luſt iſt zum jagen / ſoo reitet er auff dem hindern.

Frans. *Tout par amour, rien par force.*

Sen. Oct. act. 2. Quidquid exprimitur grave eſt.

Vi quod fit, præter naturam eſt. *Ariſt. 5. Phyſ. cap. 3.*

Horat. Art. Invitum qui ſervat, idem facit occidenti.

Plaut. Stich. 1. 2. Stultitia eſt venatum ducere invitas canes.

Hoſtis eſt uxor, invita quæ ad virum nuptum datur.

— Non extorquebis amari. *Claud.*

Blanditiâ, non imperio, fit dulcis Venus. *P. Syrus.*

Liefd' en ſangh / en wil geen dwangh. Nederl.

Omne coactum tragicum habet exitum. *Bald. ad l. neque ab initio. C. de nupt.*

Den willigen is goet trecken. Nederl.

Charicles apud Achillem Statium, Lat.

Pater, *inquit*, divitijs inhians ingratam mihi affinitatem affectat. Me miſerũ! pecuniæ tradi, ut uxori mancipium ſim.

Men dwingt geen menſchẽ tot de trou/ Nederl.
Men lept geen vryers by de mou;
Men paert geen vryſters tegens danck/
Want 't is een handel ſonder dwangh.

Nuſquam libertas tam neceſſaria eſt, quàm in matrimonio. *Quintil. Declam. 257.*

Omnes nuptiæ ex affectu ſunt. *l. 26. Cod. de Nupt.*

Si quis plura hac de re deſideret, videat Cypræum Iuriſconſultum de Sponſalibus. pag. 236.

**Om de minne van het smeer/
Leckt de kat den kandeleer.**

WAt nieus, vvat vvonders, lieve vrient,
Dat u voor al ghevveten dient;
Siet Spitsaert die soo moedigh tradt,
Het trotste ventje van de stadt,
Het fierste quantje dat men vint,
Dat is tot onse Trijn ghesint,
Tot onse Trijn dat ronde kloen,
Daer heeft hy vvonder mee te doen,

Tot

Tot onſe Trijn dat plompe ſtuck
Daer in ſtelt hy ſyn ganſch gheluck;
Hy vleyt, hy kuſt, hy ſtreelt de meyt,
Sy is ſyn luſt (ghelijck hy ſeyt)
Sy is de kroon van ſyne jeught,
Sy is ſyn trooſt, ſyn ganſche vreught,
Hy kan niet leven ſonder haer,
En dat is ſonder tvvijffel vvaer;
VVant Spitſaert is te vvonder kael,
Syn keucken al te byſter ſchrael,
Soo dat hy niet ter vverelt heeft
Als dat hy nu van hope leeft:
Het is met hem alſoo gheſtelt
Dat hy nu vvaeght ſyn leſte gelt;
VVant daer van is hy moy ghekleet,
En vvonder prachtigh uytgereet.
Soo hy nu miſt een rijcke bruyt
Soo iſſet met den joncker uyt.
Nu onſe Trijn is vvonder rijck,
Men vinter vveynigh haers ghelijck;
Haer vader vvas die groote boer,
Die ſtaegh op alle marten voer
Met eygen boter, eygen kaes,
En daerom hiet hy rijcke Faes;
En naedemael hy leſtmael ſterf,
Soo beurde Trijn alleen het erf,
Vermits ſy vvas een eenigh kint;
En daerom vvertſe nu ghemint,
En daerom vvertſe nu ter tijt
Van menigh ſteedſche quant ghevrijt:
VVant ſchoon al iſſe byſter plomp,
Al iſſe maer een rouvve klomp,
Noch krijghſe vryers uytter ſtadt,
Meer als oyt ſteedſche vryſter hadt.

Sy is soo rijck, ons lieve Trijn,
Dat sy oock schoone schijnt te zijn;
Haer gelt dat heeft soo grooten kracht
Dat niemant op haer feylen acht.
Het vvijt-vermaerde Venus-kint
Is nu niet, als het plagh, ghesint,
Het let op gelt, en niet op eer,
Ten draeght voortaen geen boge meer,
Ten draeght geen torts, of gulden schicht;
Maer slechts alleen een gout-ghevvicht,
En dan een stock-beurs boven dat,
En daer mee looptet door de stadt,
En daer mee vlieghtet door het velt.
Siet vvat de vryers heden quelt!

VVat vvilt ghy, vrient, in dit gheval,
VVat vvilt ghy dat ick seggen sal?
» Siet om de minne van het smeer
» Soo lickt de kat den kandeleer.

Horat. 1. Epist. 6. SCilicet uxorem cum dote, fidemque, & amicos,
Et genus, & formam regina pecunia donat.

Frans. *Argent ard gent.*

Amour faict moult,
Argent faict tout.

Nederl. Om haer gelleken;
Niet om haer vellekens.

De mis-slagen van de medecijnē worden met aerde / de ghebreken van de rijcke worden met gelt bedeckt.

Hoogd. Bistu hur / oder dieb /
Hastu gelt so bistu lieb.

Nederl. Het gelt dat stom is /
Maeckt recht dat krom is.

In pretio pretium nunc est, dat census honores, *Ovid. 1. Fast.*
Census amicitias: pauper ubique jacet.

Aurea nunc verè sunt sæcula, plurimus auro *Idem 2. Art.*
Venit honos, auro conciliatur amor.

Χρυσοῦ λαλοῦντος, πᾶς ἀπρακτεῖται λόγος. Griecx.
Πείθειν γὰρ οἶδε, καὶ πέφυκε μὴ λέγων. .i.

Auro loquente cuncta iners oratio est; Lat.
Suadere siquidem novit & loquens nihil.

Il ne

Il ne faut qu'un faux pas pour caßer la boteille.

Doe ick maer eens een quaden pas/
Soo breeck ick licht myn teer gelas.

De Maegt die de fles-sche draegt spreeckt.

MY is een teer gelas, dat niet en is te vvagen,
My is een broose fles bevolen om te dragen,
My is ter hant gedaen een kranck, en tanger vat,
Daer in besloten light een snel, een vluchtigh nat:
Een vocht dat dierbaer is, dat niet en is te koopen
VVanneer het maer een reys aen yemant is ontloopen,

Een nat, een ſelſaem nat, dat als een rijp verdvvijnt,
Soo haeſt een lauvve ſon maer eens daer op en ſchijnt.
Hoe moet ick nu voortaen op alle dingen letten!
Hoe ſeker moet ick gaen! hoe vaſt mijn voeten ſetten!
VVant glipt my ſlechts het been maer eens ter zijdē uyt,
Soo ligh ick daer bedot, ghelijck een vuyle bruyt.
Hoe moet ick nu voortaen voor alle menſchen ſchromen,
Die hier, of ginder ſtaen, die by, of aen my komen!
VVant ſoo een dertel vvicht maer eens hier tegē ſteeckt,
Daer is geen tvvijffel aen, eylaes! mijn fleſſe breeckt.
Hoe moet ick met beſcheyt mijn ganſche leden ſtieren,
En noyt een los gheſicht in 't vvilde laten ſvvieren!
VVant gaept mijn vveligh oogh en hier en vveder daer,
Soo is mijn teer gelas gheduerigh in ghevaer.
Hoe moet ick boven dat my neerſtigh leeren mijden
Van onruſt, van ghevvoel, van over al te rijden!
VVant ſiet! ick lijde noot al vvaer ick henen vaer,
Ick drage, lieve vrient, ick drage teere vvaer.
Hoe moet ick boven al my vvachten van te mallen;
VVant ſoo ick ſpelen vvil, ſoo moet de fleſſe vallen:
En ſchoon die maer en hort, en niet in ſtucken brack,
Noch ben ick even-vvel niet ſonder ongemack;
Ach door 'k en vveet niet vvat ſoo is de geeſt vervlogen,
En vvie dit naemaels koopt die iſſer aen bedrogen;
Ghelooftet, vvie het raeckt, dit ſnel en vluchtigh vocht
Is ſtracx (men vveet niet hoe) verdvvenen in de locht.
VVat ſal ick tot beſluyt, vvat ſal ick vorder ſeggen?
De reden die ick ſpreeck is niet te vvederleggen;
Sy dient ganſch vaſt te gaen, en noyt te zijn ghevvaegt,
Die in een teer gelas haer ganſche ſchatten draeght.

Niet

Nederl. Niet en dienter min ghewaeght / Als een glas / of als een maeght.

Oysters / eer is wonder teer; Daerom waeghtse nimmermeer.

Met eens te mallen Kan eere vallen.

Slechts met een repsje / Los was het mepsje.

Frans. *A tout perdre n'y a qu'un coup perilleux.*

Lat. Vix continetur honestis artibus pudor.

Bon œil, bon pied. Frans.

Omnia sunt hominum tenui pendentia filo, Ovid. 4. Pont. 3.
Et subito casu, quæ valuere, ruunt.

Fay bonne garde d'une fille. Syrach 26. 13.

Chi ben serra, ben apre. Ital.

Flatu pudoris flos levi corrumpitur. Lat.

Fama pudicitiæ admodum res est tenella in fœminis.

Nazianz. Carm. 3. Præcept. ad Virg.

Virgo sis oculis, sis ore, atque auribus ipsis
Virgo; nam tribus his facilè est decedere recto:
Egregijs tantum pateant sermonibus aures,
Turpibus & stultis claudatur janua verbis.

Prudent. lib. 2. adverſ. Symmachum.

Sunt & virginibus pulcherrima præmia nostris,
Et privatus honos, nec nota, & publica forma,
Et raræ tenuesque epulæ, & mens sobria semper,
Lexque pudicitiæ vitæ cum fine peracta.

Plaut. Epid.

——— Non nimis potest
Pudicitiam suæ quisquam servare filiæ.

Vt caveant timenda, tuta pertimescant virgines.

Dion lib. 37.

Pudicæ est, non modò, ut ne quid peccet, sed ne suspicionem quidem ullam turpem de sese præbeat.

Hieron. ad Salvian.

Tenera res in fœminis pudicitia est, & quasi flos pulcherrimus, citò ad levẽ marcessit auram, levique flatu corrumpitur; maximè ubi ætas consentit ad vitium.

**Een open pot / of open kuyl /
Daer in steeckt licht een hont syn muyl.**

De vrouw van den huyse spreeckt.

HOe dickmael, onbedachte meyt,
Hoe dickmael heb ick u ghesëyt,
Dat ghy soudt letten alle tijt,
Het zy ghy hier of elders zijt,
Dat noyt een ketel open stont
Of voor de kat, of voor den hont;

Ick

Ick seyde, dat een open pot
Den kock gedijt tot schand en spot,
En dattet altijt qualick gaet
Alvvaer de ketel open staet.

Het stof dat uyt den viere stijght,
Het roet dat uyt de schouvve sijght,
Een sleck die van der aerden kruypt,
Een seug die van de muyren druypt,
Een mug, een vlieg, een vuyle spin
Die raeckter op, of valter in:
En dan, het slimste dat men vint,
Soo komter licht een hase-vvint
Die raeckter met syn muyl ontrent,
En siet! dan isset al gheschent.

Maer schoon al ded' ick dit vermaen,
Ghy liet den hutspot open staen,
En al mijn seggen galter niet
Tot dat het onheyl is gheschiet;
Nu baet gheschreeuvv, noch groot gheluyt,
De beste stucken zijnder uyt.

Maer ghy, mijn dochter, die het siet
VVat aen dit meysjen is gheschiet,
Let des te meer op mijn ghebot,
En deckt, ey lieve, deckt den pot:
VVant offer schoon geen hont en koomt,
Noch dienter ander leet gheschroomt;
VVant als het scheel niet vvel en sluyt
De beste geur die vliegter uyt.
» Een open pot, een open beurs,
» Een open deur, een open keurs,
» Een open mont, een open kist,
» Daer vvort ghemeenlick yet ghemist.

Nederl. Schoone lieden en gescheurde schorte-
kleen hebben veel aenstoots.

Een open deure roept den dief /
Een dertel meysje wil een lief.

Een wit peert / en een schoone vrou/
Schier niet een dagh als met berou.

Ital. *Chi ha cavallo bianco, e bella moglie,*
Non è mai senza doglie.

Nederl. Een sweert/een peert/een schoone vrou
Leent niemant uyt als met berou.

Hoogd. Daß ist boß zu hüten daß ieder man gefelt.

Nederl. 'Tslot is qualick te bewaren daer elck
den sleutel van heeft.

Alexis. Οὐκ ἔστιν οὔτε τεῖχος, οὔτε χρήματα,
Οὔτ' ἄλλο δυσφύλακτον οὐδὲν, ὡς
γυνή. .i.

Lat. Nullius arcis, nullius pecuniæ
Custodia æquè difficilis, ut fæ-
minæ.

Spaens. Al que tiene muger hermosa,
O castillo en frontera,
O viña en carrera
Nunca le falta guerra. .i.

Frans. *Qui a belle femme & chasteau en*
frontiere,
Iamais luy manque debat ny guerre.

P. Syrus. Formosa facies muta commen-
datio est.

Frans. *La beauté sert de taborin.*

Ovid. Ep. Parid. Lis est cum formâ magna pudi-
citiæ.

Iuven. Sat. 10. ——Rara est adeò concordia
formæ,
Atque pudicitiæ. ——

Tousiours la chasteté des beautés en-
nemie. *Ronsard.*

Viña, y niña,
Peral y havar
Son malos de guardar. .i. Spaens.

La vigne & la fille,
Le poirier, & febues aux champs,
Sont malaisé à garder en tout temps. Frans.

Een schoonē roof maeckt licht een dief. Nederl.

Puerta abierta, al santo tienta.
.i. Spaens.

La porte ouverte tente le saint. Frans.

El aguiero illama al ladro. .i. Spaens.

Le trou appelle le larron. Frans.

Προφάσεως δέεται μόνον ἡ πονηρία.
.i. *Citat Aristot. 2. Rhetor.*

Malitia tantùm occasionis in-
diget.

Μικρὰ πρόφασίς ἐστι τοῦ πρᾶξαι
κακῶς. .i. *Menand.*

Ad pravè agendum parva satis
occasio est.

Malefacere qui vult, nusquam
non caussam invenit. *P. Syrus.*

Occasio facit furem. Lat.

Ni quien se escuse de errar, si no
huye la occasion. .i. Spaens.

Personne ne peut s'exempter de pecher,
s'il n'en fuit l'occasion. Frans.

Dit

Dit ſpreeck-woordt kan oock gepaſt werdẽ op de gene die te open van monde zijn.

Nederl. Een open deur / een open mont /
Dat ſeplter menigh in den gront.

Ital. *Parola detta e ſaſſo tratto*
Non può mai tornar à dietro.

Hoogd. Wenn daß word heraus iſt / ſo iſt es eines andern.

Ronſard. *Tout ainſi que le vent ſans retourner ſ'en vole,*
Sans eſpoir de retour ſ'eſchappe la parole.

A bocca ſerrata non entra moſca. Ital.

Servo d'altrui ſi fa
Chi dice il ſuo ſecreto à chi non ſa.

Swijgen is kunſt /
Klappen maeckt ongunſt. Nederl.

Chi parla ſemina, chi tace ricoglia. Ital.

Chi poco conſidera, preſto parle.

Niun tacer fu mai ſcritto.

Tot beſluyt, bidde ick den leſer, dit quaet exempel tot goet te vvillen ghebruycken.

ALs vveligh Lijsje giſter nacht
Een baſtaert-kint had voortgebracht,
Mits ſy in 't kraem ontijdigh viel,
Al eerſe feeſt of bruyloft hiel;
Een oudt, een vvijs, een deftigh man,
Die gaffer deſe reden van.

» Een vvijngaert dichte by de ſtadt,
» Een boom met freuyten aen den padt,
» Een ſlot dat op de grenſen ſtaet,
» Een vvijf dat veel laveyen gaet,
» Een ſchoone, jonge, vlugge maeght,
» Ghekuſt, gheleckt, gheſtreelt, ghevraeght,
» Zijn dingen die een handigh man
» Met toeſien niet bevvaren kan.

On ne peut decrotter sa robbe sans emporter le poil.

Niemant klat syn rockjen af /
Of daer gaet een blockjen af.

De Fransche vryster spreeckt.

OCh! hoe ben ick nu bekladt
Van te drillen door de stadt:
Och! hoe ben ick nu begaet
Van te loopen achter straet:
Och! hoe ben ick nu ghestelt
Van te spelen in het velt.
Komt nu, vrysters, die ick ken,

Soo ick u ghespele ben,
Soo ick immer met u songh,
Soo ick immer met u sprongh,
Soo ick immer vvat bestont
Datje soet en geestigh vont;
Seght vvat my te doene staet,
VVant ick ben hier buyten raet,
Midts dat ick soo byster schrick
Van dit aengebacken slick;
Snijd' ick 't uyt, soo ist een gat,
VVasch ick 't kleet, soo vvortet nat,
Droogh ick 't dan, soo vvortet vael,
VVrijf ick 't hart, soo vvortet kael;
VVorter oock niet toe ghedaen,
Ach! soo blijft de plecke staen:
En dat voegt geen vryster vvel,
Maer een vuyle morsebel,
Hoe 't dan yemant keert of draeyt,
Voor gevvis ick ben bekaeyt.
Ghy dan leert uyt dit gheval,
Dat u dienstigh vvesen sal.
Loopt niet dickvvils over straet,
VVenstje niet te zijn begaet:
Loopt niet dickvvils door de stadt,
VVenstje niet te zijn bekladt;
Loopt niet dickvvils Oost en VVest,
'Thuys, ô vrysters, is u best.
Dan noch sooder yemant gaet
Over vvegh of over straet,
Over zee, of over lant,
Over kley, of over zant,
Over hil, of over klip,
Met een vvagen, of een schip;
Siet! dit stel ick voor een vvet,
Kinders hout u zieltjens net.

Nederl. Met u gheloof/ oogh/ of eer/
En speelt/ o vryster/ nimmermeer.

Senec. Agam. — Redire, cum perit, nescit pudor.

Plaut. Ego illum perijsse puto, cui perijt pudor.

Hoogd. Ehre / glaube / und auge leiden keinen schertz.

Lat. Omnia si perdas, famam servare memento;
Quâ semel amissâ postea nullus eris.

Etiam sanato vulnere cicatrix manet.

Nederl. Of schoon de wond' al is ghenesen/
Daer sal noch al een teycken wesen.

Die in een quaet geruchte komt/ is half ghehangen.

Spaens. Quien la fanca ha perdida,
Muerto anda en la vida. .i.

Frans. *Qui a perdu sa rennomée, est mort au monde.*

Nederl. Al wie een quade na-spraeck heeft/
Hout die voor doot/ schoon datse leeft.

Wie syn pap stort/
Komt yet te kort.

Honoris splendorem res tenuis decolorat. Lat.

Scio virtuti cognatum pudorē. *Symmach.*

Deprehensus ut pudor est, ferè amittitur. *Vid. Senec. 7. Benefic. c. 28.*

——— Nihil est audacius illis
Deprensis; iram atque animos à crimine sumunt. *Iuvenal. Sat. 6.*

Vel falsâ opinione gravabitur pudor. Lat.

Pudica non est, fama pudicam quam negat.

— Rarò vaga virgo pudica est.

Sic statue, quidquid statuis, ut causam tuam
Famamque in arcto stare & ancipiti scias. *Senec. Herc. Oet.*

Melius est nomen bonum, quàm divitiæ multæ: super argentum enim & aurum gratia bona. *Prov. 22. 1.*

Curam habe de bono nomine; hoc enim magis permanebit tibi, quam mille thesauri pretiosi & magni. *Syr. 41. 15.*

Author Emblem.

Non vitium tantum, sed quæ vitiosa videntur
Hæc quoque, si sapias, hæc quoque, virgo, fuge.
Nec satis esse puta, si mens tibi conscia recti;
Tunc quoque cum mens est integra, fama perit.
Saucia nux aliquâ si parte putamina perdat,
Postea, quidquid agas, semper hiatus erit:
Si pereat miseris semel integra fama puellis,
Læditurve sacer virginitatis honos;
Tu licet hanc studeas famæ sarcire ruinam,
Non iterum veniet, qui fuit ante, decor.
Obducas licet usque cutem, manet usque cicatrix,
Vtque tegas, semper vulnera vulnus habent.

La bre-

La brebis trop apprivoisée De chacun agnel est tettée.

Ist schaepjen al te soet van staen /
Een yder komter suygen aen.

HOort, jonge vrouvv, en teere maeght,
Een spreucke die hier dient ghevvaegt,
Om dat haer leer by alle-man
V nut en dienstigh vvesen kan:

Al isset dat een soet ghelaet
Aen alle vrouvven geestigh staet,

En

En dat beleeft en ſpraeckſaem zijn
V ciert gelijck een ſonne-ſchijn;
Vriendinnen, des al niet te min,
Soo bindt u geeſtigh vveſen in,
En maeckt dat niemant oyt te vry,
Of met u ſeer gemeenſaem zy:
VVant 't vvort niet ſelden vreemt geduyt,
En 't valt oock dickmaels qualick uyt.
Siet, als het ſchaep is al te tam,
Soo komter menigh dertel lam,
Soo dickmael als het maer en dorſt,
Het oytjen vallen aen de borſt,
En ſuygt daer ſtout en onbeſchroomt,
Schoon hem de mam niet toe en koomt.
VVat dient hier vorder op gheſeyt?
» By vvijſe lieden kort beſcheyt.

Hoogd. WEr ſich unter die kleien miſcht/ den freſſen die Seuw.

Nederl. Wie ſich onder den draf menght / dien eten de ſwijnen.

Hoogd. Wer unter die banck will/den ſtößt man balde darunter.

Nederl. Goet koop vleys dat krijght de hont.

Griecx. Τὸ εὔωνον κρέας οἱ κύνες ἐσθίουσιν. .i.

Lat. Parvo emptas carnes canes edunt.

Hoogd. Eſel wil jederman reiten.

Lat. Amabilitati cum pudore haud convenit.

Nederl. Alle mans vrient/ menig mans geck.

Ital. *Il troppo converſar partoriſce diſpregio.*

Frans. *Choſe accouſtumée n'eſt pas priſée.*

Fille trop veüe, & robbe trop veſtue, n'eſt pas chere tenue. Frans.

La choſe guere veüe
Eſt chere tenue.

Al te vry is ſy. Nederl.

Fille trop mignarde
Devient paillarde. Frans.

Nimia familiaritas contemptum parit. Lat.

Semper in abſentes felicior æſtus amãtes; *Propert. 3.*
Elevat aſſiduos copia longa viros. *El. pen.*

— Voluptates commendat rarior uſus. *Iuvenal.*

τὸ σπάνιον τίμιον. .i. Griecx.

Quod rarum, carum. Lat.

Nulli te facias nimis ſodalem. *Mart. 12.*
Gaudebis minus? & minus dolebis. *Ep. 34.*

Wie een schoone kat heeft/ en dient geen bont-wercker in huys te brengen.

A. Venne Inv.

Bÿ een schoone-kat en dient geen bont-vvercker.

Wil. hondius fec.

EEn man hadt in syn huys een hoop van jonge maegden,
Die menigh jongh-gesel ten hoogsten vvel behaeghden;
Dies quā de steedsche jeugt daer meest dē ganschē dag,
En nam haer soet vermaeck, gelijck de jonckheyt plagh.
Van allen vvasser een, die in de vreemde landen
Een leven hadt gheleyt als buyten alle banden,
Geen meyt en vvoonter by die niet een fellen strijt,
Die niet een harden storm, op haren maeghdom lijt:

Hem vvas oock even doen een bastaert-kint geboren,
En, nae den rechten eysch, ten vollen opgesvvoren;
Hier sprack hy dickmael van, oock met een vollē mont,
Als of dit slim bejagh hem vvel en eerlick stont.
De vader letter op, en heeft hem vvaer-ghenomen,
Als hy hem vveder sagh ontrent syn dochters komen,
Hy beet hem in het oir: Versiet u, goede vrient,
My dunckt dat u beleyt ons dochters niet en dient.
De quant hierom ghestoort, en vvonder seer ghebeten,
VVou stracx, en eer hy gingh, hier van de reden vveten,
Hy seyt 'ken vveet niet vvat, envveyt gevveldig breet.
De vader, hart gheperst, die gaf hem dit bescheet:
VVie schoone katten heeft die moet geduerigh mercken
Op gasten afgerecht om in het bont te vvercken;
VVant die van 't ambacht is, en siet een aerdigh bont,
'Tis vreemt, soo hy het laet als hy het eertijts vont.

Nederl. Siet ghy een vos ontrent u slot /
Gaet slapt dan vry u hoender-kot.

Frans. *Qui a affaire à gens de bien,*
Il n'a se soucier de rien:
Mais si tu hantes le renard,
Il le faut voir de toute part.

Ital. *Chi ha il lupo per compare, porta il can sotto il mantello.*

Chi è in diffetto
E in sospetto.

Lat. Cum vulpe vulpinari.

Nederl. Wanneer een vos de passy preeckt/boeren wacht u gansen.

Ital. *Chi ha la volpe per commare, porti la rete à la cintola.*

Turcks. Hiley hile bosar. .i.

Fraus fraudem distruit. Lat.

Sic ars deluditur arte.

A carne de lobo
Diente de perro. .i. Spaens.

Tot vleesch van wolven / tanden van doggen. Nederl.

Wer seine finger zwischen angel und thür steckt / der klemmet sich gern. Hoogd.

Wer sich zwischen stroh und fewr legt / der brennt sich gern.

On ne doit pas mettre le doit entre l'escorce & le bois. Frans.

——— Alterius quoque Lat.
Perdet pudorem, quisquis amisit suum.

La stoppa non sta bene appreßo il fuogo.

Vyer by het stroo / Dient niet alsoo.

EEn vryster van haer eerste jeught,
Haers ouders lust en hoogste vreught.
Die bad haer moeder om verlof
Te rijden naer een buyten-hof,
Te varen naer een boere-feest,
Om speel te leyden haren geest,
En met de vryers haer bekent
Te doen ghelijck men is ghevvent:

De moeder heeft de jonge maeght
Op alle ſaken ondervraeght,
En naer het ſtuck vvas overleyt
Soo heeftſe dit haer aengeſeyt:

Neen kint, dit ſpel en dient u niet,
VVant malle vreughde baert verdriet; *a*
Ick hebbe dit vvel eer gheſien,
Ick vveet al vvatter kan gheſchien:
Ick vveet vvat vryheyt dat men nam,
Vermits het heck vvas van den dam.

a *Riſus profundus parit lachrymas.*

VVanneer de jeught ſpeelt op het lant,
Dan ſpringhtmen luſtigh uyt den bant,
Men raeſter dickmael nachten langh,
Ten minſten tot den hanen-ſangh.
Men maeckter licht een mengel-bedt, *b*
Dat is gheſeyt, een maeghden-net,
Daer licht een duyve ſonder gal
Haer beſte veeren laten ſal.

b Anders; een kermis-bedt.

Ick prijſe daerom, als de jeught
Gaet buyten om haer ſoete vreught,
Dat vry dan yemant van ontſagh, *c*
En die men jeught betrouvven mach,
Zy by, en aen, al vvaer men gaet,
Om 't ſpel te houden in de maet;
VVant anders, » mallen ſonder dvvangh
» Dat neemt ghevvis een quaden gangh.

c *Vn grand chapperō*, Soo men in Vrācrijc ſeyt.

» Als vier en ſtroo te ſamen koomt,
» VVat onheyl dienter niet gheſchroomt?
» VVant ſchoon het raeckt maer aen den kant,
» Een voncke maeckt een vollen brant,
» En dat ghebeurt, men vveet niet hoe,
» En 't klimt in haeſt tot boven toe?

» VVant

» VVant als het vier is aen het gaen,
» Dan isser veel geen houvven aen:
» En schoon men bluſt het naderhant,
» 'Tblijft ſvvart oock daer het niet en brant.

Nederl. Vyer by het vlas
Brant wonder ras.

Oper by werck ontsteeckt haeſt.

Eraſm. adag. Ignis ad torrem.

Ignis ad naphtam.

Hoogd. Wo fewer vnd stroh bey einander iſt / da brennets gern.

Nederl. Van een voncke brant het huys /

Van kleyn komtmen tot grooter.

Frans. *Petite eſtincelle engendre grand feu.*

Ital. *La commoditá fa l'huomo ladro.*

Frans. *Du petit vient on au grand.*

Syrach 11. 34. De parva ſcintilla magnum ſæpe incendium.

Cic. Omnium rerum principia parva ſunt, ſed ſuis progreſſibus uſuque augentur.

Frans. *Vne follie eſt toſt faicte.*

Nederl. Let / vrysters / wie ontrent u gaen;
Een malle greep is haeſt ghedaen.

Lat. *Pythagoras dicebat* aurum igni, auro fœminas, viros fœminis probari.

Ovid. 1. Am. 6. Nox, & amor, vinumque nihil moderabile ſuadent:
Illa pudore vacat, Liber, Amorque metu.

Vitare peccatum eſt vitare occaſiones peccati. Lat.

Ni ſon ſeguras centellas quando ay materia diſpueſta. .i. Spaens.

Les eſtincelles ne ſont ſeures quand il y a matiere diſpoſée, qui en eſt proche. Frans.

Een lonck / een spronck / een dronck; Nederl.
Elck is een vonck.

Pour concluſion.

Vn train ne doit aller par païs ſans barbe blanche. Frans.

Wie in de luſt ontſteken is / die is als een brandende vyer / ende en hout niet op / tot dat hy hem ſelven verbrande. *Syrach 23. 22.*

Fui devant le peché comme devant un ſerpent; car ſi tu en approches, il te mordra. *Syrach 21. 2.*

Quelque un peut il prendre du feu en ſon ſein ſans que ſes veſtements bruſlent? quelque un cheminera il ſur la braiſe ſans que ſes pieds ſoient bruſlés? Ainſi en prend-il à celuy qui entre vers la femme de ſon prochain; quiconque la touchera ne ſera point innocent. *Prov. 6. 27.*

Liberiores intuitus, attactus, oſcula, collocutiones familiares, ſunt pereuntis virginitatis, & jam morituræ principia. *Hierom.*

Siet vorder van de ſelve materie *Syrach 9. verſ. 5. 8. 9.*

A gatto che lecca spiedo, non gli fidate arrosto.

Indien de katte leckt de speten/
Raeckt s' aen 't gebraet / sy sal het eten.

DE katte leckt het spit; vvat souse niet bedrijven
Indiense slechts alleen mocht in de keucken blijven!
Ghy daerom, snege meyt, siet dat ghy by 't gebraet
Geen katte sonder vvacht, geen gragen kater laet.
'Ken mach, ô Rosemont, geen snoode linckers velen
Die met de kamer-maeght soo los en dertel spelen:
Ey! vvat ick bidden mach, betroutse niet te veel;
Een rat die semels eet, en dient niet by het meel.

Præ-

Claud. 4. Conſ.Hon. ——— Præmiſſa futuris
Dant exempla fidem.

Nederl. Door 't vertrouwen verloor 't meysje haren maeghdom.

Niemant wort lichter bedrogen/ als die veel vertrout.

Lat. Fide; ſed cui, vide.

Nederl. Veel betrout/
Licht berout.

De katte die 't ſpit leckt en moet men 't gebraet niet betrouwen.

Die licht vertrout/ wort haeſt bedrogē.

Hoogd. Traw wol/ reit das pferd hinweg.

Sihe für dich/ trewe is mißlich.

Virg. Nuſquam tuta fides. ———

Ital. *Chi troppo fida, ſpeſſo grida.*

Chi toſto crede, tardi ſi pente.

A can che lecca cenere, non gli fidar farina.

Turcks. Etick hat itme khimſeie, madamkhi khueleile tuſin almajaſſin.

.i. Nemini fidas, niſi cum quo modium ſalis abſumpſeris. Lat.

Dinanzi che ſi conoſca un amico, beſogna mangiar un moggio di ſale. Ital.

Pazzo è, che ſi fida in finti viſi.

Chi è reo, & buono è tenuto
Può fare il male, & non è creduto.

Ghy mogt al ſulckē vrient betrouwen/ Nederl.
Het ſal u ganſch u leven rouwen;
Hout dan vaſt dat yder vrient
Niet in als betrout en dient.

Νῆφε καὶ μέμνασ' ἀπιστεῖν· ἄρθρα ταῦτα τῶν φρενῶν. .i. *Epicharm. apud Cic. ad Attic.*

Nervi & artus ſunt ſapientiæ, non temerè credere. Lat.

Niet te veel betrouwen/
Heefter veel behouwen. Nederl.

Non ti fidar, che non ſarai gabbato, Ital.

Non è ingannato, ſe non chi ſi fida.

Da chi mi fido, mi guardi Dio,
Da chi non mi fido, mi guarderò io.

Nemo credat, niſi ei quem fidelem putat. *Cic.*

ICk vveet hier by een droeve maeght,
Die haer van deeſ' en die beklaeght,
Sy ſinght hier van een treurigh liet,
Doch ick en kan de vvoorden niet:
Maer vraeghter yemant nae den ſin?
Dit veers dat komter dickmaels in:

Om dat ick linckers heb ghelooſt,
Soo is mijn beſte pandt gherooſt.

VVel let dan, let, ô ſoete jeught,
VVien dat ghy recht betrouvven meught.

De

De kanne gaet ſoo langhe te water, totſe eens breeckt.

De vryſter ſpreeckt.

ICk hebbe menighmael, ick hebbe lange dagen
Hier vvater in gheput, hier vvater in ghedragen,
Hier vvater in ghepomt, en vveder uyt ghedaen,
En tot op heden toe, ſoo iſſet vvel ghegaen;
Maer hier in dit ghevveſt, daer komen raeuvve gaſten,
Die my en mijns gelijck niet laten aen te taſten:
En in het naeſte dorp daer vvoont een rauvve jeught,
Daer is dan alle daegh, daer is de vvilde vreught;

Ick

Ick vveligh uytter aert, eñ tot het ſpel ghenegen,
Quam mede by den hoop om ſoete jock te plegen;
  Ick kloſte nu en dan tvvee kruycken tegen een,
  Maer 'tvvas te veel beſtaen voor ſoo een vveeckẽ ſteen:
VVant onder dit ghevvoel, een onbeſuyſde jongen
Komt loopen uyt het dorp, en tegen my gheſprongen:
  Die ſtoot te bijſter hart, ſoo dat mijn kruycke leeckt,
  Die ſtoot noch ander-mael, ſo dat mijn kruycke breeckt.
Daer liggen nu, eylaes! daer liggen nu de ſcherven,
Dies moet ick (vvat eẽ ſpijt) mijn eerſte vreugde derven;
  VVant, boven dat het leet my in de ziele treckt,
  Soo vvord' ick noch, eylaes! van alle man begeckt.
Hier ſtae ick nu en kijck met tvvee beſchaemde kaken,
Onſeker hoe te doen, of vvat te ſullen maken;
  Ach! vvaer ick 't ooge keer, of vvaer ick henen gae,
  Daer vvijſt my al het volck met ſpitſe vingers nae.
Koom ick nu vveder t' huys, hoe ſal mijn moeder kijven!
En ſoo ick niet en gae, vvaer ſal ick konnen blijven?
  VVaer ſal ick ſeker zijn? VVel, die mijn ſchande ſiet,
  O! leert een nutte les, en dat uyt mijn verdriet.
Geſpeulen vveeſt beſorght voor uvve vvater-kruycken,
De beſte van den hoop die hebben vveecke buycken;
  Het is een ſeker vvoort, daer oock de reden ſpreeckt,
  De pot gaet nae de put tot ſy ten leſten breeckt.

Engels. The pot goth ſo long tho the water/ til at aſt it commeth broken hom.

Frans. *Tant va la cruche à l'eau, que la banche y demeure.*

Hoogd. Der krug gienge ſo lang zur buch/ Biß er zu leſt zerbruch.

Der krug gehet ſo lang zum brunnen/biß das er briche.

Ital. *Tanto va la ſecchia al pozzo, che vi laſcia il manico.*

Conſumitur peccando ſæpius pudor. Lat.

Tanto va la capra al caulo, che vi laſcia la pelle. Ital.

Het geptjẽ loopt ſoo dickwils inde koolen / tot het eens de vacht laet. Nederl.

De mugh die om de keerſe ſweeſt/
'Tis wonder ſoo die lange leeft.

Wie veel wil mallen/
Moet eenmael vallen.

Als de peere rijp is / soo valtse geerne in 't slick.

De bogert-man spreeckt.

IS 't niet een spijtigh dingh! de schoonste van de peeren,
Die ick nu langen tijt van yder sagh begeeren,
Die ick soo menighmael, soo boven-maten prees,
Die yder een beloegh, en met den vinger vvees,
Ach! die is van den boom, en in het slick ghedropen,
En leght nu van de sleck, en van de pier bekropen,
Die is soo ongesien, dat vvie het ooft ghenaeckt
Stracx metter herten vvalght, en metter kelen braeckt.

VVat

VVat heb ick onſe Trijn al over langh gheleden,
Verſcheyde mael gheſeyt (en vry met groote reden)
Dat ſy de ſchoone vrucht te lange vveder-hiel,
Dat ſy de rijpe peer ſou plucken eerſe viel!
Maer of ick heb gheſmeeckt, dan of ick heb ghekeven,
Daer is geen ſeggen aen: het iſſer by ghebleven;
Mijn reden, mijn gheſmeeck, mijn bidden galter niet,
Nu leytſe daer bedot ghelijck een yder ſiet.
Noch ben ick even ſoo met onſe Fy ghevaren,
Dat vvas een fluxe meyt van ſes-en-tvvintigh jaren,
Vet, lijvigh, vvel gheborſt; de buerte vvaeghder van,
Men riep my dickmael toe: Haer dient een ruſtig man.
En ſchoon ick deſe ſaeck gheduerigh heb ghedreven,
Mijn vvijf en heeft haer noyt tot reden vvillen geven,
Sy rieper tegen aen: Het is noch al te vroegh,
Beyt tot een ander jaer, dan iſſet tijts ghenoegh.
Ick ſvveegh om vredes vvil, en lietet henen ſleuren,
Maer bloet, ghelijck ick ben, ick moetet nu betreuren;
VVant Fy die heeft ghepopt met Iorden onſen knecht,
Daer ſtaet nu Trijntje moer en ſiet ghevveldigh ſlecht.
VVel leert, ô Bogert-man, op uvve boom-ghevvaſſen,
Leert vaders, als het dient, op uvve kinders paſſen;
VVant die uyt onbeſcheyt hier op geen acht en ſlaet,
Beklaeght hem menighmael vvanneer het is te laet.
Siet! als de peere bloost dan plachtſe licht te vallen,
En als de vryſter rijpt, ſoo vviltſe veeltijts mallen;
Dus vvilt ghy van verdriet en ſchande zijn bevrijt,
Vent, vent dit vveecke freuyt, en dat te rechter tijt.

Frans. *QVi a des filles, eſt touſiours berger.*

Ital. *Fille da maritare*
Faſtidioſe à gardare.

Nederl. **Grijpt/ alſt rijpt.**

Fructus defluunt, ſi maturi ſint. Lat.

La poire chet, quand elle eſt meure. Frans.

Quando il pero è maturo, convien che cada. Ital.

Ital. *Molte volte gli megliori pere cadono in bocca à gli porci.*

Frans. *Oeuf mollet, pain prest.*

Ital. *Quando la capra perde il passo, conviẽ che cada in bocca à cani.*

Nederl. Een versotte vrÿster / en een dronckén vrou / zÿn twee open deuren.

Frans. *Il ne faut pas faire grenier des filles.*

Ital. *Fanciulla à tiempo non maritata, Spesso si marita caualcata.*

Hoogd. Wan ein jungfrau reife ist / so hett sie gern ein mann.

Nederl. Drie dingen moetmẽ doen / of sy doen't haer selvẽ: syn staet makẽ / syn dochter besteden / syn hinder ste wissen.

Lat. Matura virgo inter eas res est quæ servando servari non possunt.

Lat. Virgo nubilis rugas aniles ne exspectet. Nam

Lucan. --Semper nocuit differre paratis.

Nederl. Een rÿpe peer
Valt licht ter neer.

Ital. *Femine, vino, è cavallo,*
Marcantia di fallo.

Nederl. Een vlop in de son /
Een aep op een ton /
Een stoute maeght /
Siet desen hoop
Tÿd op de loop
Oock ongevraeght.

Een dochter die noch onberaden is / die maeckt den vader veel wakens / ende het sorghen voor haer beneemt hem veel slapens; dewÿle dat sy jonck is / dat sy mochte verouden: ofte wanneer sy eenen man krÿgt / dat hy haer mochte gram worden. Syrach 42. 9.

Prend garde sur celle qui a l'œil hardi, & ne t'esbahi point si elle forfait contre toi. Syrach 26. 14.

Marie ta fille, & tu auras faict une grande besoigne. Mais donne la à un homme entendu. Syrach 7. 25.

Propert. 1. Eleg. 7.

Sæpe venit magno fœnore tardus Amor.

Ovid. Epist. Phædræ.

Venit amor gravius, quo serius.

Idem ibid.

Quæ venit exacto tempore, peius amat.

Ni matura legas, postmodo poma cadunt. Iov. Pon.

Si qua venit serò, magna ruina venit. Propert. lib. 2.

Tibull. 1. Eleg. 2.

Vidi ego, qui juvenum miseros lusisset amores,
Post Veneris vinclis subdere colla senem,
Et sibi blanditias tremulâ componere voce,
Et manibus canas fingere velle comas.
Stare nec antè fores puduit, caræve puellæ
Ancillam medio detinuisse foro.
Hunc puer, hunc juvenis turbâ circumstetit arctâ,
Despuit in molles & sibi quisque sinus.

La bona

La bona fama è comme il Cipresso; quando una volta è tronco, non rinverde mai piu.

**Valt opt Cypressen boom / valt opt u eer ter neder /
Niet eene van de twee en rijster immer weder.**

De vvyster spreeckt.

ICk ben in mijn ghemoet hier besigh aen te schouvven
Een boom, een jongen boom, die neder is gehouvven,
Een gaef Cypressen-hout, dat anders is gestelt
Als hier of elders zijn de boomen van het velt.
Is't niet een selsaem dingh? de boom is neer gheslagen
Niet in syn dorren tijt, maer in syn beste dagen;

En efter, hoe het gaet, of vvat de lieden doen,
De ſtam is ſonder loof, en vvort niet vveder groen.
Nu overlegh ick vaſt vvaer op dit is te duyden,
En vvat men leeren mach van boomen ofte kruyden;
En ſiet! als ick ter deegh ontſluyte mijn verſtant,
Soo ben ick even ſelf, gelijck als deſe plant.
Maer vvaerom dus bedeckt? ey! laet ons klaerder ſpreken,
Ick vvil aen deſe plaets ontdecken mijn gebreken,
Ick vvil eens over-ſlaen hoe ick eens neder viel,
En klagen mijnen noot aen mijn bedroefde ziel.
Eylacen dvvaeſe maeght! ick hebbe my vergeten;
En dat vvas metter tijt van alle man gevveten:
Siet daer een groot verdriet; mijn eere vvas bevleckt,
En ick vvas boven dat van alle man begeckt.
Daer gingh ick treurigh heen, bedruckt in alle ſinnen,
Doch echter hield' ick vaſt ick ſou het overvvinnen;
Dies ſchoud' ick alle vreugt, uyt enckel herten leet,
Ick droegh een minder kant, en vry een ſlechter kleet:
Ick gingh my boven dat, van alle feeſten bannen,
Ick had gelijck een ſchrick van alle jonge mannen,
Ick gingh ſeer vveynigh uyt, ten vvas dan nae de kerck;
Maer des al niet te min het vvas verloren vverck.
Al vvat ick heb bedacht, of in der daedt begonnen,
'Ken hebbe niet een ſier, 'ken hebbe niet gevvonnen;
Hoe ſedigh dat ick gae, eylaes! de quade faem
Die krijt my leelick uyt, en geeſſelt mijnen naem.
Het keert my al den rugh dat my vvel eer beminde,
En vvie my eertijts ſocht, die vlucht gelijck een hinde,
Een yder gaet te rugg' die van mijn ſaken vveet,
Gelijck een reyſend' man die op een padde treet.
Van vryers geen gevvach; maer ſlechts een kackelacker
Die ranſt my ſomtijts aẽ, en maeckt myn droefheyt vvacker.
Geſpelen, tot beſluyt, ick ben, en blijf, eylaes!
Een plante ſonder loof, een druyve ſonder vvaes:

Dies

Dies roep ick tot de jeught, O maeghden, reyne dieren,
O let op u beroep, en hoe het is te vieren;
VVant raeckt gy maer eē reys u roem, u bloemtjē quijt,
'Tis al om niet ghetreurt, ten vvast te geener tijt.

Catull. VT flos in septis secretus nascitur hortis,
Ignotus pecori, nullo contusus aratro,
Quem mulcent auræ, firmat sol, educat imber:
Multi illū pueri, multæ optavêre puellæ;
Idem cùm tenui carptus defloruit ungui,
Nulli illum pueri, nullæ optavêre puellæ:
Sic virgo dum intacta manet, tum cara suis. Sed
Cùm semel amisit polluto corpore florē,
Nec pueris iucunda manet, nec cara puellis.

Lat. Contumelia est, tametsi rapta virgo reddita est.

Engels. He that hath an ill name is halfe hangd.

Ital. *Vesse riscaldare, e serva vi tornata, non fu mai bona.*

Tousiours sent le mortier aux aulx. Frans.

Verlozen eer
Keert nimmermeer. Nederl.

Ego illam perijsse puto, cui perijt pudor. *Plaut.*

——— Nullâ reparabilis arte
Læsa pudicitia est: deperit illa semel. *Ovid. Ep. Oenon.*

Maeght / mist ghy u eerbaer root /
Schoon ghy leeft / noch zijtje doot. Nederl.

Wann ein mal ein katz einen vogel frißt / so muß sie allweg hören: katz vom vogel. Hoogd.

Bona conscientia opus propter Deum, bona fama propter proximum. *August.*

Author Emblem.

Virgineum Cajeta decus dum laudat alumnæ,
Virginitas ubi sit, Lydia scire cupit.
Dum, magè suspectum ne consulat illa, veretur,
Exiguam nutrix pyxide claudit avem:
Hoc cape, virginitas latet hîc, ait. arca repentè,
Vt stetit in thalamo sola puella, patet.
Vix benè tegmen hiat, volat irrevocabilis ales.
Hei mihi! virginitas, dum reperitur, abit:
Hei mihi! virginitas non est reparabilis arte,
Nec redit ad dominam virginitatis honos.

Terentius Adelph. Act. 3. sc. 2.

Pejore res loco esse non potest, quam in hoc, quo nunc sita est.
Primùm indotata est: tum præterea quæ secunda ei dos erat
Perijt; pro virgine dari nuptum non potest. ———

Le serment faict sur l'autel de plumes s'en va au vent.

**Eedt te sweren op de pluymen/
Dat en zijn maer minne-luymen.**

De Vryster spreeckt.

HOe dan! soudt ghy my verlaten,
Die ghy eertijts hebt bemint?
Hoe! soudt ghy my konnen haten,
Die tot u soo ben ghesint:
Neen, ick kan het niet ghelooven,
Ick en kan het niet verstaen,

Dat

Dat ghy ſout mijn eere rooven,
En dan elders minnen gaen.
Hebt ghy my niet menigh-vverven,
Even met een rijp beleyt,
Op u leven, op u ſterven,
Vaſte liefde toegeſeyt?
Hebt ghy my niet trouvv geſvvoren
Hooger als ick ſeggen kan?
Heb ick u niet uyt-verkoren
Even tot mijn echte man?
Hebt ghy my niet ſchrift gegeven,
Dat ick als u vveerde vrou,
Dat ick al myn ganſche leven
Aen u zijde ſlapen ſou?
God en vvil het niet gehengen
Dat ghy ſoudt meyn-eedigh zijn,
Dat ghy my ſoudt vvillen brengen
Van de blyſchap in de pijn.
Maer voor al moet u bevvegen
Deſe vrucht, u eygen kint,
Dat heb ick van u verkregen
Doen ghy tot my vvaert gheſint:
Dat heb ick van u ontfangen,
V ter liefde, beſte vrient;
Doen ghy, met een groot verlangen,
Van myn maeghdom vvaert ghedient:
Doen ghy my eens pleeght te ſtellen
By de ſchoonſte van het landt:
Doen ghy my eens pleeght te quellen
Om dit eygen minne-pandt.
Siet doch eens ſyn geeſtigh vveſen,
Siet eens hoe het op u kijckt,
Siet! ghy zijter in te leſen,
Siet eens hoe het u ghelijckt.

VVel dan, mach ick yet vervverven,
Eert, die ghy eens hebt ghemint;
Anders moet ick hoere sterven,
En u vrucht een hoere-kint.

De Vryer antvvoort.

WAt sal dese sloor beginnen?
VVat begeert de slechte duyf?
Kint gaet elders, vvilje minnen,
Ick u trouvven? vvat een struyf!
Heb ick met u leggen mallen,
VVaert ghy voor een nacht myn vvijf,
Dat en acht ick niet met allen,
Dat en is maer tijt-verdrijf.
VVoorden die de vryers spreken
Zijn beleeft en honigh-soet;
Doch ten zijn maer minne-treken
Daer men noyt op achten moet.
VVat de jonghmans oyt beloven
Op den autaer van de min,
Dat is metter daet verstoven,
Als sy hebben haren sin:
Eeden die de minnaers svveren
Midden in het sachte bedt,
Zijn veel lichter als de veren,
Daer en dient niet op gelet;
Kint, die vliegen met de vvinden
Lichter als een lichte pluym;
Daerom zijnse niet te vinden,
VVant sy smelten, als het schuym:
Heeft de penne vvat gheschreven,
'Thert en heeftet niet ghevoelt,
'Tvvort van 't laken uytghevvreven
Als men in het bedde vvoelt.

Mach

Mach ick bidden, houdt het briefje,
 VVant het u noch dienen kan:
Gaet, ey gaet toch, soete liefje,
 Maeckter suycker-huysjens van;
'Tsuycker sal te passe komen,
 Als ghy t' kint syn papjen koockt:
En het briefje dient ghenomen
 Als ghy dan een vyertjen stoockt.
Die een kint by vrysters telen
 Hebben voor haer moeyte niet;
'Tis een popj' om mee te spelen,
 Voor een die haer maegdom liet:
'Tis de soete maeght ghe schoncken
 Voor haer maeghdelicke bloem;
Sy mach vry daer mede proncken,
 Sy mach dragen haren roem,
Sy mach seggen, t' haerder eeren,
 En vertellent alle man,
Datse niet en hoeft te leeren,
 Datse nu het ambacht kan.
VVech dan, Heyl, met al u klagen,
 VVegh met uvven mallen praet;
Noyt en sal my kint behagen,
 Daer geen bruyloft voor en gaet.

Nederl. My is onlanghs op dese ghelegentheyt een veersje voorghekomen/ dat wat plomp luyt; even-wel met u verlof/ Leser/ sal ick't hier setten/ vermits het van goeder hant komt.

Als yemant kackt in synen hoet/
'Tgaet vast dat hy eē dwaeshept doet;
Maer set hy dien noch op syn hooft/
So acht hem gansch van sin berooft.

Eeden van schippers/en beloften van vryers/ en zijn maer wint/ als de noot over is.

Brieven van lieven zijn met boter besegelt. Nederl.

Vrysers eedt/en minne-klachten/
Moetmen niet als grillen achten.

Ἀφροδίσιος ὅρκος οὐκ ἐμποίνιμος. Griecx.

.i. Venereum jusjurandam non punitur. Lat.

Id dicunt, & putant Venerei nepotes.

Ronſard. Eleg. 28. *Serment d'amant jamais ne continue.*

Nederl. Yemant met beloften aſen
Is een hemel voor de dwaſen.

Ital. *Dal detto al fatto*
E un grand tratto. .i.

Frans. *Du dict au faict c'eſt un grand traict.*

Hoogd. Gereden und halten iſt zweijerley.

Schöne wort fullen den ſack nicht.

Ovid. 1. Art. Pollicitis dives quilibet eſſe poteſt.

Nederl. Aefjen was een ſlechte ſloor/
Sy dacht te minnen/
En vreught te winnen;
Maer ſy verloor.

Frans. *Paroles de ſoir ſont de couſtume*
Auſſi legers comme la plume.

Nederl. Eedt van die mint
Is niet als wint.

Frans. *Propos de ſoir le vent emporte.*

Nederl. Een vryers eedt
Is maer een gril;
Want 't is hem leet
Krijght hy ſyn wil.

Frans. *Il eſt biẽ povre qui n'a que promettre.*

Ital. *Promettre non è dare,*
Ma per matti contentare. .i.

Frans. *Promettre ſans donner*
Eſt fols reconforter.

Hoogd. Viel gelöben / en weynig geben /
Macht die narren in freuwden leben.

Frans. *Beaucoup promettre, & rien tenir,*
Faict fols en eſperance tenir.

Grand prometteur, petit donneur. Frans.

Wat Venus voeght/ dat ſchept de klippel. Nederl.

Seggen en doen zijn twee.

Ὤμοσεν· ἀλλὰ λέγουσιν ἀληθέα, τοὺς ἐν ἔρωτι *Callimach.*
Ὅρκους μὴ δύνειν οὔατ' ἐς ἀθανάτων.

.i. Iuravit; ſed verè aiunt, periuria amantum Lat.
Aures magnorum non penetrare Deûm.

Nec jurare time. Veneris periuria venti *Tibull. 1. El. 4.*
Irrita per terras, & freta ſumma ferunt.
Gratia magna Iovi. vetuit pater ipſe valere,
Iuraſſet cupidè quidquid ineptus amor:
Perque ſuas impunè ſinit Dictynna ſagittas
Affirmes, crines perque Minerva ſuos.

——Perjuria ridet amantum *Idem 3. El. ult.*
Iupiter, & ventos irrita ferre jubet.

Iupiter ex alto perjuria ridet amantum, *Ovid. 1. Art.*
Et jubet Æolios irrita ferre Notos.
Per Styga Iunoni falſo jurare ſolebat
Iupiter: exemplo nunc favet ipſe ſuo.

Een rupse op een kool/
Een hoere in een huys.

GHy die oyt hebt ghesien vvanneer de koolen groeyen,
En dat het gul ghevvas is veerdigh om te bloeyen,
VVat dan de rupse doet ontrent het vveligh kruyt,
Gaet let op haer bedrijf, en treckter leeringh uyt:
VVaer oyt het vuyl gespuys maer eens en heeft gekropen,
Daer is het innigh mergh in haesten uyt-gesopen,
En vvaer het leelick dier den beck maer in en druckt,
Daer is in korter tijt het leven uyt-gheruckt.

Haer vrolick groen begint van ſtonden aen te quelen,
Vermits het niet en hout als ſlechts de bloote ſtelen;
  De vvaſdom is ghedaen, de jeught die is te niet,
  Soo dat het yder deert, al die het maer en ſiet.
Hier dient nu, teere jeught, met ſinnen overvvogen
VVat leer-ſtuck over langh hier uyt de VVijſe togen;
  Een hoer in eenigh huys die is de rups ghelijck,
  Sy maecktet al beroyt, al vvaſſet eertijts rijck:
Al vvatſe maer ghenaeckt dat is terſtont gegeten,
Daer is van ſtonden aen het leven uyt-gebeten:
  Al zijn de renten veel, al is de vvinſte groot,
  Het ſmelt noch al-te-mael, het ſmelt in haren ſchoot.
Schout hoeren, teere jeugt, ſchout hoeren, rijpe mannen,
En vvilt het vuyl geſpuys uyt uvven huyſe bannen;
  Haer aert en ganſch bedrijf is met de rupſen een,
  Een hoer is in het huys als etter in het been.

Frans. *Qvi tient putain, & aſne meine,*
Ne ſera jamais hors de peine.

Lat. Scribatur portis, Meretrix eſt janua mortis.

Gula, ira, invidia, ſuperbia, ſacrilegia, latrocinia, cædes, eo die nata ſunt, quo meretrix profeſſionem facere incepit.

Ital. *Chi ha un piè in bordello, ha l'altro nel hoſpitale.*

Nederl. Die den eenen voet in't hoer-huys ſet / ſet den anderen in't gaſt-huys.

Spaens. Hueſpeda hermoſa, mal para la bolſa. .i.

Frans. *Belle hoſteſſe un mal pour la bourſe.*

Pour eſtranger les maſtins, il faut tuer la chiene.

Die hoeren aenhangt krijgt motten en wormen / en verdort. Syrach 19. 2.

Weeſt niet geerne by lichte vrouwen; want ghelijck uyt de kleederen motten komen/ alſoo komt van haer veel booſes. Syrach 42. 12.

Wie een hoere trout / is een ſchelm / of ſalder een worden. Nederl.

Hoeren zijn als vogel-lijm / watter ontrent komt later van ſyn veren.

Viſcus merus meretricum eſt blanditia. Plaut. Bacch. 1. 1.

Quanto blandior, hoc tanto vehementiu' mordet. Lucil.

I cavalli cavano, i cani tirano, e le puttano rivano. Ital.

Chi aſino caccia, e puttana mena,
Non eſce mai di pena.

Ronsard. *Voila comment la femme avec ses ruses donte*
L'homme de quel l'esprit toute beste surmonte.

Idem. *La mer est bien à craindre, aussi est bien le feu,*
Et le ciel quand il est de tonnerres esmeu;
Mais trop plus est à craindre une femme clergesse,
Sçavante en l'art d'amour, quand elle est tromperesse:
Par mille inventions mille maux elle fait,
Et d'autant qu'elle est femme, & d'autant qu'elle scait.

Nederl. Die hoeren lept / of esels drijft /
'Tis vreemt soo hy in ruste blijft.

Lat. Qui nutrit scortum, perdit substantiam suam. .i. *Tout ce que nourit & entretient la vie.*

Een hoer brenghter menigh tot den bedel-sack. Diet *Prov. 6. 26.*

Amata pellex liberis justis nocet. *Sen.*

Subdolæ pellicis suavium, morsus aspidis surdæ. Lat.

Ἰὸς πέφυκεν ἀσπίδος κακὴ γυνή. .i. Griecx.

Ipsum venenum est aspidis mulier mala. Lat.

Weiber aug ist ein fewr-spiegel. Hoogd.

Les putains vuident la bourse d'argent, & l'esprit de raison. Frans.

Vid. in mensa Theologo-philosophica Mat. Tympij de mulierib. multa hujusmodi.

Æneas Sylvius Epist. de Medela illiciti amoris.

Quid meretrix, nisi juventutis expilatrix, virorum rapina, patrimonij devoratrix, honoris pernicies, pabulum diaboli, janua mortis, inferni supplementum, discrimen vitæ, mors blanda, mel felleum, dulce venenum, pernicies delicata, malum spontaneum?

Meretrix, fundi calamitas à Terentio vocatur, Eun. act. 1. sc. 1. Quasi dicat grandinem crassiorem quæ calamos comminuat; *Nam quod nos capere oportet* (ait ibi servus) *hæc intercipit*. Certè vix unquam sese attollit ista seges, quam illa calamitas semel depressit. Theocritus in Messoribus vers. 18. puellam depastricem alieni patrimonij *Locustam* appellat, quæ messem destinatam agricolis intercipere consuevit. Multo enim minus nocet armatus Mars, quam nuda Venus.

Ovid. 1. Amor. 10.

Sola viro mulier spolijs exultat ademptis,
Sola locat noctes, sola locanda venit.

Meretricem ego item esse reor; mare ut est: quod des, devorat, nec unquam Abundat. &c. *Plaut. Trucul. Act. 2. Sc. 7.*

Plaut. ibid.

Meretrix meum herum miserum suâ blanditiâ intulit in
Pauperiem, privavit bonis, luce, honore atque amicis.

De ijsdem Terent. Hecyr. Act. 5. Sc. 2.

Nec pol istæ metuunt Deos: neque has respicere Deos opinor.

Syrach 9. 10

Toute femme paillarde sera foulée de tous passans, comme la fiente en la voye.

Prov. 6. 26.

Pour l'amour de la femme paillarde vient on au morceau de pain.

Anaxilai, Alexidis, & aliorum insignes versus qui huc faciunt, vide apud Athenæum lib. 13. Eos Latinè expressit H. Grotius in excerptis Tragic. ac Comicorum, pag. 570. & 858.

O tinge, O bruscia.

'Tsal smetten / of branden /
Vrient wacht u handen.

De Iongelingh spreeckt.

ICk sie vvel, vveelde-kint, ghy biet my dese kolen,
Maer onder u ghescheNck daer is bedrogh verholen:
Ick vveet vvie dat ghy zijt, en vvatter van u koomt,
Dies hebb' ick dubbel recht voor u te zijn beschroomt;
Tast' ic daer't niet en gloeyt, het vuyl kleeft aẽ myn handẽ,
En grijp ick maer een vonck, gevvis ick sal my branden;
Dus ben ick in ghevaer vvaer ick de vingers set,
V kool doet als haer vrou, sy brant, of sy besmet.

Nella

Ital. **N**Ella guerra d'amore chi fuge, vince.

Frans. *Cortigiana che ti stringe,*
E le braccia al collo cinge,
Poco t'ama e molto finge,
E nel fin t'abrusia ò tinge.

Spaens. Ca la muger y el denero,
Non te burles companero.

Frans. *Assez gaigne, qui putain perd.*

Assez fait qui fortune passe, & plus encore qui putain chasse.

Nederl. Een hoere quijt te gaen/is veel gewonnen.

'Tis quaet den duyvel een hant-schrift te geven; want men moet de quitantie in de helle halen.

Indien het vyer van quaet gheselschap u niet en brant / den roock van't selve sal u ten minsten swart maken.

Syrach 9. 11. *Plusieurs s'emerueillans de la beauté de la femme estrangere, ont esté repouvez; car le parler d'icelle est bruslant comme le feu.*

Syrach 42. 14. *Mieux vaut la malice de l'homme que la femme bien faisant: voire que la femme qui apporte honte & reproche.*

Plautus Trucul. 2. 1.

— Meretricē esse similem sentis condecet,
Quemquem hominem attigerit, profectò aut malum aut damnum dari.

Et paullò post.

Nec unquam quisquam probus erit amator, nisi qui rei inimicu' est suæ.
Nugæ sunt, nisi quod modò cum dederit, dare jā lubeat denuò.

Et.

Probus est amator qui relictis rebus rem perdit suam.
At nos malè agere prædicant viri solere secum,
Nosque esse avaras. quæso! nūquî malè nos agimus tandē?
Nam æcastor nunquam satis dedit suæ quisquā amicæ amator:
Neque pol satis accepimus, neque ulla satis poposcit.

Idem ibid. 1. 2.

In melle sunt linguæ sitæ vestræ atque orationes,
Lacteque: corda felle sunt lita, atque acerbo aceto.
E linguis dicta dulcia datis, corde amarè facitis
Amantes, si qui non danunt.—

Ios. Scaliger in Iambis Gnomicis.

Morum malorum pestilentus spiritus
Sive afflat, aufert: sive stringit, inficit.
Ne fortè te ullis allinat contagijs
Pruritus aliquis, tale contubernium
Odisse propera; namque si mores malos
Non oderimus, non amabimus bonos.

Hoe soude yemant op kolen gaen / dat syn voeten niet en verbranden? Of kan yemant vyer in synē boesem dragen / dat syn kleedt niet en verberne? Alsoo gaet het dien/ die tot syns naestens wijf gaet; wie haer aenraeckt die en sal niet ontschuldigh blijven. *Prov. 6. 27.*

Drusius in Prov. Ben-Sire 2. alphab. dalet.

Abstrahe carnem à muliere lepidâ, tanquam à cumulo prunarum.

Amour de putain, d'estoupe le feu,
Reluit beaucoup, & dure peu.

Vyer van stroo / en hoere-min /
Veel bohaps / en niet daer in.

MY is eens een vvoort gheseyt
Dat my staegh op 't herte leyt,
Hoeren liefd' is vyer van stroo,
En dat vind' ick even soo;
VVant die gluy brenght in de schou
Om dat hy het branden sou,

Siet

Siet voor eerst een schoone vlam,
Die schier aen de solder quam;
Maer het is terstont ghedaen
Als de sluyster is ghegaen,
En dat eerst soo glimpigh vvas
Is terstont maer enckel as,
Die een yder leelick maeckt
VVie maer eens daer aen en raeckt.
Ick vvas eens ghestreelt, ghekust,
En ick svvom in volle lust;
VVant men boodt my hooger gunst,
(Al met vvoorden nae de kunst)
Alsser oyt een echte man
Van syn vvijf ghevvorden kan.
Maer hoort vorder, soete jeught,
Dit en vvas maer korte vreught;
VVant als 't gelt vvas uyt-geteert,
En mijn renten op-gesmeert,
Quammer stracx een hart besluyt,
VVant ick moest ten huysen uyt,
En een ander quam te roer,
Dien ginght juyst als icker voer:
Daer dvvaeld' ick doen achter straet
Sonder gelt, en sonder raet,
En my bleef ter vverelt niet
Als een innigh ziel-verdriet,
En daer toe een vunstigh lijf,
Voor syn jaren stram en stijf.
Vrienden, vvat ick bidden mach,
VVort doch vvijs uyt mijn beklagh,
Let niet op de geyle lust;
VVant haer vier is haest gheblust:
Maer denckt om het ongeval
Dat vry langer dueren sal.

Frans. *Onc de putain loyale amie.*

Ital. *Amor di putana, e vin di Fiascho,*
La matina è buono, sera è guasto.

Givoco, donna, e vino, consuma l'huomo ridendo.

Frans. *Le jeu, la femme & vin friant,*
Font l'homme povre tout en riant.

Lat. Ad amor felice raro felice fine.

Ital. *Carezze di cane, cortesie di putane,*
Inviti d'hosti, non può far, che non ti costi.

Nederl. Van vogelen / honden / en vrouwen /
Voor een genuchte duysent rouwen.

Gheluck van vrouwen is ramp in de beurs.

Frans. *Amour de putain, & ris de chien,*
Tout n'en vaut rien, qui ne dit, Tien.

La putain se laisse fleschir par dons & presens; non par larmes.

Il est bien digne de gesir sur la paille,
Qui le sien à paillarde & putain baille.

L'amour des putains est un rasoir, qui escorche la peau: & un venin, qui empoisonne le coeur, & fait perdre l'ame.

Ital. *Donna e vino, hanno venino,*
Donna ridente inganna ogni gente.

Nederl. 'Tspel van Brugge / al lacchende dyster.

Turcx. Giufel auureth hē scharap tatlu agudur. .i.

Lat. Formosa mulier & vinum, dulcia sunt venena.

Een schoone vrou / en soete wijn /
Die zijn vol heymelick fenijn. Nederl.

Amour di putana è comme il fuogo della pailla; che tosto s'accende, e tosto si spegne. Ital.

Dio mi guardi du hoste nuovo, e de putana vecchia.

Een oude hoer / een nieuwen weert /
Die snijden meer als eenigh sweert. Nederl.

Chi di paglia fuoco fa,
S'empie di fumo, e altro non ha. Ital.

L'homme est le feu, la femme l'estoupe, le diable qui soufle. Frans.

Veel soecken goede nachten / en verliesen goede dagen. Nederl.

'Tis beter by een boos man / als by een vriendelick wijf te zijn.

Ὁ μοιχὸς καὶ πείσας σφαλερώτατον ἀνάλωμα, καὶ ὀδυνηρόν. Τῆς μὲν γὰρ εὐπραγίας κίνδυνος ὁ νόμος, τῆς δὲ λύπης μισθὸς ὁ ἔρως. .i. *Philostr. Epist. 34.*

Adulter, etsi persuadeat, periculosum sumptum facit: & moeroris plenum si non impetret. Felicitati enim lex minatur: moeroris autem merces est amor.

Ovvenus.

Est amor in nobis, in lignis ut furit ignis,
Ignis uti lignum, nos levis urit amor;
Ligna sed in cineres vanescunt, ignis in auras;
Nos cinis, & noster nil nisi fumus amor.

Mulier sine verecundia, lampas sine lumine.

**Al heeft de hoer een schoon gesicht/
'Tis een lanteerne sonder licht.**

VRaegt yemant vvat ick draegh, en vvattet is te seggen?
Hoort toe, ick neemet aẽ met vvoorden uyt te leggen;
Ick gae doch altijt rondt, oock daer een ander svvijght,
En daer een slechte duyf beschaemde vvangen krijght,
Ick draegh een aerdigh tuygh, dat konstigh is gedreven,
Dat schoon is op-gedaen en vvonder net gevvreven,
Ick draegh een noodigh stuck, dat aen een rustigh man,
Oock midden inder nacht, ten dienste vvesen kan:

Ick draegh een ſchoon kleynoot, dat yder ſou behagen
Als ſy het beſte deel daer mede binnen ſagen;
Maer dat en iſſer niet, en even ſonder dat
Soo iſſet maer een romp, een hol en ydel vat:
Maer vvaerom dus bedeckt? ick kan vvel anders ſpreken,
Ick hebbe monts ghenoegh, ick hebbe vviſſe ſtreken,
Ick heb een gladde tongh (vvie dattet oock verveelt;)
VVel, vrienden, 't geen ick draeg, dat is myn eygē beelt.
Ick heb een bly ghelaet, ick hebbe roode vvangen,
Ick hebbe geeſtigh hayr dat menſchen vveet te vangen,
Ick ben in ſoeten praet, in vleys, in jeughdigh bloet,
Al vvat een aerdigh dier of is of vveſen moet:
Ick ben een ſchoone vrou, doch aen geen man gebonden,
Ick vvaer een friſſche maegt, en vvaer ick niet geſchonden,
Ick ben; maer, hola vvat: ick ben gelijck ghy ſiet,
Ick bid u (vvie ghy zijt) en vraegt my vorder niet.
Maer denćt gy niet te min, vvat mach haer doch ontbrekē?
De ſchaemte, lieve vrient, die is van my ghevveken,
Dat ſchoon, dat helder licht, die onbevleckte glans,
De luyſter van de jeught, de vreughde van de mans:
De ſchaemte, lieve vrient, die heb ick eens verloren,
En die heeft even my voor eeuvvigh afgeſvvoren:
Nu ben ick niet met al; vvant ſonder eerbaer root
Soo is de ſchoonheyt vuyl, ſoo is het leven doot.

Frans. *Femme qui perd la honte,*
Eſt ſans eſtime & conte.

Plaut. Nam ego illam periſſe duco, cui quidem perijt pudor.

Cicero. Sine verecundiâ nil rectum eſſe poteſt, nihil honeſtum.

Idem. Cuſtos omnium virtutum verecundia.

Nederl. Waer geē ſchaemte is/daer is geen eer.

Ital. *Bella in viſta, dentro triſta.*

Mulieres quas eſſe verecundas animadvertunt homines, intuentes viciſſim revereri volunt. *Xenoph. de Inſt. Cyri lib. 8.*

Spes eſt ſalutis, ubi hominem obiurgat pudor. *P. Syrus.*

Diogenes videns adoleſcentem pudore perfuſum, Confide, inquit, fili: hujuſmodi enim eſt virtutis color. *Laërt. in vita ejus.*

Tanquam annulus in naribus Suis.

Als geyle vrouwen schoone zijn /
Hiet dat juweelen by een swijn.

EY vvat een selsaem ding! vvat koom ick hier te merckẽ!
Ick sie een vuyle seugh, ick sie een leelick vercken,
Ick sie een gortigh svvijn met ringen in den muyl,
Daer mede vvroet het beest oock in het slimste vuyl.
Voorvvaer het edel gout dat is ter quader uren,
Met onrecht, quaet beleyt, met ongesoute kuren

De

De ſeuge toegeſchickt, en aen het ſvvijn beſt eet,
Een beeſt dat enckel dreck en vuylen modder eet.
Gevvis het ſchoon juvveel dat mochte beter cieren
Den vinger of het oir van onſe jonge dieren,
Of van een lieve bruyt, om met te beter glans
Te dragen in de feeſt haer groenen maegde-krans.
Maer hola, gladde tongh, vvat hebje daer geſproken?
VVat is u voor een vvoort daer uyt den mont ghebroken?
Het vonnis dat ghy geeft, en hier als ſeker ſtelt,
Dat raeckt my even ſelfs, als tegen my gevelt;
Ick ben (als ick het ſtuck, gelijck het is gelegen,
VVil met een ſtillen geeſt vvat naerder overvvegen)
Ick ben de vuyle ſeugh, die in den modder vvroet,
Die in den mishoop vvoont, en alle grouvvel doet;
Ick ben dit leelick ſvvijn, dat met de ſchoonſte ringen
Is beſigh even ſtaegh ontrent de vuylſte dingen:
Ick ben dit onguer beeſt, dat noch het edel goudt,
Noch hellen diamant in acht of vveerden houdt.
Ick vvas een jonge ſpruyt, ick quam daer henen treden,
Fris, geeſtigh, aengenaem, en met geſonde leden,
Ick had een vvacker oog, ick had een roode mont,
Ick hadde niet een lidt dat my niet vvel en ſtont:
Ick vvas een lieve maegt, van yder een gepreſen,
Hoe vvel had ick en vrou en moeder konnen vveſen!
Hoe vvel had ick gedient ontrent het echte bedt!
Nu ben ick maer een ſloor, een ſlons, een rechte ſlet,
Een grouvvel in de ſtadt. Ick hebbe ſlimme gaſten
De borſten mijner jeugt oneerlick laten taſten:
Och had ick die beſteet ontrent een aerdigh kint,
Soo vvaer ick heden noch van alle man bemint;
Nu ben ick maer een ſpot van alle vuyle boeven,
Die my tot aen de ziel nu menighmael bedroeven.
Maer ach! dat heeftet vvech. Eylaes! verloren eer
Die is, die blijſtmen quijt, en dat voor immermeer.

Nu, Maegden, hoort eē vvoort; ick moet de jeugt vermanē
Met druck, met herten-leet, met uytgestorte tranen,
Ter eeren van de trou. Och vveest my noyt soo geck
Het gout van uvve jeught te leggen in den dreck.

Lat. Forma nil juvat, si mentis dote privaris bonæ.

Morum honestamentis ornes gratiam fac corporis.

Forma cui modesta mens est adsita, acceptissima.

Frans. *Putain fait comme la corneille,*
Plus elle se lave, plus noire est elle.

Beauté sans bonté ne vaut rien.

Beauté sans bonté est comme le vin esvanté.

Ital. *Saviezza di pover huomo,*
Bellezza di puttana,
E forca di fachin,
Non val' un bagatin.

Frans. *La force de porte-faix,*
De povre le conseil,
Et de putain la beauté,
Ont peu d'utilité.

Nederl. De wijsheyt van een boer /
De schoonheyt van een hoer /
En sacke-dragers kracht /
En zijn niet veel gheacht.

Ὡς ἡδὺ κάλλος, ὅταν ἔχῃ νοῦν σώφρονα. .i. Griecx.

Quàm suave forma pulchra in ingenio probo. Lat.

Moribus, & formâ conciliandus amor. Ovid. Epist. 6.

Similis est venusta meretricis forma fructibus in præcipitijs natis, quos corvi tantum & id genus obscœnæ volucres depascuntur. .i. Lat.

De schoonheyt van een oneerlick vrouwensche is ghelijck schoone boomvruchten / die ergens op een hooghe rotse ofte steen-klippe gewassen zijn / van de welcke niemant nut en heeft als kraeyen en ravens / ende sodanige andere onguere vogels. Nederl.

Achat leſcheur bat on la guele.

De katte die veel ſnoepen wilt/
Wort licht eens op den neus gheknilt.

ICk vondt leſt eenen vrient, die in ſyn groene jaren
Met ons vvas uytgereyſt, en over zee gevaren:
Hy ſcheen in geenen deel gelijck hy eertijts plagh,
Nadien hy bijſter vreemt, en vvonder deerlick ſagh;
Syn hooft meeſt ſonder hayr, ſyn neuſe vvas geſoncken,
Syn lippen ſonder verf, ſyn holle tanden ſtoncken,
Syn handen blaeuvv gepleckt, ſyn beenen ſonder kuyt,
En dan een leelick vocht quam hem ten oogen uyt.

Ick stont een vvijl en keeck, eer ick began te spreken;
De man en syn gelaet, vvas my geheel ontleken:
  VVel, seyd' ick op het lest, Hoe zijt ghy dus geschent?
  Heb ick u niet vvel eer een ander man gekent?
VVaer is u vvacker lijf? vvaer is u vrolick leven?
VVaer is u schoone blos, u rappe jeught gebleven?
  VVaer is u geestigh oogh, soo hel gelijck een vier?
  Ach van dit al-te-mael en vind' ick niet een sier!
Hy stont een langen tijdt met neer-geslagen hoofde,
Geprickelt in den geest, gelijck ick doen geloofde:
  Ten lesten quammer uyt? Ick bidde, vraeghtet niet
  VVie my de jeught benam, of vvaer het is geschiet.
Al vvat ick lijden moet dat syn verdiende plagen,
Een vvoort, en dat genoegh; vvaer toe naeu-keurig vragen?
  De kat die over al den muyl in steken vvilt,
  VVort op het lest betrapt, en op den neus geknilt.

Lat. INtemperans juventus effœtũ tradit corpus senectuti.

Spaens. Vanse los amores
Y quedam los dolores.

Nederl. Vroegh hengst / vroegh guyl.

'Tgast-huys hanght de loopers achter aen.

De vos die gaet soo langh ter jacht /
Tot dat hy eens verliest syn vacht.

Ital. *Tanto va la gatta al caccio, che vi lascia la pelle.*

Tanto va innanzi e dietro la volpe, che rimano al l'accio.

Nederl. De mugge vliegt so lang om de keers / tot datse eens haer vleugelen seugt.

Lat. Voluptatum usuræ morbi.

Een snoepende kat /
Wort licht ghevat. Nederl.

Bitsige honden krijgẽ harkelige oiren.

Tanto va la gatta al caccio, che vi lascia la ciampa e il naso. Ital.

Wijn en vrouwen verdwasen de wijse / ende die hoeren aenhangẽ die worden wilt / en krijgen motten en wormen ten loone / ende verdorren / den anderẽ tot een merckelijck exempel. *Syrach 19. 2.*

Mon fils, garde entiere la vigeur de ton aage, & ne donne point ta force aux estrangers. *Syrach 26. 23.*

Ovvenus.

Sampsonem rigidis spoliavit crinibus uxor,
  Hoc nostro multæ tempore sunt Dalilæ.

Dum plorat, vorat.

Wanneer een hoere schreyt/
Denckt datſ' u lagen leyt.

LEſt doen ick by mijn boeltjen quam,
En acht op haer gedaente nam,
Soo vondt ick datſe treurigh ſagh,
En vry al anders alſſe plagh;
My docht vvel dat haer vvat ontbrack,
Dies vvaſt dat ick dus tot haer ſprack.
VVel, liefſte kint, hoe dus ontſtelt?
VVat iſſet dat u ſinnen quelt?

Ick sie vvel aen u droef gelaet
Als dat het u niet vvel en gaet.
Sy svveegh daer op een langen tijt,
Doch maeckte staegh een nieu gekrijt,
En vvat ick seyde, vvat ick badt,
Sy maeckte slechts haer oogen nat,
Soo dat ick gansch bekommert stont,
En seyde met een droeve mont:
Vriendinne, vvat ick bidden mach,
Ey laet eens af van dit geklagh;
En segh een reys vvat datter schort?
En vvaerom dat ghy tranen stort?
Op dat u vrient ten minsten yet
Mach doen tot troost van u verdriet.
Sy greep my daer op in den erm;
En seyde met een droef gekerm:
Eylaes! de gront van mijnen druck
Is vry een deerlick ongeluck;
VVant, soo ick gister treden gingh,
Verloor ick mijnen besten ringh,
Ick miste van mijn slincker hant
Een tafel van een diamant,
Een steen soo schoon, soo groot, soo rijck,
'Ken vveet niet eenen syns gelijck;
En heden noch op dese vloer
Daer brack, eylaes! dit aerdigh snoer,
Soo dat de peerels al-te-mael
Verstroyden langhs de ruyme sael;
En schoon ick socht door al het stof,
Ick misser acht of negen of,
Al schoon, en uytter-maten ront,
Het stuck dat kost my seven pont:
Ey siet doch vvat een droeve spijt!
Ick gae mijn beste dingen quijt;

En ſchoon het my al ſeer verdriet,
Hoe dat ick ſoeck, 'ken vinde niet.
Als ſy dees klachten hadt ghedaen,
Soo gingh het huylen vveder aen;
Sy ſchreyde tranen vvonder groot,
Die vielen ſtaegh in haren ſchoot.
Ick ſtont verſtelt in deſen rou,
Onſeker vvat ick ſeggen ſou.
Dan, t' vvijl ick lett' op haer getier,
Verneem ick daer een juvvelier,
Die, nae dat hy ons had gegroet,
Verſcheyde kaſſen open doet,
En haelter uyt een grooten ſchat,
En ſeyde, joncker, koopt doch vvat;
VVant ſiet ick brengh hier aen den dagh
Al vvat een jufvrou dienen magh.
Sy ('t ſcheen) ontſliep op deſe ſtem,
En keerd' haer vvacker tegen hem,
En greep voor eerſt een diamant,
VVel vry de ſchoonſte dieſe vant:
En ſeyd', Hier vvaer ick nu gedient,
Had ick maer eenen milden vrient,
Maer eenen die vvat koopen vvou,
Dat vvaere trooſt voor mijnen rou;
En daer op gaffe my een ſoen,
Dat vvas geſeyt, ghy moetet doen.
Ick, droevigh om haer treurigh ſien,
Began de kramer gelt te bien,
En eer ick vviſt hoe dattet gingh
Soo vvas ick kooper van den ringh.
VVat meer? geſellen, tot beſluyt?
Ick ſchudde daer mijn beursjen uyt;
En hier voor had ick anders niet,
Als dat noch heden mijn verdriet:

Oock soo verstondt ick naderhant
Dat even die geslepe quant,
Die my verkocht dat moye goet,
VVas van me-jufvrous naeste bloet,
Door haer voorseker op-gemaeckt,
En soo daer in het spel geraeckt;
In voegen dat my seker docht
Ick had haer eygen ringh gekocht.
VVel aen, voor my ick heb geleert
Tervvijl ick met haer heb verkeert,
Dat juyst vvanneer een hoere schreyt
Sy dan haer slimste lagen leyt:
Maer offe krijt, of datse lacht,
Siet dat ghy't beyde niet en acht;
VVant offe lacht, of datse vveent,
'Tis veeltijts beyde niet ghemeent.

Ovid. 1. Art.

Cùm benè vitâris; tamen auferet. invenit artem
Fæmina, quâ cupidi carpat amantis opes.
Institor ad dominam veniet discinctus emacem:
Expediet merces teque sedente suas.
Quas illa, inspicias, sapere ut videâre, rogabit.
Oscula deinde dabit, deinde rogabit, emas.
Hoc fore contentam multos jurabit in (annos.
Nũc opus esse sibi, nũc benè, dicet, emi.
Si non esse domi, quos des, causabere nũmos;
Littera poscetur, nec didicisse juvat.
Quid quasi natali cùm poscit munera libo,
Et quoties opus est, nascitur illa sibi?
Quid cùm mendaci damno mæstissima plorat,
Elapsusque cavâ fingitur aure lapis?
Multa rogant reddenda dari, data reddere nolunt.
Perdis: & in dãno gratia nulla tuo est.
Non mihi, sacrilegas meretricum ut persequar artes,
Cum totidem linguis, sint satis ora decem.

An der hunden hincken/ — Hoogd.
Huren wincken/
Weyber weinen/
Vnd der kramer schweren/
Sol sich niemant kehren.

Van lacchende schouten/ en schreyende hoeren/ — Nederl.
En late niemant sich vervoeren.

Nè des larmes de putain, nè des bravades de rufien. — Ital.

Semper ab insidijs Cynthia flere solet. — *Propert. 3. El. ult.*

Femme rit quand elle peut, & pleure quand elle veut. — Frans.

Als een hont begint te knorren/ de slanghe te hissen/ een hoere te schreyen/ d'eerste wil bijten/ de tweede wil steken/ de derde bedriegen. — Nederl.

De vrouwen hadden eertijts driederley tranen:

van { Leet/ Ongedult/ Bedrogh.

Vrient/ letter op; men vinter noch.

Com-

Comme l'oiselet qui se haste vers les lacqs.

VVAer henen, Iong-gesel, vvaerom soo snel gereden,
Wat loopt u vluchtig peert met so gestreckte ledẽ?
Ey staet een vveynigh stil, en stremt u snelle reys;
Ick vveet ghy soeckt bejagh ten dienste van het vleys:
Ick vveet dat seker vvijf van alle tucht gevveken,
Ick vveet dat seker vvijf, door lusten aengesteken,
V heeft een plaets genoemt, en even tijt gheset
Om u door enckel list te krijgen in het net.
Ghy doet gelijck de vinck die met een groot verlangen
Komt vallen uyt de lucht om haer te laten vangen:
Ghy doet gelijck een mees, die geeft haer in den slagh
Soo veyligh alsse kan, soo veerdigh alsse mach.
Ey denckt, ô lieve, denckt dat uvve sinnen dolen,
Ghy mist den rechten vvegh, en treet op heete kolen:
Ghy snelt u tottet graf: ick segget andervverf,
Ghy spoet u totte doot, en rent in u bederf.
Hoe lichte kan de meyt den loosen handel klappen,
Hoe lichte kan de man u op de daet betrappen,
Hoe lichte kan een vrient ontdecken u bedrijf,
En seggen aen de man de rancken van het vvijf.
Hoe vvel kan Godes hant, door veelderhande plagen,
V rucken uytter tijdt, en vander aerden jagen;
Of met een lancksaem vier, dat in de beenen sit,
Verteeren al u lijf, en meest het dertel lidt:
Hoe lichte kan het vvijf, door onversadigh mallen,
Eens op een ander pol haer oogen laten vallen:
Hoe lichte kan een boef, betoovert van het vvijf,
Eens op een stille nacht u brengen om het lijf.
Maer vvat ick seggen mach, mijn reden is verloren,
Hy steeckt het moedigh peert noch echter met de sporen.
Ach vvat is van het vlees! vermaent het uren langh,
Het gaet noch evenvvel, het gaet syn oude gangh.

DIt Sinne-beeldt is ontleent uyt het 7. capittel van de spreucken Salomons, alwaer de dwase jongelingh van de listighe vrouwe over-redet ende verleyt zijnde, haer wert gheseyt te volgen, als een osse ter slacht-bancke, ende als een vogel die ten stricke hem snellet: *ende en weet niet dattet hem het leven gelt. De leser dan ghelieve sich, in plaetse van een plate die hier nagelaten is, by inbeeldinghe voor te stellen een slagh, daermen in den herfst mede plagh te vincken, aen een boom hangende, ende in de selve een lock-meese, mitsgaders een vogel die van boven af plotselijck sich daer in geeft: ende in het verschiet een jongelingh die snel te peerde rijdende, gaet vinden eens anders mans echte vrouwe, ergens in't groen onder een boom sittende, die hem tijdt ende plaetse bescheyden heeft: en lese voorts tot breeder uytlegginge van desen het 7. capittel vande by-spreucken Salomons.*

Prov. 9. 13. & seqq.

La femme folle est bruante, elle s'assied à l'huys de sa maison pour appeller les passans, disant, Les eaux desrobées sont douces, & pain pris en cachette est plaisant: & il ne cognoist point que là sont les trespassés, & que ceux qu'elle a conviés sont au fin fonds du sepulcre.

Prov. 7. 22. 23.

Quasi bos ductus ad victimam, quasi agnus lasciviens, & quasi avis ad laqueum. &c.

Vide Plautum in Asinariâ Act. 1. Sc. 3. ubi verbis lenæ egregiè hoc explicat.

Item Mart. Delrio part. 2. fol. 162. Adag. Sacrorum.

Οὐκ ἔστι μοίχου χρῆμα τιμιώτερον·
Θανάτου γὰρ ἐστιν ὤνιον. —— .i.

Non est adultero ulla res pretiosior;
Nam morte constat. ——

Arbor secco non devient mai verde,
Cosi fa donna chi suo tiempo perde.

Een boom / of vrySter / eens verout /
En krijgt daer na geen jeugdigh hout.

De oude vryster spreeckt.

ICk vvas een jonge stam van yder een ghepresen,
En met een schoon ghevvaey tot in de lucht gheresen,
Ick vvas een rancke spruyt, een gaef, een keestigh hout,
Het groenste van de laen, het schoonste van het vvout:
Ick vvas een bosch alleen, daer al de vogels quamen,
En gansche dagen langh haer soete vreugden namen,

Daer

Daer menigh jongh-gesel, en menigh harder sat,
Die slechts maer om de lucht van myne tacken badt:
Al vvatter geestigh songh dat vvou syn eerste nesten,
Ter eeren myner jeught, in dese tacken vesten:
Maer ick vvas doen te trots, en daerom vvild' ick niet;
Nu stae ick hier alleen, gelijck een eensaem riet:
Nu is myn jeught gegaen, myn bloeysel af-gesegen,
Myn groen dient maer alleen tot stroysel op de vvegen:
Al vvat noch om my svviert en is geen jeughdigh blat,
Maer niet als vuyle mosch, of, ick en vveet niet vvat.
Ick vinde met verdriet, ick vinde datter uylen,
En ravens vander nacht in myne tacken schuylen:
Ick vinde met verdriet dat jae de vleder-muys
Maeckt in myn holle stam haer ongeluckigh huys.
Dies roep ick over luyt tot alle jonge boomen
Die fris en lustigh staen ontrent de versche stroomen:
En vveest niet al te trots, ô dochters van het vvout;
VVat heden jeugdigh is dat vvort ten lesten out,
Dat vvort, eylacen! kael, en al de groene tacken
Die komen, sonder loof, die komen nedersacken,
En siet vvien eens de tijdt haer jeught en groente nam,
Die blijft dan naderhant die blijft een dorre stam.
Gelooftet, fiere jeught, en leertet overleggen,
'Tis kunst het gunstigh Iae in tijts te konnen seggen:
Want die haer kans verkijckt, behout maer enckel spijt;
VVel aen dan, letter op, en diendt u van den tijt.

Engels. HEe that wil not wenh hee may/
When hee will' s'hal have nay.

Nederl. 'Tis kunst in tijts jae seggen.

Grijpt alst tijt is.

Frans. *Tel refuse qui apres muse.*

De l'eau qui est passé le molin ne moult plus.

Qui ne prend quant il peut,
Il n'aura quand il veut. Frans.

Quant le bien vient, on le doit prẽdre.

Che s'ha il vento in poppa, besogna sa-ser navigare. Ital.

Quãdo el hierro esta encendido,
Entonces ha de ser batido. Spaens.

Frans. *Il faut batre le fer tandis qu'il est chaud.*

Cato. Fronte capillatâ, post est occasio calva.

Lat. Rerum occasiones tarditatem & ignavian nostran non exspectant.

Nederl. Die tijdt heeft / en tijdt laet glijen / Kan syn leven niet bedijen.

Gaept alsmen u den lepel biet; Of naderhant en krijghje niet.

Die altijdt vroegh ghenoegh komt / komt veeltijts te laet.

Die verslaept syn ochtent-werck / Beschetenis syn dagh-werck.

Ital. *A ben fare non dar dimora, Perche presto passa l'hora.*

Frans. *Le temps se change en peu d'heure; Tel rit le matin qui le soir pleure.*

Nederl. Landt-koopē en goet houwelijck doen / verschijnt allen dagh niet.

Propert. 2. 18.

———Sæpe Cupido
Huic malus est solet, cui bonus ante fuit.

Idem 2. 8.

Omnia vertuntur, certè vertuntur amores.

Spaens. Si te dieren la vaquilla,
Acude con la soguilla. .i.

Frans. *Si on te donne la vachette,*
Accours avec la cordelette.

Ital. *Bisogna pigliar le venture, quando Iddio le manda.*

Marmite qui long temps boult, perd sa saveur. Frans.

Vorgethan / und nach betracht / Hat manchen in groß leiden bracht. Hoogd.

Apres domage chacun est sage. Frans.

Eventus stultorum magister. Lat.

Malo accepto stultus sapit.

Arrogance & hautaineté Frans.
Tient escorte à la beauté.

Ovid. 1. Fast.

Fastus inest pulchris, sequiturque superbia formam.

Idem de Narcisso, 3. Metam.

Multi illum juvenes, multæ petiere puellæ:
Sed fuit in tenerâ tam dura superbia formâ;
Nulli illum juvenes, nullæ tetigere puellæ.

Horat. Epod. 15.

Eheu translatos aliò mœrebis amores;
Ast ego vicissim risero.

Tibull. 1. *Eleg.* 8.

At te pœna manet, nisi desinis esse superba.
Quàm cupies votis hunc revocare diem!

Propert. 4. Eleg. ult.

Discite venturam jam nunc sentire senectam.

Et 3. Eleg. ult.

Eventum formæ disce timere tuæ.

Een Engels schrijver seydt wel op dese ghelegentheyt / als hier volght:

Who shah a daughter but twenty yeers olde / wel may hee bestow her upon her better : if 25 / upon her equall : if above 25 / then upon whosoever list tot have her. *An hoc cum nostris moribus conveniat, lector videat.*

Wie een dochter heeft van twintigh jaer, kanse besteden met haer beter : die der eene heeft van 25. jaer, met haers gelijcke : die der eene heeft daer boven, met de gene diese eerst versoeckt. Dan de jaren van dochters uyt te houwelijcken, worden nae de verscheydentheyt van de plaetsen, landen, en naturen verscheydentlick gerekent : als met volle leden wert verhandelt by And. Tiraquell. l. connubial. 6 num. 36. & seqq.

Quod Constantinus Cæsar de uvis servandis, id forte de puellis & virginibus maritandis non ineptè quis dixerit. *Oportet*, inquit, *in vigore existentes uvas resecare, & neque crudiores, neque vigorem prætergressas.* lib. 4. cap. 14. de Agricult.

Het selve dat de Keyser Constantinus geseyt heeft, van den tijt wanneer de druyven te snijden zijn, diemen bewaren wilt, soude misschien niet onbequamelick gepast konnen werden op dochters diemen besteden wilt: Soodanige druyvē (*seyt hy*) zyn te snijden in de rechte kracht van haren wasdom, niet te groen, en niet te rijp. *Siet hier van breeder in het vierde boeck, het 14 capittel, by den selven Keyser van den Lant-bou gheschreven.*

Auson. Epig. 13.

Ad Gallam, puellam jam senescentem.

Sprevisti, obrepsit non intellecta senectus,
Nec revocare potes, qui periere dies.
Nunc piger, & quereris quod non aut ista voluntas
Tunc fuit, aut non est nunc ea forma tibi.

Hercules Stroza in Epigram. de Gargilianâ.

Te juvenes, te odere senes : desertaque langues,
Quæ fueras procerum publica cura prius.

Ogni fiore al fin perde l'odore.

Noyt sagh mensch soo schoonen roos/
Die niet eens haer glans verloos.

De oude Vrouvve spreeckt.

EN vvilt, ô jonge maeght, geen sinnen immer setten
Noch op het vroegh ghevvas van teere violetten,
Noch op het purper-root dat uytter aerden groeyt,
Noch op het aerdigh vvit dat aender heyden bloeyt.
De bloemen, vveerde kint, en al de schoone rosen
Die hier in desen hoff, die op de velden blosen,
Zijn al van vveecke stof, zijn al van teeren aert,
Sy gaen, eylaes! te niet, hoevvel men die bevvaert:

Een

Een mist, een kleyne vorst, een rijp, een kouden regen,
Het minste datter ruyst, is al de bloemen tegen;
Iae, soo de klare son maer eens te vinnigh schijnt,
Men siet van stonden aen dat hare glans verdvvijnt.
Maer neemt dat eenigh mensch het onvveer kan beletten,
Met schutsels over al ontrent het kruyt te setten,
Noch vvortet even vvel vervvonnen van den tijt,
Al isset yemant leet, al isset yemant spijt.
Siet, vrijsters altemael, siet alle jonge vrouvven,
Siet vvatter op de jeught, of schoonheyt is te bouvven;
De glans van u gesicht, de blos van uvven mont,
Vergaet, verslenst, verdvvijnt, en al in korten stont.
Yet, ick en vveet niet vvat, dat kan u jonckheyt quellen,
Dat kan u soet gelaet in vreemde bochten stellen,
Dat kan in korten tijdt verslinden uvve jeught,
Hoe seer ghy even-staegh daer acht op nemen meught.
VVat is van schoone verf? van alle moye dingen?
De tijdt kan alle vlees en alle schepsels dvvingen;
Daer is een stil verderf dat ons in yder lit,
Dat in het middel-punt van al de vverelt sit,
Dat eet gheduerigh in, dat bijt door alle banden,
Dat knaeght (men vveet niet hoe) en al met stage tanden;
Sluyt vry u beste kleet, des efter niet te min,
Daer vvast een vuyl gebroet, daer komen motten in.
V schoonheyt, jonge maegt, hoe ghy die soeckt te decken,
Verandert even vvel door onvervvachte vlecken:
Bevvaertse soo ghy vvilt, ach! naer een korten tijt
Ghy blijft niet dieje vvaert, ghy vvaert niet dieje zijt.
Ghy dan, soeckt beter glans, die tijt en oude dagen
Geen hinder konnen doen, of vvegh en konnen dragen.
Vraeght yemant vvat het zy, vvel hoortet soete jeught,
Het is een reyne ziel, vviens lust is in de deught.

Ghy

Op den selven sin.

GHy zijt te trots, ô schoone blom,
Maer, lieve, seght doch eens vvaerom?
Segh vvaerom ghy soo hoogen moedt
In uvven teeren boesem voedt?
Is't om u schoonheyt, aerdigh kint?
Maer die en is maer enckel vvint.

Siet dese roos, die ick u toon,
Die vvas noch heden vvonder schoon,
Die vvas noch heden also fris
Gelijck u jeugdigh tuylken is:
En siet! in soo een korten tijt
Is sy haer aerdigh blosjen quijt.
Eylaes! haer glans die is gedaen;
Ach! schoonheyt is maer enckel vvaen.

Glooftet vry, o vveerde maeght,
Hoe seer ghy dees of die behaeght,
Hoe jeugdigh u het vvesen staet,
Hoe vvacker u gesichte gaet,
Hoe lustigh uvve stemme klingt,
Hoe geestigh ghy een deuntjen singt,
Hoe aerdigh u dit hayrtje krult;
Ghy sult, ô lieve kint, ghy sult,
Ghy sult, en al in korten tijt,
Niet zijn gelijck ghy heden zijt:
Ghy sult haest zijn gelijck een roos
Die op een koude nacht vervroos,
Of die, nae datse vvas gepluckt,
Met rouvve vingers vvort gedruckt:
Ghy sult haest vvesen myns gelijck,
Dat is geseyt een levendt lijck.

Ghy,

Ghy daerom stelt u toe-verlaet
Noyt op yet dat soo haest vergaet:
Maer kiest tot u vermaken, kiest
Dat met geen vvinter af en vriest,
Dat met den loop van langen tijt,
Dat met geen outheyt af en slijt;
Betracht een stil en reyn ghemoet,
Dat is een schoon, en duyrsaem goet.

Ovid. 3. Art.

NEc, quæ præterijt, rursum revocabitur unda:
Nec quæ præterijt hora, redire potest.
Vtendum est ætate; cito pede labitur ætas.
Nec bona tam sequitur, quàm bona prima fuit.
Hos ego, qui canent frutices, violaria vidi:
Hâc mihi de spinâ grata corona data est.
Tempus erit, quo tu, quæ nunc excludis amantes,
Frigida desertâ nocte jacebis anus.
Quàm citò (me miserum!) laxantur corpora rugis,
Et perit in nitido qui fuit ore color,
Quásque fuisse tibi canas à virgine juras,
Sparguntur subitò per caput omne comæ!
Anguibus exuitur tenui cum pelle vetustas,
Nec faciunt cervos cornua jacta senes.
Vestra sine auxilio fugiunt bona. carpite florem,
Qui nisi carptus erit, turpiter ipse cadet.

Idem Trist. lib. 3. Eleg. 7.

Ista decens facies longis vitiabitur annis,
Rugaque in antiquâ fronte senilis erit:
Injicietque manum formæ damnosa senectus,
Quæ strepitum passu non faciente venit:
Cumque aliquis dicet, Fuit hæc formosa; dolebis,
Et speculum mendax esse querere tuum.

Horat. 2. Od. 11.

——— fugit retro
Levis juventas, & decor, aridâ
Pellente lascivos amores
Canitie, facilemque somnum.
Non semper idem floribus est honor
Vernis, neque uno luna rubens nitet
Vultu.

Anders, ten selven eynde.

LEst vvas ick in een groote feest,
Daer sat ick met een blyde geest;
VVant daer vvas spijs en dranck bereyt,
En al vvat tot genuchte leyt:
Ick sagh de vrysters nevens my,
Ick sacher dertigh op een ry,
Al jonck, en schoon, en fris, en net,
Al vvonder cierlick op-geset:
My docht dat ick den ganschen dagh
Geen menschen, maer goddinnen sagh;
En efter des al-niet-te-min
Soo kreegh ick daer een droeven sin:
VVant t'vvijle dees en gene songh,
Of met de vrysters omme-sprongh,
Soo quam my voor een svvaer gepeys,
En dat vry meer als eene reys.
Men houdt dat Xerxes, op een dagh,
Als hy syn grooten leger sagh,
Als hy syn ruyters over-al
Sagh draven in het groene dal;
Stont treurigh midden in het heyr,
En sloegh syn hooft en oogen neer:
Men sagh genoegh aen syn gebaer
Dat syn gepeys vvas vvonder svvaer.
Een van den raet, een deftigh man,
Die vraegter hem de reden van,
Die vraegt vvat datter is gebeurt
Dat soo een machtigh Prince treurt,
Daer hy geen man in't leger siet
Die hem niet lijf en leven biet.
De Koninck sprack, Ick sie de macht,
Die niet als myn bevel en vvacht:

Ick ſie hier menigh dapper helt
Sich moedigh toonen in het velt:
Ick ſie het, en noch evenvvel
Soo baertet my een droef gequel;
VVant ſegh doch eens, nae hondert jaer,
VVaer ſalſe zyn dees groote ſchaer?
Eylaes! verſtoven als een kaf,
Eylaes! verſchoven in het graf.
Dit ſey de Vorſt, en tot beſluyt
Soo berſten hem de tranen uyt.
Ick vvas bedroeft in myn gemoet
Genoegſaem op dien eygen voet;
VVant 'tleet dat Xerxes overviel
Dat perſt' oock op myn droeve ziel,
Ick dacht, Beſiet de ſchoone jeught,
Die al de vverelt nu verheught,
Die ons, die alle man verblijt,
VVat is die van een kleynen tijt!
Eylaes! in min als hondert jaer
Soo ſal haer ſangh, haer geeſtigh hayr,
Haer roode mont, haer bly ghelaet;
Niet vveſen als het heden ſtaet.
Hier met beſloot ick deſe feeſt,
En ſiet! dit blijft my in den geeſt,
Dit maeckt my droef en ongeſint,
VVaer ick een bly gheſelſchap vint.
En ſiet! 'ken vveet ons geenen raet
Voor dit ſoo al gemeene quaet,
Als datmen met ſyn ganſche kracht
Nae beter glans en ſchoonheyt tracht;
Naer ſchoonheyt die noyt leelick vvert,
Dat is gheſeyt, een ſuyver hert,
Een vvoon-plaets van de vvare deught;
Iaeght deſe nae, ô reyne jeught.

Hoogd. Das end aller freud ist leid.

Die haut ist kein narr; wann sie alt wirdt/ so rumpfft sie sich.

Frans. *Ce qui est meur, passe à la pouriture.*

Il n'y a si belle face
Que le temps bien tost n'efface.

Le temps se change en peu d'heure;
Tel rit le matin qui le soir pleure.

Il n'y a si belle rose qui ne devient grate-cul.

Ital. *Non fu mai si bella scarpa, che non diventasse una brutta ciavatta.*

Non è si buon cavallo, che non diventi una rozza.

Ogni cosa al suo fin vola.

Ogni cosa mortal tiemp' interrumpe.

Nederl. Schoon root/ haest doot.

Schoon hayr/ en wel te singen/
Zyn verganckelicke dingen.

De netste schoen die wort een slof.

Niemant en heeft hem seer te roemen/
Al staet syn hof vol schoone bloemen;
Want dickwils op een koude nacht
Soo wertet al te niet ghebracht.

Het velleken is wijs/ het weet wanneer het rimpelen moet.

Lat. Est forma morbi ac temporis ludibrium.

Laërtius in vita Aristotelis. Socratē statuisse ajunt, pulchritudinem esse modici temporis tyrannidē: Theophrastum, tacitam deceptionem: Theocritum, eburneum detrimentum,

Mimnermus apud Stobæum Serm. 98.
Ἡμεῖς δ' οἷάτε φύλλα. &c.

Hoc est, interp. H. Grotio.

Nos folijs similes quæ ver producit amœnum,
Cùm sol se primùm candidus exeruit,
Heu non mansuro gaudētes flore juventæ
Ludimus, edocti nec bona, per Superos,
Nec mala. circumstant geminæ, fera numina, Parcæ:
Altera fert ævi triste senilis onus,
Altera fert mortem. nec durat longius ætas,
Quàm sol qui subitis spargit humum radijs.
At postquam rosei defluxit temporis hora,
Nil magis optandum quàm citò posse mori. Etc.

Salust. Iugurt.

Præclara facies, magnæ divitiæ, ad hoc vis corporis, & alia hujusmodi omnia brevi dilabuntur.

Virg. 3. Georg.

Optima quæque dies miseris mortalibus ævi
Prima fugit. subeunt morbi, tristisque senectus:
Et labor, & duræ rapit inclemētia mortis.

Tibul. 1. 8.

At tu, dum primi floret tibi temporis ætas,
Vtere; non tardo labitur illa pede.

Sene-

Seneca Hippol. Act. 2.

Ætate fruere; mobili cursu fugit.

Idem Octav. Act. 2.

——Sola perpetuò manent,
Subjecta nulli, mentis atque animi bona.
Florem decoris singuli carpunt dies.

Iuvenal. Sat. 9.

— Festinat enim decurrere velox
Flosculus, angustæ miseræque brevissima vitæ
Portio. Dum bibimus, dum serta, unguenta, puellas
Poscimus, obrepit non intellecta senectus.

Tibul. 1. Eleg. 4.

At si tardus eris, errabis; transiet ætas,
Quàm citò non segnis stat remeatque dies!
Quàm citò purpureos deperdit terra colores,
Quàm citò formosas populus alta comas.
Quàm jacet, infirmæ venêre ubi fata senectæ,
Qui prior Elæo est carcere missus equus?
Vidi jam juvenem, premeret cū serior ætas,
Mœrentem stultos præterijsse dies.
Crudeles Divi. serpens novus exuit annos:
Formæ non ullam fata dedere moram.

Apul. de Deo Socrat.

Formosus est? exspectet paulum, & non erit.

Ronsard.

Bien fol est qui se fie en sa belle jeunesse,
Qui si tost se derobbe, & si tost nous delaisse;
La rose à la parfin devient un gratecu,
Et tout avec le temps par le temps est vaincu.

Pseau. 103. 15. 16.

Les jours de l'homme mortel sont comme foin, il fleurit comme la fleur d'un champ. Car le vent estant passé par dessus, elle n'est plus, & son lieu ne la recognoist plus.

Syrach 7. 37.

Quoy que tu dies, ou que tu faces, qu'il te souviene de ta fin, & tu ne pecheras point.

Et 10. 13.

D'où vient que la terre & la poudre s'enorgueillit? veu que quand l'hōme meurt, il devient l'heritage des serpens, des bestes, & des vers.

Gravissimè apud Sophoclem Oedipus concionatur.

Ω῎ φίλτατ' Αἰγέως παῖ, μόνοις οὐ γίνεται
Θεοῖς τὸ γῆρας, οὐδὲ κατθανεῖν ποτέ.
Τὰ δ' ἄλλα συγχεῖ πάντ' ὁ παγκρατὴς χρόνος.
Φθίνει μὲν ἰσχὺς γῆς, φθινεῖ δὲ σώματα. &c.

Hoc est, interprete H. Grotio.

Solis tributum est illud, Ægide, Deis,
Nec fata mortis, nec senectutem pari:
At alia cuncta miscet omnipotens deis:
Perit vigor telluris & vis corporum.

Ovid. 2. Art.

Forma bonum fragile est, quantumque accedit ad annos
Fit minor, & spatio carpitur ipsa suo.
Nec semper violæ, nec semper lilia florent,
Et riget amissâ spina relicta rosâ.
Et tibi jam venient cani, formose, capilli,
Iam venient rugæ, quæ tibi corpus arent.

Idem de Medicamine Faciei.

Certus amor morum est; formam populabitur ætas,
Et placidus rugis vultus aratus erit.
Tempus erit, quo vos speculum vidisse pigebit,
Et veniet rugis altera causa dolor.

Petronius.

Quod solum formæ decus est, cecidere capilli,
Vernantesque comas tristis abegit hyems.
Nunc umbra nudata sua, jam tempora mœrent,
Areaque attritis * ridet adusta pilis.
O fallax natura Deûm, quæ prima dedisti
Ætatis nostræ gaudia, prima rapis.

** Vid. Scalig adversus R. Titium lib. 3. cap. 17.*

Seneca Hippol. Act. 2.

Anceps forma bonum mortalibus,
Exigui donum breve temporis,
Vt velox celeri pede laberis!
Non sic prata novo vere decentia
Æstatis calidæ dispoliat vapor;
Sævit solstitio cum medius dies,
Et noctem brevibus præcipitat rotis:
Languescunt folio lilia pallido,
Et gratæ capiti deficiunt rosæ:
Vt fulgor teneris qui radiat genis
Momento rapitur, nullaque non dies
Formosi spolium corporis abstulit.
Res est forma fugax. Quis sapiens bono
Confidat fragili? Dum licet, utere.
Tempus sed tacitum subruit, horaque
Semper præteritâ deterior subit.

Idem

Idem Herc. Oet. Act. 2.

Vt alta silvas forma vernantes alit,
Quas nemore nudo primus investit tepor;
At cum solutos expulit Boreas Notos,
Et sæva totas bruma decussit comas,
Deforme solis adspicis truncis nemus:
Sic nostra longum forma percurrens iter,
Deperdit aliquid semper, & fulget minus,
Malisque minus est: quidquid in nobis fuit
Olim petitum cecidit, & partu labat;
Materque multum rapuit ex illo mihi:
Ætas citato senior eripuit gradu.

Propert. 2. 28.

Nec forma æternum, aut cuiquam est fortuna perennis.

Nemesian. Ecl. 4.

Non hoc semper eris, perdunt & gramina flores,
Perdit spina rosas: nec semper lilia candent,
Nec longùm tenet uva comas, nec populus umbras.
Donum forma breve est, nec se tibi commodat omnis.

Cunctis ex qualitatibus quæ mortali cum corpore fugiunt, nulla est velocior quam forma. Quæ mox ut amœnum flosculum ostenderit, ipsos inter oculos mirantium, atque laudantium evanescit: brevis hunc pruina percusserit, levis hunc aura decusserit; subito vel inimicæ manus ungue decerpitur, vel prætereuntis morbi calce deprimitur. Denique gloriare, & exulta, ut libet, venit ecce magnis passibus, que te velo tenui latentem detegat. Quanti sit forma, vivi hominis mors ostendit: nec mors sola, sed senectus, & paucorum spacium annorum, imo vel unius lucis repentina febricula. Postremo, ut nihil externum incidat, per sese stando durandoque consumitur, & in nihilum redit: neque tantum gaudij veniens tulit, quantum fugiens fert doloris. Hæc (ni fallor) expertus erat aliquando formosus ille Romanus princeps Domitianus, qui amico scribens, Scias, inquit, nec gratius quicquam decore, nec brevius; quamvis, etiamsi durabile perpetuumque naturæ donū esset, non intelligo quid tantopere expetendum habeat iste non solidus, nec in ipso homine nisi superficie tenus fulgens decor, multaque fœda contegens, & horrenda: levissimæque cutis obtentu, sensibus

Petr. de Rem. utr. fort. lib. 1. Dial. 2.

bus blandiens, & illudens. Veris igitur ac mansuris bonis delectari convenit; non falsis, atque labentibus.

Vnde superbit homo, cujus conceptio culpa,
Nasci pœna, labor vita, necesse mori?

La conclusion soit la mesme des Proverbes de Salomon 31. 30.

La grace trompe, & la beauté s'esvanoüit; mais la femme qui craint l'Eternel, ce sera celle qui sera loüée.

AEN DE SPREVCK-LIEVENDE-LESERS.

MY is (weerde Landts-lieden) door het verhandelen van het voorigh-werck te binnen ghekomen, datmen ſpreucken en ſpreeck-woorden wel in beter gheſtalte, en tot meerder vrucht van den leſer te voorſchijn ſoude konnen doen komen, als wel voor deſen is gheſchiet, indien men ſlechts wat meer tijdts en op-merckinghe daer ontrent gheſint ware te beſteden; want in plaetſe dat eenige (die voor deſen met dingen van duſdanige ſtoffe beſich zijn geweeſt) hare ſpreucken ende ſpreeck-woorden op't papier hebben gebracht, even gelijck de ſelve hen voor quamen, dat is ſonder eenigh onderſcheyt, ordre ofte t'ſamen-voeginge daer in te gebruycken; So heb ick geoordeelt datmen uyt verſcheyde ſpreucken en ſpreeck-woorden te ſamen ghevoeght, wel een geduerige ende vervolgende reden op verſcheyde ghelegentheden paſſende, ſoude konnen uytbrengen; niet anders dan ghelijck de tapijt-werckers uyt veelderhande koleuren vā ſajet ofte ſijde eerſt een beelt, en uyt de t'ſamen-voeginghe van verſcheyde beelden een gheheel ſtuck tapijts gewoon zijn te maken. Dit hebbe ick by maniere van preuve eens goet-gevonden in't werck te ſtellen, ſonderlinge in de by-voegſelē van dit werck,

ten eynde onse lesers des te beter het ghebruyck van sodanige spreucken hier uyt souden mogen opnemen: indien dit ons proef-stuck soo volkomen niet en is als het misschien door meerder tijtbestedinge wel hadde konnen wesen; mijn exempel (soo niet mijn werck) sal yemant anders ghenegentheyt en ghelegentheyt mogen geven, om yet sulcx beter en behendelicker te doen, als hier is geschiet. Ghy onder-tusschen (gunstige vrienden) ontfangt ende gebruyct desen onsen arbeyt ter tijt en wijlẽ toe dat u yemant anders yet beter van dese stoffe ter handt sal hebben gedaen. Wy volgen in dit, (als mede in voorgaende wercken) d'ordre ende loop van 'smenschen leven, beginnende hier mette kintsheyt ende d'onderwijsinge van de selve, om te eyndigẽ met dẽ ouderdom en het eynde van dien, namentlick de doot. Meer niet, voor desen tijdt, Leser, als alleen dit,

VVilje voordeel?
Leest met oordeel.

Kinder-

KINDER-OPVOEDINGE,

AENGEWESEN
DOOR
SIN-SPREVCKEN
EN
SPREECK-WOORDEN.

IC beginne met een Italiaens spreeck-woort.

Haver cura de putti
Non è mestier de tutti.

Kinderen wel op te voeden/ en is by wijse lieden noyt voor kinder-werck ge-acht gheweest: vele konnen kinderen telen/ en ter werelt brengē; weynige deselve wel optreckē: en 'tis nochtans haer eygē werck. En daerom heeft een wijs man op dese gelegentheyt wel geseyt:

Ei qui non docuit, non illi, qui nō didicit, peccatum imputandum. *Plutarch.*

Indien de jonckheyt niet en deugt,
En geeft de schult niet aen de jeugt;
De vader selfs verdient de straf,
Die haer geen beter les en gaf.

Weegt dit (gy die ouders zijt) en geeft aen desen kley eē goede gestalte/ terwijl die weet is;

Vt argilla, ita juventus.

Een kint is als een wit papier,
Dus let op dit onnoosel dier;
Want so daer yemāt quaet in prent,
Soo is het edel wit geschent.

D'Italiaen seyt wel:

Nutritura passa natura.

Geloof het, dat in teere sinnen
D'opvoedingh kan den aert verwinnen.

De daet leert sulcx:

Gewent een winde tot den pot
Eē jagt-hont wort een keucken-sot.

Daer en is voor-al geen beter gront-stuck in dit werc te leggē als het Arabisch spreecwoort ons aenwijst:

Initium sapientiæ timor Dei.

(inter Arabica adagia ponit Erpenius.)

God vreesen is een goet begin,
De gront der wijsheyt schuylter in.

Zijnde het selve over-een-komende met de spreucke Salomons Prov. 9.10.
Laet daerom dit een eerste steen wesen van ons gebouw;

Leert, ouders, u kinders, en, vooghden, u weesen
Voor al den grooten Schepper vreesen.

Want

In Godes vvegen
Is Godes segen

De sake spreeckt selfs; 'Tonkruyt wast sonder saeyen/ Het quaet leert sich selvē/ En men hoeft noyt luysen in pelsen te setten; maer al wat deugt genaēt wert heeft moeyten in/ en moet den mensche als in gestamt wordē/ en noch isset quaet ghenoegh datter yet van beklijft/ (*Difficilia quæ pulchra*,) en 'tis noodigh dit al tijdelick te beginnen/ wil men goet werck maken.

Vrient, zijt ghy wijs,
Buyght jeughdigh rijs;
Want d'oude stam
Is al te stram.

In tegendeel van dien

De daet die kan ons dit betuygen
Een ouden boom is quaet te buygē.

En eben dit selbe konnen ons de beesten leeren:

Een jong hõdeke kã leere ſpringen,
Een jong vogelke kan leeren ſingen,
Een jonge papegay leert menſchen
praet,
Maer als men oudt is komt leeren te
laet.

De middelen waer door de jonckheyt tot leeren verweckt wert / zijn twee: Tuchtige en Vergeldinge; wel aen dan/ ghy Ouders/

Die wel doet, loont,
Geen quaet verſchoont;
Staet en Geſin
Beſtaet hier in.

'Tzijn weynigh woorden/maer van groot bedencken/en voordelick in't gebruyck. Nu verder.

De ſlimſte moeder diemen vint
Die wenſt noch al een eerbaer kint.

Om dan de sulcke en andere tot haer voornemen te helpen/ so is te letten dat ongesoute soet-voerigheyt vã ouders hier gansch schadelick is.

Mere trop piteuſe
Faict fille teigneuſe.

VVie ſwijnen wil ſtreelen, en met
kinders mallen
Die doetſe bey inde modder vallen,

En'tis daerom wel geseyt:

Wie aen ſijn kint of knecht wil luſt
en vreughde ſien,
Die moet noyt volle gunſt aen d'een
en d'ander bien.

Voor het tegendeel seyt de Fransman.

Qui bien aime, bien chaſtie.

Die wel bemint
Kaſtijt ſyn kint.

Ende de reden daer van is in een Turcx spreeck-woort uyt-gedruckt:

Hep aſa da luc dẽ jaramaſreck oluruſte. .i.

Het is van ouden tijt bevonden
Van ſachte meeſters vuyle wonden.

Leert ons niet d'ervarentheyt dagelicx hoe schadelic der moeders troetel-liefde is aen de kinderen?

Deteriores omnes ſumus lecentiâ. Terent.

Een aep, uyt al te grooten min,
Die perſt haer jonck de lenden in.

Ick derf noch meer seggen;

Ego parentes vidi, quibus amor nimius ne
amarent cauſa exſtitit. Plaut.

Te groote liefd' heeft wel gedaen
Dat haet uyt lieven is ontſtaen.

Hoe kan dat zijn? denckt misschien yemant; verstaeter met een woort: een teer boomtje/door gebrec van gesnoeyt en ge-ent te werden/ in't wilde gewassen / en brenght geen andere als wrange vruchten voort / die aen de planters de kele als doẽ worgen/ ende d'oogen loopen.

Non reſiſtet offenſis, cui nihil unquã negatum eſt; cui lachrimas ſemper ſollicita mater abſterſit. Sen.

Ende daerom segge ick

'Tis wel (nae mijn begrijp) in ouden
tijt geſeyt:
'Tis beter dat het kint, als dat de
moeder ſchreyt.

Mieux vant un dolent, que deux.

Stelt dan vast/dat

Tucht baert vrucht.

Vele / die haer ouders niet en hebben willen hooren/ zijn namaels ghedwongen gheweest naer het kalf-vel te luysterẽ/ ende daer

oock dan weder spanni gh vallende/ brengen hem selven in noch grooter ongelegenheyt.

VVie op geen ouders raet en past
Die stelt sijn gangen nae de bast.

Ghy daerom ouders/om dese ende ander ongemacken te schouwen / vergeet nopt de Tucht/maer voor al niet op bysondere gelegentheden/ en voor eerst.

Straft vry wel hart u weerde kint
Indien ghy dan op leugens vint;
En soo ghy eenigh dingh vermeugt,
Leert waerheyt spreken ende jeugt.

Ten tweeden/

Licht korsel zijn, en licht te pröcken,
Zyn inde jonckheyt quade voncken;
Ghy, die het in u kinders siet,
Soeckt ghy haer voordeel, lijtet niet.

Ten derden/

Een kint geneygt tot snoepernyen,
En staet een vader niet te lyen;
Dat is u nut, en hen gesont;
VVant als de lust daer toe gewent
Soo is een aerdigh kint geschent.

Wel aen dan / ghy ouders / en voorghden/

Gewent soo veel ghy immer kondt,
Tot slechten kost een kinders-mont,
VVant als de spijs is door de keel
Dan isset doch al even veel.

Ten vierden in't gemeen/

Straft kintsche feylen aen u kint,
Eer ghy daer mans gebreken vint.

En om sulcx bequamelick te doen/soo gedenckt dat de Basiliscus dient vertreden terwylen die noch in't ey is/ de rupsen terwijlẽ sy noch in de poppen steecken/ende de gebreken der jonchept terwylen die in haer eerste beginselen zijn / anders / waer de slange het hooft in kryght/daer kryghtse licht het lyf in; van een kleyn vonckjen/ dat men eerst niet en dachte of en achte / brant naemaels wel een geheele huysinge. Ick segge dan/met dẽ duyts-man / en laet den duyvel nopt in der kercken komen/anders sal hy licht eens optẽ autaer geraken.

Maer men moet de kintsche jaren
Boven reden niet beswaren.

Want

Ionge kinders moeten spelen
Of van pijn en sieckte quelen.

In de sulcke moet geleden werden dat hare jaren mede brengen/ en tẽ aensiene van de gene die vorder gegaẽ zijn/moet gedaẽ worden na gelegentheyt van harẽ aert 'teẽ paert gaet met een woort/'tander met eẽ rijsje/en het derde moet somtyts een spoor hebben.

Hoc patrium est consuefacere filium sua spōte rectè facere, nō alieno metu. Terent.

Een eerbaer kint is aen te jagen
Door eer-sucht, niet door harde slagen.

En sulcx woud' ick de ouders ten hooghste bevolen hebben. In allen gevalle alsser tucht te oeffenen is /soo moet sulcx niet anders als met een besedigt eñ stil gemoet gedaen worden.

Zijt ghy goets moets,
Ghy doet wat goets.

En daerom/ wie ghy zijt/

Vermaent u vrient met stille moede,
En straft u kint met koelen bloede;
Wāt doet gy dit met gramme sucht
Soo dient ghy selfs te zijn getucht.

De maniere van straffen heeft mede vry haer beschept: sommige slaen haer kinders/ of leerlingen / op't hooft / borst of aensicht / waerse maer best raken konnen / 'tis buyten

den regel. De Spaenjaert seyt wel:

Il nino e il mulo
In culo.

Wie kint of muylen straffen willen,
Die slaetse niet als op de billen.

Daer is rechts de woon-plaetse van bescheyden tucht / waer niet soo licht hinder te vreesen is / als wel in andere leden. Tot besluyt dan van desen /

In gramschap niemant oyt kastijt,
En loont niet als ghy blijde zijt;
VVant als de geest niet stil en staet,
Geschietet beyde sonder maet.

Doch hier toe noch eē woort. Liebe kinderen te maken / ende om eene sake het eere kint te slaen/en het andere te kussen / kan niet als nadeel doē. Een verlicker kleet maeckte Joseph hatig onder syn broederen. Een ongelijck ontbaet en kan niet als scheele oogen verwecken onder soo gelijcken maeghschap. 'Tis natuerlicker hier in gelyckheyt te houden.

Fœtus suos non distinguunt feræ, & aves ex æquo partiuntur cibos. Senec.

De beesten en maken geen onderscheyt onder haer jongen/en de vogelen voedē de selve in gelijcke mate. Bedenckt dit/en al vorder. Twee rotsen daer dese teere schepen dickmael tegens stootē/en in perijckel staen om schipbreucke te lijdē/zijn (mijns oordeels) Ledigheyt en Quaet-gheselschap; en zijn daerom beyde ten hooghsten te mijden. Voor eerst dan / aengaende de ledigheyt;

Maeckt dat geen jonckheyt ledigh gaet;
Wāt niet te doē leert enckel quaet.

De daet spreeckt selfs:

------ *Si non*
Intendas animū studijs, & rebus honestis,
Invidiâ, vel amore vigil torquebere.
Horat.

VVie in syn lant geen koren saeyt,
'Tis seker dat hy distels maeyt.

En hier van komt het dat

Otium famis est mater,
Et furti frater.

Ledigheyt is hongers moeder,
En van dievery een broeder.

L'ozio é padre di tutti i vicij.

Ons oudt seggen is niet vreemt / al luytet wat schrickelyck:

Een ledig mensch is duyvels oorkussen.

En daerom isset voor de jeught / ende alle menschen best in eerlicke saken gheduerighlijck besich te zijn / om geen rust-paeise te werden voor soo onguren nacht-vogel. In tegendeel van desen/is voor alle sakē blijt en neersticheyt de jonckheyt in te scherpē; wāt gelyck d'ouden wel seyden / God verkoopt alles om arbeyt/ dat is de prijs die op goede dingen geset is.

Nul bien sans peine.

Wy sullē dan met Salomon over dit leerstuck de jonckheyt wijsen tot de mier/eñ om dese vermanige by de selve van des te beter gewichte te doen wesen / sullen wy hier een ghedenck-teecken in voeghen / met dese byspreucke:

Collige, non omni tempore messis erit.

Vergadert graen in uwe scheuren,
De oogst en sal niet eeuwig dueren.

Vade ad formicam, piger.

DE tweede klippe die te mijden ſtaet / is quaet geſelſchap/met af-maninge van't ſelve / waer mede de twee wijſte ende Godſaligſte koningen/te weten/ David/en Salomon / beyde haer ſchriften begonnen hebben/om te toonē hoe grooten af-keer ſy daer van waren hebbende/Pſal.1.1. Prov.1.10. 'Tis niet vreemt;

Want

By den krepel leertmen hincken,
By den vuylen leertmen ſtincken;
Ionge lieden, wie ghy zijt,
Quaet geſelſchap dient gemijt.

En wijders /

By wolven en uylen
Daer leertmen huylen.

Van gelijcke /

Van het peck
Blijft een vleck.

D'ervarentheyt ſpreeck ſelve:

Die met honden gaet te bedt
Deelt van hare vloeyen met.

Qui se couche avec les chiens, se leve avec les puces.

'Tis daerom nae de kunst gesproken:

Sumuntur a conversantibus mores.
Sen.

Segt my met wien dat ghy verkeert
Soo heb ick uwen aert geleert.

Het quaet is gansch vruchtbaer: een siecke kan dickmael veel ghesonde in sieckten brengen; maer veel gesonden en sullen noyt door haer geselschap een eenigen siecken lustig en fris maken;

Een kleyn getal van rotte peeren
Dat kan aen duysent gave deeren.

Maer boven alle saken is het exempel van de ouders van groote kracht/tē aensiene van de jonckheyt/soo ten goede/als ten quade/en daerom.

Nemo errat uni sibi. Sen.

Al ghy die jonge kinders voedt,
Let wat je seght, en wat je doet;
VVant wat het zy, en hoe het gae
De sone doet den vader nae,
De dochter gaet haer moeders gāg,
En dat haer gansche leven langh.

In een pijpers huys (seyt de spaengjaert leert een yder fluyten.

En la casa del alboguero, todos son albogueros.

A la maison du fluteur, tous sont jouners des flustes.

Maer niet het doen alleen/maer oock yder woort buyten tucht gaende / is hier gansch schadelick.

Laet geen kint vuyle reden hooren,
Want kleyne potten hebben ooren.

Wat aengaet de leeringe selfs/daer toe segh ick alleenlick.

Ea pueris descenda sunt, quibus viri sint usuri. Plutarch.

Dat een yder dat best leert als hy eē kint is,
Dat hem best sal te passe komen als hy een man is.

En of al schoon de eerste beginselen in het leeren niet ten bestē voort en willen/de moet is daerom niet verloren te geven/

Nullus idem est diuturnus, & præcox fructus.

Een kint verstandigh voor de jaren,
Dat sietmen dickwils qualick varen.

Ons spreeck-woort seyt/Vroegh hengst/vroegh guyl. En voorder.

Vroegh rijp, vroegh rot,
Vroegh wijs, vroegh sot.

Ick besluyte dan hier/en segge.

Niet dat soo wel bedijt
Als rijp te rechter tijt.

Maturè, non cito.

JON-

T'SAMEN-SPRAKE

tußchen

PHILEMON *en* PVDENS.

Philemon.

WEl *Pudens!* wat verandering is dit? wick vinde u nu een jongelingh / daer ick u onlangs niet als een kint en liet; te rechte seytmen:

Groene kersen vvorden root,
Kleyne kinders vvorden groot.

Pudens.

Is't wonder?

De boom daer ghy nu vrucht af leest,
Dat is vvel eer een rijs gevveest.

Philemon.

Maer hoe dus ghekleet / als of ghy tot reysen veerdigh stont?

Pudens.

Ick meyne dat het voor my langh genoegh onder den roock van mijns moeders schouwe geseten is. *Hier goet en elders goet.*

Niemant is in vveerde,
In syn eygen eerde.

Sie ick 't niet alle dage?

Men acht geen verstant
In syn eygen landt.

En daerom (nae my dunckt) is't best wat te reysen / om alsoo / door vreemde talen / ende aen-neminge van heusche manieren / aensienlijcker t'huys te komen; want anders plachtmen ons licht te seggen:

Die t'huys syn jonckheyt heeft versleten,
En by den bry-pot heeft geseten,
En daer geen letters heeft gegeten,
Wat kan de goede slocker vveten?

In tegendeel /

Die lange leven, en verre reysen,
Die leeren op haer saken peysen.

Philemon.

Ick sie dat ghy u seggen met spreeck-woorden en spreucken soeckt vast te maken; maer als ick u met de selve munte soude betalen / heb ick niet wel eenige spreucken gehoort die vry wat anders klincken?

Hoe / seytmen niet in't gemeen?

Al reyst een los-hooft buytens lants,
Noch blijft het vvel een domme gans.

En daerom:

Gaet sent een esel nae Parijs,
Ghy krijght hem weder even wijs.

En voor reden;

Wie over zee veel plach te swieren,
Verandert lucht, en geen manieren.

Tot besluyt:

Hoe dat het gaet, of hoe het is,
De botten blijven plat-vis.

En of al schoon de manieren van de soodanighe somtijts wat verandert worden/'tis selden in beter.

Iamais bon cheval, ou homme,
N'amenda pour aller à Rome.

Te Romen gingh noyt man of peert,
Of 'twas des vry te minder weert.

En wat de vrouwen aengaet (die al mede somtijts reysen willen / sonderlinge onder decksel van bedevaerden / om in't voor-by-gaen daer vã mede wat te seggẽ) daer heeft het Spaens spreeck-woort het stuck (mijns oordeels) wel geraeckt:

Ir Romera y boluer Ramera.

Aller pelerine, & revenir putain.

Hier is te letten) om de aerdighept van de spreucke recht te vatten) dat *Romera* (beteyckende eẽ pelgrimessche/ofte een vrouwensche die in beevaert gaet) maer een letter en verschilt van *Ramera*, beteyckenende een oneerlick wijf / dat wy een hoere noemen.

Reyst vrou of maeght in bedevaert,
Sy krijght wel licht een lichten aert.

Pudens.

Daer is misschien al wat aen / *Philemon*; maer des niet te min soo houde ick vast dat vreemde landen / vreemde oogen / en vreemde streken / diemen in't reysen dickwils ontmoet / ons al vry wat leeren konnen.

Die hier en daer eens wort genepen,
En dickwils by den neus gegrepen,
Al is hy plomp, hy wort geslepen.

De reden daer van is klaer/

Apres dommage
Chacun est sage.

Harde steenen slijpen yser,
Harde stooten maken wijser.

Philemon.

Men segge wat men wil / en men soecke waer men wil / ons Nederlants spreeck-woort luyt ende sluyt meesterlick:

Wilje wel zyn, wilje rusten?
Soeckt het niet in vreemde kusten;
Eygen huys en eygen dack
Dat is vry een groot gemack.

A chacun oiseau
Son nid est beau.

Een yder vogel prijst syn nest;
Vaert ghy dan Oost, of vaerje VVest,
Een eygen huys is alderbest.

Pudens.

Hier stelle ick een ander tegen / dat mede syn verschept heeft:

Patria est, ubicunque bene est.

Al waer men is in goeden stant,
Dat is al med' ons Vaderlant.

En wat het rusten aengaet / daer op segge ick/

Geen jonghman mach om rusten peysẽ
Die buyten is gesint te reysen;
Maer ismen oudt, of sieck, of moe,
Dien stae ick eerst het rusten toe.

Philemon.

Ghelooftet / *vvaer dat men komt daer vint men syn vveert t'huys.*

Want

En tout païs mordent les chiens.

Honden hebben tanden,
In alle landen.

Men houde soo veel van reysen alsmen wil / ick hebbe nochtans eens ghelesen seker boecxken van *D. Ioseph Hal*, in't Engels geschreven/daer

van

van het op-schrift is *Quo vadis?* daer in hy veel goede redenen by brenght / die soo gheheel seer voor het veel reysen niet en zyn. *Alle bevveginghe* (seyt hy) *maeckt onruste, en die beyde ongenoegen; daer in het tegendeel de gheluckige stant des Hemels vvort afgebeelt by ruste.* Ghy dan / die soo genegen schijnt te zyn tot reysen / siet toe dat ghy niet eenmael met berou en komt uyt te roepen / soo als onlanghs seker jonghelinck (ons niet onbekent) met leet-wesen dede / ten tijde hy veel en lange door de werelt ghedwaelt en ghemaelt hadde: In't reysen (seyde hy) heb ick menighen Engelot uyt-ghesonden / die noyt haren meester eenige tijdinghe weder en brachte: en dit dede ick soo lange tot dat ick een burgher van al de werelt was ghewordden/ ende een vreemdelinck soo in mijn vaderlant als aen mijn eygen selvē; en quam alsoo t huys meer beladen met gebreken als met gelt/ meer met waen/ als met wijsheyt. Dan niet-te-min soo bekenne ick / dat de gene die met goet voor-nemen uytgaen / niet te lange uyt en blijven / ende een goede reys-lesse met nemen / somwijlen wel yet goets t'huys konnen brengen.

Pudens.

Ick wenste wel soo een reys-lesse te hebben / ick soude die voor my / als een draet in een dool-hof / ende als een leyts-man op de wegen gestadig aen de hant houden; ghy daerom (isser yet sulcx by u) ick bid u *en spaert geen broot voor vrienden.*

Philemon.

My is onlanghs een reys-lesse ter hant ghekomen / ende my dunckt soo ghy die met ernst woudt in't werck stellen / ghy soudter u wel by bevinden; doch op dat ghy des te meerder kennisse mocht krijgen: soo wil ick u deselve jegenwoordelick voor-lesen /

Ghy, hoort toe
En staet vvat stil.

Pudens.

Soo ick doe,
En soo ick vvil.

Reys-lesse.

Philemon.

EEn vader had een raeuwē quant,
Die wou gaē reysen uyt het lant,
Om eens te leeren metter daet,
Hoe dattet in de vverelt gaet.
Hy (die vvist hoe de jonckheyt malt,
En vvaerse dickmael henen valt,
Bysonder allse buyten dvvangh,
Mach hebben haren vryen gangh)
Riep synen soon ter zijden af,
Daer hy hem dese lesse gaf:

Nadien (seyt hy) mijn vveerde kint,
Dat ghy tot reysen zijt gesint,
Soo hoort doch hier eens desen raet,
Die ick geleert heb uyt de daet:

Eerst, vvaer ghy u tot reysen set,
Begint den dagh met u gebedt;
„ Want haver geven aen u beest,
„ En God te bidden in den geest,
„ Schoon dattet beyde tijdt vereyst,
„ En doet geen hindr almen reyst.

Dan is noch vorder mijn bevel,
Gaet kiest voor u een reys-gesel;
Want reysen sonder mede-maet,
En vvas noyt vvijse lieden raet:
Maer kiest een vrient van uvven aert,
Die hant en herte reyn bevvaert,
En niet en helt nae vuyl bejagh

La priere ny l'avoine, n'empesche pas la journée.

Maer ghy die u tot reyſen ſtelt,
Beginter nimmer ſonder gelt:
„ Want die vvil reyſen achter lant,
„ Die hebbe munte byder handt;
„ Dat is een kruyt van groote kracht,
„ Waer op de ganſche vverelt acht:
„ En als u dat geſelſchap faelt,
„ Soo vvort ghy ſelden vvel onthaelt.

Doch gelt te dragen over-al,
Dat baert by vvijlen ongeval:
Ghy, vrijt u van dit ongerief,
En dient u van een vviſſel-brief;
Want dat en is geen laſtigh pack,
Maer voor die reyſen groot gemack.

Voorts, vvilt gy reyſen met verſtant,
Soo hebt een kaerte byder hant,
Van yder rijck dat ghy betreet;
Op dat ghy daer de gronden vveet,
En kent by-nae de ganſche kuſt,
Oock eer ghy daer oyt hebt geruſt.

En iſſer onder vvege dan
Een vvijs, geleert, of deftigh man,
En laet niet, of beſoeckt den vrient,
Vermits het u ten nutte dient;
„ De vvijsheyt is een rijcke ſchat,
„ Wie die genaeckt, ontfangter vvat.

Wanneer ghy van den peerde ſit,
En van het reyſen zijt verhit,
En eyſt terſtont geen bier of vvijn;
Want dat en kan maer hinder zijn.
Toomt hier en elders uvve luſt,
Dat is de grondt van uvve ruſt.
„ Niet al, niet al, dat ons behaeght,
„ En dient den menſche nagejaeght.

Stelt u dit voor een vaſte vvet,
Dat ghy op alle dingen let,
Dat ghy geſtaegh u voordeel doet,
Met al vvat yewers u ontmoet.

„ De vverelt is een vvonder boeck,
„ Het maeckt ſyn leſer vvonder kloeck:
„ Maer vvie het ſonder oordeel leeſt,
„ Die blijft gelijck hy is gevveeſt;
Ghy doet niet als de meeſten hoop,
Maer doet met aendacht uvven loop:
Hoort ghy een ſnegh, een geeſtigh man, a
Daer hoorje dat u leeren kan:
Siet ghy een ongeſouten geck,
Leert noch al yet uyt ſyn gebreck,
Leert mijden dat hy qualick doet,
En hoemen ſotten vieren moet.
In 't korte, vvaer ghy d' oogen keert,
Siet datje 't een of 't ander leert.
„ Al vvatmen hoort of vvatmen ſiet,
„ Die leeren vvil, die leerter yet.

Wat iſſet of ghy verde rijt?
En in een goet geſelſchap zijt,
En dan in eenigh luſtigh velt
Veel criſtallijne beken telt,
Of elders in een open vvout
Vint ſchoone ſlooten opgebout,
Vint Prinçen huyſen neer-geruckt,
Vint torens in het ſtof gedruckt,
Vint puyn, en ick en vveet niet vvat;
Daer eertijts ſtont een ſchoone ſtadt,
Vint vveder-dreven nieu geplant,
Tot çierſel van het ganſche lant,
Vint hoven nae de kunſt gemaeckt,
Daer van dat ghy de vruchtē ſmaeckt,
Vint rotſen uyttermaten hoogh,
Oock verre boven 'smenſchen oogh,
Vint ander vreemt en nieu gevvas,
Daer van men noyt te voren las?

a *Nous apprenons en diverſes façons;*
Des ſages, des fols, des mauvais, & des bons.

a Men kan verſtant en wijsheyt trecken
Van quade/van goede/ van wyſe/van gecken.

Voor-

Voorwaer al dat en acht ick niet,
Ten zy dat ghy wat verder siet,
Ten zy u dom en grilligh hert
Besetter, en oock beter wert;
„'Tis niet gereyst, 'tis maer gedwaelt,
„Indiē men daer geen wijsheyt haelt.

Waer ghy oyt gaet of henen treckt,
Hout staeg u beurs en hert bedeckt: *
En melt niet door een losse praet,
Van waer ghy komt of henen gaet:
En min noch wat u herte jaeght,
Want dat heeft menigh man beklaegt.
„Siet! waer mē gaet, of waer mē reyst,
„Noyt dient geseyt al wat men peyst;
„Een heusche mont is altijdt goet,
„Doch meest voor eē die reysen moet.

Nu voorts, op dat ghy schouwen meught
Veel malle grepen van de jeught,
Soo laet geen dranck u meester zijn,
Het sy dan bier, of heete wijn;
Want die gebruyckt in overvloet
En is te geener plaetse goet:
Maer als ghy uyt den lande zijt,
Soo dient hy boven al gemijt.
Doch soo ghy eens wert over-last,
Of van een heeten damp verrast,
Soo mijt noch al een ander quaet,
En loopt niet mallen over straet;
Maer houdt u stil soo langen tijt
Tot datje weder nuchter zijt.

* Begeeft u noyt des avonts laet,
Noch op den wegh, noch op de straet;
„Vroegh uyt te gaen, vroegh onder't dack,
„Dat is gesont, en groot gemack.

Des nachts te loopen hier en daer,
Dat is niet anders als gevaer.
Ghy, laet den nacht en haer bejagh,
En doet u saken by den dagh;
„Want datmen in het duyster doet,
„Wort op den lichten dagh geboet.

Kijft niet in't bed of aen den heert,
En twist oock noyt met uwen weert;
Maer is hy vils, of niet te pluys,
Betaelt, en soeckt een ander huys.
En twist niet met u reys-gesel:
Spreeckt yemant qualick antwoort wel;
„Schoon spreken is van groote kracht,
„Het maeckt oock harde koppē sacht.

Bewaert u oogh, u mont, u beurs,
En hoet u voor een vrouwen-keurs,
En mijdt u voor een mede-maet
Die op die gladde wegen gaet:
Oock wacht u voor den dobbel-steen;
Want dit zyn kanckers in het been.

---

* Benè Lipsius Epist. ad Lanoium in Italiam iter molientem, *Hæc tria*, inquit, *mihi serva: frons sit tibi aperta, mens clausa, lingua parca.*

Ne monstre jamais le fond de ta bourse, ny celuy de ton cœur.

* *Si es nuicts tu fais tes pas,*
Aux coups tu te hasarderas.

a *D'un mauvais hoste*
Tost t'en oste.

b Vna aguia para la borsa,
Y dos para la bocca. .i.

Vne aiguille pour la bourse,
Et deux pour la bouche.

Een dinck dat ghy niet sparē moet,
Dat is den rant van uwen hoet, (a)
Grijpt die vry dickwils metter hant,
En hier en in een ander lant;
Want 'tis eē saeck die gunst verweckt,
En die tot geenen kost en streckt;
„ Ick achte voor de jonckheyt goet
„ Een trage beurs, eē rappen hoet. (b)

„ Geē oog in yemants anders brief,
„ Geen hant-spel met eens anders lief,
„ Geen vingers in een anders tas;
„ Want dat geen man oyt lief en was.

En kiest niet licht een nieuwen vrient,
Of weet te voren of het dient;
De werelt is te lijdigh boos,
De menschen al te bijster loos,
Dus niemant al te licht betrout;
Want dat heeft menigh man berout.

Wanneer u yemant noot te gast,
Ghy, doet u maegh geen over-last;
Let meer, op dat ghy leeren kondt,
Als lust te geven aen den mont:
En brengt misschien dā yemant voort
Een goet, een sneegh, een geestigh vvoort,
Ontfangt dat met een vrolick hert,
Gelijck een schat ontfangen wert:
En als ghy tot u woonplaets keert
Seght dan, wat heb ick daer gheleert?
Wat brengt of schenckt my desē dagh
Dat my ten goede dienen mach?

En naer een neerstigh ondersoeck
Soo schrijft in uwen tafel-boeck,
Al dat u herte wel geviel;
Dat is als voedsel aen de ziel,
Dat is u beter in den mont,
Als al dat op de tafel stont.

Myn kint houdt altijt desen sin,
Gelijckt de by', en niet de spin;
Al wat ghy hoort, en wat je siet,
Al watter hier of daer geschiet,
Dat vveeght, dat proeft, en kipter uyt
Dat wel, dat soet, dat geestigh luyt:
Maer komter eenigh vuyl bejagh,
Haelt dat noyt weder aen den dagh;
Maer wijstet spoedigh van der hant,
En latet uyt het vader-lant.

Ghy treet nu uyt myn huys alleen,
En keert noyt weder met u tween,
Brenght ons doch hier geen bastaert-kint,
Dat maeckt een vader ongesint:
Brengt ons doch hier geen dertel wijf,
Met u gepaert uyt tijt-verdrijf,
Iae noyt op vryen eens en peyst
Soo lange ghy daer henen reyst;
„ Te trouwen als men leeren moet
„ Dat dede noyt een jonghman goet,
„ Men quelt hier om syn gansche jeught
„ En dat al om soo korte vreught.

(a) Buone parole, ma guarde la borsa.

Bourse close, teste descouverte.

(b) Cortesia de bocca, mucho vale e poco costa.

Courtois de bouche, main au bonnet, peu couste & bon est.

c *Ne te fie en nul d'aujourdhuy,*
Si de sel n'as mangé un muy.

Ghy

Ghy daerom, wat ick bidden mach,
Behoedt u voor soo quaden slagh,
En om een blyde nacht of twee
En steeckt u in geen eeuwigh wee.

Maer om hier van te zyn bevrijt,
Soo maeckt dat ghy voorsichtigh zijt,
En woont of koopt u kosten niet
Alwaer ghy vlugge dochters siet;
Ick weet hoe licht de losse jeught
Wort om-gevoert door geyle vreugt:
En als men daer te samen malt,
Waer itset daer men niet en valt?
» Daer stroo en vier te samen koomt,
» Wat onheyl diéter niet geschroomt?
(*)

Nu, Soon, gaet vordert uwe reys,
En houdt myn les in u gepeys,
En als ghy dan eens weder-keert
Gesont, beset, en wel geleert,
Soo sal men hier van stonden aen,
Voor u 'tgemeste kallif slaen.

Pudens.

GEwisselick dese reys-lesse / bestaende in korte verskens / is van langh bedencken / ende daerom so ter loops niet in te nemẽ; want (naer ick die begrijpe) soo steeckter meer in als in een plein haringh; ick bidde u laet my een keersse aen de uwe ontsteken / ick wil seggen / laetse my uyt-schrijven / soo ben ick geholpen / sonder u verlies.

Philemon.

Ick ben des te vreden *Pudens*, doch met dit bespreck; dat ghy sult aen-nemen / niet alleenlick op u reyse deselve vlytigh in't werck te stellen / maer oock acht te nemen op alderhande voor-vallende spreucken ende spreeck-woorden / ende de selve by memorie op nemen / om ons daer van deelachtig te maken / soo wanneer ghy weder in't vader-lant keeren sult; op dat alsoo het mes dat den appel ghesneden heeft (als de kinderen plegen te seggen) al lacchende mach t'huys komen.

Pudens.

Gansch ondanckbaer moeste ick wesen / soo ick sulcx op u begeerte niet aen en nam te doen: siet daer mijn hant / ick verbinde my sulcx nae te sullen komen / en neme met een van u mijn afschept.

Philemon.

Doet ghy nae u woort / soo wil ick vertrouwen dat ghy uwen naem met eene lettere wel mocht vermeerderen / en in plaetse van *Pudens*, *Prudens* sult mogen heeten op u weder-komste. Maer dewyle ghy my vermaent hebt geen broot voor vrienden te sparen / soo moet ick / voor myn afschept / u onder andère mede deelachtigh maken van een vreemt gheval dat ick verstont een reysenden man bejegent te zyn; waer op ick een seker bedencken t'anderen tyden ghehadt / en op't papier gebracht hebbe / ontfanght dat op-schrifte voor een Vaer-wel-gifte op dese uwe reyse van hier in de andere werelt. En op dat ghy de meyninge des te beter vatten mooght / soo wil ick't u eenmael voor lesen; de galm van de stemme kan al mede wat geven:

(*) Even dit selve is ghemerckt ghevveest by Antigonus koningh van Macedonien; vvant op een tijdt, als Philippus syn sone by den Fourrier-meester te vvege hadde ghebracht dat hem herberghe vvas aengevvesen, ten huyse van een sekere vveduvve, drie schoone dochters by haer hebbende, de koningh den foureerder voor-nemende, geboot hem scherpelick dat hy den jonge Prinçe, synen soon, dadelick uyt soo engen plaetse in een ruymer gelegentheyt soude doen verhuysen, en dat hy, van des te doen, geensins in ghebreke en soude blijven. De vvijse Vorst gingh heusselick en als ongemerckt voor-by 'tgene hy vvel vviste dat syn soon voor hadde, en nam de veranderinghe van syn herberghe op de engte van het huys daer de vveduvve met haer drie dochters in vvoonde, vvetende vvatter uyt soo een by-een-vvooninge te vervvachten stont. *Plutarch. in Apopht.*

TErvvijl een rap gesel, met onvermoeyde gangen,
Sich op een verren vvegh tot reysen hadt gestelt,
Soo vvort hy van den slaep in seker vvout bevangen,
Vermits de svvarte nacht omvingh het gansche velt:
Dies soeckt hy daer ontrent vvaer hem tot rust te geven,
Om, door een soeten slaep, te krijgen nieuwe kracht;
Hy vint benevens hem, een plaetse wat verheven;
Hier kies ick (seyt de vrient) myn bed voor desen nacht.
Hy meynde dat hy sagh een heuvel op den velde:
En siet! een * Schilt-padt sat gedoken in het zant,

* Staet te letten dat inde heete landen Schilt-padden zyn, die meer als een mensche konnen draghen, en daer mede voort kruypen, gelijck geloofwaerdige lieden, die sulcx seggen gesien te hebben, konnen getuygen.

Hier op was dat de man sich om te rusten stelde,
  Vermits hy daer ontrent geen beter plaets en vant.
De vrient, soo haest hy sat, began terstont te slapen,
  Gelijck men in 't gemeen met moede leden placht.
Het beest rijst onder dies om synen kost te rapen;
  En gaet een stagen tret by nae den ganschen nacht.
Als nu de gulde son quam weder aen-gereden,
  En dat met een de slaep den jongelingh verliet,
Soo stelt hy synen gangh om vorder aen te treden,
  Maer hy en kent het lant, hy kent de wegen niet:
Hoe! (seyt hy) droom ick dan? of ben ick buyten sinnen?
  Of is op eenen nacht dit gansche wout verdraeyt?
Wat vreemdigheyt is dit? wat sal ick gaen beginnen?
  Waer dat ick henen keer, my dunckt ick stae bekaeyt!
Waer is de groote rots die aen den wege paelde?
  Waer is het schoon gebou dat lagh ter rechter hant?
Waer isset al-te-mael? Dus stont hy vast en maelde,
  Tot dat hy op het lest de rechte gronden vant,
Tot dat hy kent het beest daer op hy quam gereden,
  En al den handel siet door klaerheyt van den dagh;
Doen wist de jongelingh, doen wist hy eerst de reden,
  Waerom hy niet en vint dat hy te voren sagh.
Let, vrient, wat dit beduyt, het sal u mogen stercken:
  De Man, is yder Mensch, de Schildt-pad is de Tijt;
De Slaep ons dom verstant, dat niet en kan bemercken
  Hoe veerdigh even-staegh ons leven henen glijt.
Dit heb ick eens geproeft, al over langh geleden,
  Ick quam doen metter haest te Leyden in de stadt,
Daer gingh ick langen tijt door al de straten treden,
  En waer ick andermael eens goede vrienden hadt;
Maer wat ick soecken mocht, het eynde was verlooren,
  Een yder was verhuyst, of in des doots gebiet:
My docht de gansche stadt en was niet als te vooren,
  Want binnen Leyden selfs, en vondt ick Leyden niet.
Eylaes! terwijl de mensch gaet hier en ginder woelen,
  Ontslipt hem even-staegh, ontglipt hem menigh jaer;
Wy werden out (och arm!) oock sonder ons gevoelen,
  En veeltijts alsmen 't is, dan wort men 't eerst gewaer.
D'uyr-wijser gaet gestaegh, men siet hem niet bewegen;
  De boom, wel eer een rijs, wort ongevoelick groot.
'Tis even met de mensch, 't is even soo gelegen,
  Een slaep, een diepe slaep, die leyt hem nae de doot.

Myn Ziel, wilt ghy verstaen hoe nae wy zyn ten ende,
Hoe nae wy zyn vervoert tot in des doots gevaer,
Keert u eens om en om, en telt al u bekende;
Al die ghy niet en vint die roepen u tot haer.

Sonder vveten, Wertmen versleten.

Met dit besluyt besluyte ick / en met dit eynde eyndighe ick myn reden / weerde *Pudens*, en wensche u goede reyse met een gheluckige weder-komste: en voor het leste / (om tusschen ernst wat jocks te vermengen)

Waer dat ghy reyst in eenigh lant,
Soo hebt geduerigh by der hant
V mes, u fles, en oock u tes,
Dat is al med' een nutte les.

Pudens.

Hondert-voudigen danck / vriendelicke *Philemon*, nu niet woorden / en hier namaels (soo ick kan) metter daet; blijft ondertusschen Gode bevolen.

De goede *Pudens*, om sich van syne belofte te quijten / heeft op syn reyse waer-genomen alle voor-vallende goede spreeck-woorden. Hy deelt u des mede / vrienden / en dat met ordre / en voor eerst dese volgende reys-spreucken.

Optimum viaticum, pietas.

Reyst vrient, al waer gy reysen meugt,
Het beste reys-gelt is de deught.

Wilje reysen door het lant?
Hebt vijf dingen by der hant:
Hebt voor al een esels oor,
Das is, past op u gehoor:
Hebt het ooge van een valck,
Dat is, past op menigh schalck:
Hebt de beenen van een hert,
Datje niet gevangen wert;
Hebt dan noch een swijnen muyl,
Dats geseyt, ontsiet geen vuyl:
Hebt voor al een kemels rugh
Voor geluck en ongeluck.

Qui art a, à Rome va.

De kunst vint gunst, waer datmē gaet,
Terwijl een dwaes verlegen staet.

Indien ghy zyt geneyght te reysen,
Soo wilt op desen regel peysen:
Gewent u tonge wel te spreken,
En seght niet yder syn ghebreken,
Scherst niet te vry; want 'tis onsoet,
Voor al soo ghy 't u meerder doet.

Facundus comes in viâ pro vehiculo est. P. Syrus.

Een soete prater op de baen
Beneemt de moeyte van het gaen.

Petit cheval, petite journée.

Kleyn paert,
Kleyne dagh-vaert.

Een willigh peert en moet men niet over-rijden.

Stay a while
You loose a mile.

Staje maer een wijl,
Ghy verliest een mijl.

Au vespre loüe l'ouvrier,
Et au matin l'hostellier.

Savonts kent men den arbeyder, en 's morgens den weert.

Dedans un coffre sans serrage
Ne doit on mettre son bagage.

Zijtje wijs, of zijtje sot,
Hebt geen koffer sonder slot.

Tot

Tot buyten de poort is een goede
dagh reysens.

Waerj' uyt de poort,
Soo rochje voort.

Een peert, en gelt, en goet Latijn,
Dat brenght een lantsert over Rijn.

Die reyst mach vragen
In schuyt en wagen;
Want die 't ontsiet
En leerter niet.

En voyageant prise la mer, mais te tiens à la terre: loüe les montagnes, mais aime les vallées.

Om vry te zyn van ongeval,
Soo prijst den bergh, en hout het dal:
En zijtje van een goet verstant,
Soo eert de zee, en blijft te lant.

Il fait bon aller à pied, quand on a le cheval par la bride.

'Tis goet te voet gaen op der heyden,
Voor die haer peert daer nevẽs leydẽ.

Iucundissima navigatio juxta terram, ambulatio juxta mare.

Daer ick vermaeck in vant
Was zeylen by het lant,
En rijden op de strant.

Als men moede rijdens is, dan ist goet te voet gaen.

Laet u in geen engte klemmen,
Kiest voor al de ruyme baen;
Nevens 't schip ist goet te swemmen,
By den wagen soet te gaen.

Een goe wegh om
En is geen krom.

A Bologne il y a plus des attrappes, que des souris.

Le blanc & le noir on fait à Venise. Id est, *poiure & cotton.*

Het wit en swart heeft Venetien ghemaeckt. *Dat is*, kottoen en peper.

En Italie il y a trop de festes,
Trop de testes, & trop de tempestes.

In Italien zyn te veel feesten,
Te veel hoofden, te veel tempeesten.

En Cypre il y a trois choses à bon marché, sel, sucre, putains.

Sout, suycker, en hoeren
Kan mẽ goet koop uyt Cypers voeren.

Cent Flamens, cent cousteaux.
Cent François, sans cousteaux.
Cent Escossois, deux cent cousteaux.

Hondert Nederlanders, hondert messen.
Hondert Françoysen, sonder messen.
Hondert Schottẽ, twee hondert messen.

A weary horse loves more a foole stable / then a faire way.

Een vermoept peert siet liever een vuylen stal / als een schoonen wegh.

Qui va par champs sans argent, se fourvoye.

Die buytens lants niet heeft tẽ besten,
Verliest wel licht syn oost en westen;
Dus, vrienden, wort u beursje plat,
Keert weder naer u eygen stadt.

Plus vit on,
Plus voit on.

Men leert soo langh men leeft.

Aen kleyne beeckjens kan men drincken /
En daer en is geen noot van sincken.

De leser ghelieve sich hier in te beelden een man drinckende aen een groote Riviere, tot hem roepende een anderen, drinckende aen een kleyne beke, vveygerende tot hem te komen; hem antvvoordende als volght.

De man aen de fonteyne, spreeckt.

WAt roept ghy, lieve vrient, my tot de groote beken,
Die met een fellen ſtroom de vaſte dijcken breken?
'Tis vvaer, en ick bekent, dat my gevveldigh dorſt,
En datter vocht onbreeckt aen myn benaeude borſt;
Maer ſal ick daerom gaen en ſoecken holle baren,
Daer met een vollen loop de groote ſchepen varen?
Daer niet alleen een kint, maer oock een handigh man,
Soo hem de voet ontglipt, het lijf verlieſen kan.
Sal niet een kleyne beeck, die ſachtjens plagh te vlieten,
Of met een dunne ſtrael komt nae de leeghte ſchieten,
My geven dat ick vvenſch, en leſſen deſen brant,
Schoon dat ick maer alleen mach ſcheppen metter hant?
Voor my, ick ſegge jae. 'Ken ſoecke maer te drincken,
VVat hoef ick dan te gaen daer ick ſou mogen ſincken?
Ick vvil een ſtille born, een kleyn en ſuyver nat;
VVant oock myn ganſche maegh is vry een minder vat.
Ick late groot beſlagh, en alle diepe ſtroomen
Voor die maer van de zee en groote vvaters droomen:
Ick vvas oyt haeſt gelaeft; hoe ſeer myn herte joegh,
Een vveynigh, lieve vrient, een vveynigh is genoegh.

EEn kleyn watertje leſt oock dorſt.
Een kleyn regentje maeckt oock nat.

Wie niet onbreeckt is rijck /
Al woont hy aen den dijck.

Een bly gemoet /
En matigh goet /
Is wonder ſoet.

De kick-vors heeft noch wol / noch haer;
En efter maecktſe bly gebaer.

Met weynigh rijck
Is God gelijck.

Drinckt uytte fonteyn;
Iſſe kleyn /
S'is reyn.

Dit sietmen alle daegh geschien /
Een kleyne pot kan spoedigh sien.

Hebt ghy niet veel / weest niet bedroeft;
Denckt maer / hoe weynigh datmen hoeft.

Waer toe soo rijck gelijck een Vorst?
Een hant vol waters lest den dorst /
Een weynigh spijs / en luttel broot /
Dat is genoeghsaem voor den noot.

Smaeckt u een duyf gelijck patrijs /
En grutten-bry gelijck als rijs /
Wat hoefje dier gekochte spijs?

Vrient / hebje broot
Een duymtje groot?
'Tis voor den noot.

Weynigh met eer;
Wat hoefje meer?

Ondertusschen Pudens *over zee varende, ende over-al soeckende voordeel te doen in't versamelen van goede spreeck-vvoorden, heeft oock van de Matroosen eenige scheeps-spreuckē gehoort, en sommige met kennisse daer uyt-gekipt. Neemt voor eerst dese volgende, leser, ende het gedicht daer op passende;*

Die met den duyvel gescheept is / moeter mede over.

Wer den teuffel geladen hat / musse him werck geben.

Wie met de duyvel gescheept is / moet hem werck geven.

HOe ben ick nu gequelt? hoe stae ick nu verslegen?
Daer voor ick heb gevreest, dat heb ick nu gekregen:
Ick hebbe nu, eylaes! de nicker in het schip,
Dies moet ick op een zant, of op een harde klip:
Ick kenne synen aert, hy sal niet stille blijven,
Hy sal, gelijck hy plagh, syn oude rancken drijven.
VVat dienter nu gedaen? vvat raet in dit geval?
Op dat ick mynen boot mach houden van den vval.
Maer vvaerom dus verbaest? hoe! isser niet te vinden
Om aen dit slimme spoock de krachten in te binden?
Hoe! isser niet te doen met kracht of met verstant,
Om desen bulleman te jagen uyt het lant?
Voor my, ick segge jae: een van de vvijste lieden
Die heeftet my getoont hoe dattet kan geschieden;
Siet, vvie hem besigh hout geheele dagen langh,
Is boven syn gevvelt, en buyten synen dvvangh:
En hierom seyt het volck dat, om een droes te quellen,
Men hem moet zant of zaet of kooren laten tellen;

Maer dat is (nae my dunckt) voor hem te lichten vverck ,
Hy is te vvonder grof, en al te byſter ſterck :
Hem dient al ſvvaerder laſt ontrent die rappe leden,
Indien men pooght te gaen op gronden van de reden ,
Hem dient geen ſacht onthael , geen ſpel , of tijt-verdrijf,
VVel aen , ick vvil het ſpoock gaen vallen op het lijf:
T'ſa bengel neemt een riem , en ſtelt u om te roeyen ,
En vvilt u in het ſchip geen ander dingh bemoeyen ,
Flucx ſtelt u tot het vverck , en treckt vry dapper aen ;
V rancken , ſlimme gaſt , die ſullen haeſt vergaen .
Maer ghy die my het ſtuck aldus hoort overleggen ,
Hoort met een vvacker oir vvat dat het is te ſeggen ;
Het dient voor u gemerckt , het dient voor my gelet
VVat ons in deſe plaets voor oogen vvort geſet .
Daer ſyn in ons gemoet niet ſelden vreemde tochten
Veroorſaeckt van het vleeſch , of ſlimme nacht-gedrochten :
Die vvoonen binnen ons , vvy ſynder me geſcheept ,
Soo dat het ſlim gebroet ons dickmael mede ſleept .
Nu komt een dertel oogh verſtoren onſe ſinnen ,
Dan vvil de kriele luſt ons geeſten overvvinnen ,
En op een ander tijt verheft ons groot geluck ,
En ſomtijts valt de ziel in al te grooten druck .
Dit ſyn , beminde vrient , dit ſyn de naere ſchimmen
Die om ons ziele gaen , en in het herte klimmen .
VVat dient ons hier gedaen ? naer ick het ſtuck bemerck ,
Hier dient geſtaege vlijt , hier dient geduerigh vverck :
VVeeſt beſigh met het lijf en met de ganſche ſinnen ,
Ghy ſult in korten ſtont u tochten overvvinnen ;
» Een die aen ſyn gemoet geen luſt of ruſt en biet ,
» Maeckt dat het vveeligh vleeſch , jae dat de duyvel vliet .

Iacob. 4. 7.
Wederſtaet dē duyvel/ en hy ſal van u vlieden.

Ledighept is 'sduyvels ooꝛkuſſen .

Vint de meul geen kooꝛen/ ſoo maeltſe ſteenen.

Ledighept voet alle quaet :
Wat te doen is beter raet .

Wie

Wie in syn lant geen koozen saeyt/
'Tis seker dat hy distels maeyt.

Een rollende steen wort met geen raegh bewassen.

Daer en wast geen raegh aen een draeyende meule-kam.

Non pigliar tanto boccone che ti potrebbe stroccare.

Grooote brocken worgen.

EEn reyger op een tijt uyt synen nest gevlogen,
Is met een snellen svvier de meyren om-getogen:
En mits hy spijse socht, ontrent het avontmael,
Soo valt hy in een poel, en vanght een grooten ael:
Hy pickt hem in den kop, hy meynt hem in te slicken,
Maer siet de groote brock die doet de slocker sticken:
De palingh vvringht haer om, en rolt haer op een hoop,
En maeckt hem om den hals een vvonder vasten knoop.
Of nu de vogel tiert, en slingert met de vleken,
Het aes dat volt den hals, en blijft ten lesten steken:
En mits de reyger vvorght, en nu geen adem krijght,
Soo ist dat hy bedvvelmt, en doot ter aerden sijght.
Siet, vrienden, vvatter komt van al te groote brocken
Te vatten metten beck, en in te vvillen schocken;
Ick bid al-eer je svvelght, soo peylt doch uvven mont,
En sent maer in de maegh, dat ghy verdouvven kont.

MEn moet soo groote brockē niet in-swelgen/datmer aen worgt.

Groote peeren
Konnen deeren:
Want sy plachten een onversichtighen plucker wel een buyl in 't hooft te vallen.

Veel omvanen/
Weynigh versamen.

In 't raegh daer blijft een vliegh in hangen/
Maer ten kan geen horsel vangen.

Groote vissen scheuren 't net/
Alsmer niet wel op en let.

Siet hier van fol. 60. tweede deel.

Die

DIe syn tijtjen weet te gissen,
En syn toutjen weet te splissen,
En syn glas te roere staen,
Mach wel voor een boots-man gaen.

Sanden verlanden:
Landen versanden.

Een groot zeyl op een kleyn schip
Moet te grond', of op een klip.

'Tgety gaet synen keer,
Ten wacht na prins of heer.

Zeyltje met een lagen spriet,
Kleyne wint en deertje niet.

'Tslimste dat men vint,
Is stil, en in de wint.

'Tmach vloeyen, 't mach ebben;
Niet wagen, niet hebben.

Duer te zyn is onverstant;
Duere schipper, blijft aen lant.

De zee
Maeckt dwee.

Goe wint,
Goet ty.

Die niet gereet en is, verlet geen ty.

De beste stuer-luy zyn aen lant.

De derde strenge hout den kabel.

Roept geen haringh, eerse in 't net is.

Een man over boort, een eter te min.

Nae hooge vloeden, diepe ebben.

Aen een kranck toutjẽ moet men sachjens trecken.

Eerst in den boot, keuse van riemen.

Als kock en bottelier lest eens te samen keven,
Doen hoord' ick onder wien de boter was gebleven.

ALsoo op glasen, poorten, pilaren, schoor-steenen, mueren, prieelen, en andere plaetsen, hier en daer eenige deftige sin-spreucken, segh-vvoorden, aerdige veerskens, en diergelijcke, by-vvijlen te vinden zijn, ofte by yemant als noch gheset souden mogen vverden; soo beschenckt onse Iongelingh (van syn reyse komende) syne lants-lieden met dese na-volgende, al Nederlants; oordeelende in dusdanige gelegentheyt, met vveynigh vvoorden veel te seggen, den besten slagh te vvesen. By exempel:

Sin-spreucken van tvvee syllaben.

List mist. Tvvist quist. Lijt nijt. Nijt bijt. Mijt nijt. Maet staet. Laet quaet. Doet goet.

Sin-spreucken van tvvee vvoorden.

Deught verheught. Morgẽ sorgen. Heeren vervoerẽ. Vrouvven verouvven. Heeren verkeeren. Kinderen hinderen. Giften vergiften. Kleeren vereeren. Landen verlanden. Sanden verlanden.

Sin-

Sin-ſpreucken van drie vvoorden.

Raet voor daet. Eer is teer. 'T oogh om hoogh. Kunſt baert gunſt. Yl met wijl. Vol maeckt dol. Teer na neer. Giſſen is miſſen. Goet maeckt moet. Gunſt voedt kunſt.

Sin-ſpreucken van vier vvoorden.

Heer uyt, eer uyt. Wat verſeert, dat leert. Wie miſdoet, die boet. Veel kals, veel ontvals. Veel grijſe, luttel vvijſe.

Duſdanige, leſer, kondy meer verſamelen, ſoo't u goet-dunckt; vvy gaen tot den gemeenen ende gemenghden ſlagh, daer even-vvel vvat inſteeckt.

WIe maer een boeckjẽ heeft geleſen,
Dat plaght een neus-wijs menſch te weſen.

Het puntje van een gaeuwe pen
Is 't felſte wapen dat ick ken.

Soo veel mans zyn in een man,
Als hy vreemde talen kan.

Gemeenlick ſtaet eẽ dwaes beſchaemt,
Die hooger klimt als hem betaemt.

Als apen hooge klimmen willen,
Dan ſiet men ſtracx haer kale billen.

Quam nae lijden geen verblijden,
Soo waer lijden groot verdriet:
Maer na lijden komt verblijden,
Acht daerom het lijden niet.

Het is al goet,
VVat dat hy doet,
Die men bemint;
Het is al quaet,
Een die men haet,
VVat hy begint.

Als my een vrient om leenen bidt,
Soo weet ick dan voorſeker dit:
Leen ick hem niet, ſo heb ick tooren,
En leen ick 't hem, ſoo is verlooren,
Voor eerſt het gelt, en ooc myn vriẽt,
Nochtans en heb ick 't niet verdient;
Soo is dan beſt den eerſten tooren,
Als beyde gelt en vrient verlooren.

Een peert, een ſweert, een lieve vrou,
Leent niemant uyt als met berou.

In dien dat ghy genegen zijt
In ruſt te leven u wen tijt,
En ſegt, en ſchrijft, en oordeelt niet
Al watje weet, en watje ſiet;
Want noyt ſoo moyen ſonne-ſchijn,
Daer 't al dient uyt geſeyt te zijn.

Dat ick ſweegh, is noyt geſchreven,
Maer het iſſer by ghebleven;
Dan ick heb wel yet geſproken,
Dat my ſuer is op-gebroken;
'Tis dan beter ſtille ſwijgen,
Als van ſpreken hinder krijgen.

Oock ſteden en rijcken,
Hebben hare lijcken.

Beriſpt niet lichte dit en dat,
Te min ſoo ghy het niet en vat.

Wat kan een boose tong' al twist en
onlust brouwen!
Die gal heeft in de mont, en kan geen
honich spouwen.

'Tis beter van swijgen
Berou te krijgen,
Als, door veel spreken,
Een vier t'ontsteken.

Soo ghy met spreken u vergist,
'Twort met geen sponsy uyt-gewist.

Al die veel rasen,
En zyn maer dwasen;
Ghy, zijdy vroet,
Soo swijght, en doet.

VVie kan het rouwen wel te spreken?
Sacht leggē doet oock keyen breken.

Wel toe-sien, en wel stille swijgen,
Doet yemant jonck en moeder krijgē.

Geē spies en maeckt so diepe wondē,
Als achter-klap en boose monden.

Syn tonge wel te konnen dwingen,
Is beter als het konstigh singen.

Voor hen die gramme sinnen krijgen,
Geen beter ding' als stille swijgen.

Denckt vry dat hy niet weynig weet,
Die weynigh seyt, en weynigh eet.

Ick hebbet metter daet bevonden,
In stille waters diepe gronden.

Wie syn secreet aen yemant melt,
Die is in slaverny gestelt.

Een wijs man, en een dwaes, met hun
tween,
Weten meer als een wijsen alleen.

Wilt ghy bemint, en eerlick leven?
Ick wil u des een regel geven;
Vier dingen dient ghy wel te weten:
Geleden onrecht haest vergeten,
Ontfangen weldaet langh gedencken,
Geen mensch door achter-klap te
krencken.
En hebt ghy lust u leet te wreken,
Soo gaet en betert u gebreken:
Want een die betert synen staet,
Doet leet den genen die hem haet.

Al is u vyant maer een mier,
Ghy, acht hem als een grousaem dier.

Daer is geen soo kleynen man,
Die geen hinder doen en kan.

Leert verdragen, sonder klagen,
VVie ghy zijt;
Die verdraeght, schoon gejaeght,
VVint den strijt.

Weynigh doen, en veel vermogen,
Heefter veel om hoogh getogen.
Veel te doen, met kleyne macht,
Heefter veel om laegh gebracht.

Een rijck man, diē de vreckheyt quelt,
Is schamel midden in het gelt,
Een schamel man, doch wel gemoet,
Is rijck en weeligh sonder goet.
VVaer toe dan moeyt' en ongeval?
Vernoeght u, vrient, ghy hebbet al.

Op schoone bloemen,
Is niet te roemen:
Op schoone vrouwen
Is niet te bouwen;
VVant beyder eer
Is wonder teer.

Sonder nat is 't quaet te slijpen,
Sonder handen quaet te grijpen,

Sonder vingers quaet te nijpen,
Sonder lippen quaet te pijpen.

Geen quaet en kan ons over-komen,
Als dat voor quaet wort op-genomen;
Ghy, duyt dan alle dingh ten besten,
Soo kan geen onlust in u vesten.

Ick heb niet beters oyt gelesen,
Als vvel te doen en vrolick vvesen.

Op een mensch die niet en spreeckt,
'T ys dat sonder kraken breeckt,
En een hont die niet en bast,
Hier op dient te zyn gepast.

VVat men niet en vveet te mijden,
Moet men stil en vvilligh lijden;
VVant in pijn en ongeluck,
Onvvil baert den meesten druck.

Wanneer de schoot staet om te vieren,
Dan isset kleyne kunst te stieren;
Maer als de noot gaet aen de man,
Dan siet men vvie daer stieren kan.

Die't al vvil koopen dat hy siet,
Schoon hy verstaet den handel niet,
En veel verteert op kleyne vvinste,
En nimmermeer vvil zyn de minste,
En alle man syn goet vertrout,
En geen behoorlick boeck en hout,
En selden rekent, vveynigh schrijft,
'Tis vreemt so hy een koop-mã blijft.

Die niet en vvint en niet en heeft,
En efter als een gilde leeft,
En noch syn schulden vvel betaelt,
Segt, soo ghy kunt, vvaer hy het haelt.

Met vvijsheyt versinnen,
Met hope beginnen,
Met gedult verdragen,
Dats een voet om vvagen.

Een die het staegh nae wenschen gaet,
En vveet ter vverelt goet noch quaet.

Dient God vier uren alle dagen,
Drie uren voedt u met behagen,
Slaept seven uren, of kundje min,
Acht uren let op u gevvin;
Tvvee uren moogdy u vermaken,
Of besigh zyn met lichter saken;
VVilt dus u dagen leeren sparen,
Soo sult ghy ziel en tijt bevvaren.

VVilt ghy van sonden zyn bevrijt,
Soo stelt u voor tot aller tijt,
Een oogh dat uvven handel siet,
En vvatter over-al geschiet,
Een oir dat hoort het minste dingh,
Dat oyt uyt uvve lippen gingh;
Een boeck, daer in geschreven staet
Den gront van uvves herten raet;
Soo ghy dit nae den eysch betracht,
Ghy stelt de sonde buyten macht.

Gheluckigh is de mensch, die, als hy gaet te bedt,
Syn rekeningh met God gheduerigh effen set.

Gheluckigh is de mensch, die als het licht begint,
In syn verlichten geest een nieuvve vverelt vint.

Hoe hooger bergh, hoe lager dal:
Hoe grooter boom, hoe svvaerder val.

Hoe grooter Staet,
Hoe grooter haet.

Vrient, meynjet met het schaepjen wel,
Soo scheert de wol, en niet het vel.

Een hovenier moet zyn gemijt
Die't kruyt tot in de wortel snijt.

Veel en vry boerten is onsoet,
Meest als men't aen syn meerder doet.

Vrient houdt seer,
God noch meer.

God wreeckt
Daer hy niet en spreeckt.

Vreest ghy dé blixem of quaet weder,
Soo hout u laegh, of geeft u neder.

Men sietet hier, en over-al,
Waer hooghmoet komt, daer naeckt de val.

De vors springht weder nae den poel,
Al sit hy op een gulden stoel.

Het Hof sal nae geen esel vragen,
Dan alsser sacken zyn te dragen.

Dickwils sietmen dat de sotten
Met de wijse lieden spotten;
Maer wie sich nae wijsheyt stelt,
Laet de gecken ongequelt.

Hooge vloeden
Godes roeden.

Wat is van lust of machtigh goet?
Niet beter als een stil gemoet.

Soeckt vreugt, staet, rijckdom, oost en west;
V ziele wel-doen is u best.

Wat is van rijckdom, lust, of eer?
Geen ware vreught als in den Heer.

Wilt ghy zyn rijck in korten tijt?
Maeckt u 'tbegeerigh herte quijt.

VVat wilmen gelt of goet van oude luy begeren?
De vogel, is hy out, hy wil niet uyt de veren.

Die veel versets en uyt-stels vint,
En is tot geven niet gesint.

Seght dit aen vrienden en gebueren;
Die wil besoeten, moet besueren.

Telt den rechter gelt;
Soo is syn oir ontstelt.

Doet by een kleyntjen dickwils wat,
Soo wortet noch een groote schat.

Spijt gaept wijt:
Nijt die bijt.

VVanneer de sleutel is van gout,
VVaer isser dan een slot dat hout?

Tusschen hant en tant
VVort veel te schant.

Geen hinn' en worter goet geseyt,
Die elders woont en elders leyt.

De wolf ruyst van baert,
Maer noyt van aert.

Dit vond' ick, waer ick immer quam:
Een schurrist hooft ontsiet de kam.

Doet wel, en wandelt in den dagh,
En laet *Nijt* seggen watse mach.

Om niet begeert hy wijsen raet,
Die op syn malle luymen staet.

Schriften van sotten
Zyn voor de motten.

VVilt ghy van brieven zyn gedient,
Schrijft door een bood', en niet met
vrient.

VVie taerten eet den ganschen dagh,
Maeckt dat hy niet meer taerten mach.

Geen mensch en late sich vervoeren
Van lacchende schouten, of schreyen-
de hoeren.

Die't hooft licht steeckt in alle gaten,
Die kander licht syn oiren laten.

Geē mensch siet meer syn hooft-sweer
groeyen,
Als die met alle dingh wil moeyen.

Indien ghy vreck en gierigh zijt,
Soo weest het dan van uwen tijt.

Besiet de lust eñ haer beleyt,
Niet soo die komt, maer so die scheyt.

Niemant worter oyt begeckt,
Als een die het aen hem treckt.

Niet en wort soo fijn gesponnen,
Of ten komt noch aender sonnen.

Een dien het al nae wenschen gaet,
En weet ter werelt goet noch quaet.

Soo ghy een vrient gerieven kont,
Stelt hē niet uyt, maer helpt terstont.

Als oude honden bassen,
Men dienter op te passen.

Geen oude kat speelt met een bal,
Maer loert hoe sy wat vangen sal.

VVanneer men 't een of 't ander mist,
Soo leertmen dat men niet en wist.

VVie vint, of wint een ware vrient,
Die heeft syn dag-loon wel verdient.

Die meer begeert dan hem betaemt,
Mist dickwils dat hy had geraemt.

Hoe! siet men dit niet menigh-mael?
Aen *Gaeutje* ontglipt oock wel een ael.

Hy behoeft een harden schilt,
Die het al versetten wilt.

Nae groote blijdschap komt getreur,
Vreught in huys, druck voor de deur.

Haspels in sacken, en hoeren in schuy-
ten,
Die plachten veeltijts uyt te muyten.

Hy doet de goede lieden quaet,
Die't quade sonder straffen laet.

Geen nutter dingh voor gramme sin-
nen,
Als stil te zyn, en tijt te winnen.

Brenght yemant toe goet, eer, en lof,
Hy schrijft het niet als in het stof;
Maer soo hy schae door u behaelt,
Dat wort in harden steen gemaelt.

Onrecht te lijden, en niet te plegen,
Dat acht ick voor een grooten segen.

Een harde steen die wet het yser,
En harde slagen maken wijser.

Een die't al heeft nae synen wensch,
Acht dien een ongeluckigh mensch.

Kunst gaet om broot,
Maer baet ter noot.

Alle dingen kan men dragen,
VVt-gesondert goede dagen.

Die een man was inder noot,
Blijft wel onder weelde doot.

Geen gout soo root,
Of 't is voor noot.

'Tis even goet wat dat men kan,
Wanneer 't geluck wil met den man.

Te recht soo achtment slimme katten,
Die voren lecken, achter kratten.

Die jocken wil, moet jock verstaen,
'Tis anders beter ongedaen.

'Tis goet jocken daer goede gront is;
Maer maket dat het niet te bont is.

Men prijst de dicht-gewolde schapen;
Want by den ruygen ist goet rapen.

Om wel te snijden in den kaes,
Soo dient een wijse met een dwaes.

Heden koop-man,
Morgen loop-man.

God beydt langh,
Maer wreeckt strangh.

Een aep wil met een yder gecken;
Maer kan haer eygen eers niet decken.

Wie spreeckt, die saeyt:
Wie hoort, die maeyt.

De seugh misdoet,
De bigge boet.

Swijgen en dencken
Kan niemant krencken.

Het leen is voor den outsten,
Het gelt is voor den stoutsten.

De naeste in den graet,
D'oudtste op de straet,
Mannen voor vrouwen,
Sullen 't leen behouwen.

Geen moeder maect eē bastaert-kint,
Hoe sy het raept, of waers' het vint.

Van deught tot deught,
Van vreught tot vreught.

Wat ick vliede, wat ick wensch,
Wat ick doe, ick vind' een mensch.

Iacht-spreucken.

Onse Jongelingh eyndelick te lande komē-de/ vermoeyt van de stuerheyt der zee/ begint van peerden/ honden/ jagen ende vliegen/ geerne te hooren/ en selfs smakelick te spreken; uyt welcken handel hy de volgende spreeck-woorden heeft gheleert/ en tot syn eygen ende andere vrienden gebruyck/ hier aengeteyckent.

Hy is een dwaes,
Die om een haes
Veel smerten lijt:
En noch een peert,
Veel ponden weert,
Den hals af-rijt.

Wie in de somer vist, en in de winter vinckt,
'Tis vreemt indien het vleesch hem in de kuype stinckt.

Wie 'swinters vinckt, en somers vist,
Hoe veel hy vanght, 'tis meer gemist.

VVilt Esaus staet voor u niet kiesen,
En segen voor den jacht verliesen.

——— Manet sub Iove frigido
Venator teneræ conjugis immemor.
Horat. 1. Od. 1.

Vliegen en jagen
Zyn vrouwen plagen.

Het zy een haes, een ree, of swijn,
VVie datse vanght die maecktse zyn.

Sic venare, rex, ne regni negligantur munia.

Zyt ghy een Prins, jaegt niet soo sterck
Dat ghy versuymt u eygen werck.

Mieux vaut mestier
Que esprevier.

'Tis voor u huys een vaster balck
Een ambacht, als een grage valck.

Es ist alle tagh jaegh-dagh/
Aber nit al tagh fah-dagh.

Alle dagen
Kan men jagen,
Maer de vangh
Komt verlangh.

De chiens, oiseaux, amours, & armes,
Pour un plaisir beaucoup de larmes.

Van vogels, honden, lichte vrouwen,
Voor een genuchte duysent rouwen.

Mit unwillige hunden ist night gut jagen.

Wenn der hund night lustigh ist zum jagen/ soo reitet er auf dem hindern.

Daer baet geen smeecken, bidden, of vragen,
Met onwillige hondẽ ist niet te jagen.

Every bird is knowen by his feather.

A petite occasion
Prend le loup le mouton.

VVanneer de wollif honger krijght,
'Tis noodigh dat het schaepje swijght;
VVant al en bleetet niet te veel,
Hy grijpt het beesjen by de keel.

Peerden.

Il cavallo tanto vale, quanto il va.

Freno indorato non megliora il cavallo.

Een gulden toom ontrent de peerdẽ,
En maectse niet van meerder weerden.

Een peert dat is een edel have,
Ist reyn van hayr, van beenen gave.

De tout poil bon cheval.

In alle hayr mach wel een goet peert steken.

'Tis om niet gefleuyt, als 't peert niet pissen en wil.

Bon pied, bon œil.

Caval corente, sepoltura aperta.

Chi corre in posta,
Con la morte scherza.

Cheval de paille,
Cheval de bataille.

A cavallo chi non porta sella,
Biada non si crivella.

Trotto d'asino poco dura.

Asino pontò convien che trotti.

Honden.

Qui tue chat ou chien,
Ne fait pas bien.

Canis domi ferocissimus.

Canes panes somniant.

Canis timidus vehementius latrat, quam mordet.

De hund die viel bellen / beissen nicht.

Ogni triste can, mena la coda.

Can vecchio non baia indarno.

Non si da tanto pane al cagnuole, quanto la sua coda dimanda.

Chien sur son fumier est hardi.

Carezze di cane,
Cortesie di puttane,
Inviti d'hosti,
Non può far che non ti costi.

Als ghy getoeft wert van een weert,
En dat een hont u quispel-steert,
En dat een hoer u vrientschap doet,
Denckt vry dat u dat kosten moet.

Can che abbaia, non morde.

Een hont die mẽ een been ontneemt, en kent geen vrienden.

Bloode honden bassen veel.

Sy en bijten niet al, die haer tanden laten sien.

Een hont die bijt, en niet en bast,
Heeft oock de snеegste wel verrast.

Beter een hont te vrient, als te vyant.

Laet, dien het lust, te jachte loopen;
Ghy, hoesje wilt-braet, latet koopen.

Amoris Laconiſmi.

LIEFDES KORT-SPRAKE.

*

IN-LEYDINGE.

PHILARETVS *van VVaermont*, een ſoet-aerdigh Edel-man, in ſyn groene jaren de werelt met oordeel geſien, ende verſcheyde talen geleert hebbende, is naederhant in ſyn vader-lant ghekeert : ende aldaer een geruymen tijt gebruyckt zynde gheweeſt in verſcheyde eerlicke (doch moeyelicke (bedieningen, was eyndelick van de ſelve vermoeyt ende af-keerigh gheworden : en hadde daerom ſich metter woone begheven op ſeker zyn buytenhuys, in een vruchtbare lant-ſtreecke cierlicken op-ghebout, om aldaer ſynen overigen tijt in ſtille beſigheyt, buyten nijt en ſtrijt, ſoetelicken over te brengen. Hy dan in dit buyten-leven nu eenigen tijt getredē weſende, geviel het ontrent den lieffelicken Mey-tijt dat hem in de voor-ſeyde ghelegentheyt eenige ſyne vrienden, ende onder de ſelve een goet aen-tal wel-op-gevoede jonge lieden, quamen beſoecken : die hy op een ſchoonen morgen-ſtont (in een venſter leggende) hadde vermerckt eerſt te gaen wandelen onder de bloeyende boomen van den aen-leggenden hof : ende eenighen tijt daer nae ſich te hebben nedergheſet onder de nieu-groenende telgen van eenen jeughdigen linde-boom, op het voor-hof ſtaende ; alwaer de ſelve onderlinge tot hare Koninginne hadden verkoren Ionck-vrou *Phroneſia van Geeſt-rijck*, met macht om voor dat mael een yegelick op te mogen leggen ſoodanigen laſt ende bevel als de ſelve ſoude mogen oordeelen tot de meeſte vermakelicheyt van't gheſelſchap te ſullen dienen. In welck ampt de voorſz. Ionck-vrouwe *Phroneſia* (nae eenige heuſche verontſchuldinge) getreden zynde, was beſigh aen den deſen en den genen vaſt 'teen of 'tander te gebieden : hier door began in't gemoet van *Philaretus* (dit hoorende ende ſiende) eenige genegentheyt t'ontſtaen om ſich by de voor-ſeyde jonge-lieden te vervoegen, ten eynde om mede wat goets en wat ſoets onder de ſelve voorts te brengen, nae voor-vallende ghelegentheyt ; alles ten eynde om aen de voor-ſeyde ſyne gaſten te betoonen hoe aengenaem hem der ſelver gheſelſchap moeſte weſen, dewijle hy, als tegen ſynen aert en jaren, ſich onder de jonge lieden quam vermengen. Hier op dan beneden ghekomen zynde, ende het geſelſchap naerderende, is hem van twee ſnege jonge-lieden (ſich van den hoop af-ſonderende) de wegh heuſſelick af-ghenomen : doende de ſelve aen hem verſoeck, ten eynde hy de jegenwoordige vergaderinge wat by wilde woonen, ende met ſyn bevallick geſelſchap wat vermaecks aen-brengen. Soete jonge-lieden (antwoorde *Philaretus*) dat ick hebbe en paſt niet op deſe ghelegent-

heyt, ende dat hier wel passen soude, dat en heb ick jegenwoordelick niet: laet my daerom aen my selven, en onder-houdt malkanderen, als ghy begonnen hebt; *vogelen van eender veeren dienen best te samen.* Neen, Heer, antwoorde een van de by-standers, dit en is geen haven om soo voor-by te zeylen sonder tol te betalen: heb ick niet van wijse lieden gehoort dat het de beste slagh van jonge lieden is, die soo wat van ouderdom al-reets in sich vertoonen? * ende wederom, dat het wel de bequaemste soorte van oude lieden wort geacht, die noch soo wat van de jonckheyt aen sich hebben behouden? Dit gebeurende, ende dese woorden noch niet geeyndight zynde, bevont hem *Philaretus* omçingelt en als belegert van een groot deel van't geselschap, alle gelijckelick het selve versoeck met eenparige begeerten ernstelick aen-dringende: des hy sich eyndelick liet geseggen, ende met eene de Koninginne eerbiedelick gegroet, ende de handen gekust hebbende, sette sich neder nevens Iufvrou *Virginea van Bly-leven*, verwachtende op wien de bevelē van de Koninginne souden komen te vallen, ende wat de selve souden uyt-brengen. De Koninginne niet langh hier nae hare oogen slaende op *Philaretus*, began te seggen: Naedien tot haerder kennisse was gekomen, dat hy, onder andere goede saken, in syn reysen naeukeurigh was geweest om voor-raet te doen van aller-hande aerdige spreucken ende spreeck-woorden, die hem hier en daer onder andere natien waren voorghekomen, dat soodanighe spreucken kort en scherp zynde, ende in weynigh woorden veel begrijpende; haer bevel was dat hy ten goede van dat soet geselschap soude aen-vangen uyt te brengen, ende te beschrijven de rechte Minne-plichten, beyde voor jonghe vryers ende jonck-vrouwen, en dat alleen door spreeck-woorden ende soete spreucken, om alsoo eens in een kort-spraecke te mogen sien, dat so veel aerdige geestē in't lange voor desen hebbē voor-gestelt.

Philaretus sich willende verontschuldigen op syne jaren, kortheyt van memorie, ende andere ongelegentheden meer, wert met gemeene stemmen verwesen tot gehoorsaemheyt; in voegen dat hy, siende hoe dat hy gescheept was, en dat hy den bal spelen moeste soo die lagh, den voorsz. last eyndelick aen heeft genomen, met versoeck nochtans dat hem tijt soude werden toe-gestaen tot den naer-middagh, om syne memorie middeler-wijle op die gelegentheyt wat te mogen verversschen. Het welck hem by allen zynde in-gewillight, heeft sich terstont daer nae aldaer een dienaer ghevonden, die hen alle versochte tot het middagh-mael te willen komen. Waer mede het ghefelschap van daer ghescheyden, ende de mael-tijt korter hebbende ghemaeckt, als naer gewoonte, heeft sich des nae-middaghs ter bestemder plaetse in vollē getale laten vinden: alwaer *Philaretus* in't midden gheseten zynde, ende een schriftelicke memorie, tot syn behulp, in de hant hebbende, aldus began te spreken:

* *Vt adolescentem, in quo aliquid senile, sic senem in quo aliquid est adolescentis, probo.*

AL isset sulcx / soete jonghe lieden / dat ick mijn hooft ront-om besteken vinde / niet met versche rosen / nae den aert van desen lieffelicken Mey-tydt / maer met rechte kerckhof-bloemen / dat is / met menighte van grijse hayren / nae de ghelegentheyt mijner jaren : even-wel nochtans / alsoo ick door uwe jegenwoordigheyt in my selven gewaer ben geworden soo eenige (ken weet niet hoedanige) jeugdige in-vallen ende gedachten ; soo ben ick genegen ghewórden het versoeck / by u lieden aen my heden gedaen / nae te komen / ten besten dat ick kan / en tot bericht van houbare en hounutte jonghe lieden te openen soodanighe aenmerckingen als ick uyt spreucké van verscheyde volcken t'anderen tydé hebbe uyt-gevonden : oordeelende mijns plichts te wesen dat ick een yder in dese gelegentheyt aen-wijse den wegh / dien ick / nae dwalen en malen / eyndelick hebbe geoordeelt den besten te wesen.

Van droomen te spreken, is wakende lieden werck.

Ick kome dan tot de sake / en segge dat een Vryer / een vry-heer wesende van syne jeugt / ende eẽ Vrysrer / vry teer zijnde in hare jeught / beyde vry wat berichts van doen hebben ontrent het beleyt van hare jeught : een vryer om syn vryheyt wel te gebruycken ; een vryster om haer teerheyt niet te misbruycken :

D'onbesochte,
D'onbedochte,

seytmen van outs / en't is de waerheyt;

Want

Spreeck-woorden zyn dochters van de dagelicksche onder-vindinge.

Wel aen / ick ben gesint hier toe wat te seggen / maer op het kortste dat ick kan ;

Een greyntjen pepers is beter als een mande vol pompoenen :

Niet hoe veel,
Maer hoe eel.
Niet hoe kleyn,
Maer hoe reyn.

En in alle maniere /

Les plus courtes follies sont tousjours les meilleures.

De kortste malligheden zyn altijts de beste.

'Tis een Italiaens seggen :

Chi ha auuto moglie, merita una corona di patienza : chi v'ha auuto due, merita una de pazzia.

Die een vvijf heeft gehadt, verdient een kroone van lijdsaemheyt : dieder tvvee heeft gehadt, verdienter een van dvvaesheyt.

'Tis een Frans woort :

Le premier mary est amy, le second mary est mary, le tiers est maistre.

D'eerste man is een vrient, de tweede man is een man, de derde is een meester.

Sommige onder ons gaen verder / en seggen :

Eens te trouvven, is nootvvendigheyt : tvveemael is malligheyt : drie-mael is dulligheyt.

Wat my belanght / ick houde dit voor waerachtigh :

Als van twee gepaerde schelpen
D'eene breeckt, of wel verliest :
Niemant sal u konnen helpen,
(Hoe je soeckt, of hoe je kiest,)
Aen een, die met effen randen
Iuyst op d'ander passen sou ;
D'eerste zyn de beste panden,
Niet en gaet voor d'eerste trou.

Yder wicke dit soo't hem goet dunckt ; voor my / ick en sal jegenwoordelick niet staen als op het eerste / en hoe men ghevoegelickst daer toe gheraken kan. En daer toe segh ick dit / als tot een in-leydinge :

Een dief vond' licht een open kist,
Indien hy alle dingen wist :
Een vryer kreegh wel haest een vrou,
Wist hy slechts waer hy vryen sou.

Wat raet dan om dit te weten? vraghen de vrypers. Ick antwoorde: dat hier te lande onder de jonghe dochters in't gemeen geene of weynige te vinden zyn / die niet en hellen naer een goet gheselschap; dewyle men de selve in hare vryheyt laet / sonder dwangh ofte aen-raedinghe tot klooster-leven. Wie van de selve en septer niet t'eenigher tyt / ten minsten in haer selven?

Felices nuptæ! moriar, nisi nubere dulce est.

Heureuse vrayment est la vie
De la femme, qui se marie,
Et a trouvé un bon espoux!
Ie meure, si cela n'est doux.

Omne adeò genus in terris hominumque ferarumque
Et genus æquoreum, pecudes, pictæque volucres
In furias ignemque ruunt. ———

Al het kleyn, en groote vee,
Al de vissen van de zee,
Al de vogels van het vvout,
VVenschen om te zyn getrout,
VVenschen om te zyn gepaert;
VVaerom myne jeught gespaert?

Iusqu' a la formie,
Tout veut compagnie.

Cœur sans flame,
Corps sans ame.

Al is de mier
Het minste dier,
Noch vvil het paren;
Een rijpe maeght,
Naer eysch gevraeght,
Sal die haer sparen?

Laet dan een jongelinck geene van alle in syne in-beeldinge hier van uyt-nemen. En daerom / isse jonck / Vryer / daer ghy het oogh op hebt / soo steltet vast / dat

Ionge jaren
VVillen paren.

Begintse wat aen te komen? denckt dat ghyse in haer selven hoort mompelen /

En esperant mieux
On devient vieux.

Met beter te hopen
Is de tijt verlopen.

En vry niet sonder redenen:

De demain à demain le temps s'en-va.

En attendant un mary qui soit chevalier,
Les tetins me pendent jusqu' au breuier.

Tervvijl ick vvacht een man van ridderlicken staet,
Soo voel ick dat myn jeught al vast daer henen gaet.

Als eens op soodanigen ongheleghentheyt een voortreffelicke Jonck-vrouwe klaeghelick wort gesept gesproken te hebben.

Isse teer / swack / en bleyck? denckt datse bequamer is om het pack der liefden / als om meule-steenen te dragen. Ghelooft de medecynen en natuer-meesters / die hier in klaer spreken / en zyn gewoon te seggen:

Palles couleurs, desirs mal accomplis.

Vrysters, 'tbleyck van uvve vvangen
Komt van eenigh soet verlangen.

Fille pasle
Demande le masle.

Bleycke verven
Paren of sterven.

Isse kloeck van leden? houdt seker *Dat soo een Amazone eenen Alexander vervvacht.*

Isse bloosende / en wel ghedaen?

On peut bien voir à sa couleur,
Quelle peut estre sa douleur.

Men kan wel sien aen haer gelaet,
Dat sy het minnen niet en haet.

Isse sieckelick? sy denckt misschien

Aut societas, aut mors.

S'il faut mourir un jour,
Ie veux mourir d'amour.

Wanneer het immer wesen moet,
De minne-doot is wonder soet.

Isse weeligh / en lustigh?

Malaisement peut durer le rossignol en cage.

Een wilde vogel achtet pijn
Langh in de koy te moeten zijn.

Isse swaermoedigh / en dickwils suchtende?

Vn soupir
D'un souvenir.

Maegde-suchten
Zyn maer kluchten.

Denckt datse sept / of ten minsten / peyst:

Soupir d'amour, Dieu vous convoye:
Où je ne puis aller, je vous envoye.

Soet suchje, vlieght eens by den man,
By dien ick nu niet wesen kan.

Isse hoogh-drabende en moedigh? seght haer vrpelick:

Matrimonium, ad majora tendenti, decus ac robur.

Maeght, wilje staet, of eer, of glans,
De luyster komt u van de mans.

Isse neer-slachtigh / en kleyn in haer oogen?

——— *Humilis mens apta marito est.*

Een nedrigh hert is voor een man
Soo nut, als yet dat wesen kan.

Isse qualick ghehouwen by een stief-vader / stief-moeder / of diergelijcke?

Of yemant deur, of venster sluyt,
Die qualick is die wilder uyt.

Est mihi namque domi pater, est injusta noverca.

(Stief-moeder is een hatighe naem; een jongen werpende op een tijt nae een hont / ende raeckende syn stief-moeder / riep: 'Tis niet al mis. Voorwaer een vreemt seggen!)

Isse wel by een broeder / of andere goede vrienden? ick weet daer zynder die seggē derven:

Meglio una cattiva parola del marito, ch' una buona del fratello.

Al beter van een man bekeven,
Als by een broeder wel te leven.

Ghy daerom / tot besluyt / seght vrpelick met den ouden Leer-meester van dese kunst /

——— *Omnes*

Posse capi. (*capies; tu modo tende plagas.*)

Gesellen wilt vry netten hangen,
Want alle vogels zyn te vangen.

Nu vorder tot de sake selfs.

Soeckt ghy een wijf na uwen wensch,
Gaet niet voor eerst tot eenig mensch:
God is de vinder van de trou,
Gaet eyst van hem een goede vrou;
En krijght ghy die, soo geeft hem eer,
Want 'tis een gave van den Heer.

Maer als ick van een goede Vrouwe spreke / ick en verstae geē vol-maeckte. D'Italiaen sept wel:

Ogni donna, é vacca,
A qualche tacca.

De koeyen hebben plecken,
En vrouwen hare vlecken.

Wy noch beter /

Soeckt ghy een peert of wijf, maer suyver van gebreken,
Soo mooghje vry het werck voortaen wel laten steken;
'Tis seker, lieve vrient, dat u en bed en stal
Geduerigh onbewoont en ledigh wesen sal.

Maeckt vry u rekeninge daer nae; anders gewisselick ghy sult u vergissen. D'ervarenthept leertet:

Geen soo schoonen schip, of 'theeft een pompe.

Het tweede dat hier te doen is / leert ons de Frans-man /

Il faut { *Entreprende avec prudence,*
Poursuiure avec esperance,
Supporter avec patience.

Met wijsheyt kiesen,
Geen moet verliesen,
Met vlijt vol-herden,
Soo mach 't eens werden.

Laet ons van elcx in 't bysonder wat seggen; eerst nopende 'tbeginsel. Hoewel het in't gemeen daer voor wort gehouden /

Assez demande, qui bien sert.

dat *heuselick toe-gesien, ghenoegh ghebeden is: en dat een die vvel dient, met stil-svvijgen eyst;*

Nochtans een yegelick (aen wien het ernst is) dient te spreken / en ront te gaen / als 't tijdt is; want

Il mal cresce, a chi l'asconde.

Verswegen quaet
Blijft sonder raet.

Verholen pijn
Geen medecijn.

Men bevint het dagelicx / dat

Die schamen, en mijden,
Staen veel ter zijden.

Nopende de verkiesinge / en hoe die te doen is / daer aen is vry wat veel gelegen;

Femme & melon
A peine les cognoit-on.

Wie kenter oyt nae rechten eys
Meloenen, en het vrouwe-vleys?

Wy seggen daerom by goet ghevolgh / met de Latinisten /

Noveris, quam amare velis.

Kent, en versint,
Eer datje mint.

Of met den Spaengjaert /

Ante que cases,
Mira que hazes,
Que no es neude, que deschazes.

Eer dat ghy gaet
Ten echten staet,
Let op u saken;
Want 'tis geen bant
Die metter hant
Is los te maken.

De Fransche kleer-maker seyde wel /

Mesurez trois fois, avant que tailler une fois.

Meet dry-maels, vrient, eer datje snijt:
En doet oock soo vvanneerje vrijt.

Qui se haste en cheminnant,
Se fourvoye bien souvent.

Wilt ghy wat maken,
Meet wel u laken
Eer dat je snijt;
Hy kan licht dwalen
Wt syne palen
Die haestigh rijt.

Iamais chose se fit bien en haste, fors que fugir la peste.

In haest en kan niet goets geschieden,
Ten sy dat ghy de pest wilt vlieden.

Niet metter haest als vloyen vangen,
Seydt ons spreeck-woort.

En met een rijmtjen/

Haestige spoet
Is selden goet.

Nihil tam inimicum consiliis, quam celeritas.

Wie recht op een saeck wil achten,
Die en moet niet haestigh jachten.

Geringe saken mach men licht over gaen.

Het kruyt geheeten duyvels-broot
Dat wort in weynigh uyren groot;
Maer noyt en vontmen nutte vrucht,
Die rijp wert met een snelle vlucht.

Want 't is altijt bevonden/
dat

Goede en groote dinghen willen tijt hebben.

Bysonder in soo eē gewichtige gelegentheyt/ als is de gene daer wy van spreken.

Qui en haste se marie, à loisir se repent.

Al die met haest een vrouwe trout,
'Tis vvonder soo't hem niet en rout.

Laet ons dan besluyten met een Sinne-beelt/ en seggen/

Plustost meurier,
Qu' amandrier.

D'amandel bloeyt vroegh, de moer-besy laet,
Maer let eens wien het beter gaet.

'Toude en vertroude Woort seyt/

Sat citò, si sat benè.

Aßez tost, si bien.

'Tis haest genoegh,
Ist wel genoegh.

En dit sonderlinge voor vryers vā haer eerste wambays/ die konnen sich voor al lichtelick vertasten;

Kalf-vleys, half-vleys.

Een vryer (seggen eenige) *diens baert niet langer en is als syn tanden, dat is een monster.* Der sulcker saken en verbeteren maer met wat te vertoeven.

Van vroegh ombijten en laet te trouwen, en krijght men niet licht den hooft-sweer.

(In dochters wert dit in eenighe landen anders in't werck gestelt:

La vefue avec le dueil, la fille avec le morveau.

Een weeuwe die noch rouwe draegt,
En met het snot een jonge maegt.)

Wech dan met de jachtigheyt in dit werck.
En tot besluyt/

Laet jachtige luyden op esels rijden, soo leerense wat hun noodigh is.

Maer dit dient al mede plaetse te hebben / hoewel men al schoon ghekomen is by de gene die men recht meynt. Dat groot en bedenckelick Woort en dient niet terstont uyt-ghe-slingert: men mach in soo groote saken niet vallen gelijck *een end in een bijt, een koey in de sloot, of een boer in de hoosen*; daer dient so wat voor-spels gebruyckt / als de schermers plegen / eer sy het spel aen-vanghen. *daer dient eerst soo vvat van den boot gesproken, om allencxkens aen het schip te geraken.* Maer de sake eens wel begonnen zynde / en dient om geen waen-vreese lichtelicken nae-ghelaten te worden. swaerhoofdigheyt is hier / en elders schadelick.

Vaine pæur, certaine misere.

Ydele vreese, is sekere ellende.

Laet de vogelkens sorgen, die hebben dunne beentjens, seydt de Duyts-man.

Chi a paura di passere, non semina panico.

Wie voor musschen sich ontsiet,
Die en saey' het koren niet.

'Tis wel gesien / dat yemant door vreese even het selve dat hy vreesde / sich op den hals haelde.

Le mal advient à celuy qui mal songe.

Die staegh voor onheyl is bedacht,
'Tis vreemt indien hy dat ontvlucht.

'Tis dwaesheyt voor een blauwe scheen te duchten / eer men sich opt stiet.

En la caverne des larrons, on ne parle du gibet.

Die stelen wil, moet om geen galge dencken.

Die spelen wil, moet sich een bil-slag getroosten.

Plus in metuendo est mali, quam in eo quod timetur.

En in alle manieren is in de vreese veel-tijdts meerder quaet / als in de sake selfs die ghevreest wort / schoon die al qualick komt uyt te vallen. Gaet dan voort met de goede sake / ende en stoot u aen een kleyntjen niet.

Chi guarda ad ogni penna, non fa mai letto.

Wie elcke veer wil sien en raken,
Hoe kan die oyt een bedde maken?

Oock schoon het soo geviel datmen u voor-by wees / ende de stucken in de hant gaf / noch al niet geswicht; *een goet aenbeelt en moet voor geen slagh besvvijcken.*

Il n'est hardy, qui s'effroye d'un refus.

Het is een killigh hert, en sonder goeden raet,
Dat om den eersten Neen een lieve vryster laet.

In desen gevalle dient soo wat heusche onbeschaemtheyt in't werck gestelt;

Vbi pudor nocet, stultitia est, non pudor.

Daer de schaemte schadelick is; isse niet als dwaesheyt.

Ick weet datter eenighe soo hoogh-dravende / ofte oock wel soo neer-slachtigh zyn / datse 'tgeheel werck / oock op het eerste af-seggen / daer laten. Niet alsoo. De bevindinge heeft dickwils gheleert dat sulcx een mis-slagh is. Men dient hier vaster in syn schoenen te gaen.

Qui timidè rogat, Docet negare. — Sen.

Wie beschromelicken vraegt, die leert weygeren.

En in tegendeel /

Courage fait l'ouvrage.

Met arbeyt krijgtmē vier uyt dē steen.

Jagers en vryers hebben vry wat gemeens:

De stadige jager vangt het wilt.

En voor de vryers /

Aenhouden doet verkrijgen.

Even-wel en wil ick niet raden tot een ghedurig en moepelick vervolgh/om tegens wint en stroom sottelick aen te dringen. Geensins. *Kust noyt soo een vrijster aen dē mont, datter haer 't herte af seer doet.*

'Tis beter somwylen wat achterwaerts te deysen, om een beteren sprongh te maken, als vorewaerts te poogen, en in de sloot te vallen.

Nihil magis amorem incendit, quam carendi metus.

Leniùs instando tædia tolle tui.

Donna seguita niega,
Quel che fugita priega.

Altemets wat achter-blijven,
Doet oock dickmael liefde stijven.

Amantium iræ, amoris integratio est. Ter.

Des amants les noisettes,
D'amour allumettes.

Geliefdekens kijven,
Doet liefde beklijven.

Men sietet somwijlen /

Par trop speronar la fuga è tarda.

Trop picquer fait le cheval restif.

Een peert te veel met sporen gesteken, wil dickwils niet voort. Men moet tijden en stonden kennen. Bescheydenheyt en heusheyt moet hier en elders plaetse hebben: geen onbeschoftheyt / en min dreygementen;

Tout par amour, rien par force.

En pleegt geen nortsheyt of gewelt,
Maer denct dat hier maer liefd' en gelt.

L'amour gouverne son royaume sans espée.

In't koninghrijcke van de min
En mach noch stael, noch yser in.

Wat dan? hier en dienen niet als

Sijde woordekens,
Fluweele boordekens,
Met sachte koordekens.

En / soo ghy een recht vryer zijt / de soodanige zijn wel te vinden:

Affectus verba suppeditat.

Fac tantum cupias, sponte disertus eris. Ovid.

Heeft u de minne recht gesteken,
Gewis ghy sult wel leeren spreken.

Even-wel / al dese haperinghe en moet u geen af-keer maken van de beminde;

Vrijen is lijen.

Celuy n'aima pas bien, qui pour peu hait.

Schoon datje somtijdts lijt, blijft efter wel gesint;
Want die om weynig haet, heeft nimmer veel bemint.

D'ervarentheyt leert het ons:

Dat met moeyte verkreghen is, wort met minne beseten.

En gemeenlick gebeurtet / dat

Die weynigh bestedē wilt, selden goet vleesch koopt.

Houdt dan / vryer / dit voor u stock-regel:

Ick jaegh, op hoop, ick wil volherden;
Dat niet en is, dat kan noch werden.

Omnis aër aquilæ pervius.

Des arents onvermoeyde vlucht
Die dringt oock door eē stuere lucht.

Ongesien
Kan geschien.

Maer desen al niet teghenstaende / soo u de praem soo naeu wert gheleyt / dat ghy merckt datter niet af-vallen en sal;

Ick segh dat hy met reden klaeght,
Die niet en vanght, en lange jaeght.

Wat raedt?

Mieux reculer, que mal saillir.

Beter is't te rugh gegaen,
Als een quaden sprongh gedaen.

Sietmen niet dickvvils soo schoone schepen aen-komen, alsser af-varen? Sietmen niet soo schoone bloemen ont-luycken, alsser vergaen? Wat meer? sietmē niet dat

(*Sæpe majori fortunæ locum fecit injuria.*)

Een kleyn gheluck u afgeseyt,
V dickwils tot een grooter leyt?

En in allen gevalle/

Assay guadagna, chi vano spera perde.

Soo gaet dit vast / dat ydele hope te verliesen/noch al voor gewin te rekenen is; doch hoe het zy/

Cuore forte
Rompe cattiva sorte.

Een moedigh hert
Verwint de smert.

Maer het zy dat ghy uwen eersten/ofte uwē tweeden aenslagh wilt vorderen/vryer/en latet op u eygen vernuft alleen niet aenkomen:

Magna negotia magnis adjutoribus egent.

Groote saken, hebben groote hulp van noode.

Gebruyckt daerom/tot u onderstant/ luyden die oogen in haer voor-hooft hebben/ende klaer sien / niet juyst met de uytterlicke oogen des lichaems/maer eer mette inwendige oogen des vernufts; ick meyne oude ervaren lieden / die veel-tijts / als het gesichte door de jaren swack wort / dan meer als opt in het verstant versterckt worden /

Quibus corpus annis infirmum, ingenium sapientiâ validum.

Impellat remum, qui didicit.

Die wel eer heeft leeren roeyen,
Laet die sich met varen moeyen.

Want wat u / en uws ghelijcken aengaet / Ey segh eens / wie kander seggen

Amour m'estrient, & raison me gouverne?

Qui sont ceux qui ont les beaux yeux, & ne voyent gouste? Les amoureux.

Wie zijn't die de schoonste oogen hebben, eñ sien niet een steke? zijn't niet die de liefde begogelt heeft?

Amor non ha sapiencia, & ira non ha consilio.

Daer is geen wijsheyt in de min,
En gramschap heeft geen reden in,

seyt d'Italiaen / en hy voegter noch by:

Dove regna amore,
Non si cognosce errore.

Die van de liefde zijn gesteken,
En sien noch vlecken noch gebreken.

Hollant gaet noch ronder / en seyt:

Kinderen die minnen,
Hebben geen sinnen.

De reden is tastelick /

Cœur troublé, n'est pas sage.

Als 't hert met tochten is beseten,
Ten kan noch recht, noch redē weten.

Deux yeux ne sont pas suffisans, pour prendre une femme.

'Tis

'Tis (mijns oordeels) wel geseyt / *dat twee oogen niet genoegh en zijn om een vrouwe te kiesen.* En noch beter / *dat een die verkoopen wil, maer een ooge en behoeft* (want hy weet te voren wat vleesch hy in de kupp heeft) *maer die koopen moet, behoefter wel hondert:* 't is hem al nieu wat hem voor komt; en *met schoon voor-doen, worter veel bedrogen.*

Want

Die syn huys verkoopen wil, schildert veeltijts den gevel.

Au drap meschant
Belle monstre devant.

En

Voor een slecht laken, plachtmen wel een schoonen monster te setten.

Maer ondertusschen / de gene die in dese ghelegentheyt raet plegen / hebben wel toe te sien / wie / ende hoedanige sy lieden hier toe gebruycken; mitsgaders hoe verre haer raet aen te nemen is. 'Tgaet al somtyts vreemt toe in de saken van de werelt.

'Tplagh den eenen hont leet te wesen, datter een ander in de keuckē gaet.

En dit sietmen oock wel onder na-bestaende vrienden;

Soror sorori matrimonium suo fortunatius invidet.

Stelt u hier in niet geruster,
Om den raet van uwe suster;
Want het haer oock wel berout,
Sooje wat te hooge trout.

Ab affectibus omnes qui de rebus dubijs consultant, vacuos esse decet.

Raet-gevers behoorē van sucht en driften vry te wesen.

In dese bedenckinge dient dan vorder ghelet op de ouders vande gene diemē in't oogh heeft; d'ervarentheyt leert het ons:

Het is des werelts loop, al slatet somtijts mis,

De dochter wort een wijf, als nu de moeder is.

Een eerlick man seyde lestmael tot sekeren jongelingh / die hem syn goet-duncken quam vragen over sekere vrpster / Ick en weet u niet te seggen; *Kendet ghy de koe, ghy en kocht het kalf niet.* 'Twas wel geseyt na gelegentheyt vande moeder / aen den voorseyden man innerlicken wel bekent.

Blauwe duyven, (seyden onse voor-ouders) *krijgen blauwe jongen.*

Blauwe bloemē wassen in den rogh.

Wat noch?

Bocx kinderen riecken altijt goor.

Katte-jongens willen muysen,
Ape-jongens willen luysen.

Soo de klock is, soo de klepel,
Soo de pot is, soo de lepel,
Soo de moeder, soo het kint;
Let gesellen waerje mint.

En daerom; *Van een goeden gront een wijngaert, van een goede moeder een dochter te nemen,* prijst men in Vranckrijck:

De bon terroir plantez la vigne:
De bonne mere prenez la fille.

En d'Italiaen en is hier niet vreemt van:

Quali figli chieggi,
Tal la moglie eleggi.

Gelijck als ghy u kinders wout,
Siet datje soo een vrouwe trout.

Wat hier de vrpster aengaet / die en staet de keuse hier van soo vry niet / als aen de jongelingen / naer onse maniere van doen; want wy zijn gewoon te seggen:

Ghy vaders, als het u behaeght,
Soo geeft u soon een jonge maeght;

Maer aen u dochter geeft een man,
Wanneer het u gebeuren kan.

Ondertusschen moet niet versuymt worden op den persoon selfs wel te letten:

Par mary roine, par mary malheureuse.

Ghy vryster, denckt in dit geval,
Dat, wie den man mist, mist het al.

Want

Sulcken vryer mochtje treffen,
Ghy sult uwen staet verheffen.
Sulcken vryer mochtje kiesen,
Ghy sult eer en goet verliesen.

'Tis waerlick alsoo/ want

Elle n'est pas bien née,
Qui n'est pas bien mariée.

Geen mensch en isser wel geboren,
Heeft hy een quaet partuer gekoren.

'Tis voor u/ jongelingh/ even het selve; dus letter op: want

Ea pœna est mercis malè emptæ, ut emptori semper exprobret stultitiam.

Indien ghy doet een mallen koop,
Als u verstant is op de loop;
Het is voor u een staegh verdriet,
Als ghy u slechte waren siet:
Het is voor u een staegh verwijt
Dat ghy soo dwasen kooper zijt.

En dit heeft insonderheyt plaetse inde koopmanschappen die men niet en mach weder-geven/ al wil men schoon veel daer op toe-geven. Ende in tegendeel van dien/ hier in wel gehandelt te hebben/ is van't hooghste vermeugen dat men op aerden hebben kan. 'Tis seker/

Qui a bonne femme, est bien allié.

Wie een goede vrouwe heeft, is wel vermaeghschapt.

Want

La plus belle piece de mesnage, est une bonne femme.

Het beste stuck huys-raets, is een goet wijf.

Maer tot u/ ghy vrysters/ wat naerder en klaerder: Hebt ghy veel goets/ ghy sult veel aen-stoots hebbē; oock als ghy noch jonck zijt.

De calveren loopē na die de schoenen met hoy gevult hebben.

Om de minne van het smeer
Leckt de kat den kandeleer.

Siet men't niet dagelicx?

De haes lijt vervolginge om haer leckere bouten.

En in tegendeel/

A l'autel rompu on n'allume chandelle.

Voor een autaer als hy breeckt
Niemant oyt een keers ontsteeckt.

Wy bevindent in Hollant:

Rijcke lien kinderē, en arme luy koeyē worden haest out.

De

De schoonheyt plagh hier mede wat te gelden/ als in haer hebbende eē stomme wel-sprekentheyt:

La beauté est une eloquence muette.

D' Italiaen plagh te seggen/

Chi nasce bella,
Nasce maritata.

Die schoon geboren is, komt getrout ter werelt.

Wel aen / komt u een vryer van buytē voor/ gaet dan voor al *met loode schoenen.*

Mucho sabe la mona,
Mais mas el que la toma.

Een aep is gaeu, maer gaeuvver diese vanght.

Die met vossen te doen heeft, moet op syn hoender-kot letten.

Huwelicken / die van verre komen / konnen oock by wylen goet wesen; maer eer de selve wel over-wogen zijn/ werdense by de wyse als verdacht gehouden.

L'homme de passage
N'atrappe femme, si elle est sage.

Vryers die van verre komen,
Syn u, jonge maeght, te schromen.

Aen dese dan haestelick te verslingeren / is sorgelick; de sulcke seggen dickwils datse op haer eygen lant gaen: en tis de waerheyt maer het leyt in haer schoenen. En daerom gebeurt het by wijlen/

(A la fois vaut plus la lie, que le vin.)

Hoe krommer hout, hoe beter kruck;
Hoe slimmer boef, hoe beter luck.

D'exempelen zijn kennelijck:

Quien lexos se va a casar,
O va engannado, ó vuol engannar.

Qui loing se va marier,
Ou est trompé, ou veut tromper.

Fallitur, ignotis aut fallit amator in oris;
Det tibi, si sapias, terra propinqua virum.

Als yemant soeckt te zyn getrout,
Die sich niet in syn landt en houdt,
Maer hier en elders loopt, en vliegt,
Die wort bedrogen, of bedriegt.

En daerom/

Men moet een ruyter niet langer ghedincken,
Dan als men syn hoef-yser kan hooren klincken.

Certus in hospitibus non est amor, errat ut ipsi:
Cumque nihil credas certius esse, fugit.

Vreemdelingen liefde maelt,
Iuyst gelijck haer herte dwaelt,

De Spaengjaert seyt hierom niet buytē redē/

El hyo de tu vizina quitale el moco, y casa lo a tu hya.

Au fils de ta voisine oste le morveau, & le marie avec ta fille.

Al is u buer wijfs soon besnot,
Maeckt datje met hem niet en spot;
Maer liever hem de neuse snuyt,
En houwt aen hem u dochter uyt.

'Tis by ons een oudt seggen/

'Tis best te vryen, daer men den roock kan sien.

En d'Italiaen is van 't selve gevoelen.

Moglie, e ronzino,
Pigliar del vicino.

Wilt ghy voor u een wijf, of schoone peerden halen,
Soo kiestse nimmermeer als uyt de naeste palen.

'Tis daerom goet sich soo te dragen/ dat soo wel u na-gebueren/ als de gene die van eene stadt of lant met u zijn/ wel van u ende uwe geheele gelegentheyt gevoelen; ofte om onder de selve een goet partuyr te mogen vinden/ ofte om een goede getuygenisse van deselve wech te mogen dragen/ en alsoo elders sich te versellen.

De Frans-man seydt wel:

Le pere nourit la fille, mais le voisin la marie.

De kost van de kinderen moeten d'ouders besueren,
Maer het besteden hanght aen de ghebueren.

En daerom/

Pour grasse soit la geline,
Elle a besoing de sa voisine.

'Ken weet niet een soo vetten hoen,
Of 't heeft syn buer-wijfs gunst vã doẽ.

Wat is de reden? Geen andere/ dan vermits de gebueren de gene zijn/ die yemant ofte eenen goeden ofte quaden naem konnen aenbrengen: en 't gheruchte dat u na-gaet/ is als een toet-steen van u innerlick wesen.

Een wijs man seyt wel:

Tales nos crede, qualis fama cujusque est: singuli decipi, & decipere possunt; at omnes nemo, neminem omnes fefellerunt.

Gelooft ons soodanige te zijn, alser in 't ghemeen van ons gesproken wert. En hierom seggen de wijsen/

Non oculis, sed auribus, in matrimonio ineundo, utendum esse.

Het zy voor mannen, ofte vrouwen,
Beter nae 't oir, als 't oogh te trouwen.

Wie een quaden naem krijgt (seyt 't Engels spreeckwoort) *is half gehangen.*

Ten aensien van maeghden en vrysters gaen andere natien noch verder:

Qui la fama ha perdida,
Muerto anda en la vida.

Qui a perdu sa bonne renommée, est mort au monde.

Wie eer verliest, of eerbaer root,
Die is voor al haer leven doot.

Schoonheyt is maer dreck, als d'eerbaerheyt verloren is.

Donna senza honestà, non fu mai bella.

Is oyt een vrouwe sonder eer,
Daer is in haer geen schoonheyt meer.

Soo dient dan/ vrysters/ voor u wel sorgvuldelick gelet op de behoudenisse van uwen goeden naem; en daer toe wil ick u geerne eenighe goede middelen in de hant geven. Voor eerst soo weet dit:

Eer
Is teer.

En daerom/

Ghy die recht eerbaer pooght te zyn,
Verhoet u oock voor quaden schijn.

'Tis hier seker/

Contẽptâ famâ, & virtus contemnitur omnis.

Die op geen goeden naem en acht,
Weet dat sy nae geen deugt en tracht.

Hoedt

Hoedt u voor ledigheyt / want

Donna ociosa,
Non può esser virtuosa.

Een wijf, of maeght, die niet en doet,
Het is een wonder isse goet.

Tegen de sulcke valt stracx na dencken van ontucht: En gewisselick

Celle n'est pas entierement chaste, que fait doubter de sa pudicité.

Sy en is niet geheel suyver, die twijfel
doet slaen aen hare eerbaerheyt.

'Tis wel waer dat men plagh te seggen /

Wacht u voor de daet,
Voor de leugen is wel raet.

En van gelijcken /

Al is de leugen wonder snel,
De waerheyt achterhaeltse wel.

Maer dien onvermindert / magh ick u raden /

Ghy moet u wachten voor de daet,
En niet te min oock voor den praet.

Want

Al eer een leugen is ten ent,
Soo is u goeden naem geschent.

Magh ick u dan bidden / teer geselschap /

The fairest silke / wil soonest be spoiled.

Let op u eer en houtse net,
Het witste kleet is eerst besmet,

Il ne faut qu'un mauvais pas pour casser la boteille. A tout perdre ne faut qu'un coup perilleux.

Een quaden stap, sonder meer, is ge-
noegh om een glasen-fles te breken.

Onder anderen goeden raet voor uwe ghelegentheyt / isset (mijns oordeels) dienstigh / datter weynigh in de wandelinge / of onder 't ghemeen / van u gesproken worde:

Donne & pere senza rumori,
Sono stimate gli megliori.

Vrouwen en peeren, die niet en krakē,
Die achtmen alderbest te smaken.

Gedenckt dit tot dien eynde:

La femme à la maison, & la jambe rompue.

Quade beenen, goede wijven,
Dienen wel in huys te blijven.

De daet leertet /

Fille trop en rue,
Tost perdue.

Veel op de straet,
Licht op den praet.

D' Italiaen meynt dat vrouwen en hoenders licht verdwalen / alsse veel uyt zijn:

Femine, e galline, per andar troppo se perde.

Fille trop gaillarde,
Et trop mignarde,
Devient paillarde.

Wy seggen /

Die syn peert laet drincken by alle
beesten,
Syn dochter laet gaen tot alle feesten,
Heeft binnens jaers dit ongeval,
Een sloir in huys, een guyl op stal.

Voor al in 't duyster / en ten ontijde hier en daer gesien te worden / is u eere gauisch tegen:

De

De nacht
Is verdacht.

Opere di notte, vergogna di jorno.

Wat yemant in het doncker doet,
Dat wort by lichten dagh geboet.

Ick segge voorder:

Fille fenestriere
N'est bonne mesnagere.

Vrysters die veel in vensters gapen,
En dickwils tot den middagh slapen,
En veeltijts voor den spiegel staen,
Die laten 'thuys-werck ongedaen.

Veel ontrent het manne-volck te boerten en te gabberen / en is u niet te raden:

Wie jockt,
Die lockt.

Iocus aufert reverentiam; nam modestia solvitur, dum urbanitas affectatur.

De commettre acte de risée,
La fille n'est jamais prisée.

Een quack, of quinckjen uyt te slaen,
En plagh geen vryster wel te staen.

Veel tacke-teylens en hant-gespels met jongmans is van gelijcken gansch bekommerlick.

A flouwer a bout the neck / is a forstoole for a kis.

Indienje gooyt met bloem of groen,
Dat is het voor-spel van een soen.

Indienje gooyt met groen of nat,
Dat is geleyt, komt foolt my wat.

Noch voorder:

Een vryster die aen vryers schenckt,
'Tis seker dats' haer eere krenckt:

Een vryster die van vryers neemt,
'Tis seker dats' haer eer ontvreemt.
Wilt ghy dan wel, en eerlick leven,
En past te nemen, of te geven.

Wat u cieraet aen-gaet.

Il n'y a diamant si beau, qui n'ayt besoing de fueille, pour en relever l'esclat.

De juweliers seggen ons datter geen soo schoonen diamant en is / of hy heeft wat behulps van doen om den glans te verheffen. Eenige hebben dit de vrysters toe-gepast; en ick en hebber niet tegen / als 't ghesondelick verstaen wert: maer ick oordeele dat Eerbaerheyt en Schaemte uwe hooghste schoonheyt en beste cieraet is.

Formam pudor honestat.

La chasteté est la premiere beauté.

Wat uwe kleederen belanght / uyt-wendigheyt en kostelickheyt is gheraden te mijden. 'Tis hier (mijns oordeels) een rechte Maegden sin-spreucke /

Nitidè, non delicatè.

Reyn gekleet,
En niet te breet.

De Fransman seytter dit toe /

Ne sois paon à toy parer,
Ny parroquet en ton parler,
Ny cigogne en ton manger,
Ny oye aussi en ton marcher.

En weest geen paeu in u gewaet,
Geen papegaey in uwen praet,
Geen oyevaer wanneer men eet,
Geen gans als ghy daer henen treet.

Ick besluyte dit / en segge /

Il n'y a meilleur fard, qu'en bon point.

Geen beter blancket
Als gesont en vet,
En in kleedingh net.

Wat in dese gelegentheyt de vryers aengaet/ (om weder te komē daer wy 't gelaten hebben/ te weten tot onsen buyten-vryer) moedigheyt in kleederen en spreken moet u/ vrijster/ verdacht zijn. Onse matroosen seggen wel/

(*Suspecta semper ornamenta ementibus.*)

Veel vlaggen, luttel boters.

Als u yet sulcx voor komt/en denckt niet terstont/ *Goet koop rogh! de lever is 't gelt vvaert.*

Neen sekerlick:

Al is 't appeltje root, daer sit wel een worm in.

'T zijn ledige vaten, die meest bommē.

Vieil en sa terre, & jeune en estrangere, Mentent touts deux d'une mesme maniere.

Een oudt man in syn lant, een jongen daer buyten,
Die seggen veel dinghen die niet en sluyten.

Men seyt gemeenlick/

Il est bien pauvre, qui n'a que promettre.

Het is voorwaer een arrem man,
Die niet wat schoons beloven kan.

Voeghter by/

Il ne faut passer que d'un païs à autre, pour estre gentil-homme.

Veranderinge van lant, kan een edelman maken.

En gemeenlick/

Alle vryers rijck, alle gevangens arm.

Op eygen ghetuygenisse is weynigh te letten.

Demande à l'hoste, s'il a bon vin.

Gaet vraeght de weert na synen wijn;
Gewis, hy sal de beste zyn.

Wel aen dan/

Kint, dit dienje wel te weten,
Iae te schrijven aen den balck:
Beter by den uyl geseten,
Als te vliegen met den valck.

Is hy soet van monde/ en soeckt hy uwe gunst door woorden van de kunst? siet toe/

Als de vos de passy preeckt, boeren, wacht u gansen.

Fistula dulce canit, volucrem dum decipit auceps.

De vogelaer fleuyt wonder moy,
Tot dat de vinck is in de koy.

Veel vryers en veel backers zyn ghewoon het schoonste broot op't venster te leggen.

De Spaengjaert seyt wel:

Quando os pedimos,
Duena os dezimos;
Quando os tenemos,
Como que remos.

Quand nous vous demandons,
Damoiselles appellons;
Mais quand nous vous avons,
Il est comme nous voulons.

Terwijl een vryer netten spreyt,
'Tis vreemt hoe dat de lincker vleyt;
Maer als de bruyt is in de schuyt,
Dan is het flicke-floyen uyt.

'Tis dan

Honigh in den mont, en 't scheer-mes aen den riem.

En daerom/

Belles paroles ne sont que bourdes,
Au beau par leur aureilles sourdes.

Amours ce sont œuures, & non bonnes raisons.

Insidiatur qui admodum blanditur.

Een die u na de kunste vleyt,
Hout vast dat hy u lagen leyt.

Voor beslupt/ soo denckt/ dat

Wie sich door praet in slaep laet wiegen,
Die kan men wonder haest bedriegen.

Is hy stout in't aenleggen?

A bon demandeur,
Bon refuseur.

Wie tot stout eysschen is genegen,
Set daer een vry ontseggen tegen.

A foole demandeth much / but more foole is he / that guiet it.

Een dwaes die derreft veel begeren;
Maer dwaes is hy, die't niet kan weren.

Eyndelick/

Wie met appels vrijt, wert met klock-huysen geloont.

En tot beslupt van desen handel / soo onthout my desen gront-regel/ die u/ en alle jonge-lieden hier en elders veel goets kan doen:

Als ghy wat hoort, dat ghy te voren noyt en hoordet, en wat siet, dat ghy te voren noyt en saeght; soo dient ghy te dencken, dat ghy te voren noyt en dacht.

Middeler-tijt nochtans soo meyne ick geraden te zijn / in alle dese gelegentheyt heuselick te gaen/ *en straten voor stegen te kennen.* Ghy/ wacht u voor haestigh uyt te vallen / schoon u al somtijts wat vreemts voor-komt:

Silentium sapienti, sæpe responsi loco est.

Wijse lieden weder-leggen veel met stil-swijgen.

En waerom niet?

A folle demande ne faut point de response.

Malle vragen en dienen veel niet beantwoort, jae het stil-swijgen is dickwils meer als een antwoordt.

Onthout dit / vrysters /

En vin saveur,
En drap couleur,
En fille contenance.

En weest in desen gevalle /

Gelatigh,
Matigh,
Statigh.

Want al de voorseyde woorden passen u wonder wel. Doch alsser nootsakelicken te spreken is/en datter misschien dat groot woort van af-seggen uyt moet; vermijt daer in leypigh / schamper/en spijtigh te wesen.

Les fols se mocquent bien des sages, mais jamais les sages des fols.

De gecken spotten by wijlen met de wijse, de wijse noyt met de gecken.

Of wiljet in een rijmtjen?

Een dwaes sal wel syns wijser spotten;
Maer noyt een wijs man met de sotten.

An-

Anders kander u wel ongemack van komen; want/

Despit fait dire follie.

Spijt
Gaept wijt.

Men siet het gemeenlick/

Quand l'amour change de courage,
Souvent se convertit en rage.

Als liefde keert in haet,
Dan gaetse buyten maet.

Weet voorder dat dit de ronde waerheyt is/

Les beautez desdaigneuses n'atrappent point les cœurs.

Sy en behaegt niemant, die haer selvē te veel behaegt.

En

Trotsende schoonhedē en treckē geen herten.

Dan noch soo gebeurtet/ dat

Diere schippers veel-tijts aen lant blijven.

Onder dies en denckt niet dat ick den gront-steen van 't houwelick op gelt of goet leggen wil. Geensins; 't oudt versje seyt wel/

Sy die een sot trout om syn kot,
Mist licht het kot, en houdt den sot.
En die een dant trout om haer want,
Mist licht de want, en houdt de dant.
Dies wilt ghy trouwen t'uwer vreugt,
Soeckt boven al de ware deugt.

Ondertusschen/

'Tgeschiet wel dat een kalen ram
Ontrent een ruyger oye quam.

Maer die tot sulcx trachten willen / moeten 't Italiaens woordt gedachtigh wesen:

Chi non ha denari in borsa,
Habbia mele in bocca.

Weegt uwe beurs geen pont,
Hebt honigh in den mont.

'Tis een oude regel in dese gelegentheyt/

Pauper amet cautè: timeat maledicere pauper:
Multaque divitibus non patienda ferat.

Wil yemant vryen boven staet,
Die toone staegh een soet gelaet;
En schoō men stoot hen voor dē kop,
Hy etet al voor suycker op.

Doch soo het schip aldus niet zeylen en wilt;

Veranderinghe is de schapen goet, seggen de huys-lieden.

Ten is in dusdanige saken niet altijt *lock raeckt vvel, tvvaelf eyeren, derthien kuyckens.*

Hier dient/

Of minder moets,
Of meerder goets.

En sooje een man zijt/ *en janckt niet als een hont, dien het kermis-been ontjaeght is.*

Qui ne peut avoir le veau,
Prene la peau.

Kunje niet datje wilt, wilt datje kunt.

Als de bye geen rosen en vint, moetse al somtijts op doornen sitten.

Maer ick bid u / wie ghy zijn meugt/ waer-om niet liever na uws gelijck gesien?

Firmissima inter pares amicitia.

A petit mercier,
Petit panier.

Yder hout dit voor bequaem,
Kleyne kramer, kleyne kraem.

Na mijn raet / vrienden/

Chacun se doit joüer à son pareil.

Bouwt en trout met uws gelijck,
Arm met arm, en rijck met rijck,
Net met kuys, en mors met vuyl,
Valck met valck, en uyl met uyl.

Anders/

Qui se clariores duxit affines, dominos habet.

Een aerden pot by den metalen,
En kander niet als nadeel halen;

seyt de Wijse man *Prov. 13. 2.*

Siet men 't niet dagelicx?

Wie jonckers trout om gelt of goet,
Heeft pronckers diese dienen moet.

'Tselve is waer / oock ten uwen aensiene / ghy vryer; want / 't is over al warachtigh.

Waer ongelijcke peerden trecken,
Dat kan u noyt tot voordeel strecken.

Om gelijckheyt van redenen / vryster / en dient u geen out man/ indien ghy jonck zijt;

Van oudte laet het vogeltje syn sangh.

Vecchio in amore,
Inverno in fiore.

Het jongh vleesch swelt in den pot, en daer heeft de kock eere van.

En ghedenckt by dese ghelegentheyt aen dit volgende versken / dat eerstmael van de oude Griecken is af-gekomen / ende nu Nederlants heeft leeren spreecken.

Een jonge maeght van seve jaer
Heeft dan haer tanden allegaer:
Als sy noch seven jaer besluyt,
Dan schiet de jeught haer botten uyt.
Soo 't noch eens seve jaeren lijt,
Het roosje wort dan pluckens tijt.
Doet hier noch seve jaeren toe,
Het steeltjen wort syn bloemtjen moe.
Noch eens dan seven jaer verhooght,
Haest, kinders, haest; het groentje drooght.
Ontrent het seste seven-jaer
Wat dan, als voor een wewenaer?
En komt het dan oock niet te pas,
Soo laetse blijven diese was.

Hoe het met u gestelt is / hout altijt vast/ dat

Ongelijcken aert
Dient niet gepaert.

Gerimpelt vel
En vrijt niet wel.

Quand on est jeune, on aime en fol:
Quand on est vieil, qui aime est fol.

Ionck met out
Dient niet getrout.

L'homme qui a la teste blanche,
C'est un cousteau rompu en la manche.

En eyndelick / *die maer weynigh korens in den sack heeft, en dat noch blaeu-endigh, waer toe dient hem een molen gerecht?*

Aen d'ander zijde/ sooder een jonck-man nae een oudt wijf staet met dese mope sin-spreucke/

Vieille avec deniers est mieux
Que jeune fille avec cheveux.

Beter een oudt wijf met gelt tot een weder-paer,
Als een jonghe vryster met gout-geel haer.

Ick steller de klare waerheyt tegen/ en segge/

Qui femme vieille ou laide prend,
Donne à entendre qu'il ayme l'argent.

Wie op een out wijf is gesint,
Die toont dat hy het gelt bemint.

En het oog-gemerck dat sommige van dese lieden voor hebbē/ ontvalt haer dickmaels; want

Die een oudt wijf neemt op hope
van sterven,
Om so eē jonger voor hē te verwervē,
Die wort al dickmaels eerder out,
Als hy een jonger vryster trout.

'Tis de grootste mis-slagh die men doen kan (mijns oordeels) dat men om gelts of goets wille een ongevoelick partuyr ter hant neemt. De rijckdommen/vrienden/en hebben geensins dat verneugē in sich/dat vele daer van verwachtē: hy/dien het gebruyck van een middel-matige gelegentheyt niet en vol-doet/ en sal nergens genoegh vinden. En selfs ooch / wat het verlies belangt/ de rijcke zijn veel-tijts immers soo gevoelick in dat geval/ als lieden van geringe middelen. *Groote en kleyne lichamen gequetst vverdende, gevoelen beyde met gelijcke pijne de smerte van de vvonde.* De gelijckenisse die *Bion* hier op eertijts by-bracht/heeft my al over lange wel aengheslaen: en jegenwoordelick worde ick indachtigh seker Latijns veers daer op slaende/ het welck ick goet vinde op dese gelegentheyt hier te verhalen.

Extrahe villosâ paucos è fronte capillos,
Et simul è calvo vertice tolle comam:

Horrebitque eademque dabit mox signa doloris
Frons umbrosa comis, & sine crine caput.
Si mors atra gregem, sata si violaverit Eurus,
Vel tibi Crœse potens, vel miser Jre tibi:
Non tantùm querulo gemitum dabit ore colonus,
Cui servat totas unus agellus opes;
Iste potens dominus, multis ditissimus arvis,
Hinc etiam toto pectore mœstus erit.
Quò nos sacra fames, quò nos rapit ardor habendi?
Cur toties miseros anxia vita facit?
Non servant homini vel multa talenta quietem:
Damna pari luctu dives inopsque gemunt.
Ergo mihi positis mens expergiscere curis,
Atque alio tandem gaudia quære loco.

En op dat ick niemant verlegen en soude laten/ die de tale niet en verstaet/ soo wil ick in 't Nederlants ten naesten by seggen/ 'tgene al-reede in't Latijn gedaen is.

INdiender is een kop beset met ruyge locken,
Daer yemant eenigh hayr sal uyt bestaen te plocken,
En dat oock even dan een ander kaelder hooft,
Iuyst op gelijcken voet van decxel wort berooft:
Ghy sult hier niet alleen den naeckten hooren kermen,
Vermits hy synen kop niet meer en kan verwermen;
Ghy sult oock boven dien vernemen droef geklagh,
Van hem die niet-te-min syn ooren decken mach.
Siet, als een hemels-plaegh komt opder aerden dalen,
En gaet een schaep, een kalf, een peert, een esel halen,
Of uyt een rijcken stal, of van een schamel man,
Die (mits syn kleyn beslagh) geen schade lijden kan:
Ghy sult dan niet alleen den kalis hooren klagen,
Vermits hy dit verlies onmachtigh is te dragen;
Ghy sult den rijcken selfs sien quellen synen geest
Oock om een vijse-vaes, oock om een eenigh beest.
Wat is doch van het gelt, en al ons angstigh woelen?
Dewijle rijck en arm haer schade bey gevoelen,
Dewijl, 'ken weet niet wat, oock groote lieden plaegt,
Iae dat geen kroone selfs den hooft-sweer wech en jaegt.

Wat ick u bidden mach, myn ziele, wilt ontwaken,
En gront u herte niet op aerdsche beusel-saken:
Laet God u steunsel zyn, in vreught en tegenspoet;
Daer is geen vaste troost als in het hooghste goet.

ICk schaffe dan hier mede dese en diergelijcke houwelicken af/ en meyne dattet verre de soetste t'samen-komsten zijn/ die uyt een onderlinge en soete toe-genegentheyt geschieden/ gegrondet niet op rijckdom of andere diergelijcke uyt-wendige dingen/ maer op een soete overeen-komste in oprechte deughdsaemheyt ende gelatenheyt: *Lieffelick en schoon zijn is niets; een vrouvve die den Heere vreest sal men loven*, seydt de wijse-man *Prov. 31. 30.* Maer nu weder tot de sake. Isset een weduwe met voor-kinderen die ghy om haer vette ghelegentheyt verkiest/ 't is dies maer te erger;

Vidua sua & aliena vitia in dotem adferre dicitur.

Een weduwe brengt veel haer eygen, ende oock eens anders gebrekē ten houwelick.

En 't is gewis dat in dese gelegentheyt

Kinderen
Hinderen.

De Fransman seyt wel/

Maison faite, & femme à faire.

Een huys dat is gemaeckt, een vrouwe noch te maken,
Dat houdtmen over-al voor twee bequame saken.

Da gli soupe, e gli amori,
I primi, sono i megliori.

Wie trouwen wil, of soppen eten,
Dien isset dienstigh dit te weten,
Dat d'eerste soppen zyn de beste,
En d'eerste trou gaet voor de leste.

SOet geselschap/ dit is de laetste grondt-regel dien ick u/ voor als nu/ op dese gelegentheyt/ weet te geven: dwit ende ghebruyckt het gene datter geseyt is ten goede; *Wie verstandigh is, die laet hem raden*, seyt Salomon/ *Prov. 1. 5.*

Wat my belanght/ ick die jegenwoordelick (door Godes beschickinge) mijn lief geselschap missen moet/ sal dit leste my toe-eygenen/ ende voor mijne rekeninge op-nemen/ ende daer mede besluyten.

HIer mede eyndigde *Philaretus*, ende korts daer nae began d'een en d'ander van't geselschap eenige saken op te halen van datter geseyt was, of om breeder verklaringe, ofte om yet daer tegens in te brengen; maer *Philaretus* 't selve af-leunende, seyde, dat het voor jonge lieden te langh stil geseté vvas, en dattet beter ware de leden wat te reppen, en oeffeninge te doen om de mage te scherpen tegens het avont-mael: en daer mede op-staende, en oorlof nemende aen de Koninginne, wert van de selve in den naem van al het geselschap hoogelick bedanckt, met ernstigh versoeck (al voren hem syn afscheyt te geven) dat hy, 'tgene by hem jegenwoordelick was geseyt, op't papier woude brengē, terwijl hem de memorie noch versch was; op dat so veel goede en gulde sin-spreuckē niet met het ophouden syner stemme in de lucht en souden komen te verdwijnen, en alsoo verloren blijven. Waer op alsoo by het geselschap seer gestaen wert, is by *Philaretus* eyndelick aen-genomen sulcx te doen, en daer op 'tgeselschap sich tot lijf-oeffeningen begevende, is gescheyden.

'Tgene hier volght dient in-gevoeght te vvorden, in't Tvveede Deel, op't eynde van Pag. 97.

Die in't riet sit/ maeckt pijpjens.

WAt doet de box-voet onse Pan?
Hy sit in't riet de goede man;
Daer maeckt hy pijpjens al den dagh
Soo veel als hem gelusten mach.
Hy breeckt, hy maeckt, hy treckt, hy pluckt,
Hy grijpt, hy vat, hy reckt, hy ruckt:
Hy scheyt, hy voeght, hy snijt in tvveen,
Hy setter seven nevens een.
En segh eens, lieve, vvaerom niet,
Hy vvoont te midden in het riet?
En alsmen is in overvloet,
Daer teertmen op den ruymen voet;
Daer isset; Kock schaf, haelt ons meer,
Het is tot koste van den heer.

Avantage fait dommage.

Gelt kan geen armoe lijden.

Die 't kruys heeft / segent syn selven.

Wijn voert / wijn drinckt.

Die 't langh heeft / laetet langh uyt-hangen.

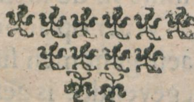
Raeckt de muys eens in het meel /
Voor gewis sy eet te veel.

Ten steeckt op geen turf of twee / alsmen in't veen is.

Wie en plagh niet toe te vatten /
Als hy komt by groote schatten?

Als 't kermis is / eten de boeren wafels voor broot / en worst voor toe-spijs.

SPIE-

SPIEGEL

VAN

DEN VOORLEDEN

EN

Iegenwoordighen Tijdt.

TVVEEDE

DEEL.

'T zijn stercke beenen die weelde dragen konnen.

De Ionge-lingh spreeckt.

AL zijn myn beenen sterck, al heb ick jonge leden,
Al kan ick dagen langh op harde vvegen treden,
Noch staе ick niet-te-min op desen tijt verstelt,
Vermits myn los ghestel nu hier dan ginder helt:
En 't is noch even-vvel geen svvaerte dat ick drage,
'Ten is geen vvichtigh pack daer van ick heden klage;
Het is (ghelijck ghy siet) een vvispel-tuerigh vvijf,
Dat sit ('ken vveet niet hoe) my scherlinx op het lijf.

Sy heeft een selsaem hooft, vol alderhande grillen,
Sy heeft een dertel hert, en dan oock ronde billen,
Sy krevelt even-staegh, en moet in roere zijn,
De rust is haer verdriet, het stille vvesen, pijn.
Ick hebbe grooter last voor desen moeten dragen,
'Ken vondt noch even-vvel geen reden om te klagen;
VVant hoe het immer ging, ick droeg het vvichtig pack,
Ick droegh het daer ick vvou, oock sonder ongemack:
Maer dit aelvveerdigh dingh gaet buyten alle reden,
Het ruckt my daer het vvil, en druckt my op de leden;
En schoon ick voor my sie, soo veel ick immer kan,
Noch svvier ick onder haer gelijck een droncken man.
Maer, Leser, nae my dunckt, ghy vvenst om eens te vveten
Hoe dat sy, dien ick draegh, in Hollandt is gheheten;
VVel hoortet met eē vvoort: *Vrou VVeeld'* is hare naem,
Tot jock, en enckel spel, en anders niet bequaem.
Sy heeft soo vreemden aert, soo bijster malle kueren,
Geen heldt, geen machtigh reus, en kander onder dueren;
VVant krijgtse maer een voet oock op een deftigh man,
'Tis hondert tegen een soo hyse voeren kan:
Of vveter eenigh mensch haer lossen aert te dvvingen,
Soo datse niet geheel en mach in 't vvilde springen;
Ten gaeter even-vvel niet al gelijck het sou,
De geck vvil niet-te-min by vvijlen uyt de mou.
VVel, Vrienden, tot besluyt: soo VVeelde komt getreden,
Of met een vollen loop naer uvvent toe gereden;
Soo grijptse met bescheyt, en houdtse dapper vast;
VVant siet! al isse licht, het is een svvare last.

Nederl. ALle dingen kan men dragen /
Wtgenomen goede dagen.

Armoede dwinght /
Weelde springht.

In voorspoet
Is toesien goet.

Als 't verckken vol is / soo stortet den troch om. Nederl.

Als de lammeren sat zijn / soo spelense of slapense.

Een wel-ghevoede rammen jeucken de hoornen.

Nederl. **Vol / maeckt dol.**

Hoogd. Wen gluck zu wohl wil / den machets zum narren.

Kein schermesser schärffer schirt /
Denn wenn ein bettler edel wird.

Es müssen starcke beine sein / die gute tage mögen tragen.

Dem gluck ist niemant starck genug.

Auff einem vollen bauch stehet ein frölich haupt.

Sallust. Secundæ res etiam sapientum animos fatigant.

Lat. Arietibus bene pastis pruriunt cornua.

— Non est durabile semper,
Esse bene. ———

Frans. *Quand le bas est plein, le haut est puant.*

Quand un fol est bien, il n'y se peut tenir.

Force argent, & belle amie,
Fait souvent perser follie.

Lat. Satietas parit ferociam.

Theogn. Τίκτει τοι κόρος ὕβριν.

Pindarus. Ὕβρις κόρου μήτηρ.

Frans. *Il n'y a point d'argent qui se despense plus prodigalement, que celuy d'une succession recente.*

Nederl. **Als niet ghekomen is tot pet /**
Soo en kent pet syn selven niet.

Claud. 1. in Eutrop. Asperius nihil est humili, cùm surgit in altum:
Cuncta ferit, dum cuncta timet: desævit in omnes,
Vt se posse putent: nec bellua tetrior ulla est
Quàm servi rabies in libera colla furentis:
Agnoscit gemitus, & poenæ parcere nescit
Quam subijt, dominique memor, quem verberat, odit.

El mal tien conorte, y el bien non-ay quien le soporte. .i. Spaens.

Le mal a du confort, & le bien personne peut supporter. Frans.

Non è fierezza à la fierezza eguale
D'un humile & vil huomo quando alto sale. .i. Ital.

Il n'est orgueil egal à la fiertê
D'un povre & vil en honneur exaltê. Frans.

Periculosa fœlicitatis intemperantia est. *Senec.*

Diu sordidus, repentè dives, mutationē fortunæ malè tegit. *Tacit.*

Fortuna nimiùm quem fovet, stultum facit. *P. Syrus.*

Quid aliud civiles furores peperit, quam nimia fœlicitas? *Flor.*

Il n'est rien si superbe, qu'un sot de basse condition eslevé à quelque dignité. Frans.

Vide multa in hanc rem apud Richt. Axiom. Histor. 33. Oecon. 95.

Vide & Arabica ad hanc rem Adagia apud Erp. cent. 1. 67.

Wat Venus voeght / dat schept de klippel.

GYs vvas een jonge vvulp, hy kon geen vveelde dragen,
En vvou voor al een vvijf, en gingh het Fijtjen vragen,
Een spits, een vinnigh dingh, een plage voor een huys,
Vry moytjens opgetoyt, maer efter niet te pluys.
Fy vviste, nae den eysch, haer saken vvel te drijven,
Fy had een rappe tongh, en konde deftigh kijven:
En 't vvas genoegh bekent, en 't vvert oock Gijs geseyt,
Maer des al-niet-te-min, hy vvou de lieve meyt.
Fy vveet de vveyger-kunst, en laet den vryer draven,
Fy vveet hem op de maet, en nae de kunst te laven;
Fy, des al-niet-te-min, die maeckt een kort besluyt,
VVant Gijs die vvas een bloet, en Fy die vvert de bruyt.
De bruyloft vvort geraemt, men noot meest al de vriendē,
Men noodter boven dat oock dieder niet en dienden;
Het voor-spel mette feest, de eerst' en tvveede nacht,
Die vvorden al ghelijck met vreughde door-gebracht;
Maer als de derde Son quam nae de trou gheresen,
Doen schoot Gijs uyt den slaep, en vvou de meester vvesen:
Daer gingh Fy tegen aen, en yder even kloeck,
Maer Gijs die bolt te kort, en Fy behout den broeck.
Dies gaet de goede man met neer-geslagen vvangen,
Hy laet syn moedigh hooft, hy laet syn ooren hangen,
Hy roept schier even-staegh: Och vvaer ick vveder vry,
Eerst vvasset, Fijtje lief, nu isset niet als, 't fy!
'Tfy dat ick oyt begon, 't fy dat ick immer troude;
Och vvaer ick die ick vvas, ick vveet vvat dat ick soude:
'Tfy van myn vvrange Fy, en van haer fellen aert,
'Tfy van den slimmen dagh daer op ick ben gepaert.
Dit roept de droeve Gijs oock dickmael gansche dagen,
Want hy vvort staegh begraeut, en somtijts oock geslagen.
Wel Gijs ghy vvaert niet vvijs; vvant siet u sot bedrijf!
Om een lit vvel te doen, soo lijdt het gansche lijf.

Apres

Frans. *Apres la feste*
On gratte la teste.

Ronsard. *Tard est le repentir de tost s'estre embarqué.*

Qui en haste se marie, à loisir se repent. Frans.

Qui se marie par amours,
A bonnes nuicts & mauvais jours.

HOu, leser, staet,
En eer ghy gaet,
Hoort noch een vvoort,
En treet dan voort;
Siet onse Griet
Die vont verdriet,
En groote pijn
In maeght te zijn,
Sy vvou en sou
Zijn yemants vrou,
Tot leet en spijt
Van die 't benijt,
Daer kome van
Al vvatter kan.
VVel, onse maeght
Die vvort ghevraeght,
Die vvort versocht,
Die is verkocht;
VVant Grietje nam
Met dat het quam.
Nu heefts' een man,
Die niet en kan,
Die niet en vveet
Als dat hy eet,
Als dat hy drinckt,
Als dat hy singht,
Als dat hy springht,
Als dat hy vinckt,
Als dat hy gaet,
Als dat hy staet,
En somtijts eens syn vrouvve slaet.
Nu vint ons Griet
Gansch svvaer verdriet
En groote pijn
In vrou te zijn:
Sy roept, Eylaes!
Ick vvas te dvvaes
Dat ick soo ras
Verslingert vvas.
Maer tot haer quaet
En is geen raet,
Als datse lijt,
En datse mijt,
En neder-sijght,
En stille svvijght;
VVant rasse trou
Is langh berou.

Wan

Wan dem Esel zu woll ist / so gehet er auffs eist tantzen.

Als den Esel te wel is / soo gaet hy op 't ÿs dansſen.

EEn Esel van de meul eens vroeger los ghelaten,
Gaet dolen in de ſtadt, en proncken achter ſtraten,
Hy voelt hem onbelaſt, hy voelt hem vvonder vvel,
Dies krijght hy grooten luſt tot alle ſelſaem ſpel;
Het beeſt dat vreughde ſocht, en niet en vvas te vreden
Met vryheyt, met ghemack, en met gheſonde leden,
Komt juyſt ontrent eē gracht daer d'eē en d'ander glijt,
En daer het vveligh volck op gladde ſchaetſen rijt;

Dit staet hem vvonder aen, daer komt hy nae gedrongen,
Daer treet hy op de baen, en doeter vreemde sprongen.
  Maer siet! tervvijl het dier onaerdigh staet en malt,
  Ghebeurtet dattet glipt, en plots ter neder valt.
Daer schreeut het lompig beest, daer is syn been gebroken,
Daer heeft 't misbruyckt geluck syn leet aẽ hem gevvrokẽ:
  In 't kort' het grilligh dier dat light daer uyt gestreckt,
  En vvort noch even-vvel van alle man begeckt.
VVat isser menigh mensch die in syn beste dagen
Heeft ick en vveet niet vvat voor dingen aengeslagen!
  En die in syn bedrijf mocht vast en seker gaen
  Is haestigh neer-gestort, alleen uyt sotte vvaen!
VVat isser menigh mensch die neder is gevallen
Om dat hy buyten schreef in vveelde dorste mallen!
  Nu dat is esels vverck; dus vrienden, zijdy vvijs,
  Blijft daer ghy seker gaet, en houdt u van het ijs.

Nederl. Hooge klimmers / en diepe swemmers slaen meest qualick.

Waer weeld' en hoogmoet voren gaen / Komt schãd' en schaed' haest achter aẽ.

Frans. *Celuy ne scauroit tomber de bien haut, qui n'a monté que bien peu.*

Lat. Facilior currentibus, quam repentibus lapsus.

Nederl. Soo wel klaeght die wel is / als die 't wee is.

Houdt het schip midde-waters.

Wacht voor den gijb.

Griecx. οἶνος οὐκ ἔχει πηδάλιον. .i.

Lat. Vinum caret clavo.

Ital. *Il vin non ha timone.*

Wo wein eingehet / da gehet witz aus. Hoogd.

Wen die sack-peiff niet vol ist / so kirt sie nit.

Veel frewde steeckt in einem weinfaß.

Voller kropff / toller kopff.

Sine Cerere & Libero friget Venus. *Terent. Eun. 4. 5.*

οἶνος Ἀφροδίτης γάλα. .i. Griecx.

Vinum lac Veneris. Lat.

Ay carin doma ynge oinamas. Turcks.

Vrsus, nisi satur, non saltat. Lat.

Itschelum doli doli, gidelum deli deli. Turcks.

Lucil.	Vertitur œnophoro fundus, sententia nobis.	Op een vollen buyck staet een vrolick hooft.	Nederl.
Nederl.	Als de wijn in gaet / soo gaet de wijsheyt uyt.	Venter mero æstuans despumat in libidinem.	Lat.
Hoogd.	Wollen wir gar auß trinken / so werden wir zu narren. Vor essen wird kein tanz.	Nemo saltat sobrius, nisi forte insanit; neque in solitudine, neque in convivio moderato.	
Frans.	*Apres la panse* *Vient la danse.*	Nec omnino in voluptatis regno virtus potest consistere.	Cic.

Ovid. 2. Art.

Luxuriant animi rebus plerumque secundis:
Nec facile est æquâ commoda mente pati.

Quant l'orgueil chevance le premier, honte & domage le suivent de pres.
Dictum Lodovici Vndecimi.

L'aise des sots les tue, & la prosperité des fols les perd. Prov. 1. 32.

Wacht voor den gijb.

De Leser ghelieve sich, in plaetse van een plaete, die hier naghelaten is, by inbeeldinghe voor te stellen een schipper die voor de vvindt zeylende, door de gijb syn schuyt omvverpt.

ICk quam met goeden vvint ghedreven op de baren,
Ick quam met hoogen moet de stroomen afgevaren,
Ick lietet al te rugh dat op het vvater dreef,
Soo dat ick op het lest alleen de voorste bleef:
Ick vvas aen alle kant getroetelt van de vvinden,
En siet! doen vvasset tijt een reefjen in te binden:
Maer of al schoon het zeyl geduerigh hooger svvol,
Ick hiel noch even-vvel, en hiel geduerigh vol.
Doch t' vvijl ick my vergaep aen soo een gunstigh vveder,
Soo geeft het zeyl een svvap, en ruckt het al ter neder;
Daer legh ick over kant. Ach! 't quaetste dat men vint.
Is sonder achter-sorgh te zeylen voor den vvint.

Daer zijnder in het landt die konnen harde vlagen,
Die konnen tegenspoet met vaste schouders dragen:
Maer, vriendē, hoort eē vvoort; ontrent eē hoog geluck
Dan hoeftmen boven al te letten op het stuck.

P. Syrus. Fortuna vitrea est, tunc cum splendet frangitur.

Frans. *La fortune est coustumiere pincer en flattant.*

Hoogd. Wann das glück am höchsten ist / so versehe dich deß falls.

Wann der höchmuth auff gehet / so gehet das glück nieder.

Nederl. In voorspoet siet toe.

Sen. Thyest. Nemo confidat nimium secundis:
Nemo desperet meliora lapsis.

Lat. In utraque sorte sis utriusque memor.

Si fortuna juvat, caveto tolli: *Periand. per Auson.*
Si fortuna tonat, caveto mergi.

Ogni cosa si supporta, eccetto il buon tempo. Ital.

Il n'est asseuré qui trop haut est monté. Frans.

Höche steiger fallen gern. Hoogd.

Gute schwimmer ertrincken gern.

'Tis goede / jae goddelicken raet / in voorspoet op tegenspoet / ende in tegenspoet op voorspoet te dencken; want soo doende zyn die beyde best ghetempert. Nederl.

Syrach 11. 26.

Au jour de prosperité les maux ne soient point mis en oubly, & aux jours des afflictions qu'il te souviene des biens.

Ioseph Hal saint. cons. 4.

Comme tous corps naturels sont mesléz, ainsi faut il que soit nostre disposition morale. Si nostre joye n'est assaisonnée avec tristesse, c'est follie, si nostre tristesse n'est temperée avec quelque meslange de joye, c'est une tristesse infarnale & desesperée. Si donc la joye vient toute seule, il la faut demander où qu'elle a laissé sa compagne, & tousjours au despit d'elle la joindre à la tristesse; à fin que tandis que l'une repugne à l'autre, toutes deux nous soient amies.

Tale è la cagnuola, quale è la signora.

Ghelijck de Juffer is/ soo is haer hondeke.

De Kamer-maeghe spreeckt:

ICk hadde lest-mael vvat ghemalt,
En 't scheen dat Iufvrou dit vernam,
En, soo het dan gemeenlick valt,
Soo vvas sy boven maten gram:
Sy viel my aen met fellen moet,
Sy graeude, dreygde, riep en keef:
Iae, door haer ongestuymigh bloet,
Soo hietse my staegh, vuyle teef.

Ick stont een vvijle slecht en keeck,
VVant ick en vvas niet sonder schult:
Doch, mits sy my soo vinnigh streeck,
Mist' ick ten lesten myn gedult;
Dies seyd' ick, Iuffer, met verlof,
Ghy hebt my vvat te veel geseyt:
Is't niet de vvijse van het hof,
Gelijck de Iuffer, soo de meyt?

Frans. *Toute terre, contrée, & province,*
Imite la nature de son prince.

Turcks. Baluck baschadan kokar. .i.

Lat. Piscis primùm à capite putet.

Ital. *Il pesce commincia à putir del capo.*

Nederl. 'Thooft sieck / al sieck.

Lat. A bove majori discit arare minor.

Hoogd. Was die alten sungen/
Das pfiffen die jungen.

Nederl. Soo de klock is / is de klepel/
Soo de pot is / is de lepel.

Ghelijck de weert / soo is de gast:
Ghelijck het peert / soo is de last.

Frans. *Souvent le fils est resemblable au pere,*
La fille suit le chemin de sa mere.

Lat. Qualis domina, talis catella.

Hoogd. Wie die fraw / also die magd:
Wie der herr / also das gesine.

Lat. Qualis hera, talis pedissequa.

Hoogd. Das wetter kennt mann beim wind /
Den vatter bei seim kind /
Und den herrn bein sim gesind.

Lat. Qualis rex, talis grex.

Ital. *Qual è il rettore, tali sono i populi.*

Quando la patrona folleggia,
La fante danneggia.

Hoogd. Faule eyer / und stinckende butter / gehören zu sammen.

Ital. *Tal carne, qual cortel.*

Qual guaina, tal coltello.

Lat. Dignum patellâ operculum.

Similes habent labra lactucas.

Hoogd. Disteln seynd des esels salat-kraütter.

Ital. *Ogni difforme trouva il suo conforme.*

Mart. 8. 37. Cum sitis similes paresque vitâ,
Vxor pessima, pessimus maritus;
Miror nō bene convenire vobis.

Iuvenal. Magna inter molles concordia.

Non se da tanto pane al cagnuole, quanto la sua coda dimanda.

Men hoeft den hont geen broot te geven soo langh hy wispel-steert.

AL quispelt Leeuvvtje met den steert,
Al troetelt Leeuvvtje synen vveert,
Al jancktet met een luyde stem,
Al looptet voor, en achter hem,
Al sit het beesje geestigh op,
Al draeyt het als een snellen top,

Al

Al biet het dickmael ſynen poot,
Ten krijght niet altijt vvitte-broot;
VVant heeftet eerſt ſyn deel gehadt,
Al iſſet niet ten vollen ſat,
Hoe vvel het ſlecht en deerlick ſiet,
Ten krijght noch al ſyn vville niet.
Al ſchijnt dit ſlecht, gelijck het leyt,
Het is noch efter vvat geſeyt;
Ghy, vveeghtet in de rechte ſchael,
Het kan u dienen menighmael,
Het kan u dienen tegen luſt,
Die noyt of ſelden is geruſt,
Het kan u dienen over al
VVaer datmen vreughde plegen ſal:
Men hoeft voorvvaer het vveeligh vleyſch
Niet ſtaegh te geven ſynen eyſch;
Dus ſchoon yet ſomtijts mach beſtaen,
Het is al beter niet gedaen:
En geeft een vrou, een vrient, een kint,
Niet alles vvat haer breyn verſint;
Ick mocht, en ick en dedet niet,
En vvas in vreughde noyt verdriet.
Schrijft deſe ſpreuck in u gemoet,
Sy is u aller vvegen goet.

Spaens. MVcho pide el loco, mas loco as el que loda.

Frans. *Le fol demande beaucoup, mais plus fol eſt celuy qui donne.*

Engels. A foole demanteth much but te more/ foole is he that givet ith.

Nederl. Men geeft het houdekien niet ſoo veel broots/als ſyn ſteert wel eyſſchẽ ſou.

Een dwaes eyſt veel/ maer dwaſer is hy die t'hem geeft.

Menea la code el can,
No por ti ſi no por el pan. Spaens.

Deteriores omnes ſumus licentiâ. *Terent. Heaut. 2. 3.*

Cui plus licet quàm par eſt, plus vult quàm licet. *P. Syrus.*

Qui non vetat peccare cum poſſit, jubet. *Sen. Troad.*

Sævis inter ſe convenit urſis.

Beeren / leeuwen / felle dieren /
Konnen haers ghelijcke vieren.

OF al ſchoon de vvreede leeuvven
In de vvoeſte boſſchen ſchreeuvven,
Of de felle tyger krijt
Dat de lucht in ſtucken ſplijt:
Of de beeren leelick tieren,
En verſchricken alle dieren;
Sy noch efter alle-gaer
Griefden noyt haer vveder-paer.

Noyt

Noyt vecht leeuvve met leeuvvinne,
Maer sy oeffent soete minne:
 Noyt en vvas de tyger fel
 Tegen syne bed-gesel.
Maer een beer, noch boven allen,
Placht te jocken, en te mallen,
 En te toonen soet gelaet
 Aen syn lieve mede-maet:
Beeren kunnen sachtjens spelen,
Kunnen vryen, kunnen telen,
 Beeren paren in het groen
 Soeter als veel menschen doen.
'Tfy! dan grimmers, kijvers, krijters,
'Tfy! onsoete vvijve-smijters,
 'Tfy! het vvijf die haren man
 Niet in liefde vieren kan.
Felle beesten sonder reden,
Noyt geleert in goede seden,
 Toonen liefd' en soeten aert
 Als sy t'samen zyn gepaert:
Ghy dan, die u rechter-handen
Eens te samen ginght verpanden,
 Hebt voor al een sachten geest,
 Of komt leertet van een beest.

Frans. *Deux bestes paisent bien en un pré.*

Ital. *Calce di stallone non fere mai male à cavalla.*

Calce di giumenta non nuore al stallone.

Hoogd. Es beisset kein wolff den andren.

Es beiße kein krawe der andern die augen auß.

Wilde bern seind bei einander gern. Hoogd.

Con un lobo no se mata otro. Spaens.

Twee quade honden bijten malkanderen niet. Nederl.

Corbeau à corbeau ne creve jamais lex yeux. Frans.

Corvi con corvi non si cavan mai gli occhi. Ital.

Hoogd. Ein krähe sitzt gern bey der andern.

Es muß ein kalter winter sein / daß ein wolff den andern frißt.

Spaens. No ay bestia fiera,
Que no se huelque con su compañera. .i.

Il n'y a beste si fiere en la campagne,
Qui ne se plaise avec sa compagne. Frans.

Geen beest en isser opt soo fel /
Dat niet en viert syn met-gesel. Nederl.

Iean Fornier de Montauban.

Tous animaux lesquels sont en la terre
Vivent en paix, & tranquille est leur faict,
Ou bien s'ils ont debat, & se font guerre,
A la femelle onc le masle n'en faict:
L'ours avec l'ours seure par les bois erre,
Pres du lion la lionne se plaist,
Avec le loup la louve est sans contrainte,
Et du taureau la vache n'a point crainte.
Quelle furie & peste tant infame
Vient à troubler les hommes vicieux?
Qu'on oit tousiours le mary & la femme
S'entrepincer de mots pernicieux?
S'esgratigner d'outrage qui diffame,
Baigner de plaincts rudement; mais bien pire,
Souvent de sang les baigne leur folle ire.

Offende il cielo, e'l santo amor discioglie,
Quel, che con empie man batte la moglie.

.i.

Celuy le ciel offence, & viole l'amitié,
Qui d'une fiere main bat sa chere moitié.

De

De gansen krijgen den kost / maer sy moetense plucken.

KOmt siet hier dese prent, en leert den sin begrijpen,
Al vvie maer zijt ghevvoon de straet alleen te slijpen:
Hoort dit, vvie niet en doet, als dat hy ledigh gaet,
Hier is een goede les daer op te letten staet.
God is een rijcke born, hy spijst de vvilde dieren,
Het zy die in het vvout, of om den oever svvieren;
Maer schoon hy yder beest syn eygen voedtsel biet,
Noch voedt hy even-vvel de leuye buycken niet.

Geen mensch of ander dier en late sich bedriegen,
Al vvatter spijse soeckt moet loopen, rennen, vliegen:
De vos die sit en geeuvvt, of leuyert in den kuyl,
Hout vvel de pooté droog, maer krijgt niet inden muyl.
Al vvatter adem heeft behoortet aen te mercken,
Dat vvat van Adam komt bevolen is te vvercken;
VVie geen beroep en heeft, en niet ter vverelt doet,
En heeft geen vasten troost vvaer op hy vvert gevoet.

Hesiod. Τῆς ἀρετῆς ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν. .i.

Virtutem voluêre Dei sudore parari.

Nederl. God spijst de vogelen/maer sy moeten der om vliegen.

Niemant en komen de gebrade duyven in den mont ghevlogen.

Armoede is leuyheyts loon.

Frans. *Dieu donne biens & bœufs, mais pas les cornes.*

Nederl. God geeft koeyen/maer niet met de hoornen.

Wie besoeten wil/moet besueren.

Hoogd. Fleiß bricht alle eyß.

Frans. *Nul bien sans peine.*

Hoogd. Wenn der zimmerman lang umbs holtz spazien geht/so fellt kein span darvon.

Frans. *A renart endormy rien ne luy chet en gorge.*

Renard qui dort la matinée, n'a pas la bouche emplumée.

A chien dormant rien ne vient en la dent.

Non si può bevere il mel senza le mosche. Ital.

La rosa senza la spina.

Die de eyeren hebben wil/moet het kakelen der hennen lijden. Nederl.

A la vulpeia dormida no le cal nada en la boca. Spaens.

Den slapenden vos en valt niet in den muyl. Nederl.

Manus movenda cum Minervâ. Lat.

Manum admoventi fortuna imploranda est.

Handt aen den ploegh/soo sal 't Godt vorderen. Nederl.

Tot Gods hulp behoeft arbeyt.

Reyt handen en voeten/
God sal 't versoeten.

Stroopt u armé: en segt/God wouts.

Den slapenden wolf loopt geen schaep in den mont.

Die 't verckē killen wil/moet hem het tieren troosten.

Een vliegende kraey vanght wat.

Qui a besoin du feu, le quiert aux doigts. Frans.

Vade

Vade ad formicam piger.

Gaet tot den mier / ghy leuyaert.

GHy leuyaert die nu leght en slaept,
En dan een vvijle sit en gaept,
Op, op, en gaet eens tot de mier,
Dat is een kleyn, maer neerstigh dier,
Dat is voorsichtigh ende vvijs,
Dat gadert t'somers syne spijs,
Op dattet door de strenge kou
Niet door gebreck vergaen en sou.
Maer ghy legt hier en koeckeloert,
Door vreemde droomen omgevoert:
Ghy siet hoe dat de snelle tijt,
Hoe dat u jonckheyt henen glijt;
En efter neemt ghy niet ter hant
Tot oeffeningh van u verstant.
Op, op, en stelt het lijf te vverck,
En set de mier tot u gemerck;
VVant die by lichten dage slaept,
En in den somer sit en gaept,
Is vveerdigh dat hy koude lijt
VVanneer de felle vvinter bijt.

Horat. 1. Satyr. 1.

Parvula (nam exemplo est) magni formica laboris
Ore trahit quodcunque potest, atque addit acervo
Quem struit, haud ignara ac non incauta futuri.
Quæ, simul inversum contristat Aquarius annum,
Non usquam prorepit: & illis utitur antè
Quæsitis, sapiens. &c.

In hoc adagio Arabes, Hebræi, & Romani concurrunt, & eodem sensu utuntur.

Combien heureux seroit le laboureur,
S'il cognoßoit de son heur la valeur!

Snijtmen syn neus af/ men schent syn aengesicht.

De man die het mes op den neus heeft spreeckt.

KOmt hier, al die my kent, en vvilt ten besten raden;
Ick heb, eylaes! een neus met puysten over-laden,
Een neus, in als ghelijck een kalikoutsen haen,
Daer hangen (soo het schijnt) veel jonge neusen aen:
Een neus, een vreemde snuyt, daer op de kinders vvijsen,
Een neus, 'ken vveet niet hoe, daer van de vrouvven ysen,
Een neus ghelijck een ey, en root ghelijck een bloet,
Die my oock even selfs by vvijlen schricken doet:

Een

Een neus; maer, 'tis genoegh. VVie kan het monster lijdē;
Ick meyn het leelick dingh noch heden af te snijden:
'Tsa 'tsa ick valler aen; en vvaerom noch gebeyt?
Het dient toch eens gedaen vvat dickmael is geseyt.
Maer, hola, myn vernuft, heeft dit oock goede reden?
Is oock u neus een lit om af te zyn gesneden?
O! soo ghy dit begint, denckt vvat een selsaem dal,
Denckt vvat een grousaem vack u aensicht vvesen sal!
Ey lieve vvilt het mes van uvve leden vvenden;
VVie in syn neuse snijt die moet syn aensicht schenden:
Gaet hier in met gedult, en geensins met gevvelt,
En heelt noch, soo ghy kondt, al vvatter is ontstelt.
En of ghy metter haest misschien de roode plecken
Niet af en vveet te doen, niet uyt en vveet te trecken,
Soo gaet al vveder aen, oock tot de derde reys,
En noch, hoe dattet gae, verschoont u eygen vleys.
Soo ghy nu, Leser, vraegt, vvat hier is uyt te trecken,
En hoe u dit verhael ten goede mochte strecken;
Soo vveet als dat het vvijst hoe dat men vieren moet
De feylen van een vrient, of van u eygen bloet:
Is oyt een man, of vvijf, uyt haren plicht ghevveken,
Een broeder sonder eer, een moeder vol ghebreken,
Een vader die misschien syn echte plicht vergeet,
Een nicht die buyten spoor in quade vvegen treet;
Ghy moet noch even-vvel de vrienden niet verlaten,
Ghy moet vvel haer ghebreck, maer niet de lieden haten,
Ghy moet haer ongemack niet halen aen den dagh,
Maer decken vvatter schort, ghelijck de liefde plagh:
Ghy moet, indien ghy kont, het quade zeer ghenesen,
En soo ghy niet en kont in als gheduldigh vvesen;
Men set geen leden af, al lijdtmen groote pijn,
Men set geen leden af, als die verkanckert zijn.

Schoon dat oock vrienden kijven/
Sy moeten vrienden blijven.

On ne prend lievre au tabourin, ny oiseau à la tartevelle.

'Tis quaet hasen met trommels vangen.

AL vvie een snellē haes met trommels meynt te vangē,
Die heeftet qualick voor, en doet verkeerde gangen;
VVant eer de jager komt ontrent het groene vvout,
Soo is het vluchtigh dier verloren in het hout:
Daer leyt het dan en duyckt; soo dat de grage vvinden
Geen vvilt-braet op en doen, geen haes en konnē vinden:
Daer komt dan onse vrient gansch moede van de jacht,
En brengt niet anders met als slechts een droeven nacht.

Sit

Sit yemant in den raedt, of vvil hy leeren krijgen,
Die moet voor alle dingh syn tonge leeren svvijgen;
VVant die van syn bedrijf met open monde spreeckt,
Die vintmen inder daet dat hy den aenslagh breeckt.
Met svvijgen, soete jeught, met svvijgen is te minnen,
Met svvijgen kan een Vorst de vaste steden vvinnen:
Een die geduerigh svvetst van dat hy vvil bestaen,
En brengt niet anders t'huys als slechts een malle vvaen.
Met klappen, soete jeught, en is niet uyt te rechten,
Noch in het soet gevry, noch in het vvreede vechten;
Maer die met heusschen mont syn dingen heelen kan,
Die mach een vryer zyn, en oock een oorloghs-man.

Æschyl. Agam. Πάλαι τὸ σιγᾶν φάρμακον βλάβης ἔχω. .i.

Silere pridē remedium damnis puto.

Ovid. 2. Art. Eximia est virtus, præstare silentia rebus:
At contra gravis est culpa, tacenda loqui.

Hoogd. Weise leut haben ihren mund t im hertzen.

Spaens. Quien paxaro ha de tomar, non ha de oxear.

Frans. *Qui veut prendre un oiseau, il ne faut pas l'effaroucher.*

Nederl. Alle vogels schouwen d'openbare netten.

Ital. *Chi dice tutto quel ch' egli sa, fà tutto quel ch' egli può, e mangia ciò ch' egli ha; non gli resta niente.*

Frans. *Pense ce que tu veux: parle ce que tu dois.*

Sag nicht alles das du weist/
Glaub nicht alles das du hörest/
Thue nicht alles das du kanst/
Wisse nicht alles das du liß. Hoogd.

Le minaccie sono arme del minacciato. Ital.

A mucha parola obra poco.

Par trop dire on est perdu. Frans.

Multorum conscij pauca loquuntur. Lat.

In ira nihil decentius quàm cùm adest silentium. *Plutarch. de cohib. ira.*

Vestigatoribus & venatoribus diurni nocturnique labores essent irriti, si non silentio prius quam venabulis & impetu, feras interciperent. *Carol. Paschal. Virt. & Vit. cap. 32.*

Il faut prendre la poule sans crier.

Die een hoen vat / maeckt dat het niet en krijt.

Een huysman (met een hoen in de hant, dat hy de kele toe-nijpt) spreeckt.

Siet, vrienden, vvat ick doe, ick heb een hoen gegrepen,
Maer 'k hebbet metter daet de kele toe-genepen,
VVt vreese dat het dier misschien de gansche locht,
En oock het naeste dorp met scheeuvven vollen mocht.
Ick vveet soo buer-man Fop het beesjen hoorde krijten,
Ick vvetet voor ghevvis, het sou hem dapper spijten,
Het sou hem pijne doen tot binnen in de ziel,
Dat ick, een slecht gesel, soo vetten keucken hiel.
'Tis seker soo een raef kon in der stilheyt eten,
Hy kreegh een vollen buyck, en niemant sou het vveten:
Maer mits hy by den roof soo luyde sit en krast,
Soo krijght hy menighmael een ongenooden gast.
Gesellen, soo het luck komt over u gesegen,
Indien ghy my gelooft, het dient te zijn gesvvegen,
Het dient met stillen mont in haesten op-gevat;
Die muyst en niet en mauvvt, dat is de beste kat.

Ital. *Coluy che è saggio, quietamente gode.*

Frans. *Chat mioleur ne fut onques bon chasseur.*

Ital. *Chi non sa tacere, Non sa godere.*

Hoogd. Wann die henn ihr gatzen ließ / so wust man nit das sie gelegt het.

Frans. *C'est un fort beau jeu, Quand on fait, & par le peu.*

Engels. Cannot you be content tho fare wel but you must crie rost meet?

Lat. Nullum est tempus, quo dicenda sunt omnia.

Hoort / swijght / en siet: Muyst / maer en mauwt niet. Nederl.

Mutten sonder krassen: Kluyven sonder bassen.

Lupus dum prædam agit, ne hiscit quidem. Lat.

Taire & faire Par mer & par terre. Frans.

Haud ulli tacuisse nocet, nocet esse locutum. *Cato.*

Callar y ojos, tomaremos la madre y los pollos. Spaens.

Se taire & ouurir les yeux, c'est pour prendre la mere & les petits. Frans.

Frans. *De chose triste, ou adversaire,*
En temps de joye on se doit taire.

Si tu veus vivre en pais,
Ne dis tout ce que sçais. Frans.

Ital. *Pensa molto, parla poco, e scrivi meno.*

Σιγᾶν ἀρήγει. *Æschyl. Eumen.*

VVil yemant nae de kunst een vogel-nestjen rooven,
Die moet in dit bedrijf het oude vvoort gelooven,
Een vvoort, een deftigh vvoort, een regel van beleyt
Die yemant t'uvver leer voor desen heeft geseyt:
Siet gaeu en neerstigh toe, gaet stil en maeckt te svvijgen,
Ghy sult gevvis het jongh, ghy sult de moeder krijgen.
Gelooftet, domme jeught, daer is geen beter vondt,
Als sneegh en vlijtigh zijn, en al met stillen mont.

Ital. *Assai sa, chi non sa, se tacer sa.*

Frans. *Qui ne sçait rien, sçait encores assez, s'il se sçait taire.*

Lat. Qui nil scit, sat scit, si tacere noverit.

Periand. per Auso. Loqui ignorabit, qui tacere nesciet.

Frans. *Celuy qui ne sçait taire, ne sçait parler.*

Lat. Sepes sapientiæ est silentium.

Die kan swijgen en hooren/
Groote rust is hem ghebooren. Nederl.

Die kan hooren en swijgen/
Groote saken kan hy krijgen.

Hoort/ siet/ swijght en verdraeght/
Soo weet niemant wat je jaeght.

Die veel kalt/
Veel ontvalt.

Gater yet naer uwen wil/
Veeght u mont/ en hout u stil.

Treckt alst nopt / visscher.

De gene die by den visscher staet, spreeckt.

WEl, maet, hoe sit ghy dus en gaept,
My dunckt voor seker dat ghy slaept;
VVant siet de vis bijt aen het aes,
En ghy sit als een rechte dvvaes,
Ghy sit ghelijck een quack en siet,
En dat u raeckt en doet ghy niet.

Ick bid, en gaept niet hier of daer,
Maer neemt in tijts u saken vvaer:

Een

Een goede kans is glibber-glat,
Sy dient met haesten opgevat,
En 't is voorvvaer geen handigh man,
Die syn geluck niet vatten kan;
VVant dien het voordeel eens ontglijt,
Die isset al syn leven quijt,
En schoon hy naemaels anders vvou,
Hy vindt niet anders als berou.
Al vvie dan niet in tijts en vist,
Is vvaert dat hy de sode mist.

Ghy daerom, vrient, let op u stuck,
En past vvel op het vluchtigh Luck
Tervvijl het voor u deure klopt,
» Treckt, visscher, treckt tervvijl het nopt.

Hoogd. DEn es allezeit zu frü duncke / der kome gewißlich zu spat.

Nederl. 'Tis kunst in tyts jae seggen.

Grypt alst tyt is.

Men moet syn tobben uyt-setten terwyl het regent.

Men moet gapen alsser pap gheboden wert.

Men moet het yser smeden dewyl het heet is.

Men moet mennen t'wyl de heul leyt.

Men moet seylen t'wyl de wint dient.

Haddekens kinderen waren noyt ryck.

'Tgeluck
Is vlugh/
Die het vat
Die het hadt/
Die het quist
Die het mist.

Het gheluck en staet niet stil voor yemants deur. Nederl.

Gaept alsmen u den lepel biet;
Want naemaels/vrient/en krygje niet.

Die tyt heeft / en tyt laet glyen /
Kan syn leven niet bedyen.

Die altyt vroegh genoegh komt/ komt veeltyts te laet.

Die verslaept syn ochtent werck / bescheten is syn dagh-werck.

Lant koopen/en goet houwelick doen / en verschynt alle dagh niet.

A ben fare non dar dimora, Ital.
Perche presto paßa l'hora.

Bisogna pigliar le venture, quando Iddio le manda.

Chi tardi arriva, male allogia.

Qui tard arrive, mal loge. Frans.

Frans. *L'occasion est chauve, & qui ne la retient,*
Tout soudain elle eschappe, & jamais ne revient.

Ital. *Se s'havesse à fare le cose due volte, ciascun sarebbe savio.*

Chi non fa quando può,
Non può fare quando vuole.

Batti il ferro, mentre ch' egli è caldo.

Chi tardi vuol, non vuol.

Infin che s'ha il vento in poppa, bisogna saper navigare.

Spaens. Quando el hierro esta encendido,
Entonces ha de ser batido.

Lo que has de hazer no digas cras,
Pon la mano y haz.

Si te dieren la vaquilla,
Acude con sa soguilla.

Frans. *Pendant que le chien chie, le loup s'en va.*

En faisant la cage l'oiseau s'en va.

Ce que dois faire ne dis point à demain.

Tel refuse, qui apres muse.

De l'eau qui est passé le molin ne moud pas.

Qui ne prend quand il peut,
Il n'aura quand il veut.

Quand le bien vient, on le doit prendre.

Quand le fer est chaut, il le faut batre. Frans.

Le temps se change en peu d'heure:
Tel rit le matin qui le soir pleure.

Collige; non omni tempore messis erit. Lat.

Virtus est, ubi occasio admonet, dispicere. *Plaut. Persa.*

Clamamus, cras, cras: & sic consumitur ætas. Lat.

Hesiod. Ἔργ. *vers.* 408.

Μήδ' ἀναβάλλεσθαι ἔς τ' αὔριον ἔς τ' ἔννηφι.

Ovid. 1. Remed. Amor.

Sed propera, nec te venturas differ in horas
Qui non est hodiè, cras minus aptus erit.

Lucan. 1.

Tolle moras; semper nocuit differre paratis.

Manil. 4.

——— Mora sæpe malorum
Dat causas. ———

Eurip. Oreste.

—Τὸ μέλλον δ' ἴσον ἀπραξίᾳ λέγω.

.i.

— Futura cũcta pro nihilo puto.

Accius Diomede.

Multa amittuntur tarditie & socordiâ.

Fronte

Fronte capillata eſt.

Siet! vvat een ſelſaem vvijf my heden is verſchenen,
Siet! hoe dit eygen vvijf is inder haeſt verdvveenen:
Dit vvijf is voren ruygh, van achter iſſe kael,
En ſiet ick benſe quijt tervvijl ick ſtae en drael.
Dit vvijf is voren ruygh, en biet daer groote ſchatten,
Maer aen het achter-lijf daer iſſe niet te vatten;
VVel leert door mijn verdriet, ey, leert, o rappe jeugt,
Leert grijpen met beſcheyt tervvijl ghy grijpen meugt.
De vvel-gelegen tijt is eene van de ſaken,
Die nae een quade greep niet vveder is te raken;
Dus vvie uyt tragen aert verſuymt een goede kans,
Die vvort in onſe tael genoemt een ſlappe gans.

DE Leſer ſal, tot beter verſtant van deſe gelegentheyt, ghelieven te gedencken dat de Oude het Geluck, ofte goede gelegentheyt, hebben afghebeelt in de ghedaente van een vrouvve, van voren veel hayrs en lange tuyten hebbende, maer van achter gheheel kael en ſonder hayr vveſende; daer mede te kennen ghevende den aert ende eygenſchap van goede gelegentheyt, die alleen van voren, ende niet van achteren te vatten is: Het vvelck op verſcheyde gevallen, en onder andere mede op de vluchtige gelegentheyt onſes levens, niet ſonder reden, kan gepaſt vverden: vvant (gelijck een godſaligh man vvel gheſeyt heeft) de tijdt (die God almachtigh uyt den afgront ſijner eeuvvigheyt heeft voort-gebracht) is het alderkoſtelickſte toe-val om het eeuvvigh leven uyt te vvercken datmen oyt vondt; vvant aen den tijdt deſes teghenvvoordigen levens hangt het eeuvvige; en als de tijt eens voor yemant door den doot is afgheſneden, ſoo en iſſer voor dien menſche geen tijdt meer. VVat een groote genade iſſet dan van den Heere onſen God, dat hy ons noch telcken brengt van't een jaer in't ander, en verlenght ons ſoo onſe daghen, ten eynde vvy ſulcx vvaernemende, des te beter het eeuvvig leven ſouden uyt-vvercken? en ſulcx te doen noemt de H. Geeſt de bequaemheyt des tijts uyt te koopen. *Col. 4. 5.*

Pro

Pro camelo sarcina.

Na den kemel maecktet pack/
Anders baertet onghemack.

AL schijnt de kemel sonder geest,
Al is het maer een lompigh beest,
Noch heeft het grof ghedierte vvat
Dat oorboir is te zijn ghevat;
VVant alsmen op syn rugge leyt
De packen voor hem toe-bereyt,
Soo toont het beest syn kloeck verstant:
VVant siet het knielt daer in het zant,

En

En blijft soo leggen op den gront,
Tot datmen seven hondert pont
Heeft op syn bultigh lijf ghetast,
VVant dat is juyst een kemels last;
Doch meer en neemtet geensins aen,
Maer gaet dan op syn beenen staen:
Dat is in syne tael ghesеyt,
My is ghenoegh op't lijf gheleyt;
Dus soo ghy vvenst myn goede reys,
Soo laedt my niet, als nae den eys.

Voorvvaer soo dit vvierd' nae ghedaen,
Het souder dickmaels beter gaen;
VVant veeltijts door te grooten last
En vvort niet op den dienst ghepast.

Ey siet! vvat heefter menigh man
Meer ampten als hy dragen kan,
Soo dat hy onder synen staet
Ghebocht, ghebult, ghebogen gaet:
En efter vvil hy grooter eer,
En roept noch al gheduerigh, Meer;
Tot hem het pack ter neder druckt,
Of met ghevvelt ter aerden ruckt.

Ghy, zijdy vvijs, beminde vrient,
Beproeft vvat u voor ladingh dient,
Beproeft u schouders, eer ghy draeght,
En vvickt, al voorens eer ghy vvaeght;
VVant meer te vvillen alsmen kan
Daer komt of schaed' of schande van.

Nederl. Dat u te swaer om heffen is/dat laet leggen.

Nae den drager maeckt den sack/
Tpack na'tpeert/ en't peert na 'tpack.

Lat. Ne gladium tollas, mulier.

Ne sutor ultra crepidam.

Vid. Hebraicum Adagium apud Drusium Decur. 1. Prov. 5. qui Leonem citat in descriptione Africæ lib. 2.

Illud ferè, inquit, observant, ut pro cameli sarcinâ, id est, pro 700. libris Italicis tres aureos adnumerent.

Horat. Art.

——— Versate diu quid ferre recusent,
Quid valeant humeri. ———

Martial. 12. Epigr. ult.

Non ignorat, onus quod sit succedere Macro.
Qui sua metitur pondera, ferre potest.

Virg. Ecl. 8.

———Non omnia possumus omnes.

Senec. de Tranq. Anim. cap. 4.

Ante omnia necesse est seipsum æstimare, quia ferè plus nobis videmur posse, quam possumus. Alius eloquentiæ fiducia prolabitur, alius infirmum corpus laborioso oppressit officio, alius patrimonio suo plus imperavit quam ferre possit. &c.

Springht niet verder als u stock langh is.

VRient die hier staet aen dese sloot,
My dunckt sy is u vvat te groot;
Al eer ghy dan u sprongh begint,
Soo maeckt dat ghy u vvel versint,
Soo maeckt dat ghy de gronden vveet,
Soo maeckt dat ghy u vvater meet:
Maer let voor al, ô goede man,
Hoe ver u polse reycken kan;
VVant veel te poogen sonder raet,
En ver te springen sonder maet,
En saken aengaen boven macht,
Dat brenghter menigh in de gracht.

Lat. NE pennas nido majores extende.

Engels. A proud heart and a beggers purse wil not agree.

Wie geen eyeren en heeft / die broe den nest. Nederl.

Si bovem non habes, asinum agas. Lat.

Frans. *Si ton revenu n'est capable de ta despence, rend ta despence capable de ton revenu.*

Hoogd. Wer nit kalck hat/ der muß mit leymen mauren.

Mit halben kosten halt mann auch hauß.

Horat. 1. Ep. 7. Metiri se quemque suo modulo ac pede verum est.

Nederl. Kerck nae derck.

Teer nae neer.

Maet houdt staet.

Spaens. Cada uno estienda la pierna como tiene la cubierta. .i.

Frans. *Chacun estende la jambe selon la couverture.*

Hoogd. Men muß sich nach der deck strecken.

P. Syrus. Vbi cœpit pauper divitem imitari, perit.

Engels. A proud heart in a begger / is not unlieke a graet fire in a smal cottage wich warmeth not the house but burneth it.

Turcks. Organunge giore khiosun. .i.

Ital. *Bisogna distendersi, quanto è lungo il lenzuolo.*

Bisogna far la spesa secondo l'entrata.

Hoogd. Richts maul nach der taschen.

Ital. *E bisogna far i bocconi à misura della bocca.*

Niemant springhe vorder als syn pols vermach. Nederl.

Elck roeye met de riemen die hy heeft.

Haelt u zeyl niet te hoogh.

Ne supra pedem calceus. Lat.

Kent staet / en hout maet. Nederl.

Laet den geck niet te veeluyt.

μὴ ὑπὲρ τὸν πόδα τὸ ὑπόδημα. Griecx.

Kleyne vogeltjens kleyne nestjens. Nederl.

Aviculæ nidulificant. Lat.

Pro opibus mœnia.

Intra pelliculâ tuam te contine.

Testudo intra tegmen suum collecta tuta est.

Hermano medios con vuestro palmo. Spaens.

Frere, mesurez vous avec vostre compan. Frans.

Tecum habita, ut noris quam sit tibi curta supellex. *Pers. Sat. 4.*

Turpe est, quod nequeas, capiti committere pondus, *Propert. 3. 8.*
Et pressum inflexo mox dare terga genu.
Omnia non pariter rerum sunt omnibus apta,
Fama nec ex æquo ducitur ulla jugo.

Vide sequentia.

Tast geen root yser aen / of spouter op.

LEst daer ick over strate gingh,
En lette vast op alle dingh,
Sagh ick aldaer een jongen staen
Die greep in haest een yser aen,
Een yser dat hy voor hem sagh,
Ghelijck het by de smisse lagh:
De smit syn vader stonter by,
En trock den jongen aen de zy,
En seyde, met een hardt vervvijt:
VVel, botte lecker, als ghy zijt,
Zijt ghy een sone van een smit?
Zijt ghy myn kint, en doeje dit?
Grijpt ghy uyt enckel onverstant,
Tast ghy nae 't yser metter hant,
Eer datje proeft en zijt ghevvis
Oft heet, oft kout, of hoe het is?
Voorvvaer dit is recht plompaerts vverck,
Ghy, neemt een beter oogh-gemerck:
VVant in een vvinckel van een smit
Daer vveet een yder mensche dit,
Dat noyt een yser dient gheraeckt
Als van te voren nat ghemaeckt,
En geeft het dan een snar ghedruys,
Soo houdt voor al u vingers t' huys.
Dit vvas nae myn begrijp een dingh
Dat vorder als de smisse gingh;
Ick hebbet daerom hier ghefet,
Dus dien het smaeckt, die draeghet met.

Nederl. In een smisse wat te raken /
By apteekers wat te smaken /
In een spokers boeck te lesen /
Kan niet als met hinder wesen.

Steeckt u in geen gat / of sieter deur.

Quâ pote quisque, in eâ conterat arte diem. Propert. 2. El. 1.

Vid. Eras. ad hoc Adag. Quã quisque norit artẽ, in hac se exerceat.

'Tis

'Tis quaet slijpen sonder water.

De Leser sal ghelieven (in plaetse van een plate, die hier nagelaten is) by inbeeldinge sich voor te stellen, een slijper met een droogen slijpsteen, klagende in voegen als hier is volgende.

HOort vrienden, die my heden siet,
Hoort toch den gront van myn verdriet,
Hoort, mach ick bidden, myn gheklagh,
Dat ick moet brengen aen den dagh:
Ick ben een jonck, en kloeck ghesel,
Ick kan myn ambacht vvonder vvel,
Ick hebbe vry geen slecht verstant,
Ick ben oock veerdigh vander hant,
Ick vveet hoe stael, al isset fijn,
Moet nae de kunst geslepen zijn:
Maer siet, o lieve mackers, siet,
Ach! vvater dat en heb ick niet,
Ach! vvater dat is krachtigh nat,
Daer baet geen slijpen sonder dat,
Daer baet geen kunst, of rappe voet,
Daer niet te hebben hinder doet.
Siet hoe het by de menschen staet,
En hoe het in de vverelt gaet!
Al isser yemant kloeck en vvijs,
VVaer krijght een schamel ruyter prijs?
VVant heeft hy maer een droogen steen,
Eylaes! soo staet hy daer alleen,
Hy staet, eylacen, slecht en siet;
VVant sonder vvater slijptmen niet.

Of schoon de byen konstigh zijn,
Gaet neemt hun eens den rosmarijn,
Gaet neemt hun bloemen ende kruyt,
Siet al haer konsten hebben uyt:

Dat nut, dat net, dat aerdigh beest
Dat mist terstont syn kloecken geest.

Met vis vvort vis gelockt, met vincken vangtmē vincken;
Een penninck in de beurs en hoortmen nimmer klincken;
Een boom vvast alderbest daer meer gheboomte staet;
Het gelt is even soo; het vvil een mede-maet.

Nederl. T'Is quaet kemmen daer geen hayr en is.

Met ydele handen ist quaet havicken locken.

Die winnen wil moet by-setten.

'Tis quaet byp makē van water alleen.

'Tis quaet koecken backen sonder eyer of vet.

Frans. *Iamais on fit bon pottage avec de l'eau seule.*

Il faut de l'argent pour commencer le jeu.

Il pesche en vain,
Qui n'amorce son haim.

Toute qualité perd son lustre où il n'y a point des moyens.

Il n'y a point de plus penible soucy, que d'estre en honneur avec povreté.

Spaens. Ny curdado mas penoso, que tener honra y pobreza.

Ronsard. *Tout honneur sans le bien laisse l'homme en arriere,*

Et le bien sans l'honneur ne profite de guere.

Ny la artificiosa enxambre puede sin flor facar fruto. .i. Spaens.

Les industrieuses abeilles ne peuvent faire fruit sans fleurs. Frans.

Een goet vyer maeckt een snellen kock. Nederl.

Il fuogo adiuta il cuogo. Ital.

Qui a choüette, prend des autres oiseaux. Frans.

Nunca buena olla con agua sola. Ital.

Αἰεὶ τοῖς μικροῖς μικρὰ διδοῦσι θεοί. *Callim.*
.i.
Largitur parvis non nisi parva Deus. Lat.

Qui a argent, il a beau faire. Frans.

La chiave d'oro apre ogni porta. Ital.

I danari fanno correr i cavalli.

Quei chi han ducati,
Signori son chiamati.

Niet

Niet te veel eyers onder eene hen.

Een Huysman spreeckt.

ICk hebbe schier een staegh ghekijf
Met onse Trijn, dat grilligh vvijf;
Die seyt my, dat sy heeft een hen
Soo goet als ick ter vverelt ken:
Een hen, die vast en seker broedt,
En vvonder vvel haer jongens voedt,
En daerom vvil ons stuere Trijn
(En 't kan of 't mach niet anders zyn)
Dat ick myn eyers allegaer
Te broen sal leggen onder haer;
Maer ick en kan het niet verstaen,
En kanter daerom tegen aen,
Ick segh (en dat op goeden gront)
Te veel is altijt ongesont:
Sal ick ons eyers allegaer,
De hope van het lange jaer,
Sal ick ons schadt, ons gansche kraem
In eenen klomp en al-te-saem
Betrouvven aen een eenigh hoen?
Neen, dat en meyn' ick niet te doen.
Kan niet een vvesel, of een kat,
Een bontsinck, of een snoode rat,
De broet-hen brengen in den noot,
De broet-hen brengen in den doot?
Kan niet een hont, of gortigh svvijn
De doot van al ons voordeel zyn?
Kan niet een ander ongeluck
Ons brengen in den hoogsten druck?
Bedaert u dan, myn lieve Trijn,
VVant dit en mach voorvvaer niet zyn;
Een eenigh nest is haest gestoort,
Een eenigh beest is haest vermoort:

En daerom dient ons goet verspreyt,
En hier en elders vvat geleyt.
Een muys die maer een hol en heeft
'Tis vvonder soose lange leeft.

Maer 'tvvijl de landts-man, en syn vvijf,
Hier over raken in ghekijf,
Vraeght yemant vvat dit is ghesεyt?
Siet, dus soo vvortet uytgeleyt.

Ghy koopman vvaeght niet allegaer
Op eenen bodem uvve vvaer:
En ghy rentier siet dat u gelt
Niet al aen eenen zy ghetelt:
En ghy die zijt in landen rijck,
Betroutse niet op eenen dijck;
Maer boven al, ghy machtigh Vorst,
Hoe seer dat ghy nae 't heerschen dorst,
En hanght niet licht, hoe dattet gaet,
Aen eenen velt-slagh uvven staet:
Des vverelts saken al-te-mael
Die svveven in een losse schael,
Om soo te vvagen t'eener tijt
Al vvat ghy hebt, en vvat ghy zijt.

Ick segge daerom tot besluyt,
Ick roepet met den landts-man uyt:
Veel kabels zijn de schippers best,
Dus niet te veel in eenen nest.

La vache ne scait que luy vaut sa queüe, jusques qu'elle l'a perdue.

De koe en weet niet waer toe haer de steert dient / voor datse dien quijt is.

WAt maeckt de koeye metten steert?
S'en is haer niet een boone vveert:
My dunckt dat die haer niet en past,
Sy dient het beest maer tot een last.

Het is vvel soo, dat yder lit
Heeft syn gebruyck en eygen vvit:
Het oor dat hoort, de tant die knaegt,
Het ooge siet, de schenckel draegt,
De voet is noodigh tot den trap;
Maer vvaer toe dese vvipper-vvap?
Dit heb ick dickmaels over-leyt,
En dickmaels over-luydt geseyt.

Doch lestmael quam ick op het lant,
Daer ick veel schoone koeyen vant,
Doch eene vvas haer steert gekort,
Die stont met vliegen over-stort;
En schoon sy dreygde mettet hooft,
Haer dreygen vvert niet eens gelooft:
Het slim gespuys sat even stijf,
En beet haer vinnigh in het lijf.
Ick sagh hier by een ander staen,
Die vvasser vry vvat beter aen,
Devvijl sy had een vvacker dingh
Dat haer van achter neder-hingh:
Daer mede sloegh sy hier en daer,
Al vvaerse vliegen vvert gevvaer;
Soo datter niet een kleyne mugh,
Haer mochte dueren op den rugh.

Dit siende, sprack ick in den geest,
Als in de plaetse van het beest:
» Siet! niemant kent syn eygen goet,
» Tot hy het eens ontberen moet.

Frans. *QVant quelque chose nous defaut,*
On scait alors ce qu'elle vaut.

Chose perdue
Chose cognue.

Apres domage
Chacun est sage.

Spaens. Si quieres saber quanto vale un ducato, buscalo prestado. .i.

Frans. *Si veux scavoir que vaut un ducat, cherche le à l'emprunter.*

Ital. Malo accepto stultus sapit:

Spaens. Ni se estima la salud, hasta el tiempo que se pierde. .i.

Frans. *La santé ne s'estime point, jusques au temps que l'on la perd.*

Spaens. Ni quien sienta la pobreza come el que rico se vio. .i.

Frans. *Personne ne ressent la povreté comme celuy qui s'est veu riche.*

Horat. 3. Od. 24.
Virtutem incolumem odimus,
Sublatam ex oculis quærimus invidi.

Propert. 3. 1.
At mihi quod vivo detraxerit invida turba,
Post obitum duplici fœnore reddet honos.

Omnia post obitum fingit majora vetustas:
Majus ab exequiis nomen in ora venit.
Vid. seqq.

Horat. 2. Epist. 1. de Hercule loquens.
Comperit invidiam supremo fine domari.

Seneca.
Carendo discimus quam cara amiserimus.

Plaut. Captiv. 1. 2.
Tũ denique homines nostra intelligimus bona,
Cùm quæ in potestate habuimus ea amisimus.

Ovid. 1. Amor. 15.
Pascitur in vivis livor: post fata quiescit.
Tunc suus ex merito quemque tuetur honos.

——— *La vertu precieuse* Ronsard.
De l'homme, quand il vit, est tousiours odieuse:
Apres qu'il est absent, chacun le pense un Dieu.
La rancoeur nuit tousiours à ceux qui sont en vie:
Sur les vertus d'un mort elle n'a plus de lieu,
Et la posterité rend l'honneur sans envie.

Vn

Un bon charton tourne en petit lieu.

Een goet voer-man kan wel keeren / al is de plaetse enge.

De Leser beelde sich hier in eenen voer-man op eenen smallen wegh, syn koets kort en kunstelicken omwendende.

AL is de bane smal, al zijn de schaersche wegen
Ghedrongen tegens een, en bijster ongelegen;
Noch weet in dit geval een handigh voer-man raet,
En maeckt dat even daer syn wagen omme-gaet.
Een ander, onbewust om nae de kunst te rijden,
Die soude voor ghewis hier schade moeten lijden,
Of stondt in dit gheval verwonnen van den noot,
Of storte met de koets te midden in den sloot.

EEn die met stillen geest sich oeffent in de seden,
En heeft syn hert ghewent te buygen nae de reden,
Die vint in syn bedrijf dat hem vernoegen mach:
Al is hy kleyn gehuyst, en sonder groot beslagh;
Hy weet des niet-te-min syn dingen uyt te voeren,
En kan noch evenwel de gansche leden roeren.
» Het is nae myn begrijp, het is een rustigh man
» Die op een engen hoeck syn wagen draeyen kan.

Frans. *Provision fait en saison,*
Fait de bien à la maison.

Lat. Frugalitas paupertas voluntaria.

Frans. *Petite cuisine fait des grandes maisons.*

Qui sçait se contenter de peu,
En ce monde gaigne le jeu.

Lucret. 5. Divitiæ grandes homini sunt vivere parcè,
Æquo animo. ———

Lat. Magnum vectigal parcimonia.

Habet etiam ubi in re tenui sese explicet magnus animus. Lat.

Claudian. 1. Rufin.

Vivitur exiguo melius: natura beatis
Omnibus esse dedit, si quis cognoverit uti.

Lucan. 4.

Discite quam parvo liceat producere vitam,
Et quantum natura petat. —
Vid. seqq. vers. 377.

Quando l'ucello è fuggito, poco rileva il serrar la gabbia.

'Tis te laet de kop ghesloten / als 't vogeltje wech is.

De af-beeldinge hier van, soude mogen wesen een vader die syn kint aenspreeckt, daer het selve een vogel-koye pooght te sluyten, daer de vogel uyt is ghevlogen, ter oorsake van het selve verlies bitterlick weenende.

De vader spreeckt. VVEl hoe, mijn vveerde soon, vvaerom aldus gekretē?
Of is de vogel vvech die daer heeft in gheseten?
Iae dat is't, naer ick merck, dat isset dat u schort,
En daerom datje klaeght, en droeve tranen stort:
Maer, kint, dat is ghedaen, de vinck is vvech gevlogen,
De vinck is in het vvout, of in de lucht ghetogen;
VVat voordeel kan het zijn dat ghy de koye sluyt?
De vogel, lieve maet, de vogel isser uyt.
VVat dient de stal bevvaert, of aen den knecht bevolen,
VVanneer het beste peert te voren is ghestolen?
VVat dient de vvater-put met aerde toegespreyt,
VVanneer het vetste kalf daer in verdroncken leyt?
Het is van ouden tijt een vvijse van de gecken,
Eerst, naer een harden slagh, het hooft te vvillen decken;
De vvijsheyt moet in tijts, en van te voren sien,
Hoe alle saken staen, en vvatter kan gheschien.
Ghy dan noch vveest ghetroost, en stilt u bitter klagen;
VVat niet te rechten is dat moetmen vvilligh dragen:
Let beter naderhant, let beter op u stuck;
» Men vvort by vvijlen kloeck alleen door ongeluck.

Ital. *SErrar la stalla, quando si son presi i buoi.*

Frans. *Tard on ferme l'estable, quand le cheval est perdu.*

Griecx. Μετὰ τὸν πόλεμον ἡ συμμαχία.

Machinas post bellum adferre. Lat.

Δειλὴ δ' ἐνὶ πυθμένι φειδώ. *Hesiod.*

Sera in fundo parsimonia. Lat.

Athlan ock dunmes. .i. Turcks.

Ital. *La frezza tirata non torna.*

Nederl. Schrappen en gelt niet / als de pot upt is.

Hoogd. Man jagt die katz zu spat vom speck / wenn er gefressen ist.

Ital. *Se s'havesse à fare le cose due volte, ciascun sarebbe savio.*

Frans. *Tard crie l'oiseau quand il est pris.*

Nederl. 'Tis te laet / sey de exter / en had den bout in 't lijf.

Hoogd. Nach rew ist weiber rew.

Lat. Serò seram ponis stabulis post furta latronis.

Ital. *Dopò il fatto, non vale pentimento.*

Lat. Eventus stultorum magister.

Ovid. ——— Careat successibus opto
Quisquis ab eventu facta probanda putat.

Spaens. Al concio ydo
El consejo venido.

Frans. *Le connil eschappé, le conseil venu.*

Nach der that
Verstehet auch der narr den rath. Hoogd.

Da der regen furüber ist / nimbstu den regen-mantel umb.

Dopò che è rubbato il cavallo, tu serri la stalla. Ital.

Nil juvat amisso claudere septa bove. Lat.

Apres le faict sage Breton. Frans.

Es hilfft nit das man den stal schleußt / so das viehe herauß ist. Hoogd.

'Tis te laet den put ghevult / alst kalf verdroncken is. Nederl.

Despues de descalabrado untar el casco. Spaens.

Apres la teste brisé oindre le casque. Frans.

Sero sapiunt Phryges. Lat.

Vide Eras. ad hoc adagium.

Evigilavit canis postquam rapina facta est.

Erpen. Cent. 2. 2.

VVAnneer de pijl is in de lucht,
De snelle vogel op de vlucht,
De steen gheslingert uytter hant,
De stemme buyten uvven tant;
Soo is de slagh alree ghegaen,
En daer en is geen houvven aen.

Dus eer de pijl is in de lucht,
De snelle vogel op de vlucht,
De steen gheslingert uytter hant,
De vvoorden buyten uvven tant,
Soo vveeght ten naeusten, deftigh man,
VVat datter af ghebeuren kan;
VVant als het onheyl is gheschiet,
Soo gelt ontijdigh klagen niet.

Nederl. **EEn ghewoꝛpen steen/ een geschoten pijl / en een ghespꝛoken woozt/ zijn niet te herroepen.**

Hoogd. Wann das wordt heraus ist / so ist es eines andern.

Horat. Art. —Nescit vox missa reverti.

Idem 1. Epist. 18. Et semel emissum volat irrevocabile verbum.

Ronsard. *Tout ainsi que le vent sans retourner s'en-vole,*
Sans espoir de retour s'echappe la parole.

Ital. *Parola detta, e sasso tratto, non può tornare à dietro.*

De scripto hoc magis.

Littera scripta manet. Lat.

Parli poco, ma scribi meno. Ital.

Geredt ist geredt / man kans mit keinem schwam mehr abwisschen. Hoogd.

Hebt ghy met spꝛeken u vergist /
'Twoozt met geen sponsy uytgewist. Nederl.

Trop parler nuist,
Trop gratter cuist. Frans.

Silence est bon retrenchement
C'ontre chacun evenement.

Ne revele, si tu es sage,
Ton secret sans certain usage.

Syrach 21. 27.

De Wijse wegen hare woozden met een gout-gewichte.

Als morsighe lieden kuys worden / soo schuerense de panne van achteren.

BEsiet eens dese tvvee, die in voorleden jaren
Gansch vuyl in haer bedrijf, en rechte slonsen vvaren,
Die zijn nu vvonder net, en uytter-maten kuys,
Sy boenen even selfs de gronden van het huys:
De pannen aen den heert, die niemant van de bueren
Oyt anders is ghevvoon als binnen in te schueren,
Die kuyst dit aerdigh volck oock aen den uytter-kant,
Al hanght die meesten tijt te midden in den brant.

Dus

Dus gatet in't gemeen, vvanneer onvvijse lieden
Met al te dommen ernst haer oude rancken vlieden!
VVant mits sy bijster hardt, en sonder reden gaen,
Soo komt de tegen-feyl niet selden op de baen.
VVort niet een quiste-goet, vvanneer hy vvil bedaren,
VVel dickvvils al te seer genegen om te sparen?
Spilt niet eē gierigh mensch (als hy na miltheyt tracht)
VVel dickmaels sonder maet, en boven syne macht?
'Tis beyde sonder gront, en tegen goede zeden,
'Tis beyde sonder slot, en buyten alle reden.
» VVel, vrienden, vveest beset, en houdt de rechte maet;
» Ten is geen vvare deught die uyt den regel gaet.

Ital. *IL mele si vol gustare con le punte della dita.*

Ogni cosa vuol mesura.

Spaens. Por medio, y no caereys. .i.

Frans. *Allez par le milieu, & vous ne tomberez.*

Ovid. 2. Met. ——— Medio tutissimus ibis.

Frans. *Il n'y a banquet que de chiches.*

Hoogd. Zu wenig und zu viel
Verderbet alle spiel.

Zu viel ist ungesund:
Al zu scharff macht schärtig.

Ital. *Il molto e'l poco*
Rompe lo givoco.

Spaens. Ni tan hermosa que mate,
Ni tan fea que espante. .i.

Frans. *Ni tant belle, qu'elle tue:*
Ni tant laide, qu'elle espouvente.

Noch y! noch fy. Nederl.

Ogno bel givoco uvol durar poco. Ital.

Tien la strada di mezzo.

Perge viâ mediâ: medium tenuêre beati. Lat.

Qui commence à estre liberal, devient prodigue. Frans.

Baullu curium etion vetra mensaran carnadu. Türcks.

Jck mach wel boonen / maer niet met backen vol. Nederl.

Men moet met handen / en niet met manden saepen.

Est modus in rebus, sunt certi denique fines, *Horat.*
Quos ultra citraque nequit consistere rectum.

Dum vitant stulti vitia, in contraria currunt. *Idem.*

Maet houdt staet. Nederl.

Guardati d'aceto de vin dolce.

**Wacht je voor azijn
Van ſoeten wijn.**

VVAnneer daer yemant maeckt azijn,
En neemter toe den ſoetſten vvijn,
Die krijghter van het ſuerſte vocht
Dat oyt op tonge bijten mocht;
VVant als het ſoet ſyn aert verlaet,
Niet dat ſyn ſuer te boven gaet.
Onthout dit vvoort, gheminde vrient,
Vermits het alle vrienden dient.
Als vrienden uyt een mis-verſtant
Eens vvorden teghen een ghekant:
Als broeders, om, men vveet niet vvat,
Door vvrevel vvorden op-ghevat:
Of als de vader en het kint
Sich tegen een ontſteken vint:
Of dat tvvee lieven metter tijt
Vervallen tot een vvrangen ſpijt;
Soo vintmen dat haer fellen haet
Ganſch boven alle peylen gaet:
VVant als ſich vrientſchap omme-vvent,
Soo iſſer onluſt ſonder end:
Ghy daerom al die vrienden zijt,
En geeft de gramſchap geenen tijt;
Maer iſſer yet dat qualick ſtaet,
Soo heeltet vveder metter daet:
En of ghy ſchoon een reysjen kijft,
Soo maeckt noch dat je vrienden blijft.

Hoogd. **Wie der wein je beſſer iſt / je ſchäf-ſer eßig dräuß wird.**

Je neher bluttfreundſchaft / je bitterer feindtſchaft.

**Van de ſoetſte wijn
De felſte azijn.** Nederl.

**Broeders ghekijf
Komt om ziel en lijf.**

Simultates inter parentes & liberos, amicos & consanguineos, sunt gravissimæ. *Camerar. in Oper. Succes. Cent.* 1.29. *pag.* 454. *Richter. Axiom. Oecon.* 105.218. *Bald. in l. cum oportet. C. de bon. quæ liber.*

Mai non divento fiume grande, che non n'entrasse aqua turbida.

Noyt wort de reviere groot / of daer gaet al vry veel troubel-waters in.

NOyt beeck en is in haest ghegroeyt,
Soo datse krachtigh henen vloeyt;
Of dat haer stroom de landen deylt,
En dat op haer een kage seylt,
Of vvis sy heeft van onklaer nat
Al vry vvat veel in haer ghevat.
Als yemant vvort in haesten rijck,
Oock verre boven syns ghelijck,
En datmen niet ter deegh en siet
VVaer uyt syn aenvvas is geschiet,
Dat hieltmen eertijts voor een dingh
Dat niet, ghelijck het sou, en gingh;
Men hieldt, dat snel en haestigh goet
Al vry vvat onklaer vvesen moet:
En schoon het slaet by vvijlen mis,
Men vintet daer het seker is.
VVat dient hier langer op ghestaen?
Hy, dien het raeckt, die trecket aen.

Serpens, nisi serpentem deglutiat, non fit draco.

Wie hem snelt rijck te worden / en sal niet ontschuldigh blijven. Syr. 28. 20.

Het Nederlants spreeck-vvoort seght daerom vvel;

Lanckſamen rijckdom is saligh.

Fortu-

Fortunam, velut tunicam, magis concinnam
proba, quam longam.

Een flodder-kleet dat niet en past
En is niet anders als een last.

De man die het vvijde flodder-kleedt aen heeft, spreeckt.

DIt kleet is al te langh, en al te ruym gesneden,
'Thangt my ('kẽ vveet niet vvat) en floddert aẽ de ledẽ,
Het is een lastigh pack, schoon dat ick maer en stae:
En 't doet my staegh belet al vvaer ick henen gae:
Ick ben gelijck verdoolt in dese groote vouvven,
Ick ben geheel verstelt met dese ruyme mouvven,

Myn hoet deckt my het oogh, devvijl hy neder glijt,
En dat ghebeurt alleen vermits hy is te vvijt:
De koussen, die ghy siet, zyn lasten aen de beenen,
En in dees groote schoen daer vallen kleyne steenen,
En ick en vveet niet vvat; dus ben ick gansch verstelt,
En blijve dickmael staen te midden op het velt.
Ick ben een reysend' man, en hebbe veel te dvvalen,
Nu op een hoogen bergh, en dan in laghe dalen,
Nu op een driftigh zant, dan op een gladde baen,
My dient geen flodder-kleedt om vvel te mogen gaen.
Voorvvaer een minder rock die sou my beter passen,
Die staet my aen het lijf, als uyt het lijf ghevvassen.
Ick prijse boven al een knap, een matigh kleet;
Al vvat daer boven gaet, en is maer enckel leet.
VVat mogen even-staegh, vvat mogen alle menschen
Gelt, have, renten, landt, als sonder eynde vvenschen?
Men segge vvat men vvil, die synen noodruft heeft
Die ist die alderbest, en onbekommert leeft.
Een rock niet al te ruym, niet aen het lijf ghespannen,
Dat is het beste kleedt voor vrouvven ende mannen;
VVant al vvat na den eysch niet aen de leden past,
En is maer ongemack, en niet als enckel last.

Frans. *Les trop longues robbes empeschent le corps: & les richesses mondaines l'ame.*

Lat. Viri beati vita castigata sit,
Vt nõ egena, sic egenæ proxima.

Miseros reputa qui nimiâ felicitate torpescunt.

Ronsard 2. Od 4. *De peu de rente on vit honestement:*
Le vray thresor est le contentement;
Non les grãds biens, lourde & fascheuse somme,

Biens, non pas biens, mais le malheur de l'homme.

Exiguum natura desiderat. Lat.

Assai è ricco, à chi non manca. Ital.

La quinta rueda al carro no haze si no embaraçar. .i. Spaens.

La cinquiesme roüe au chariot ne fait qu'empescher. Frans.

Qui a pour viure, est riche assez.

Peu

Frans. *Peu de bien, peu de soucy.*

Hoogd. Die armut ist ein ehrligh ding / wer mit umb kan gehn.

Ital. *Le specierie migliori*
Si tengon ne' sacchi minori.

Frans. *A petite fontaine on boit à son aise.*

Peu & paix est don de Dieu.

Petite brebiette
Semble tousiours jeunette.

Au petite bois prend on bien grand lievre.

Lat. Non in pauperie vitium est, sed in paupere.

Hoogd In grossẽ wassern fengt man grosse fische / in kleinen waßern gute fische.

Terent. Andr.

——— Nam id arbitror
Apprimè in vita esse utile, ut ne quid nimis.

Plaut. Pœnul. 1. 2.

Modus omnibus in rebus optimum est habitu.
Nimia omnia nimium exhibent negotium hominibus ex se.

Idem Aulul. 2. 1.

Ego virtute Deûm, & majorum nostorum, dives sum satis:
Istas magnas factiones, animos, dotes dapsiles,
Clamores, imperia, eburata vehicula, pallas, purpuram,
Nihil moror; quæ in servitutem sumptibus redigunt viros.

Socratis dictum.

Vt vestes nimis longæ corpora impediunt ambulantium, ita immensæ opes animum.

Apuleius Apolog.

Fortunam velut tunicam, magis concinnam proba, quam longam.

Seneca Thyeste.

Mens regnum bona possidet,
Nil ullis opus est equis. *Etc.*
Rex est qui metuit nihil:
Rex est, quique cupit nihil.
Hoc regnum sibi quisque dat.

Idem Oedipo, Act. 4.

Quidquid excessit modum
Pendet instabili loco.

Ronsard. Eleg. 13.

Le vray contentement ne gist en l'abondance;
Il gist à la mesure, & à la sufficance.
Le but de la richesse est d'en sçavoir user.

Et 2. Hymn. 7.

Bien voluntiers sottise est le propre heritage
De celvy, qui sans peine est riche dés jeune âge.

Die katz had die fisch lieb / aber sie wil nit im wasser.

De kat wou wel vis eten / maer geen poot nat maken.

De Leser beelde sich in, een kat, ontrent een tobbe met water sittende, daer vis in leght, de kat daer op loerende, en haren poot uytsteken-de, maer niet in't water dervende tasten.

KOmt siet doch hier een reys ons katte sitten proncken!
Komt let op haer gebaer, hoe datse weet te loncken!
Sy siet den verschen vis, sy siet het open vat;
Maer, des al-niet-te-min, sy vreest het killigh nat:
Sy vreest, gewis sy vreest haer pooten nat te maken,
En daerom wil het dier het water niet genaken:
Sy dreygt wel met dẽ klaeu, maer tast niet in den gront,
En dus en krijghtse niet als honger in den mont.
Men vint, meest over-al, een deel verkleunde menschen,
Die in haer stil gepeys wel groote dingen wenschen;
Maer dat en is maer wint: want die hem moeyt' ontsiet
Sit wel met angst en wacht, maer vordert anders niet.
» WVie rosen plucken wil, en mach geen prickels mijden:
» WVie honigh-raet begeert, die moet de byen lijden.
» Voor hem die vruchtẽ soect, is't wenschẽ niet genoeg,
» De hant moet uyt de mou, de hant moet aen dẽ ploeg.

Nederl. EEn luye kat
Eet nimmer sat /
Mits sy het nat
Te bijster mijt.
Ghy / soeckje wat /
Onthout wy dat
Men krijght geen schat
Ten zy met lijt.

Met arbeyt krijghtmen vyer uyt den steen.

Plaut. Curc. 1. 1. Qui è nuce nucleum esse vult, frangit nucem.

Ital. *Non si può havere il mele senza le mosche.*

Non si può haver la rosa senza la spina. Ital.

Non quisquã fruitur veris honoribus, Claud. Nupt. Hon.
Hybleos latebris nec spoliat favos,
Si fronti caveat, si timeat rubos.
Armat spina rosas, mella tegunt apes,

Chi s'ajuta, Ital.
Iddio l'ajuta.

Helfft euch selbst / so helfft euch God. Hooge

Griecx. Σῦκα φίλ' ὀρνίθεσσι, φυτεύειν δ' οὐκ ἐθέλουσι. .i.

Lat. Ficus sunt avibus gratæ, at plantare recusant.

Nederl. De spreeuwen willen wel kersen eten/ maer geen boomen planten.

Ital. *Chi fugge la mola, si allontana dalla farina.*

Griecx. —— ὁ γὰρ φεύγων μύλον ἄλφιτα φεύγει. .i.

Qui fugit molam, farinam fugit. Lat.

La mere des sciences est labeur. Frans.

Wer eyer wil haben/ der mot der hennen kakelen lijden. Hoogd.

On ne prend pas des truytes à brajes seches. Frans.

Gatto guantato non prése mai sorzi. Ital.

Een vuyle bruyt heeft veel parerens aen.

ALs yemant tot u komt met opgepronckte reden,
Als yemant moedigh is, en buyght de gansche leden,
Als yemant met beleyt syn onschult heeft gedaen;
Seght dan, Een vuyle bruyt heeft veel parerens aen.

Æschyl. Ἁπλᾶ γάρ ἐστι τῆς ἀληθείας ἔπη. .i.

Lat. Simplicia verba veritas simplex amat.

Hoogd. Die warheit darft nit viel reuck.

Nederl. Gemaelde bloemen riecken niet.

Lat. Falsa fucis, turpia phaleris indigent.

Veritas per se placet.

Honesta per se decent.

Ital. *Al buon vin non bisogna frasca.*

Lat. Vino vendibili non opus est suspensa hedera.

Nederl. Op een verbrande vlaye dient suycker gestropt.

Spaens. A casas vieias, puertas nuevas. .i.

Frans. *A vieille maison porte neuve.*

A vieux cheval bride rouge.

A burra vieja cincha amarilla. Spaens.

A vieille asnesse sangle jaune. Frans.

A buey vieio cencerro nuevo. .i. Spaens.

A vieil bœuf sonnette neuve. Frans.

Marius apud Sallustium.

Non sunt composita verba mea, parvi id facio. Ipsa se virtus satis ostendit: illis artificio opus est, ut turpia facta oratione tegant.

Idem.

Munditiæ mulieribus, viris labor convenit.

Bion Bucolicis.

Μορφὰ θηλυτέρῃσι πέλει καλόν, ἀνέρι δ' ἀλκά. .i.

Forma bonum muliebre, vigor roburque virile.

Vide & Erpen. Cent. 1. Adag. 5.

Ein klein henn leget alle tag / da ein strauß im jahr nur eins.

Een hinne lept alle-daegh / een strups maer eens in't jaer.

De huys-man die de korf met hoen-der-eyers inden arm heeft, ſpreeckt.

HOort doch vvat ons gebeurt; de ſchijn heeft my gelogē,
En hope van gevvin die heeft myn vvijf bedrogen:
Een koop-man liet my ſien een ey van deſen ſtruys,
Dies kocht ick ſtracx het dier, en bracht het in myn huys,
Ick dacht, nae dien het beeſt is dus gevvoon te leggen,
Soo ſtaet ons deſe koop voor al niet af te ſeggen:
VVant ſiet! een hinnen-ey is maer gelijck een bal,
En 'tblijckt hier dat de ſtruys vvel anders leggen ſal;

Syn

Syn ey is als een bol, dat acht ick groote saken,
Men kan van een alleen een gansche struyve maken:
  Een boer, een raeuvve gast, al komt hy van de ploegh,
  Geeft hem maer soo een ey, gevvis hy heeft genoegh.
Dit steld' ick voor gevvis: maer siet in korte dagen
Doen vandt ick metter daet hoe dat ick vvas geslagen;
  Het beest at vvonder veel, en bleef noch even graegh,
  Dies seyd' ick menigmael, siet vvat eē struysche maegh!
Van eyers geen gevvagh; en schoon ick maeckte nesten
Van hoy, en enckel dons, 'ken vondter niet ten besten:
  Doch naer een langen tijt, juyst eens ontrent de Mey,
  Doen socht ick in het nest, en vondt een eenigh ey;
Dies vvas ick vvonder bly, maer al op losse gronden,
VVant noyt, nae desen tijt, en isser meer gevonden:
  Ons hinnen, onder dies, die leyden even-staegh
  Dat gaf my goet gevvin, en dat meest alle daegh;
Dies keef ick op den struys, en gingh den slocker seggen,
Van hier du groote vraet, die niet en vveet te leggen,
  V schijn is maer bedrogh, gelijck het heden blijckt;
  „ VVant groote vvinst verleyt, en stage vvinst verrijckt.

Engels. Light gaynes make heavye purses.

Nederl. Licht gewin maeckt swaere beursen.

Hoogd. Wer keinen pfenning achtet / der wirdt auch nimmer eines gulden herre.

Nederl. Die geen penningh en acht / en wort geen guldens heer.

Frans. *Qui veut faire une porte d'or, y mette tous les jours un clou.*

Spaens. Abaxanse los adarves,
Y alçanse los muladares.

Frans. *Les murs s'abbaissent, & les fumiers se haussent.*

A passo à passo si va lontano. Ital.

Met enckele veertjens pluckt men den vinck kael. Nederl.

Allencxse slagen valt de boom.

Met veel slaghen wort den stock-visch murw.

A pluma à pluma si pelo l'ocha. Ital.

A gotta à gotta il mar si secherebbe.

Von kleinen fischlin werden die hecht groß. Hoogd.

Majora perdes, parva ni servaveris. Lat.

Frans. *Peu à peu file la vielle sa quenouille.*

Qui 's acquite, 's enrichist.

Nederl. De dagelicksche pennigh weet wat.

De stadige jager vanght het wildt.

Doet dickwils tot een kleyntje wat/
Soo wortet wel een groote schat.

De neerstige hant/
En sparige tant/
Koopt ander luy lant.

Lat. Adde parum parvo, tandem fit magnus acervus.

Ovid. Gutta cavat lapidem. ———

Engels. Littel pot/soun hot.

Nederl. Kleyn visje/soet visje.

Ital. *A picciol forno, poca ligna basta.*

Kleyn ghewin
Brenght rijckdom in. Nederl.

Die een gouden poort wil maken/brenger elcken dagh een nagel toe.

Il bue s' è fatto grande, e la stalla piccola. Ital.

Aenhouden/doet verkrijgen. Nederl.

Lanckſamen rijckdom is saligh.

Hooghe boomen geven meer schaduwe als vruchten.

En petite maison Dieu a grand part. Frans.

Fortunam qui avidè vorare pergit, Lat.
Hanc tandem malè concoquat necesse est.

Syrach 29. 1.

Celuy qui mesprise les petites choses, tombera petit à petit.

Et 30. 21.

Le peu est suffisant à l'homme bien appris.

Veracht, ô vrient, noyt kleyn gevvin;
VVant dat brenght groote schatten in:
En niet en isser oyt soo vast,
Als dat gestaegh en lanckſaem vvast.

Besiet een ongetemden stier
Die onlanghs vvas een vreedsaem dier,
Een dier dat noyt en stiet of vocht,
Maer daer een kint met spelen mocht,

Die

Die vvort in't lest een grousaem beest,
Dat oock van mannen is gevreest.

De boom daer yemant onder rust,
Daer van hy pluckt syns herten lust,
Daer van hy schoone vruchten leest,
Dat is vvel eer een rijs gevveest.

My dunckt hier is genoegh geseyt,
Soo ghy het stuck vvel overleyt:
» Doet tot een kleyntje dickmael vvat,
» Soo vvortet noch een groote schat.
Maer kleyn verlies dat dickmael koomt,
Daer dient al mede voor geschroomt;
VVant kleuter-schult van kleyn beslagh,
Als die vermeerdert dagh aen dagh,
VVort metter tijdt een groote last,
Schoon dat ghy daer niet op en past.

Let dan, al vvie een huys besorght,
Dat ghy geen kleyne schult en borght;
» VVant siet! een drop die holt een steen,
» En dat slechts door den tijdt alleen:
» Het staegh gebruyck verslijt het stael:
» By veertjens vvort de vincke kael:
» En 'tmuysje, dat geduerigh bijt,
» Doorknaeght een kabel metter tijt.

Groote visschen scheuren 't net.

De visscher spreeckt.

HAdt ick voor kleyne vis myn netten vvillen hangen,
Of in een stille gracht maer palingh vvillen vangen,
Soo had ick nu de sood', of soo het anders gingh,
Myn net bleef immers gaef, schoon dat ick niet en ving.
Maer siet ick schoot het vvandt ontrent de groote vissen,
Nu moet ick bey gelijck, en vangh, en hope missen;
VVant oock myn beste net is over al gescheurt:
Kijckt, vriēdē, kijckt eē reys, vvat stoute visschers beurt!

Onthoudt my dese les, die groote dingen jagen
En vangen dickmael niet als onvervvachte slagen:
Dus ghy die visschen vvilt, en blijven buyten pijn,
Vist, lieve vrienden, vist nae dat u netten zijn.

Propert. 3. El. 2. Mollia sunt parvis prata terenda rotis.

Ital. *Grand nave vuol grand acqua.*

Nederl. Groot schip / grof water.

Hoogd. Höhe stiger fallen gern.

Ital. *Al fiume famoso non andare à pescare.*

Non pigliar tanto, chi te potrebbe stroccare.

Nederl. Men moet soo groote brocken niet inswelgen datmer aen wurgt.

Veel om-vamen /
Weynigh versamen.

Ital. *Pesci grossi rompona l'hamo.*

I grossi sorci rodano la trapola.

Nederl. Groote ratten bijten door de val.

Groote visschen springen uyt dē ketel.

Ital. *I mosconi rompono le tele di ragni.*

Nederl. Vyen en horsels breken het spinneweb.

Hoogd. Gute swimmer ertrincken gern.

Frans. *Peu & paix c'est don de Dieu.*

Spaens. De grande rio gran pezi, ma nō te ahogues alguna vez.

De grande riviere grand poisson, mais garde toy de noyer. Frans.

Je höher bergh / je tieffer thal. Hoogd.

Wann man die seyten zu hoch zeucht / so zerspringen sie.

Wenn man das armbrust uberspannet / so zerspringets gern.

Magis offendit nimium, quam parum. Lat.

Qualick gewonnen / qualick verteert. Nederl.

Malè parta malè dilabuntur. Lat.

Le bien mal acquis ne porte jamais profit. Frans.

Vn peu de mal acquis fait perdre beaucoup de bien acquis.

De bien mal acquis ne jouist le troisiesme heretier.

Ce qui est venu au son de la fluste, s'en reva au son du tabourin.

Qui d'autruy se vest, biē tost se devest.

A pere amasseur fils gaspilleur.

Canta la rana,
Y no tiene pelo ni lana.

De vorsch is naeckt ghelijck een pier/
En 'tis nochtans een vrolick dier:

AL is de puyt een arrem dier,
Al isse naeckt gelijck een pier,
Al heeftse schoon geen vvol of haer,
Sy maeckt noch efter bly gebaer;
VVant op het lant ist datse springht,
En in het vvater datse singht:

En

En daerom houdtmen voor gevvis
Dat sy staegh bly en lustigh is.
Meynt yemant dat een vrolick hert
VVt rijckdom maer gesogen vvert?
En dat een bly, een fris gelaet,
Alleen maer hanght aen grooten staet?
Neen, neen, gesellen, dencktet niet,
Het gelt heeft mede syn verdriet:
En die met vveynigh is vernoeght,
En synen lust nae reden voeght,
Is dickvvils blijder van gemoet
Als graef, of prins, of koningh doet.
Dies stel ick dit hier voor besluyt,
(VVant siet! de reden vvijstet uyt)
» Het groot beslagh is maer een pack,
» En kleyne staet is groot gemack.

Frans. *La grenouille chante par la plaine,*
Et n'a pourtant n'y poil n'y laine.

Coeur content, & manteau sur l'espaule.

Nederl. Een bly ghemoet /
En matigh goet /
Is wonder soet.

Lat. Cui cum paupertate benè convenit, dives est.

Frans. *Le pauvre content n'est pas pauvre.*
Le riche mal-content n'est pas riche.

Contentement passe richesse.

Peu & paix, est beaucoup.

A faute de chapon
Pain & oignon.

Quovis calceo calceatur nudipes. *Vid. Erpen.* 1. *Prov.* 52. Lat.

Peu de bien, peu de soucy. Frans.

Geen rijcker man in alle steden /
Als die met 't syne is te vreden. Nederl.

Dijs est proximus, qui eget paucissimis. Lat.

Bien heureux est qui se contente
Du bien, que Dieu luy donne à rente. Frans.

Vivitur exiguo melius. —— *Claud.* 1. *Rufin.*

Pauper enim non est, cui rerum suppetit usus. *Horat.* 1. *Epist.* 12.

Vivitur parvo benè, cui, paternũ
Splendet in mensa tenui salinũ. *Idem* 2. *Od.* 16. *ubi vid. seqq.*

Is satis est dives, cui satis est quod habet. *Vulgat.*

Frans. *Qui est content est riche.*

Coeur content grand talent.

Moines, nonnains, & prestres, tu ne vois jamais contents.

Le moyẽ pour s'enrichir promptement, est se contenter de ce qu'on a.

Où il n'y a point de contentement, il n'y peut avoir d'heur.

Celuy ne peut avoir faute de beaucoup, qui est resolu se contenter de peu.

Le vertueux avec pain & l'eau, peut combatre la felicité des plus riches.

Il vaut mieux en paix un œuf, qu'en guerre un boeuf.

Senec.

Securiùs divites erimus, si sciverimus quàm nõ sit grave pauperem esse.

Iuvenal.

Cantabit vacuus coram latrone viator.

Senec.

Parabile est quod natura desiderat, & ad manũ quod satis est.

Cicer.

Eum intelligimus divitem, cui tanta possessio est, ut ad liberaliter vivendum facilè contentus sit: qui nihil quærat, nihil appetat, nihil optet amplius.

Quint.

Satis divitiarum est, nil amplius velle.

Proverb. 15. vers. 16. 17.

Mieux vaut un peu avec la crainte de l'Eternel, qu'un grand thresor, auquel y ait troublement.

Mieux vaut un repos de poirees, où il y a amitié, que d'un boeuf de graisse, où il y a haine. Vide & Prov. 16.8. & 17.1. & Psal. 37.16.

Wie tegen wint spout/ maeckt syn baert vuyl.

AL vvie dat oyt bestaet om tegen vvint te spouvven,
Die vint het vuyle quijl ontrent syn eygen mouvven:
Of op syn aensicht selfs, of in syn netten baert;
» Dus, vrienden vvie ghy zijt, en doet niet tegen aert.

Phocyl. Καιρῷ λατρεύειν, μηδ' ἀντιπνέειν ἀνέμοισι. .i.

Lat. Temporibus servi, ac ventis reflare caveto.

Ne contra fluminis ictum.

Adversus solem ne meijto.

Frans. *Apren la haute & la basse, & ce que le temps sonnera, danse-le.*

Tu nihil invitâ dices, facies ve Minervâ. Horat. Art.

Op een siedende pot en sit noyt vliegh. Nederl.

Van heete pottagie en snoept geen kat.

A une marmite qui boulst, mousche ne s'attacque. Frans.

Noli te opponere irato, nec regi, nec exundanti fluvio. Bensira.

Vid. Erasm. in Adag. Irritare crabrones: & Erpen. 1. Prov. 12. 28. 81.

Quien echa agua en la garrafa de golpe, mas detrama que elle coge.

Wie haestigh giet/ Houdt dickmaels niet.

De Leser beelde sich in een man, die een flesche met een enghen hals vvillende vol gieten, meest al het vvater ter aerden stort, vermits hy te veel teffens giet.

De man die het water giet spreeckt.

VVAt mach ic doch bestaen, vvat ging ic hier bedrijvē!
Ick moet in dit geval mijn eygen daet bekijven;
VVāt dat mijn vyāt lacht, mijn vriēt en vrouvve schreyt
Dat vvijt ick anders niet als slechts mijn quaet beleyt:
Ick meynde met een svvalp mijn flessche vol te gieten,
Maer siet daer al het nat ter aerden neder schieten:
Daer is nu mijn geluck, mijn schoone kans gegaen,
En siet, mijn holle kruyck die blijft hier ledigh staen.
Ach hadt ick met bescheyt mijn voordeel konnen achten,
En met een stillen geest een vveynigh konnen vvachten!
Ach hadt ick dit beleyt door raedt en met gedult,
Daer is geen tvvijffel aen, mijn fles die vvaer gevult.
Maer siet! ick vvas te graegh, en al te seer genegen
In haest, en sonder maet, mijn gieren aert te plegen:
Het vvas, nae mijn verstant, het vvas te grooten pijn
Te sitten aen de beeck, en lancksaem vol te zijn.
Hier stae ick nu en kijck, bespot van alle menschen,
Al vvat ick over heb, is slechts alleen het vvenschen.
Siet dus soo vaert het volck, dat met een snellen spoet
Nae groote staten tracht, of grabbelt om het goet:
Haer oogh dat loert alleen om veel te mogen grijpen,
En even dat belet de vingers toe te nijpen;
Daer leyt het gansche kraem dan veel-tijts over-hoop,
De vrienden in den last, de meester op den loop.
Nu hoort een deftigh vvoort, en vviltet mede dragen,
Het kan u dienstigh zijn u gansche leven-dagen:
» Eer, die met trappē klimt, en goet, dat lancksaem vvast,
» Dat baert de meeste vreught, en lijt de minste last.

Qui verse l'eau en un bocal tout à coup, il en repend plus qu'il n'entre dedans.

Een swaen vallen haer veeren soo besigh / als een musch.

ICk sagh onlanghs een svvanen-nest
Te midden in een gracht ghevest,
Op seker eylant datter stont,
Te midden in het nat gegront:
En siet, ick vvert oock even daer
Het nestjen van een musch gevvaer,
Een musch gelijck men in het riet
Des somers haer generen siet.
Ick bleef op dit gesichte staen,
En sagh haer beyder maecksel aen:
Het eene nam ick metter hant,
Gelijck ick dat vol jongen vant;
Het ander stont ick aen en sagh,
Gelijck het voor myn oogen lagh,
Tervvijl ons voer-man met den svvaen
Had als een oorlogh aen gegaen,
En met syn pols haer tegen hiel
Dat sy ons niet en over-viel,
Maer sekerlick het kleynste nest,
Dat vvas (mijns oordeels) alderbest:
VVant schoon de svvaen haer kinder-bet
Met groote tacken hadt beset,
Hadt op-gemetselt sonder steen,
Met riet gevlochten onder een,
Hadt vvonder dicht en vast gestelt
Met loof en ruychte van het velt;
Noch hadt de musch geen slechter voet
Om vvel te queecken haer gebroet:
VVant siet! haer nest vvas sacht en bol,
Van mosch, van hoy, van pluymen vol;
In't korte, nae een kleyn beslagh,
Soo net en konstigh als het mach:

Soo

Soo dat voor al de groote ſvvaen
Geen beter voor-raedt had gedaen.
  Als ick dit vvel had over-leyt,
Doen heb ick open uyt geſeyt:
Nu vind' ick met de vvare daet
Hoe dattet in de vverelt gaet;
Ick vinde dat de groote ſvvaen
(Hoe ſchoon met veeren aen-gedaen,)
Haer dons ſoo vvel van nooden heeft
Als 'tkleynſte musje datter leeft:
En daerom ſegh ick voor beſluyt,
„ Groot is het hof, veel gaeter uyt.

INdiender yemant het onderſcheyt tuſſchen eenen grooten ende kleynen ſtaet recht vvil verſtaen, die beelde ſich in dat hy voor hem ſiet een ſvvaen, een ſtruys, ofte eenen anderen grooten vogel, ganſch kael en ſonder veeren: ende vvederom aen de andere zijde een muſch, een vinck, ofte ander kleyn vogelken, mede gheheel naeckt ende ontpluymt vveſende, ende ſtelle ſich dan noch voor dat de ſelve beyde ganſch beſigh zijn yder om haer bloote lijven te moghen bedecken; ſoo doende ſal hy dadelicken ghevvaer vverden datter in ſoodanigen gevalle een vinck, ofte muſch vry beter aen is als een ſvvaē ofte vogel-ſtruys, vermits ſoo een kleyn dier, als een muſch ofte vinck is, met het minſte veerken ofte ander ruychte dat het hier ofte daer ontmoet en op-raept, lichtelicken ſijne kleyne ledekens ſal konnen bedecken: maer een ſvvaen vvaer ſal die konnen bekomen ſodanigen menigte van pluymen, om dat groot lijf, ende dien hoogh-uytgeſtreckten hals mede te bekleeden? Paſt deſe gelijckeniſſe, Leſer, aen de eene zijde op een Prins, ofte yemant anders die groot is in de vverelt: ende aen d'ander zijde op eenē gemeenen burger, beyde uyt hare gelegentheyt door eenigh ongeluck vervallen, ende tot kleynigheyt ofte armoede gheraeckt; ghy ſult in der daet, als met handen taſten, 't gene vvy hier voren met vvoorden hebben geſeyt.

Senec. Agam. Act. 1. NVbibus ipſis inſerta caput,
Turris pluvio vapulat Auſtro.
Vbi vid. ſeqq.

Frans. *Il n'y a grand montée*
Qu'il n'y ait grande vallée.

Groote heeren/ Groote kleeren. Nederl.
Groot iſt hof/ Veel moeter of.
Groote neerſen/ groote broecken/
Groote koppen/ groote doecken.

Waer veel goet is / daer zijn veel die het eten. Ecclef. 5. 10.

De Leser beelde sich in een man, die in een groot hof ofte paleys, op den ommeslagh van het geheel ghesin staet en let.

TOt heden toe en vvist ick niet
VVaer op de gulde spreucke siet,
Die ick lest in den Bibel las,
Daer van een Koningh schrijver vvas,
Te vveten; dat eens rijcken goet
Veel grage bijters lijden moet.
Maer heden vvas ick uyt gegaen,
En bleef hier aen de deure staen,
Daer sagh ick eerst den rechten vont
Daer op de spreucke vvas ghegront:
Ick sacher eters over-al,
Ick sacher peerden op het stal,
Ick sacher koetsen tvvee of dry,
Ick sacher raeuvve gasten by,
Ick sacher honden in het kot,
Ick sacher jagers om het slot,
Ick sagh oock vliegers daer ontrent,
En grage vogels sonder endt,
Ick sacher jongens, vreemt ghekleet,
Tot slimme rancken uyt-gereet,
Ick sacher kocks in groot ghetal,
En knechts en meyssens over-al,
Ick sacher, ick en vveet niet vvat,
Dat al met grage tanden at;
In't korte, vvonder groot beslagh.
En 'tvvijl ick al den handel sagh,
Doen seyd' ick met een stillen mondt,
Soo dattet niemant hooren kondt:
VVat heeft de rijcke van syn gelt
Daer op hy al de sinnen stelt,

En

En achtet voor syn hooghste luck?
Ick bidde, let eens op het stuck:
Hy heeft voor-al geen ruymer maegh,
Hy vvort oock noyt eens vroeger graegh
Als eenigh ander eerlick man;
Soo dat hy niet meer eten kan
Als yemant die maer vveynigh heeft,
En die maer van syn handen leeft.
VVat heeft hy dan van al syn goet
Als dat hy groote vraten voet?
En dat hy dickvvils met verdriet
Veel rupsen op syn koolen siet.
Ick segge daerom voor het lest:
„ Een kleyn gesin is alderbest;
„ Een groot beslagh, een lastigh pack,
„ En kleyn bedrijf is groot gemack.

Frans. *CHevaux, chiens, oiseaux, & serviteurs,*
Et mangent & gastent les seigneurs.

Ital. *Grand nave, vuol grand acqua.*

Gran nave, gran pensiero.

Nederl. Groot huys / groot kruys.

Groot ist hof / veel moeter of.

Frans. *A grosse cuisine*
Poureté voisine.

Nederl. Kleyn schip / kleyn zeyl.

Kleyn huys / kleyne sorgh.

Veel koepen / veel moeyen.

Groot gesin / groot bewin.

Hoe meerder vis / hoe droever water.

Engels. A little pot / soun hot.

Ital. *A picciol forno poco ligna basta.*

Een kleynen heert / al isse kout / Nederl.
Die hoeft alleen maer weynigh hout.

Qui a serviteur, a messager en ville. Frans.

.i. Quicquid domi agas, effutiunt servi. Lat.

Serviteur prié, parent, ny amy, Frans.
Ne prens, si tu veux estre bien servi.

Familia vestiarium petit, cibumque; tot ventres avidissimorum animalium tuendi sunt: emenda vestis, & custodiendæ rapacissimæ manus, & flētium detestantiumque ministerijs utendum. *Senec. Tranq. Anim. cap. 8.*

Magna armamenta pandentibus multum irruat necesse est procellarum. *Senec. ibid. cap. 9.*

Autant de serviteurs, autant d'ennemis. Frans.

Capra Syria.

Wat batet of de koe veel melcx geeft / alsse die weder omstoot.

DE geyte, vrienden, die ghy siet,
En die soo vollen elder biet,
Is niet soo nut ghelijck het schijnt,
Om dat haer voordeel licht verdvvijnt;
VVant mits het dier is vvonder geyl
Soo stort het licht den mellick-teyl,
En gietet al-te-mael daer heen
Dat nu alreeds gevvonnen scheen.
VVat isser menigh konstigh man
Die gelt genoegh verdienen kan!
Maer vvat doch baet hem syn gevvin?
Hy slaeter vveder quistigh in,
En schoon hy vvint geduerigh veel,
Hy jaegtet door een ruyme keel,
Hy hangtet aen een dobbel-steen,
Hy maecktet alle man gemeen,
Hy stortet in een hoeren schoot:
Dies blijfter niet voor synen noot;
Maer leeft hy tot den ouden dagh,
Soo is hy kael, gelijck hy plach,
VVel, ghy die zijt een geestigh quant,
En gelt verdient door u verstant,
Quist niet, al is u vvinste groot;
Maer spaert een penningh voor den noot.
En soo ghy let op u gemack,
» Saeyt met een hant, niet met een sack:
» VVant matigh voordeel vvel ghespaert
» Daer isset datmen vvél af vaert.

Nederl. **Soo ghewonnen / soo verteert.**
Soo't quam / soo't voer.

Frans. *D'où vient l'agneau,*
Lá est retourné la peau.

Ce qui est gaigné par tabourin, passe Frans.
par la fluste.
Ce qu'assemble pille pille,
Desassemble tire tire.

Met

Met groote Heeren ist quaet kersen eten; sy kiesen de grootste/ en schieten met de steenen.

VVIl yemant boom-gevvas met groote meesters etē,
Die moet voor alle dingh een nutte lesse vveten;
Siet! al het beste freuyt dat is voor hun alleen,
En, soomen kersen eet, sy schieten met den steen:
Sy schieten vvaer het valt, en vvaerse konnen raken,
Of in u schoonen baert, of op u bolle kaken;
En't staet u al-te-mael te lijden met verdragh,
Van morten niet een vvoort, van pruylē geen gevvagh:

Ghy

Ghy moet, beminde vrient, in dese vreemde rancken,
Noch toonen bly ghelaet, en even leeren dancken;
Dus schoon ghy schade lijdt, des noch al-niet-te-min
Ontfanght al vvat ghy kunt, en achtet voor ghevvin.
Of soo u dit mishaeght, soo voeght u by de gasten
Met vvien het u betaemt vrymoedigh toe te tasten:
Laet heeren voor den raet, en vorsten aen het rijck,
En handelt, soo ghy kont, alleen met uvvs ghelijck.

Ovid. 3. Trist. Usibus edocto si quicquam credis amico;
Vive tibi, & longè nomina magna fuge.
Vive tibi: quantumque potes, prælustria vita.
Sævum prælustri fulmen ab arce venit.
Nam, quamquam soli possunt prodesse potentes;
Non prosit potiùs, si quis obesse potest.

Nederl. Heeren peeren rotten niet.

Heeren bidden is ghebieden.

Met groote heeren kleyne kennis.

Groote heeren salmen groeten
Selden moeten.

Met groote heeren korte morghen-spraeck.

Hooge boomen geven meer schaduwe / als vruchten.

'Tis quaet met stercke worstelē; want der stercken spel is der kranckē doot.

Men moet dē Edelen haer wilt-braet / de boeren haer kermis / en de honden hare bruyloft laten.

Heeren huldt en is geen erf.

Die heeren dient / krijght heeren loon. Nederl.

Hut dich vor herren und konige / sie haben lange arme. Hoogd.

Weit beherret / nahent geschwägert / und gefreunde.

Mit grossen herrn ist nit güt kirschen essen / sie schiessen gern mit stainen zu / und werffen die steil einen an kopff.

Hern gunst / frauwen lieb / and rosenbletter /
Verkehrn sich wie Aprillen wetter.

Der katzen scherz ist der meuß todt.

Au foible le fort Frans.
Fait souvent tort.

Die den heere wil hoonen / geven hem 't zijne. Nederl.

Wintersche nachten /
Vrouwen gedachten /
En gunste van heeren /
Sietmen haest verkeeren.

Jongh hovelingh /
Out schovelingh.

Korte reyen hoven wel.

Wijdt beheert / nae bevrient.

Schouten / en Bailjuwen /
Grijpen als wuwen.

Hee-

Nederl. Heeren en hoeren verschelen maer een letter.

Kiest u noyt te grooten staet/
Noch te grooten mede-maet.

Watje seght of watje ralt/
Met u meerder noyt en malt.

Ovid. An nescis longas regibus esse manus

P. Syrus. Fulmen est, ubi cum potestate habitat iracundia.

Frans. *La balette a envie de manger la chauve-souris, soit pource qu'il est oiseau, ou qu'il est rat.*

Vn reçeveur du Roy est contable jusques au jour du jugement.

Nul ne mange de l'oye du Roy, que cent ans apres il en chie la plume.

A petite occasion
Prend le loup le mouton.

Si tu veux estre sans esmoy,
Ne te sers de ceux qui ont servi plus grand que toy.

Au poure n'est utile s'accompagner du puissant.

Ne depars poires avec ton signeur.

L'espée du noble luy sert de faucille.

Partir comme des freres, Le mien est mien, & le tien est à nous deux.

Les grands oublient tost ceux qui s'eloignent de leur jeux.

Les grands ont honte de donner peu, & refusent de donner beaucoup. Frans.

Service de Roys n'est pas heritage.

Qui dit bien des grands, quelquesfois ment:
Qui en dit mal, il s'en repent.

Arbori grandi fanno piu ombra che frutto. Ital.

Si vuoi del tuo mestier cavar guadagno,
D'un tuo maggiore non ti far compagno.

En burlas y en veras, Spaens.
Con tu señor no partas peras.

Al pobre no es provechoso
Accompagnjar se con el poderoso.

Syrach 8. 1.

Ne deba point avec homme puissant, de peur que tu ne tombes en ses mains. Etc. Frans.

Syrach 9. 18.

Retire-toi loin de l'homme qui a puissance de tuer: & tu ne seras point en crainte de mort.

Syrach 13. 2.

Maeckt u geselschap niet met den gheweldigen. Wat doet de aerde-pot by den metalen? Nederl.

Ziet vorder Proverb. 23. 1.

Par le petit chien le lievre est trouvé,
Mais par le grand il est happé.

De kleyne brack doet op den haes/
De groote wind behout het aes.

De Leser beelde sich in een jager, staende ontrent een hert dat de groote honden ter aerden vellen, bijtende de bracken (die het selve hebben opgedaen) daer van.

De Iager spreeckt.

HEt vvildt, dat sich onthieldt ontrent de dichte tacken,
Dat heb ick op-gedaen met dese kleyne bracken,
Die liepen vlijtigh heen, en keften over-hoop,
En dreven menigh hert te samen op den loop;
Maer doen vvy op het vlack de snelle dieren sagen,
En stonden al bereyt, en veerdigh om te jagen,
Soo quamen daer in haest de snelle vvinden aen,
En stracx vvas al de jacht, en oock de vangh gedaen.
Eylaes! myn gaeuste brack die vverter af ghesmeten,
Die vverter af gheruckt, die vverter af ghebeten:
En die het vluchtigh hert eerst in den vvoude vont,
En heeft geen ander loon als slechts een droogen mont.
Ist niet een selsaem vverck! „ De kleyne lieden vinden,
„ Maer vvaer men vangē sal, daer zyn de groote vvinden;
„ VVat baet toch, lieve vrient, het loopen van dē brack?
„ Een ander heeftet vvildt, en hy het ongemack.

Frans. *TEl bat les buissons,*
Qui n'a pas les oisillons.

Che divide le pera con l'orso, n'ha sempre men che parte. Ital.

Sic vos non vobis vellera fertis oves. *&c.*

Ronsard Tom. 4. pag. 88.
Ainsi les gros toreaux vont labourant la plaine,
Ainsi les gras moutons au dos portent la laine,
Ainsi la mousche à miel en son petit estuy
Trauaille en se tuant pour le profit d'autruy.

Siet vorder het eerste deel/ pag. 59. *Et Richter. Axiom. Histor.* 27.

Siet kint / dit heb ick langh geweten /
Dat groote vissen de kleyne eten.

De Leser beelde sich in een vißcher, uyt een grooten vis een kleynen vis treckende, ende syn kint toonende; die spreeckt aldus.

Komt hier en siet eens, vveerde kint,
VVat vreemder saken datmen vint,
Komt leert hier dat u dienen kan,
Oock als ghy vvort een dege man.
Ick hebbe lange tijdt gevist,
En dit en heeft my noyt gemist,
VVanneer ick yet gevangen hadt,
En dan ontrent den ouver sat,
En daer den vis in mooten sneet,
Gelijck men die gemeenlijck eet,
Of ick en vondt, vvanneer ick sagh
VVat in haer groote roppen lagh,
Een spierinck of een kleynen ael,
Een reste van haer middagh-mael.
Soo dat ick nu voorseker vveet
Dat groote vis syn minder eet;
Dit vond' ick in de vvoeste zee,
Dit vond' ick op de stille ree,
Dit vond' ick in een binnen-sloot
Al isse dickmael niet te groot.
God gave datmen op het landt
Van dese streken niet en vandt:
Maer 't isser (nae men ons vertelt)
Al op ghelijcken voet ghestelt;
VVant al vvat gaept na groot ghevvin,
Dat slockt vvel licht syn minder in.
» Het is van oudts een vvisse saeck,
» Dat noyt een slangh vvast tot een draeck,

„ Dan soo vvanneer haer mede-maet
„ Eerst door haer ruyme kele gaet.

Hoogd. Wann ein schlang die ander nit freß / so würde kein drach drauß.

Spaens. Ni ay artoyo que enriqueza su corrieuse de agua clara.

.i.

Frans. *Il n'y a ruisseau qui enrichisse son courant avec de l'eau claire.*

Serpens nisi serpentem deglutiat, non fit draco. Lat.

Von kleinen fischlin worden die hecht groß. Hoogd.

Qui fait grands les grands, Frans.
Si non qu'ils peignent sur les gens?

Les grands poissons mangent les petits.

Varro apud Nonium.

Qui pote plus urget: pisces ut sæpe minutos
Magnu' comest, ut aves enecat accipiter.

August. Milleloq. Serm. 53. *de Resurrect.*

An non est mare hoc sæculum? an flumen non est, ubi se homines quasi pisces devorant?

Syrach 13. 23.

Ghelijck de leeuw het wildt verslint / soo verslinden de rijcke den armen.

Syrach 13. 21. &. seqq.

Comme les asnes sauvages sont la proye des lions; ainsi les poures sont la pasture des riches.

Sen. Epist. 103.

Ab homine homini quotidianum periculum.

Plaut. Asin. 2. 4.

Homo homini lupus.

D'een mensch sou den anderen eten / kost hy.

Anacharsis Scytha interrogatus, Quid homini maximè infestum esset? Ipsi, inquit, sibi ipsis. Contrarium est illud Cæcilij apud Symmachum:

Homo homini Deus est, si suum officium sciat.

Een rijck man sterf syn kint / Een arrem man syn koe.

Het beeldt kan zijn een arm huys-man die staet en klaeght in een stal, daer niet en is als ẽe doode koeye: in't verschiet een rijck man in een treffelick paleys klagende ontrent syn eenigh kint dat gestorven is.

KOmt vriendẽ, komt te saem, ick moet myn lijdẽ klagẽ,
Myn hert kan syn verdriet niet sonder spreken dragen;
„ Al vvat de ziele druckt is minder als het plach,
„ VVanneerse by een vrient haer open geven mach.
Myn buer-man is een kint, en my een koe gestorven;
Nu is hy sonder troost, en ick gheheel bedorven:
Dus zyn vvy bey gelijck bedruckt tot in den geest,
Hy om syn eenigh kint, ick om myn eenigh beest.
Siet vvat een vvonder dingh! en vvat een seltsaem sterven!
Ick konde vvel een kint, en hy een koeye derven.
O doot, gaet anders om, dan ist geen ongeval,
Ick heb een vollen heert, en hy een vollen stal;
Komt tot myn buer-mans haeff, en tot myn sevẽ kinders,
Dat is u meerder roof, en voor ons vveynigh hinders;
„ Men acht het over-al alleen maer kleyne pijn,
„ VVanneer de vvollef rooft daer groote kudden zijn.
Maer vvat ick seggen kan, de doot en heeft geen ooren,
Sy vvil geen vvijsen raedt, sy vvil geen reden hooren,
Sy gaet een blinden gangh: „ De doot, de bleecke doot,
„ Gaet meest den tijt te gast daer niemant haer en noot.
VVie sal nu myn verdriet, vvie mynẽ buer-man stillen?
Het gaet ons bey ghelijck juyst soo vvy niet en vvillen;
VVant hy die machtigh is, verliest syn naeste bloet,
En ick een arrem man, eylaes! myn beste goet.

Hoogd. Das ongluck trifft nur den armen.

Ovid. 1. Trist. 7. Omnia naturæ præpostera legibus ibunt.

Ital. *A chi è disgratiato, gli tempesta il pan nel forno.*

Hoogd. Wer auff ein heller gemüntzt ist / kõmt nimmer ehr auff den Creutzer.

Spaens. Da Dios havas à quien non tiene quixadas. .i:

Frans. *Dieu donne febues à qui n'a de machoires.*

Quiconque a bouche, ne die à un autre qu'il souffle son pottage.

Soo ghy u papjen blasen kont,
Gebruyckt doch noyt een vreemden mont.

De Leser heeft sich hier in te beelden yemant die eens anders pap vvil komen blasen, maer van den selven vvert verstooten, met byvoeginge van't gene het bygevoeghde vers seyt:

ICk vveet, myn pap is byster heet,
En 'tis my boven maten leet,
Om dat myn uytgeteerde maegh
Is hol en uytter-maten graegh:
Maer efter ben ick niet ghesint
Ghedient te zyn van uvven vvint,
En ick en neme geen ghedult
Dat ghy myn rijs-pap koelen sult;
VVant quamjer met de lippen by,
Soo vvaert ghy meester van den bry.
Ick heb, God danck, een eygen mont,
En eygen adem is ghesont;
Het geen' ghy voor hebt, vveet ick niet,
Hoevvel ghy my de lippen biet:
En daerom, vrient, en ghy, en elck,
Die blaest al best syn eygen melck;
» VVant die syn eygen papjen koelt
» Hy isset die hem best ghevoelt.
Hoort, kinders, hoort een dienstigh vvoort,
En seght het vry u mackers voort:
» Als yder een syn papjen blaest,
» Als yder een syn beesjen aest,
» Als yder een syn boodtschap doet,
» Als yder een syn liefjen groet,
» Als yder stelt syn eygen maet,
» Als yder maeckt syn eygen staet,

» Als yder ploeght ſyn eygen landt,
» Als yder loſt ſyn eygen pandt,
» Als yder bout ſyn eygen neſt,
» Dan gaen de ſaken alderbeſt.
Dus vvat ghy ſellefs blaſen kondt,
En roept daer toe geen vreemden mont,
VVant ſellefs is de rechte man
Die beſt u dingen redden kan:
En alſmen kraeut ſyn eygen vel,
Dan gaen de ſaken vvonder vvel.
» Geen bod' en vvaſſer oyt ſoo goet
» Ghelijck de meeſter ſellefs doet.

Ital. *CHi può guazzar l'acqua, non vadi al ponte.*

Nederl. Het ooghe van den Heer dat maeckt de peerden vet/ Het ooghe van de vrou dat maeckt de kamer net.

Geen beter Hof-meeſter/ als de weert ſelfs.

Het beſte mis op den acker/ is 's meeſters oogh en voet.

Selfs is goet krupt.

Selfs is de man.

Geen bode ſoo goet/
Als de man ſelfs doet.

Wat ghy alleen kunt doen/ roept daer geen andere toe.

Niet ſoo quaet/ als quaden toeverlaet.

Maeckt u bedde/ſooje ſlapen wilt.

Hoogd. Eigen fewr kocht wol.

Plutarch. de Inſtit. Liber. Nihil perinde ſaginat equum, ut regis oculus.

Spaens. Ni mayor domo que mire por la hazienda, como el Dueño.

Frans. *Il n'y a point de maiſtre d'hoſtel qui prenne garde de ſi pres au bien de la maiſon, comme le maiſtre meſme.*

Qui ne voit que par les yeux d'autruy, il eſt taulpe.

Qui tient la poile par la queüe, il la tourne comme il veut.

Ariſt. in Oecon.

Quis fimus in agro optimus? Oculus œconomicus.

Arab. Prov. Erpenij 1.26.

Nil ſcabat caput tuum præter ungues tuos.

Ibid. 1.22.

Puta vitem tuam manu tuâ, non alienâ.

Vid. Eraſmum in Adagio,

Suam quiſque rem meminit.

Ennius apud Gellium.

Ne quid exſpectes amicos facere, quod per te queas.

Die de koe aengaet / die grijptse by den steert.

De Leser beelde sich hier in een koeye inde sloot ghevallen, ende den eygenaer (te vergeefs om hulpe gheroepen hebbende) de selve by den steert grijpende om die uyt te helpen.

Den eygenaer van de koe spreeckt.

EY siet! myn beste koe is in den slick ghesoncken,
En vvaerder niemant by, sy lage nu verdroncken;
Dies roep ick over-luyt: Gebueren, leent de hant,
En set het arrem beest eens vveder op het landt.
Maer schoon ick stae en schreeu, och! niemant van de liedē
En toont hem recht geneyght om handt te vvillen bieden;
Sy staen maer aen den kant, en sien 'ken vveet niet hoe,
Maer niemant van den hoop en taster handigh toe:
Sy maken vvel bohay het beest te vvillen raken,
Maer vreesen aen het slick haer vuyl te sullen maken.
Nu sie ick hoeter gaet: Het is een oude leer
Dat niemant oyt en hinckt van yemant anders seer.
VVat baetet in den noodt een ander toe te spreken?
VVie yet ghedaen begeert, dient handen uyt te steken.
Ghy, laet dan noyt u vverck op dees of gene staen,
Of anders, lieve vrient, soo blijftet ongedaen.

Hoogd. Wann sich der baur nit buckt / so ackert er nich guts.

Der herren aug tüngt den acker whol.

Wa der mann selbs nit kompt / da wird ihm sein haupt nit wol gezwagt. Hoogd.

Der herren füß machet das pferd faist.

Faites feste au chien, il te gastera ton habit.

Streelje den hont / hy bederft u kleedt.

LAetst streeld' ick Lobben onsen hont,
Ick boodt hem oock myn eygen mont,
Ick gaf hem namen honich-soet,
Ghelijck men lieve beesten doet:
Maer siet, voor al dit soet bedrijf,
Soo sprongh de sloef my op het lijf;
Dus sie ick aen myn beste kleedt
Niet anders als myn herten-leet,

Het quijl uyt synen open muyl
Dat maeckt myn schoonen mantel vuyl,
Myn schoe-lint, en dees moye strick,
En is niet als een enckel slick:
Myn vleyen maeckt den rekel stout,
Soo dat hy maet noch regel hout.
Hebt ghy een knecht, of eygen kint,
Of yemant anders vvel besint,
En lisse-lastse niet te seer;
Haer vrientschap is te vvonder teer,
Sy dient ghedragen, niet ghetoont,
Of vvel ghy vvort met dreck gheloont.
Dus vvilt ghy lust, en geen verdriet,
Draeght liefde, maer en toontse niet.

Frans. *IOüe vous de l'asne, il vous donnera de la queüe au travers du nez.*

Chantez à l'asne, il vous donnera de pets.

Faites feste au chat, il vous sautera au visage.

Spaens. Burlaos con el asno, daros ha en la barva con el rado.

Cria corvo, y sacar te hal el ojo.

Frans. *Nourri un corbeau, il te crevera l'œil.*

Spaens. Hyos y criados no los has de regalar, si los quieres gozar.

Frans. *Les enfans & serviteurs il ne les faut mignarder, si tu en veus joüir.*

Lat. Nimia familiaritas parit contẽptum.

Ital. *Il troppo conversar partorrisce dispregio.*

Chose accoustumée Frans.
N'est pas fort prisée.

Nulli te facias nimis sodalem. Martial.
Gaudebis minus? Et minus dolebis. .i.

Iamais trop compagnon à nul ne te feras: Frans.
Car bien que moins de joye, moins d'ennuy tu auras.

A casa de tu tia, Spaens.
Mas no cada dia:
A casa de tu hermano,
Non iras cada serano. .i.

A la maison de ta tante, Frans.
Mais non tous les jours:
A la maison de ton frere,
Mais non tous les soirs.

Cætera vid. apud Erasm. in Adagio,
Ale luporum catulos.

Qui se fait brebis, le loup le mange:
Qui se fait porceau, se met dans la fange.

Syrach 30. 9.
Amignotte ton enfant, & il te donnera maint effroy: jouë-toi avec luy, & il te contristera. Etc.

Syrach 8. 5.
Ne te jouë point avec un homme mal appris.

In tegen-deel van dat hier vorē is geseyt, soo vermaent het Hebreeus spreeck-vvoordt, datmen eenen vrient van suycker niet en moet op-eten: dat is gheseyt, datmen den vvillighen niet te veel en moet vergen, datmen niemants beleeftheyt en moet misbruycken, ende datmen een ghevvilligh peert niet en moet overrijden.

Willige roſſ ſol man nicht uberreiben.

Een willigh peert dient niet over-reden.

Een sedigh man sonder rijs, stock, of spoor, te peerde sittende, spreeckt.

VRaeght yemant vvat de reden zy,
Tervvijl ick desen hengst bery,
Dat ick geen rijs of stock en draegh,
Oock met geen spoor het peert en jaegh;
Die vvete dat het moedigh beest
Is van een onvermoeyden geest,
En dat het dier, uyt eyger aert,
Syn rappe leden niet en spaert:
En vvaer toe dient het datmen slaet
VVanneer het peert gevvilligh gaet?
Men moet niet van een gunstigh man
Al nemen datmen krijgen kan;
Dus vveet dat oock u beste vrient
Niet al te veel geverright dient:
VVant die syn esel over-laedt,
Die maeckt dat hy verlegen staet.

Il ne faut prendre de son amy tout ce qu'on peut.

Men kan't kint wel te veel wiegen.

In een ander mans oor is te snijden als in een vilten-hoet.

De Chirurgijn spreeckt tot de omstanders.

WEl, maets, vvat isser dat u let?
VVat isser dat u dus ontset?
Is't om den handel die ghy siet?
Ey lieve kinders, moeytje niet.
Ick snijd' hier in een anders oor,
En dan en geef ick geen ghehoor
Noch aen geklagh, noch aen ghekrijt,
VVat pijne dat oock yemant lijt:

En

En of hy dichte tranen ſchreyt,
En duyſent jammer-vvoorden ſeyt,
Al dat en gaet my geenſins in,
Ick paſſe ſlechts op myn ghevvin;
„ VVant van eens anders leet of ſeer
„ En hinckt de meeſter nimmermeer.

Hoogd. Auß eins andern ſeckel iſt gut gelt zehlen.

Ital. *Del cuojo d'altri ſi fanno le correggie large.*

Hoogd. Es iſt gut riemen auß eines andern hatt ſchneiden.

Nederl. Een anders ham / een eygen mes.

Een ghehuert peert / eygen ſporen.

Gehuerde peerden maken korte mijlen.

De koe en lickt geen vreemt kalf.

Daer 't vry ghelach is / iſt goet gaſten nooden.

Hoogd. Es iſt gůt in ander leut kůchen kochen.

Nederl. 'Tis licht groot vyer maken van eens anders turf.

'Tis goet breede riemen ſnijden upt een ander mans leer.

'Tis goet danſſen op een ander mans vloer.

'Tis goet feeſt houden op eens anders ſael. Nederl.

Niemant hinckt van eens anders ſeer.

Die de koe aengaet / die grijptſe by den ſteert.

Es iſt gut mit ander leut ſchaden weiß werden. Hoogd.

Avontuert ghy u laken / ick avontuere mijn ſchaer / ſey de kleer-maker / en ſneder in. Nederl.

De piel agena, larga la correa. Spaens.
.i.
Du cuir d'autruy large courroye. Frans.

Poco os duelen, don Ximeno, Spaens.
Eſto cadas en cuerpo ageno.
.i.
Peu vous douleur, don Ximeno, les Frans.
eſtocades au corps d'autruy.

Es iſt in eins andern haut zu ſchneiden wie in ein filtz-hut. Hoogd.

Es iſt gut den ſchnitt an fremden tuch lernen.

Lapis sæpe revolutus non obducitur musco.

De steen diemen veel verleyt / woꝛt van geen groen bewassen.

ONs buer-man *Floor*, en *Heyl* syn vvijf
Die hadden 't loopen in het lijf,
En met verhuysen vvel gepast,
En stelden noyt haer vvoon-stee vast:
Sy svveefden staegh, 'ken vveet niet hoe,
Van d'eene stadt nae d'ander toe,
En dan oock, dickmael sonder raet,
Al vveder nae een ander straet;
En ondertusschen klaeghden sy
Aen dees', aen geen', en oock aen my,
Dat hare neeringh en ghevvin
Of niet of vveynigh brachten in,
En dat het menigh ander mensch
Geluckte nae syn eygen vvensch,
Schoon dat hy met soo grooten vlijt
Niet uyt en kochte synen tijt,
Iae schoon hy dickmael stille sat,
En met gemack maer dranck en at.
Ick nae de klachte vvas gedaen
Sey Floor hier van de reden aen:
Siet! als de steen vvort om-gerolt,
En dickmaels hier en daer gesolt,
Soo vintmen noyt dat eenigh kruyt
Hem op den kalen rugge spruyt;
Soo dat een stage vvater-drop,
Hem vallend' op syn blooten kop,
Daer in niet selden metter tijt
Een hol, een gat, een open bijt.

Maer

Maer leght hem inder aerden vast
Dan isset dat hy eerst bevvast,
Dan vvort hy tegen 's vvinters leet
Met groene kruyden over-kleet:
En daerom kan de koude locht
Door mist, of snee, of ander vocht,
Niet eten door het dichte groen,
Ghelijck het eertijts plagh te doen,
Siet Floor, dit past op u bedrijf,
Dit past op u onrustigh vvijf:
» De boom die veeltijts vvert verplant
» En vest geen vvortels in het lant;
» Maer als hy lange staende blijft,
» Dan isset dat syn hout beklijft.

Griecx. Λίθος κυλινδόμενος τὸ φῦκος οὐ ποιεῖ. i.

Lat. Musco lapis volutus haud obducitur.

Quintil. Planta quæ sæpius transfertur, non coalescit.

Engels. The rolling stone never gathereth mosse.

Hoogd. Waltzender stein wart nie mösig.

Ital. *Sasso che non sta fermo, non fa muschio.*

Pietra mossa non fa muscio.

Turcks. Iuuuar lanan tascha Iossun Iapischmas.

Frans. *Pierre souvent muée, ne quest point mousse.*

Arbor quæ crebrò transfertur, non coalescit: Lat.

Non lapis hirsutus fit per loca plura volutus.

Veel verhuysen kost veel bedt-stroo. Nederl.

Daer wast geen raegh aen eē draepende meulen-kam.

Boomen diemen veel verplant / gedyen selden.

Een looper en gedijt niet.

Blijven doet beklijven.

Qui est couvert quand il pleut, Il n'est pas sage s'il se meut. Frans.

Arbore speßo trapiantato, Mai de frutti è caricato. Ital.

Syrach 29.31.

C'est une vie malheureuse, que de remuer d'ne maison à autre.

Griecx. Πλαγκτοσύνης οὐκ ἔςι κακώτερον ἄλλο βροτοῖσιν. .i.

Lat. Nil magis eſt miſerum quàm incertâ ſede vagari.

Nederl. Vaertmen over een ſloot /
Men laeter een broot :
Vaertmen over een veer /
Men laeter noch meer.

Nederl. Geen oude ſchoenen wech werpen / eermen nieuwe heeft.

Frans. *Qui change de païs, change de fortune.*

Lat. Omnis mutatio habet periculum.

Ital. *Chi ben ſta, non ſe move.*

Far comme il papagallo, che non leva mai il piede, que prima non ha appiccato il becco.

De papegaey loſt nopt haren voet / of maeckt eerſt den beck vaſt.

MEn vindter over-al die licht in alle ſaken
Verſtellen haer bedrijf, en nieuvve gronden maken,
Die licht haer vorigh ampt gaen leggen uytter hant,
Eer datſe ſeker gaen in haren nieuvven ſtant:
Maer, vrienden, dit beleydt en is u niet te raden,
'Tis dvvaesheyt af te gaen tot onbekende paden;
Let op den papegaey, die vveet een gaeuvven treck,
Hy ſlaet geen pooten af, of veſt hem metten beck.
Dit heeft een geeſtigh volck voor deſen vvaer-genomen,
En daer is, metter tijt, een ſpreucke van ghekomen:
VVel aen dan, vvie ghy zijt, verlaet u voordeel niet,
Ten zy ghy beter kans, of nutter dingen ſiet.

Qui mutant, nutant.

Qui duos sequitur lepores, neutrum capit.

Wie twee hasen jaeght / vanghter veeltyts geen.

De Iager spreeckt.

WAer ick vernoeght met eene jacht,
Soo hadt ick vvildt-braet t'huys ghebracht;
Maer t'vvijl ick liep, ghelijck een dvvaes,
Nae desen, en nae genen haes,
En dat myn honden zyn verdeylt,
Soo heb ick over al gefeylt,
Soo heb ick maer een holle maegh,
En 't is om niet al vvat ick jaegh.

Siet! die veel dingen t'samen doet,
Die neemt gevvis een quaden voet:
VVant groot beslagh is groot verdriet,
Die veel om-helst vangt veel-tijts niet;
VVaerom soo veel, soo ras, soo vroegh?
Een sake vvel, en 'tis genoegh.

Ital. *Chi lascia la via vecchia par la nova,*
Spesse volte ingannato se trova.

Frans. *Mieux vaut la vielle voye, que la novelle sente.*

Nederl. Te willen t' samen suppen en blasen/
Dat is een daet van rechte dwasen.

Ital. *Non si può insieme bere & fischiare.*

Che due lepri caccia,
Vna non piglia, & l'altra lascia.

Lat. Qui binos lepores unâ sectabitur horâ,
Is neutrum capiet. ——

Sat citò, si sat benè.

Il bec-

Il beccaio gratta il porco con la mano, per dar gli della mazza su'il capo.

Met troetelen wort het vercken den kop in-geslagen.

Het beeldt kan zijn een slager, die met de eene hant een vercken in de necke kraeut, ende met d'ander hant een slagh geeft.

Siet vvat een slim bedrijf! De slager streelt het vercken,
Op dat het syn bedrogh niet eens en soude mercken:
Hy troetelt (soo het schijnt) het beest van desen kant;
Maer siet een stale bijl is in syn ander hant.
Noyt isser slimmer streeck in al het lant ghevonden
Als die met schijn van gunst van buyten is bevvonden;
VVãt die eẽ vriẽt betrout, en niet als vrientschap vvacht,
Die vvort ter neer gevelt eer hy het eens bedacht,
O mijdt u, lieve, mijdt van die geslepen gasten
Die streelen (soo het schijnt) en nae de bijle tasten;
„ Geen mensch die lichter valt, en diemen eer bedrieght,
„ Als die met soeten schijn vvort in den slaep gevvieght,

Lat. Insidiatur, qui admodum blãditur.

Nederl. **Honigh in den mont / en 't scheer-mes aen den riem.**

Frans. *En beau semblant gist fausseté.*

Lat. Aliud in titulo, aliud in pixide.

Ital. *Pazzo è colui chi si fida in finti visi.*

A chi ha due cuori, due lingue,
E duo volti, non si può credere.

Nederl. **'Tzijn slimme katzen / Die van voren lecke / en achter kratzen.**

Ital. *Chi ti fa piu carezze che ne sole,*
O tradito t'ha, ò tradir ti vuole.

Non è piu cattiva carne da conoscer, che quella dell' huomo. Ital.

Chi innanzi mi pinge,
Dietro mi tinge.

Chi ti fa meglio che non suole,
Ingannato ti ha, ò ingannar te vuole.

Quanto blandior, hoc tanto vehementiu' mordet. Lucil.

Si la pilule avoit bon goust, on ne la dorereoit pas par dehors. Frans.

Als de vos de passy preeckt / boeren / wacht u gansen. Nederl.

Dio mi guardi da quella gutta, che dinãzi mi lecca, e di dietro mi graffia. Ital.

Frans. *La fortune est constumiere pincer en flattant.*

Lat. Nemo tutiùs malus est, quàm sub pietatis infulâ.

Frans. *Qui me fait plus de bien qu'il ne souloit,*
Il me trahit, ou trahir me voudroit.

Frans. *Tout ce que reluist n'est pas or.*

Nederl. Al wat blinckt en is geen gout.

Spaens. Reniego del amigo, qui cubre con las alas, y muerde con el pico.

Frans. *Ie renie l'amy, qui couure avec des aisles, & mord avec le becq.*

Beßer ein sawrschender freund / denn ein lachender feind. Hoogd.

Impia sub dulci melle venena latent. *Ovid. 1. Amor. 8.*

In una mano il pomo, nel' altra il bastone. Ital.

Chi è reo, e buono è tenuto;
Può fare il mal, e non è creduto.

Da una banda egli m'unge,
Dall' altra me punge.

Belle parole, & cattivi fatti,
Ingannano i savij e matti.

Prov. 27. 6.

De kussen des haters zijn bedriegelijck.

Prov. 26. 26.

Wanneer hy syn stemme vriendelijck maeckt / soo en gelooft hem niet; want seven grouwelen zijn in syn herte.

Ovid. 1. Art.

Tuta frequensque via est per amici fallere nomen:
Tuta frequensque licet sit via, crimen habet.

Plaut. Bacchid. 3. 6.

Multi more isto atque exemplo vivunt, quos cùm censeas
Esse amicos, reperiuntur falsi falsimonijs;
Linguâ factiosi, inertes operâ, sublestâ fide.

Idem. Aulul. 2. 2.

Alterâ manu fert lapidem, panem ostentat alterâ.

P. Syrus.

Habet suum venenum blanda oratio.

Aetgaia hernesne mute edun.

.i. Pecuniæ obediunt omnia.

Gelt doet ghewelt.

Siet hoe me-vrou, ghenaemt het Gelt,
Hier alle menschen vvetten stelt;
Een yder stuypt, een yder nijght,
Een yder svvicht, een yder svvijght,
Een yder knielt op haer ghebiet,
Als sy maer eens op yemant siet:

Het schijnt sy voert de hoogste macht,
Soo dat een yder op haer vvacht.
Siet hier een rouvven ambachts-man,
Hy roert de leden vvat hy kan,
Hy laet syn hant gheduerigh gaen,
En al om vvel met haer te staen.
Siet daer een schipper, jaren lanck
Besloten in een holle planck,
Die vreest geen baren van de zee,
Geen vvilde kust, geen vvoeste ree,
En al om dat me-vveerde-vrou
Op hem haer oogen neygen sou.
De krijgs-man gaet noch harder aen,
VVant die en vreest hem niet te gaen
Daer vyer en vlam de lucht bedeckt,
En duysent menschen henen treckt,
Hy dreygt, hy doet, hy lijdt ghevvelt,
En al maer om het lieve gelt.
Maer 't vreemste dat ick oyt vernam,
Of immer in myn sinnen quam,
Is dat (ô schand'!) een jonge maeght
De bloem van haren maeghdom vvaeght,
De bloem van haren maegdom geeft
Aen die geen recht daer aen en heeft,
(Een bloem die nimmer vveder keert
Soo haest die eenmael is onteert)
Niet uyt de drift van soete min,
Maer om dees gulde koningin;
Ick sie dan dat het lieve gelt
Aen al de vverelt vvetten stelt.

Nederl. **Penninckx reden klinckt best.**

Ital. *Quando l'ora parla, la lingua non ha forza.*

Hoogd. **Gelt ist ein gůde wahr / sie gilt sommer und winter.**

Wenn gelt redt / so schweight alle welt still.

Non

Ital. *Non trovo amico piu fidaro & caro,*
Che mi souvenga, com'il mio denaro.

Hoogd. Bar gelt is die losungh.

Schimlich gelt macht edel.

Turcks. Mahaslat malsis olmas. .i.

Lat. Sine pecunia nihil fit.

Hoogd. Es ist alles nur umb das liebe gelt zu thun.

Ital. *Val più una uncia di sorte, che una libra di senno.*

Hoogd. Gelt im beütel dutzt den wirt.

Frans. *Il n'est plus d'amis, qu'en la bourse.*

Quand argent faut, tout faut.

Ital. *Il martel d'argento spezza le porte di ferro.*

Lat. Pecunia, si uti scias, ancilla est: si nescis, domina.

Horat. 1. Sat. 1. Nescis quid valeat nummus. —

Ital. *Denari fanno la guerra.*

Lat. Pecunia nervus belli.

Cicer. Act. 5. in Verrem.

Nihil tã sanctum quod non violari, nihil tam munitum quod non expugnari pecuniâ possit.

Propert. 3. El. 12.

Aurum omnes victâ jam pietate colunt.
Auro pulsa fides: auro venalia jura.
Aurum lex sequitur: mox sine lege pudor.

Ioh. Secundus.

Hæc est illa cui famulatur maximus orbis,
Diva potens rerum, domitrixq; Pecunia fati,
Telluris magnæ Plutique sacerrima proles,
Cujus adorati petierunt sæpè Tyranni
Fœdera, sæpè suas spes damnavêre repulsi.

Ronsard Tom. 8. pag. 257.

Le bon coursier au combat diligent
Sçait quand son maistre est bien garny d'argent:
Aueine, foin, & tel autre fourrage
Ne luy deffaut: alors d'un grand courage
Preste le dos à son maistre, & joyeux
Par les combats le rend victorieux:
Quand est de moy, si cest aloy ne sonne
Dedans mõ sac, mon Euterpe frisonne,
Ie deuiens froid, composer je ne peux:
Mais quand s'en ay, je fay ce que je veux.

Iodelle.

Le gain fait tout, le gain emporte
Les rempars d'une ville forte:
Le gain fait courir les marchans
Au peril & danger des champs,
Au peril des vents & tempestes,
Qui leur tombent sur les testes:
Le gain fait coqus les maris,
Le gain est le Dieu de Paris:
C'est le Dieu des inventions,
Et la fin des intentions.

Ogni gallo rupsa à se.

Met voeten en becken
Plach den haen tot hem te trecken.

Wilder yemant seker vvesen
Hoe het in de vverelt gaet?
Siet! die sal het konnen lesen
In het beeldt dat voor hem staet:
Let eens hoe't de hanen maken
Die hier schraven in het kaf,
Yder doet syn eygen saken,
Niemant vvijst het koren af,

Yder

Yder sietmen tot hem trecken
VVat hem voor komt op de straet,
Alle pooten, alle becken,
Staen ghekromt naer eygen baet.
Hanen van ghelijcke grepen
Vint men onder jonck en oudt,
Yder soeckt maer in te slepen;
Vrienden, siet vvie ghy betrout.

En Koningh van Engelant zijnde ter maeltijdt ten huyse van een van syne dienaers, ende het selve huys groot ende vol rijckdoms bevindende, daer de meester van ganscb kleyne gelegentheyt vvas gheweest eer hy tot syn ampt vvas ghekomen, vvilde hy alle middelen van hem vveten hoe hy in soo korten tijt soo veel middelen hadde te samen ghebracht, hem belovende dat hem niet quaets en soude vvedervaren, in ghevalle hy hem de rechte waerheyt seyde: de vrient dus geperst vvesende, seyde eyndelijck, dat hy altijt een man vvas gevveest van groote vlijt ende neerstigheyt, dat hy staegh vroegh op hadde gestaen, ende altijt syne eygen saken eerst hadde gedaen, ende daer nae de dingen des Konincx.

De Koningh antvvoorde, dat hy het tegendeel hadde behoorcn ghedaen te hebben: dat is, eerst des Konincx, ende daer na syn eygen saken. Hy verklaerde dat hy syne Majt. geen nadeel en verstont gedaen te hebben, dat hy den tijt, dien andere besteden in't slapen, tot syn eyghen saken hadde ghebruyckt, ende sulcx gedaen hebbende dat hy dan noch vvel soo vroegh vvas ghekomen tot de saken syns ampts, als andere, die met lange te slapen haer gemack hadden genomen.

Terent. And. 4. 1. Proximus sum egomet mihi.

Nederl. Wie brengter water tot syn buer-mans huys/als syn eygen huys brant?

Elck wil de boter op syn kouck hebben.

Elck voor hem selvē/ en God voor ons allen.

Frans. *Chacun tire l'eau à son moulin.*

Chacun estudie pour soy.

Chacun tire à son profit.

Lat. Quisque suæ casæ.

Frans. *A la court du Roy*
Chacun pour soy.

Hoogd. Es denckt ein ieder in sein sack.

Ital. *Ogni grillo grilla à se.*

Ognun tira l'acqua al suo mulino.

Tutti vogano alla galiota. .i. Tirano à se.

Ogniuno caccia con la rete al suo fratello.

Amis sont comme le melon,
De dix souvent pas un est bon.

Gelijckmen handelt den meloen/
Soo moetmen oock met vrienden doen.

GElijck men handelt den meloen,
Soo moet men oock de vrienden doen;
VVant noyt en kooptmen dese vrucht
Of inder haest, of metter vlucht:
Maer dit is hier een vaste les,
Men proefter dickmael vijf of ses,

Iae ſomtijts vvel een ganſchen hoop
Eer datmen eens is in den koop,
Eer datter eene vvel behaeght,
Eer datmer eene mede draeght.
Niet dat ſoo naeu gevvogen dient
Als keur te maken van een vrient;
VVant die hier kieſt, en niet en proeft,
Die ſtaet niet ſelden ganſch bedroeft,
Om dat hy dickmael niet en vint
Daerom men rechte vrienden mint.
Ghy, daerom kieſt u geenen vrient,
Of proeft voor eerſt of hy u dient.

Nederl. Beproeft u vrient/
Beproeft u ſweert/
Dat is u groote ſchatten weert.

Frans. *Les amys ſont comme le melon;*
Il faut eſſayer pluſieurs, pour rancon-
ter un bon.

Syrach 37. 2.

Le compagnon ou l'ami qui ſe tourne à inimitié, n'eſt il pas une triſteſſe qui demeure jusques à la mort?

Syrach 9. 21.

Eſprouve tes amis ſelon ton pouvoir.

Syrach 6. 7.

Si tu acquiers un ami, acquiers le en l'eſprouvant, & ne te fie point en luy legerement.

Menander.

Κρίνει φίλους ὁ καιρὸς, ὡς χρυσὸν τὸ πῦρ. .i.

Aurum probatur igne, amicus tempore.

De hont diemen een been ontneemt en kent geen vrienden.

AL is de hont aen u bekent,
En langen tijt aen u gevvent,
Al schijnt hy mack en vvonder soet,
Soo dat hy u gestadigh groet,
En sachtjens met syn steertjen slaet
Soo dickvvils als hy voor u staet:
Noch isset al geen seker vverck,
Noch isset al geen vast gemerck

Van

Van dat het beeſt u liefde draeght;
Maer als het eens een ſchenckel knaeght,
En dat ghy naer het hachtjen taſt,
Let dan eens hoe de rekel baſt,
Let dan hoe dat hy van hem bijt
Vermits hy van u ſchade lijdt.
Al toont u yemant ſchoon ghelaet,
En geeft u veel al ſoeten praet,
Ghy, beelt u efter geenſins in
Syn vaſte gunſt of ſtaege min,
En acht hem oock geen vvaren vrient,
VVant 't is noch by hem niet verdient:
Maer let eens op een ander tijdt
VVanneer hy door u ſchade lijdt,
Let dan eens in het ongeval
Hoe dat hy ſich ghebeeren ſal,
Miſſchien ſal dan ſyn blyde ſchijn
Vry anders in het vveſen zyn;
VVant, vrienden, alſmen vrienden houft,
Dan iſſet datmen vrienden prouft.

Nederl. IN 't deylen van 't erf ſtaet de vrientſchap ſtil.

Schade ſchept vrientſchap.

'Tis quaet een hont een been t' ontnemen.

Neef ſoo langh ick geef.

Men kent geen lieden / dan alſmer erf met beurt.

Ital. *A biſogni ſi conoſcon gli amici.*

Frans. *Au beſoing voit on l'amy.*

Den vrient die kentmen in der noot /
Den rijcken kentmen nae de doot. Nederl.

Scilicet ut fulvum ſpectatur in ignibus aurum, *Ovid. 1. Triſt. 4.*
Tempore ſic duro eſt inſpicienda fides.

Amicus certus in re incertâ cernitur. *P. Syrus.*

Res ſua cuique adhæret, nec ſine ſenſu avelli poteſt. Lat.

Quanto piu l'ucello è vechio, tantò piu mal volontieri lascia la piuma.

**Wat wil men gelt of goet van oude lien begeeren?
De vogel is hy out / hy wil niet uyt de veeren.**

ICk ſagh eens onſe meyt een Dortſen vogel plucken,
En 't viel haer ſvvaer genoegh de pluymen uyt te rucken,
Hoe ſtaet doch (ſeyd' ick haer) de veer ſoo bijſter vaſt?
Sy ſprack, tot myn bericht, het is een ouden gaſt:
Siet, als de vogel komt tot aen haer leſte dagen,
Dan ſtaen de pluymen diep, en vaſter alſſe plagen;
Soo dattet menighmael een haeſtigh menſch gebeurt
Dat hy de ganſche borſt, met plucken, open ſcheurt.
VVel, dacht ick, dit verhael dat moet my verder ſtrecken,
Ick moet uyt dit bedrijf een goet bedencken trecken,
My dunckt dat dit geval een leſſe geven kan
Of voor een gierigh vvijf, of voor een karigh man.
De menſchen over al, hoe datſe langer leven
Hoe datſe taeyer zyn, en minder vvillen geven:
Iae ſchoon dat yemant komt tot aen het duyſter graf,
Noch kleeft hy aen het goet, en vvilder qualick af.
VVel, Ouders, hoort eẽ vvoort: vvãneer u kinders trouvvẽ,
Het deel dat hun betaemt en dient niet vveder-houvven:
En ſoo ghy dat beſtaet, het is een quaet beſluyt;
Dus geeft, ey lieve geeft, ter eeren van de bruyt.
Het over-tolligh goet en kan u geenſins baten,
Ghy moetet al-te-mael in korte ſtonden laten;
Ick ſegge daerom noch, ick ſegge, vrienden, geeft,
Tervvijlen datje meught, tervvijlen datje leeft.
Maer vvat tot deſen plicht by velen vvort geſproken,
Dat is hem, die het ſeydt, om niet het hooft gebroken,
Men hoortet ſonder ſmaeck, men leeſtet met verdriet;
VVant al dat jaren heeft vvil uyt de veeren niet.

Nederl. **NIemant en ontkleedt hem geern / eer hy slapen gaet.**

Frans. *Personne ne se veut despouiller, devant que se coucher.*

Lat. Plus viatici quærunt homines, quando minus viæ restat.

Frans. *Quand tous pechez sont vieux, l'avarice est encore jeune.*

Tout se diminue en vieillesse, Fors avarice & sagesse. Frans.

Aliter.

A pluma à pluma se pelo l'ocha. Ital.

A goccia à goccia si cava la pietra.

A passo à passo si va lontano.

A gotta à gotta il mar si secherebbe.

Met enckele veertjens pluckt men den vinck kael. Nederl.

Posset etiam adagium dici in senes nimis affixos terræ: sunt enim quidam qui quo magis senescunt, eo minus conditioni humanæ se submittunt.

Terent. Adelph. 5.3.

Ad omnia alia ætate sapimus rectius:
Solum unum hoc vitium affert senectus hominibus,
Attentiores sumus ad rem omnes, quam sat est.

Mihi placet hic illud Augustini: Is solus, inquit ille, nil carum amittit, cui omnia cara sunt in eo qui non amittitur. *Et illud ejusdem:* Major est peregrinantium timor, minor propinquantium, nullus pervenientium.

D'eau endormie Ne te fie.

Het beeldt kan zijn een man, staende aen de eene zijde van een vvater, vvenckende eenen anderen, aen de andere zijde staende, om over te komen; doch die gheroepen vvert sulcx vveygerende, spreeckt aldus:

GHy roept my, goede vrient, en hiet my over-komen,
Maer 't heeft (na dat my dunct) al redē om te schromē;
'Ken sie hier geenen gront: en daermen niet en siet,
En kent de vvijste man de rechte bane niet;
Ick mochte mettet been of in de modder sincken,
Dies sou ick, tegen danck, het gront-sop moerē drincken:
Ick mochte blijven staen te midden in den sloot,
Ick mochte blijven staen te midden in den noot.

Ick

Ick soude (nae my dunckt) hier vvel een stock behoeven,
Daer mocht ick (eer ick gingh) de grondē mede proeven;
Dan nademael ick hier de gronden niet en ken,
Soo dunckt my beter zyn te blijven daer ick ben.
Ick heb vvel eer verstaen dat in de stille beken
Of slick, of driftigh sant, of sachte moeren steken;
Doch hoe het vvesen mach het stuck is niet te klaer,
En daerom segh ick noch stil vvater heeft gevaer.

Ital. *Ni espero, ni creo,*
Fine lo que veo.

Sen. Oedip. Ab inquieto sæpe simulatur quies.

Hoogd. Was die augen sehen / betriegt das hertz nicht.

Nederl. Sluymende seugē eten wel haren draf.

Stille waters hebben diepe gronden.

Frans. *D'un homme qui ne parle, & chien qui n'abbaye, garde toy.*

Nederl. Een mensch die niet en spreeckt/eē hont die niet en bast /
Daer dient tot aller tijt ten naeusten op ghepast.

Ital. *Nell' acqua chia*
Non ti fia.

Lat. Tinea damnum facit, & sonitum non facit.

Nederl. Steeckt u in geen gat/of siet er deur.

Hoogd. Stille waßer sein gern tieff.

Spaens. Da va mas hondo clario, haze menor ruydo.

Frans. *Où le fleuve est plus profond, il fait moins de bruit.*

Nederl. Volle vaten bommen niet.

Demissos animo, ac tacitos vitare memento: Cato.
Qua flumen placidum est, forsan latet altiùs unda.

Dall' acque quiete bisogna guardarsi. Ital.

Non ti metter' in dito
Annello troppo strecto.

Chi non vede il fondo, non passi l'acqua.

Herbe cognue Frans.
Soit bien venue.

De persona callada Spaens.
Arriedra tu morada.

D'un qui ne dit mot esloigne ta demeure. Frans.

De quien pone los ojos en el suelo, no fies tu dinero. Spaens.

A celuy qui regarde en terre, ne fie ton argent. Frans.

Del acqua mansa te guarda, & la rezia presto se passa. Ital.

De l'eau paisible garde toy, que la roide passe bien tost. Frans.

Magis metuendi taciturni & lenes, quam feroces & clamatores. *Richt. Ax. Oec. 267.*

Regels voor de Huys-houdinge
IN
Spreucken, ende Spreeck-vvoorden, en Gedichten.
Rakende de onderlinge plichten tusschen man en vvijf.

N*el marito prudentia,*
Nelle moglie patientia.

Wijsheyt in mans, gedult in vrouwẽ,
Dat kan het huys in rusten houwen.

La femme ne doit porter teste en mariage.

Vrou, zijt ghy schamel, ofte rijck,
En brengt geen hooft ten houwelijck.

Bien parler fait bonne femme.

Laet dit een korsel man onthouwen;
Van wel te spreken, goede vrouwen.

Vxorem nactus brevem, incurva te,
Arabicum est adagium apud Erpenium: significat autem vasi muliebri, ut infirmiori, honorem tribuendum: vel, breves plerumque superbas esse, nec facilè marito cedere; juxta illud:

Rarò breves humiles vidi, rufosque fideles:
Albos audaces miror, longos sapientes.

Een out woort kan ons dit betuygen,
Voor korte vrouwẽ moetmẽ buygen.

Pere & donne senza rumori,
Sono stimati gli meliori.

Vrouwen en peerẽ die niet en kraken,
Die houdmen alder-best te smaken.

Grasse poule, maigre cocq.

Een vette hin, een mag'ren haen,
Dat wort geoordeelt wel te staen.

Marido no veas,
Muger ciego seas.

En siet niet, mans: weest blint, ghy
vrouwen;
Dat sal het huys in rusten houwen.

Op quade woorden, goede reden,
Stelt menigh korsel hooft te vreden.

La femme au profit, l'homme à l'honneur.

De heer voor d'eer,
De vrou voor den bou.

Bonne vie,
Pere & mere oublie.

Indien de man is heus en soet,
Het wijf vergeet haer eygen bloet.

A molini, e alla sposa,
Sempre manca qualche cosa.

Een jonge vrou, een meulen-rat,
Daer aen ontbreeckt gemeenlick wat.

Vne homme vieil qui se marie,
Prend congé de sa bonne vie.

Wie trout ontrent syn oude jaren,
Die laet syn goede dagen varen.

Les douceurs & aigreurs du mariage
Te faut cacher, si tu es sage.

Het soet en 'tsuer van't echte bedt,
Dat dient in stilte wech geset.

Aut amat, aut odit mulier; nihil est tertium. P. Syrus.

Een wijf draegt liefd', of grootē haet;
Want selden houtse middel-maet.

'Tnachtegaeltjen op de peul
Dat vermach te bijster veul.

Geen wagen oyt soo sacht en reet,
Die somtijts niet een stootjen leet.

Waer rijster oyt soo schoonen dagh,
Of daer komt wel een donder-slagh?

Maistre absent, maison morte.

Daer de meester uyt is, is 'thuys doot.

Le marteau de la porte s'enrouille, quand le maistre est mort.

Daer de meester doot is, verroest de klopper.

La femme doit demourer en sa follie, autrement elle deviendra enragée.

Wanneer een wijf begint te dwasen,
Verdraeghtsī, of anders moetse rasen.

In quella casa é poco pace,
Ove la gallina canta, e'l gallo tace.

'Tis in het huys geheel verdraeyt,
Daer 'thintje swijgt, en 'thaētje kraeyt.

Ceste maison est mal en train, où la quenouille commande l'espée.

Alwaer de spin-rock dwinght het sweert,
Daer staet het qualick met den weert.

Fœminarum virtus, viri reverentia.

Mans eere, vrouwen deught.

Fumée & femme sans raison
Chassent l'homme de la maison.

Een dack dat leeckt, en quade wijven,
Die konnen goede mans verdrijven.

Forces testes de velours, peu de damoiselles.

Iamais femme ne sçait pardonner injure, ny recompenser un bien faict. M. Aurel.

Femme & melon, à peine les cognoit-on.

Si maritus vincatur & uxor dominetur, pax peruersa est; sin uxor marito dominanti subsequatur, pax recta est. Augustin.

Aßez gaigne, qui putain perd.

Hy wint veel die een hoer verliest,
En dan een eerbaer wijf verkiest.

Chi hà un piè in bordello, hà l'altro nel l'ospitale.

Hebj' in't bordeel den eenen voet,
Weet dat de tweed' in 't gast-huys moet.

Le jeu, la femme, & le vin friant,
Font l'homme pauvre tout en riant.

Cum muliere, præsentibus extraneis, nec blanditijs agendum, nec jurgandum.

En straft of streelt u vrouvve niet,
Daer't yemant hoort, of yemant siet.

De bedt-gordijn
Dient dicht te zyn.

Al wat in't bedde wort gesproken,
Dient met de lakens toe-geloken.

Quand

Quand une femme blasme son mary, elle demande la danse de son voisin.

Als't wijf spreeckt qualick vandē man,
Dan spreeckmer niet ten besten van.

La plus belle piece de mesnage est une bonne femme.

Het beste stuck van't huys-bedrijf,
Dat is een goet, en hantsaem wijf.

Het ooge van den heer dat maeckt de peerden vet,
Het ooge van de vrou dat maeckt de kamers net.

La femme est le savon de l'homme.

Geen beter loogh
Als 't vrouwen oogh.

Pere de famille soit par tout
Dernier couché, premier de bout.

Ghy huys-weert, hier op dient gelet,
Eerst op te zyn, en laetst te bedt.

L'homme fin
Se leve matin.

Hera haud est hera, quam famulæ è somnis excitant. Plaut.

La femme à la maison, & la jambe rompue.

Quade beenen, goede wijven,
Dienen wel in huys te blijven.

Een wijf draegt meer uyt met eē lepel,
Als een man in-brengt met eē schepel.

Donna ociosa
Non può eßer virtuosa.

Een ongeschickt, en vuyl bedrijf,
Maeckt van een schoon, eē leelick wijf.

Femme veut en toute saison
Estre maistreße en sa maison.

Al heeft de meyt een schoonen schijn,
Het wijf dat wil de vrouwe zyn.

Dame que moult se mire, peu file.

Kent hier uyt aller vrouwen sinnen,
Wie veel-tijts spieglen, seldē spinnen.

Qui semel est scurra, nunquam fiet bonus pater-familias.

Scurra facilius dives evadet, quam pater-familias.

Als de man wel wint,
'Twijf dan wel spint.

Geen wijf soo fel, of sy heeft deernis met haer boter.

Es seint loss hennen die auss leggen.

Dit heb ick dickwils hooren seggen,
'Tzyn quade hinnē die buyten leggē.

Il ne se faut jamais despouiller,
Avant que se coucher.

Onthout dit, weerde vrient, het is een wijsen raet;
Ontkleet u nimmermeer eer dat ghy slapen gaet.

Het spreeck-woort wil seggen / datmen niet al syn middelen aen kinderen of vrienden moet over-setten / eer men komt te sterven.

Een neerstige hant,
Geen snoepers tant,

Een schaerse mont
Is 't huys gesont.

Besette spārigheyt
En is geen karigheyt.

Nullus quæstus tantus est, quàm parcere illud quod habes.

Gelooftet vrienden, sonder sparen
Kan yemant winnen, niet vergaren.

Grain à grain
Amaße la fourmy son pain.

Doet by een kleyntje dickmael wat,
Soo wortet noch een groote schadt.

Dijs proximus est, quicunque eget paucissimis.

Hy zy dan schamel, ofte rijck,
Wie weynigh hoeft, is God gelijck.

La sparagno
E il primo guadagno.

Spillen is een quae gewente,
Sparen is een wisse rente.

Semper caret fastidio frugalitas.

Karigheyt is huys-verdriet,
Sparigheyt en wallight niet.

Qui bien gaigne & bien espargne, devient tost riche.

Al wat men spaert is eerst gewonnen;
Het beste webb' wort t'huys gesponnen.

Met vvel te vvinnen, en vvel te sparen,
Soo kan men machtig goet vergaren.

Met veel houdtmen huys,
Met weynigh komt men toe.

Goza tu de poco,
Mientras busca mas el loco.

Terwijl een dwaes syn herssens quelt
Om grooter goet, en meerder gelt;
Soo leeft een wijser vergenoeght
Met dat hem God heeft toe-gevoegt.

Een buygsaem hert dat kan hem voegen,
En wijsheyt laet haer haest vernoegen.

Vn bon charton tourne en petit lieu.

Ick hou dien voer-man voor geleert,
Die wel op enge wegen keert.

Sapientis facilis victus.

Ce que suffit, jamais ne fut peu.

Veel klaegter als het noch te vroeg is,
Noyt isser weynigh daer genoegh is.

Provision faicte en saison,
Et dependüe par raison,
Fait du bien à la maison.

Syn ampt te doen met stage vlijt,
En voor-raet op den rechten tijt,
Dat maeckt een eerlick huys verblijt.

Een gehaelde kruyck
En vult geen buyck.

Die syn meel ter deegh laet ouwen,
En syn broot kan laten kouwen,
En syn bier in tijts doet brouwen,
'Tbaet hem 'sjaers een mont te houwen.

Amy, si tu es mesnager,
De trois choses te dois garder,
De vin nouveau, & de pain chaud,
Et des bois verds, car cela ne vaut.

Groen hout, heet broot, en nieuwe wijn,
En kan voor 't huys niet dienstig zyn.

Met enckele veertjens pluckt men den vinck kael.

De keel
Kost veel.

Chi hà patienza, hà tordi grassi à un quadrino.

Wanneer de tijt geeft nieu gewas,
Weest dan in't koopen niet te ras:
Maer toeft een weynigh, zydy wijs;
Want 't scheelt te byster in den prijs.

La soye esteint le feu de la cuisine.

Fluweel en sijd' is selsaem kruyt,
Het blust het vier den keucken uyt.

Tot verstant van de aerdigheyt van dese spreucke is te letten / dat sijde in't vyer geworpen niet en placht te branden: maer veel eer het vyer als uyt te blusschen / of doof te maken.

Le coust
Empesche le goust.

Leuy, en lecker, en veel te meugen,
Zyn drie dingen die niet en deugen.

In't half leegh vat
Gelt sparen wat;
Maer voor leghe vaten
Kan't sparen niet baten.

'Tis te laet ghespaert, als de boter op den bodem is.

Vbi cœpit pauper divitem imitari, perit.
P. Syr.

Een groote schoen, een kleyne voet,
En dede noyt syn meester goet.

A proud heart in a begger / is as a great fire in a smal cottage / wits warmet not the hous / but burnet.

Wie kleyn is, en doet als de groote,
Stelt dien van nu aen by de bloote.

A proud heart in a beggers purse wil not agree.

Grand nave vuol grand acqua.

Groote schepen, groote zee,
Groote wey voor machtigh vee.

Faute de chappon,
Pain & oignon.

Hebje geen kapoen,
Moes, kruyt, en groen,
Dat kanje voen.

A petite fontaine boit-on à son aise.

Een kleyn forneis, al is het kout,
Dat hoeft alleen maer weynigh hout.

A picciol' forne poco legna basta.

La cucina piccola fa la casa grande.

De kleyne keuckens, en enge schouwen,
Die zyn't die ruyme kamers bouwen.

Les petites cuisines font des grandes maisons.

Een platte beurs, een hoogh gemoet,
En dede noyt syn meester goet.

Teer Reck
Na neer. Nae deck.

Wilt naer het laken
V kleeren maken.

Qui ne peut avoir de la chair, se contente du potage.

Fol est qui plus depend
Que sa rente rend.

Nichts maul nach der taschen.

Qui tout mange de soir,
Le lendemain ronge son pain noir.

Mieux bon gardeur,
Que bon amasseur.

Al wat dier is, dient niet gelaten,
Al wat goe koop is, niet gekocht.

Oock diere koop kan dickmael baten;
Somtijts dient goede koop gelaten.

Quod non opus est, asse carum est.

Weet dat niet alle dingh in huys en dient gebrocht;
Al wat men niet en hoeft, is altijt dier gekocht.

Pater familias vendax sit, non emax. Cato.

Non esse cupidum, pecunia est;
Non esse emacem, vectigal est.

Indien ghy niet te veel en wint,
Soo weest tot koopen niet gesint.

Met laken is't laken
Best schoon te maken;
Maer metter hant
Krijght sijd' haer stant.

Die een ambacht heeft geleert,
Krijght de kost vvaer hy verkeert.

De scavoir,
Vient avoir.

Het weten
Doet eten.

Een ambacht heeft eẽ gulden bodem.

Pour vieil que soit le bateau,
Il passe encore une fois l'eau.

Geen schip soo oudt, sey schippers meysje,
Of doet noch somtijts wel een reysje.

Verstelt noch eens u kinder-lueren,
Sy sullen noch een jaertjen dueren.

Si quieres ser polido,
Trae aguia y hilo.

Si tu veux estre net & poli,
Portes un esguille & du fil.

Ghy, die wilt wesen hups en net,
Draeght staegh u naelt en garen met.

Metti la roba in un cantone,
Vien tempo ch'elle hà stagione.

Legt somers dẽ winter-rock in de kas,
Soo komtſ u weder eens te pas.

Les biens ne sont pas biens, que quand ils ont un bon maistre.

Vrient, hebje machtigh goet, soo maecktet metter eer;
Want goet en is geen goet, als by een goeden heer.

La voix est plus plaisante à monter qu' à descendre.

Qui s'acquite, s'enrichit.

My dunckt hy is in goeden staet,
Die sonder schult te bedde gaet.

De leeuwerck singt vrolick, om datse op Mey-dagh geen huys-huere te betalen heeft.

Mai-

Maison accomplie,
En l'autre vie.

La porta di dietro, é quella che guasta la casa.

Een achter-deur aen eenigh huys,
Die is gelijck een lecke sluys:
Ghy, vrient, die hebt een achter-deur,
Gaet hangter vry smits-dochter veur.

Qui pense son cheval par procureur, est digne d'aller à pied en personne.

Die syn peert door een ander voet,
Mocht in persoon wel gaen te voet.

Bons compagnons sont mauvais mesnagers.

Goede gesellen zyn quade huys-houwers.

Ledigheyt is hongers moeder,
En van diefte volle broeder.

Een ploegh die werckt, blinckt:
Maer 't stille vvater sinckt.

Rust maeckt roest.

Niet doen, leert quaet doen.

Cacete, pesguete,
Muca horas buon cafete. .i.

Qu le cacador y el piscador nunca es buon casera.

Le chaßeur, & le pescheur ne font jamais bonne maison.

Visschen en jagen,
Zyn vrouvven plagen.

Mieux mestier,
Qu'esprevier.

Beter een schaep, als een aep,
Een balck, als een valck.

Castitas periclitatur in delitijs,
Humilitas in divitijs,
Religio in ceremonijs,
Veritas in multiloquio,
Charitas in hoc seculo.

Eygen huys.

Vaerje over een sloot,
Ghy laeter een broot:
Vaerje over een veer,
Ghy laeter noch meer.

A chascun oiseau
Son nid est beau.

Geen beter gemack
Als eygen dack.

Oost, West,
'Thuys best.

Testudo intra tegumen suum tuta est.

Blijft binnen u schelpen,
Dat sal u helpen.

Chi muta paese, muta ventura.

Pietra mossa, non fa musco.

Weest in't verhuysen niet te los,
Een steen die rolt, en gaert geen mos.

Heritage, que ton maistre te voye.

Ver van syn goet, na by syn schade;
Want hoe men haest, men komt te spade.

En cabeca loca
Non dure toca.

Wie verre biert, die spilt veel tonnen,
En 't ende 's jaers niet veel gewonnē.

Geen beter mis komt op het lant,
Als 's meesters oogh, en 'sheeren hant.

Als de kat van huys is, dan hebben de muysen haren vollen loop.

Een looper en bedijt niet.

Veel verhuysen kost veel bed-stroo.

Domus propria, domus optima.

Chez soy
Chacun est roy.

A ogni ucello
Suo nido è bello.

Elck vogel prijst syn eygen nest,
En die is hem doch alder-best.

Noyt vryheyt vvas soo dier gekocht,
Of sy en heeft meer uyt-gebrocht.

Ne sois absent à ton blé mouldre,
Ou tu perdras plus que le poudre.

Eygen heert
Is gout vveert;
Isse kout,
S'is bout.

Qui a une bouche, ne die à autre qu'il soufle.

Soo ghy u papjen blasen kont,
En roept daer toe geē vreemdē mont.

En vvacht niet van u naeste bloet
Al vvat ghy sellifs niet en doet.

A chi tocca, leva.

Die de koe syn is, grijptse by dē steert.

Nul n'a soucy
De bien d'autruy.

Let op u eygen saken, heer;
Men hinckt niet van eens anders seer.

Qui ne fait par soy,
N'entend pas la loy.

Casa mia, casa mia,
Per piccina che tu sia,
Tu mi pari una badia.

Plus scait le fol en sa maison, que le sage en celle d'autruy.

Een dvvaes is in syn huys soo vroet,
Als oyt een vvijs man elders doet.

De papegay vveet desen treck,
Sy lost geen voet, of vest den beck.

Chi é a coperto, quando piove,
E ben matto, se si muove.

Geen bode vvasser oyt soo goet
Gelijck de meester sellifs doet.

Vn chacun a bien
A faire du sien.

Non cercar quel che non ti tocca.

Chi fa i fatti suoi, non s'imbratta le mani.

Die maer aen eygen slaet syn hant,
'Tis vvonder soo hy sich verbrant.

Al hebje schoon versleten schoen,
En vviltse nimmer van u doen;
Maer houtse tot ghy beter siet,
Of anders, vrient, u naeckt verdriet.

Of meerder goet,
Of minder moet.

Saeyt met handen
Niet met manden.

Veel geſchreeuws / en luttel wol.

Hier ſcheerter een het ſchaep, een ander ſcheert het vercken;
Ey laet ons, met gemack, hier op een vveynigh mercken:
My dunckt (naer ick het vat) dat hier vvat omme-gaet,
Daer op in aller ernſt by ons te letten ſtaet.
De man, die aen het ſvvijn ſyn voordeel meynt te vinden,
Die gaet hem, ſoo ghy ſiet, veel moeyten onder-vvinden;
Hy denckt (gelijck het ſchijnt) dit is het vetſte beeſt.
Hier is het dickſte ſpeck, hier is de reuſel meeſt.

Maer dit onstuymigh dier is qualick om bestieren,
Het vult de gansche lucht met vreeselick te tieren,
Het schopt, en slaet, en vvoelt, en vvorstelt met den man;
Soo dat hy van het vverck geen meester vvorden kan:
Nu, op dit luyd' geschreeu, soo vvert een yder gaende,
Een yder loopter toe, een yder blijfter staende,
En siet den handel aen: en, soo die voordeel gaf,
Gevvis men sagh de man het gansche voordeel af;
Maer nu syn gansch bedrijf is moeyte, sonder baten,
Soo vvortet al-te-mael voor hem alleen gelaten:
In plaetse van gevvin, soo vvert de man bespot,
Dat is voor desen tijt syn ongeluckigh lot.
En siet! naer dit gevvoel, naer dit verdrietigh scheeren,
Soo krijght de goede vrient noch vvol, noch sachte veeren;
Maer niet als enckel hayr, en borstels van het svvijn,
Dit is de gansche loon van al de lange pijn.
Maer let eens op den vrient die 'tschaepjen heeft gekoren,
Op dat syn ruyge vacht door hem mocht syn geschoren;
Het dier en vvorstelt niet, maer ligt geduerigh stil,
Dies treft hy met de schaer al vvaer hy maer en vvil:
Men hoorter geen geschreeu, soo datter van besijden
Hem niemant van het volck de vvinst en kan benijden;
'Tis sacht al vvat hy raeckt, en niet als enckel vvol,
Dies krijght hy handt, en schoot, ja gansche manden vol.
VVat isser menigh mensch die syn geheele leden
In eenigh svvaer bedrijf, met onrust, gaet besteden!
En, als hy langen tijt ten suersten heeft gesvveet,
Soo vint hy anders niet als enckel herten-leet.
Een ander onder dies heeft yet ter hant genomen,
En is daer, met gemack, tot synen vvensch gekomen:
Soo veel is goet beleyt, vvanneer men yet bestaet,
Soo veel is goet beleyt, soo veel is vvijs beraet.
VVel aen dan, sooje vvilt u scheeren vvel besteden,
Soo kiest doch eenigh beest dat vvol heeft op de leden;

Want

VVant als ghy daer in feylt, of in de keuse mist,
Soo isset al bekaeyt, en achter 'tnet gevist.
Doch onder dit beslagh verneemt men vreemde saken,
Die vvy met ons verstant niet recht en konnen raken;
Dat genen heeft verrijckt, heeft desen uyt-geput;
Dat elck is even nae, is elck niet even nut.

Al te wijs kan niet beginnen,
Al te geck kan niet versinnen;
Tusschen mal, en tusschen vroet,
Wint men wel het meeste goet.

Hy moet wagen,
Die wil bejagen.

Die dit en gint geduerigh schromen,
Hoe konnē die tot rijckdom komen?

Gato guantato non prese mai sorci.

'Tmach wayen, stil zyn, vloeyen, of ebben,
Die niet en waegt en sal niet hebben.

Sumptū faciat oportet is qui lucrum quærit.

Rien ne s'acquiert sans avanture, & rien se conserve sans industrie.

Sonder wagen niet vergaren,
Sonder wijsheyt niet bewaren.

Chi guarda à ogni piuma, non fa mai letto.

Die elcke veer wil sien en raken,
Hoe kan die oyt een bedde maken?

Qui n'a guere,
N'a guerre.

Neeringh en is geen erf.

Qui perd le sien, perd le sens.

Heer uyt,
Eer uyt.

Die water deert,
Water weert.

Alle officiē zyn smeerigh, sey s'kosters wijf, en kreegh een eynde keers uyt de kerck.

Qui eget, in turbâ versetur.

Inde rommelinge ist vet.

By 'tvolck is de neering, sey de mosselman, en quam met de mosselen in de kerck.

Wijs en rijck
Is God gelijck.

Wie vis voor visschers deur wil vangē,
Die mocht syn net wel elders hangē.

Il ne fait bon, chaßer par une montaigne trop frequentée.

De beste jagers sullen jagen
Daer sy geen jagers eerst en sagen.

Ficus sunt avibus gratæ, at plantare recusant.

De vogels willen kersen eten,
Schoon datse van geen plantē weten.

De kat wou wel den visch genaken,
Maer vreest haer pootē nat te maken.

Ce n'est pas gain,
Quand on pipe son prochain.

Dit oude woort duert heden noch,
Men doet geen voordeel met bedrog.

Peu de vin, vens le vin:
Beaucoup de vin, gardes le vin.

Qui à un an veut estre riche, à la moitié on le pend.

Die binnens jaers wil alles vangen,
Die mocht wel voor dẽ winter hangẽ.

Qui se mesle de plusieurs affaires, beaucoup de prise a la fortune sur luy.

Qui beaucoup embrasse, peu estreint.

Die veel om-vaemen,
Weynigh versamen.

Au pauvre un œuf
Vaut un bœuf.

Pauperi ovum, ovis.

Avec l'eau qui est passé le moulin ne moult pas.

Met verloopen water en maelt geen meul.

Por el dinero
Bayla el pero. .i.

Pour de l'argent danse le chien.

Elck spreeckt van de mart, na hy verkocht heeft.

Agricola semper in futurum dives est.

Aquila non venatur muscas.

Ne croy pas à celuy qui vient de la foire, mais à celuy qu'y retourne.

Ghelooft hun niet te veel die van de jaer-mart komen,
Want voor haer listigh woort is noch al vry te schromen;
Maer, vrienden, soo ghy wilt hier in een vaster raet,
Soo let, tot u bericht, wie datter weder gaet.

Se vuoy del tuo mestier cavar guadagno,
D'un tuo maggiore non ti far compagno.

Zijt ghy een esel inder daet,
En neemt geen leeu tot mede-maet.

Waer ghy den gront niet klaer en siet,
En gaet daer in het water niet.

Multa cadunt inter calicem, supremaque labra.

Tusschen neus, en tusschen lippen,
Kan een goede kans ontglippen.

Gaigner par escus, hazarder par liards.

Die met kroonen winnen, en stuyvers wagen,
Die zyn bevrijt voor harde slagen.

La fortune se lasse de vous suivre; car vous allez trop viste.

Riche ou pendu, dict le soldat pillard.

Lancksamen rijckdom is saligst.

Assai guadagna, chi vano sperar perde.

Een schaft is beter in de hant,
Als seven gansen op de strant.

Een stille mool en maeckt geen meel.
Een vos die slaept, een drooge keel.

Light gaynes make heavye purses.

Die geenen ael weet op te langen,
En plach geen kabeljaeu te vangen.

Majora perdes, parva ni servaveris.

Chi non stima un quadrino, non lo vale.

Soo ghy op't kleyntje niet en let,
Het groote wort u los geset.

Du petit vient-on au grand.

Qui fait la maille vile,
Iamais amasse mille.

Wie worter tot yets groots gebracht,
Die eerst het kleyntjen niet en acht?

Riche rarement on vit,
Qui mesprise le petit.

Ce qui est gaignê par tabourin, passe par la fluste.

Het staet geschreven op den vloer,
Gelijck het quam, alsoo het voer.

Het staet geschreven op den heert,
Soo gewonnen, soo verteert.

Qui hante le moulin,
S'enfarina à la fin.

Onder 't zeyltjen ist goet roeyen;
Want 't sal niemant licht vermoeyen.

Ne uni navi facultates.

Mus non uni fidit antro.

Niet al de eyers onder eene hen.

A la poule serre luy le poing, elle te serrera le cul.

Die wel aen synen acker doet,
Die doet gewis hem weder goet.

Groote visschen scheuren 't net,
Soo ghy daer niet op en let.

Qui veut prendre un oiseau, il ne le faut pas effaroucher.

Geen vogels mogen sy verschricken,
Die op de vogels willen micken.

Die jaeght met katten,
En vangt maer ratten.

Brant laet yet,
Maer water niet.

Die altijdt wil voordeel doen, moet lombaert houwen.

Daer zynder die soo veel met spijkerrapen winnen, als sy met den brant verliesen.

Geen vogel vloogh oyt soo hoogh, of hy moest syn kost op d'aerde soeckē.

Armoede is leuyheyts loon.

De grasse matinée
Robbe deschirée.

God geeft de vogelen den kost, maer sy moetender om vliegen.

De vogels krijgen wel den kost,
Maer zyn van moeyte niet verlost.

Serpens, nisi serpentem deglutiat, non fit draco.

Ten zy de slangh verslint een slangh,
Sy wort geen draeck haer leven langh.

Een raef moet nutten sonder krassen,
Een hont moet knagen sonder bassen.

Heeft yemāt gelt dat schoone blinckt,
Die make dattet niet en klinckt.

The stil sow eateth up al the draffe.

Gaen uwe saken naer u wenschen,
Danckt God, maer pocht niet by de
menschen.

Wint ghy, soo laet van roemen af;
Een stille seugh die eet den draf.

L'argent qui ne sonne, est le meilleur.

Le sage n'expose sa fortune à l'envie.

Soo dickwils als 'tschaepje bleet, ver-
liestet een beetjen.

Possideas tacitè, si quæ sint munera divûm.

'Tis best dat 'tschaep in stilheyt eet;
Want als het bleet, 'tverliest een beet.

Een ey dat noch is ongeleyt,
Daer van en dient niet veel geseyt.

En grand torrent
Grand poisson on prend.

Ghy seght ons, vrient, 'Ten kan niet
missen,
In groote waters groote vissen;
Maer hier op dient te zyn gelet,
De groote vissen scheuren 't net.

Vn fol, ou beste,
Fait bien conqueste;
Mais bon mesnage
Est fait de sage.

Men wint, of verliest,
Nae datmen kiest.

Het zy in't velt, of in het koren,
Een recht wey-man placht naeu te
sporen.

De vos die placht dan best te varen,
Wanneer de boeren leelickst' baren.

The fox fareth wel / wenh y is curseth.

Benijt is beter als beklaegt,
Wanneer het God alsoo behaegt.

Il bel guadagnar fa il bel spendere.

Vette vogels, gladde veeren;
Wel te winnen, wel verteeren.

The low stake standet long.

De laege stijlen
Staen lange wijlen.

A chi compra, bisoigna haver cent' occhi;
à chi vende, ne basta uno.

Die om yet te koopen poogen,
Hoeven meer als hondert oogen;
Maer een wert genoegh geacht,
Als men tot verkoopen tracht.

Autant despend ciche, que large.

De winnende handt is milde.

Die wel wint,
Is wel gesint.

Huelgo me un poco,
Mas hilo mi copo.

Ie me recrée un peu, mais je file ma que-
nouille.

Mieux vaut gaigner en bouve, que per-
dre en or.

— *Lucri bonus est odor ex re Quâlibet.* —
Iuvenal.

La bourse vuide fait rider le visage.

Een beurs vol rimpels, die eerst vol
was,
Maeckt rimpelt vel, dat eertijdts bol
was.

Qui ſcauroit les avantures, il ne ſeroit jamais pauvre.

Wiſt yemant wat geſchieden ſal,
Hy ware vry van ongeval.

Wiſt yemant wat gebeuren ſou,
Hy dede ſchier al wat hy wou.

Honeſtum eſt lucrum per quod nemo læditur, & juſtè acquiritur.

Het is voor al het beſte goet,
Diens winſte niemant ſchade doet.

Kinderen.

QVi generum acquirit commodum, invenit filium; qui incommodum, perdit & filiam.

Krijght ghy een ſwager, die u dient,
Ghy wint een ſone, lieve vrient;
Maer gaet hy aen tot uwer ſpijt,
Soo wort ghy oock u dochter quijt.

Children are certain care / an incertain confort.

Les grandes dames aiment pluſtoſt leur plaiſirs, que leurs enfans.

Qui à mon enfant oſte le morveau, me baiſe au viſage.

De kat die muyſt dan alder-beſt,
Als ſy heeft jongen in den neſt.

Ce que l'enfant oit au foyer, il le rend à la porte.

Het kint dat buyten ſpelen gaet,
Seyt hoe het in den huyſe ſtaet.

Quando i fanciulli ſtan cheti, han fatto qualche male.

Als de kinders ſtille zyn, dan hebbenſe quaet gedaen.

Il faut ſi bien marier ſes enfans, qu'ils n'aient que faire de leur peres.

Chi hà polli, hà pipite.

La fille n'eſt que pour enrichir les maiſons eſtrangeres.

Qui perd ſon pere, perd honneur,
Qui perd ſa mere, il perd douceur,

Scheyt u vader uytter tijt,
Kint, ghy zyt u eere quijt;
Maer indien u moeder ruſt,
Ghy verlieſt u herten-luſt.

Vrienden.

VGoet kan groeyen
Door oude moeyen;
Maer oude oomen
En zyn maer droomen.

Een God, een wijf; maer veel vriendẽ.

Met vriendẽ eten, drincken, wandelẽ;
Maer met de vreemde moet men handelen.

A cuentas vieias
Baraias nuevas.

Van oude rekeningen, en out goet te deelen,
Ontſtaẽ gemeenlic nieuwe krackeelẽ.

Korte rekeningen, lange vrientſchap.

Chi ſi fida, rimane ingannato.

Veel ſpreeckter ſtout, en 'tis gelogen.
Wie veel betrout, wort licht bedrogẽ.

Sopra negro non é colore,
Sopra virtu non é honore,
Sopra peccato non é dolore,
Sopra figlivoli non é amore.

Vrient,
Soo langh het dient.

Een lege beurs die noem ick leer;
Brenght gelt, sy krijght haer eer-naem weer.

En partage, lict, & jambon,
On cognoit son compagnon.

Nulli non magno constitit & bona noverca.

Amy de table
Est variable.

Een tafel-vrient
Soo langh alst dient.

Con el buen sol
Estiende se el caracol. .i.

Avec le bon soleil le limaçon s'estend.

Wie vrientschap aen eē vrient verwijt,
Die is syn vrient en vrientschap quijt.

Ie nie l'amy qui couure avec les aisles, & mord avec le becq.

Ten is geen vrients, maer een linckers treck,
Die deckt met de vleugels, en bijt met den beck.

Wt dat mē spreeckt, of dat mē schrijft,
En uyt den handel die men drijft,
VVt vrienden daer men mede paert,
Daer kent men uyt der menschē aert.

Stultus quod perdat habet; quod in id quod oportet impendat, non habet.

Een vrient besoecken houdmen goet,
Indien men 't niet te veel en doet;
Maer soo het alle daegh geschiet,
Soo waer het vry al beter niet.

Il ne faut pas tant baiser son amy à la bouche, que le cœur luy en face mal.

VVeet, vrient, dat hart, en dickmael kussen
De vrientschap wel plach uyt te blussen:
Wel kust dan met een heusschē mont;
Te veel is hier oock ongesont.

No seras amado,
Si de ti solo tienes cuydado. .i.

Tu ne seras point aimé, si tu as soing de toy seulement.

'Tis wonder soo hy vrienden heeft,
Die altijt neemt, en nimmer geeft.

Que Dieu ne donne point tant de biens à nos amis, qu'ils nous mescognoissent.

Il est bien fol, qui s'oublie.

Die koren voor een ander meet,
Is dwaes, indien hy sich vergeet.

VVie ist die elders water giet,
Die brant in syne wooningh siet.

Tocca più la camisa ch'el gippone.

La chemise est plus pres, que le pourpoinct.

Myn dgie
Is my naerder als myn knie.

Pain d'autruy, pain de douleur; encore si ton pere mesme te le donne.

Ten naesten watere, als't brant is.

SIN-SPREUCKEN,

Genomen uyt Arabische en Saraceensche Schrijvers.

Initium sapientiæ est timor DEI.

Godes vreese is't beginsel der wijsheyt.

Cujus concupiscentia vincit intellectum (seu rationem) is perit.

Wiens vernuft door de begeerlicheyt verwonnen wert, die gaet verloren.

Abstinere à concupiscentijs, est divitem esse.

Van lusten sich t'onthouwen, is rijck te wesen.

Sapientissimus hominum est, qui fines respicit.

Die op het eynde aller dingen let, is onder de wijse te rekenen.

Qui non discernit bonum à malo, adjunge eum bestijs.

Die 't goet van 't quaet niet en onderscheyt, stelt dien by de beesten.

Contentus esto eo quod Deus tibi impertit; & eris dives.

Verneught u met 't gene u God verleent, en ghy sult rijck wesen.

Accende lucernam tuam ante tenebras. Id est, illumina te operibus bonis, antequàm superveniat tibi mors.

Ontsteeckt uwe lampe eer het duyster is. dat is, maeckt u beroepinge seker met goede wercken voor uwe aflijvigheyt.

Quando non evenit tibi quod vis; velis, quod evenit.

Als u niet en gheschiet dat ghy wilt, wilt dan dat u geschiet.

Quando audiveris virum loquentem de te bonum, quod in te non est, ne credas; loquetur enim & malum de te, quod in te non est.

Als ghy yemant hoort spreken van deughden die in u niet en zyn, soo en gelooft hem niet; want de selve sal oock spreken van ghebreken die ghy niet en hebt.

Reges judicant terram, sapientes judicant ipsos reges.

De koningen oordeelen het aertrijck, de wijse de koningen.

Homo sapiens est, quamdiu quærit sapientiam: ubi autem se putat ad ejus culmen pervenisse, desipit.

De mensche is wijs, soo lange hy nae wijsheyt soeckt; maer als hy meynt dat hy die bekomen heeft, soo begint hy te dwasen.

Qui non vincit luctum patientiâ, ejus mœror longus erit.

Die syn rouwe door ghedult niet en kan versetten, diens droefheyt sal langh-wijligh wesen.

Ne crede te sapientem esse, donec eo animi robore fueris, ut possis regere cupiditates.

En beeldt u niet in dat ghy wijs zyt, eer ghy u begeerlickheden bestieren kont.

Arabs interroganti, quodnam bellum honestißimum eßet? Illud, inquit, quod contra voluptatem geritur.

Een Arabier gevraeght zynde, welcke de eerlickste oorloge ware? Die tegens de wel-lust ghevoert wert, antwoorde hy.

Idem Arabs rogatus, quid esset fiducia in Deum? Quâ Deo, inquit, fretus homo res suas omnes ei committit.

De selve gevraeght wesende, wat het zy op God te vertrouwen? Als de mensche, op den selven steunende, alle syn sakē hem is bevelende; was syn antvvoorde.

Nemo, inquit sapiens ille Arabs, me dilexit, quem non vicißim dilexerim sincerè, per omnem vitam meam: nemo me odio prosecutus est, pro quo non oraverim Deum, ut illi meliorem mentem daret.

Niemant (seyde de selve) en heeft my oyt bemint, dien ick niet vvederom oprechtelicken lief en hebbe ghehadt myn gansche leven langh: niemant en heeft my oyt gehaet, voor vvien ick God niet en hebbe gebeden, dat hy hem beter sinnen vvilde verleenen.

Principium luctus est, diligere mundum.

De vverelt lief hebben, is't beginsel van droefheyt.

Qui seipsum habet pro sapiente, habent eum Deus & homines pro ignaro.

Die sich selven voor wijs acht, dien achten God ende de menschē voor dwaes.

Non est Sapiens sapiens, donec cupiditates suas omnes vincat.

Niemant isser wijs, ten zy sake hy alle syne begeerlickhedē t'onder heeft.

Perfectio est in tribus rebus; quæ sunt, devotio in religione, patientia in adversis, & prudentia in vitâ.

De volmaecktheyt bestaet in drie saken; en die zyn dese: innigheyt in Gods-dienst, gedult in tegenspoet, en wijsheyt in den loop des levens.

Doctus sine opere, est ut nubes sine pluvia.

Eē geleert man die niet uyt en werckt, is als een vvolcke sonder regen.

Dives sine liberalitate, est ut arbor sine fructu.

Een rijck man sonder mildigheyt, is als een vvolcke sonder vruchten.

Obstrue quinque fenestras, ut luceat domus, & habitans eam. Id est, *Observa (vel coërce) quinque sensus corporis, ut luceat anima tua in luce vitæ.*

Stopt vijf vensters, op dat het huys glans hebbe, en die het bevvoont. *Dat is,* Let en bedvvinght uvve vijf uytterlicke sinnen, op dat de ziele lichte in het licht des levens.

Occlude ostium tuum adversus raptores. Id est, *Claude sensus tuos contra peccatum, ne te capiant hostes tui.*

Sluyt u deure tegens de stroopers. *Dat is,* Versekert u sinnen tegens de sonde, op dat u vyanden u niet en betrappen.

Cui Deus largitur animum bonum, is est ex filijs futuri sæculi.

Hy, dien God een goet gemoet geeft, is van de kinderen der toe-komender eeuvve.

Ne gaude cum ceciderit inimicus tuus: nam nescis quid tibi eventurum sit.

En verblijt u niet, soo u vyant valt; want ghy en weet niet wat u overkomen sal.

Deus alta deprimit, & depressa exaltat; quocirca deprime teipsum, ut ipse te exaltet.

God druckt hooge dingen neder, en verheft de nederige: ghy, daerom vernedert u, op dat hy u verhooge.

Ne aliorum vitia patefacito, ne Deus tua patefaciat.

En openbaert eens anders ghebreken niet; ten eynde God de uwe niet bloot en legge.

Interrogatus sapiens Arabs, quis felicissimè negotiaretur? Is, inquit, qui vendit bona peritura, hoc animo ut sibi comparet stabilia & duratura.

Een van de Arabische wijsen gevraegt zynde, wie alder-geluckigst koophandel dreef? Die (seyde hy) dewelcke vergäckelijcke goederē verkoopt, met meyninge om de eeuwige en al-tijt-geduerige te bekomē.

Denique ex Clenardi Epistolar. lib. 1. & hoc in Saracenorum laudem maximè vergit, cum ait:

Nullus tam durus casus eis contingit, ut fracti impatientiâ, redigantur in blasphemias: verū quicquid evenerit, non stomachantur; sed illud habent in ore, Laus Deo.

Eyndelick uyt het eerste boeck der brieven van dē geleerden *Clenardus,* is dit, tot prijs van de Saracenen, aen te mercken, dat hy verhaelt dat aen de selve geen soo svvaren geval kan ghebeuren, datse door onverdult vervallē tot Gods-lasteringen; maer vvat hen-lieden oock overkomt, sy en vergrammen sich niet, maer hebben geduerighlicken in dē mont, *Gode zy lof.*

Tot vervullinge van wat ledighe plaets, eenige Sin-spreucken uyt SENECA.

Plura sunt quæ nos terrent, quàm quæ premunt.

Daer zyn meer dinghen die ons verschricken, als leet doen.

Is maximè divitijs fruitur, qui minimè divitijs indiget.

Die geniet meest den rijckdom, die den selven minst van doen heeft.

Altera ex alterius fine nascitur cupiditas.

D'eene begeerlickheyt vvast uyt het eynde van de andere.

Ante senectutem curandum benè vivere, in senectute benè mori.

Voor den ouderdom moet men wel leeren leven : inden ouderdom wel leeren sterven.

Hodie fieri potest, quidquid unquam potest.

Wat oyt kan ghelchieden, kan heden geschieden.

Plus scire velle quàm satis est, intemperantiæ genus est.

Meer te willen weten als na genoeghsaemheyt, is een sorte van onmatigheyt.

Malitia ipsa maximam partem veneni sui bibit.

De boosheyt suypt een groot deel van haer fenijn in.

Rectè facti, fecisse merces est.

De loon van een goede sake, is wel gedaen te hebben.

Post malam segetem etiam serendum.

Nae een quaden oegst dient al wederom gesaeyt.

Tenue est mendacium; pellucet, si diligenter inspexeris.

De leugen is dun; sy schijnt deur, alsse wel besien vvert.

Quid stultius, quàm quia diu non didiceris, non discere?

Wat isser dwaser als niet te willen leeren, vermits men tot noch toe niet geleert en heeft?

Æquat omnes cinis; impares nascimur, pares morimur.

Het graf maeckt alles ghelijck. Wy zyn ongelijck geboren; maer in gelijckheyt sterven wy.

Is magnus & beatus, quem nulla res minorem facit.

Die is geluckigh en groot, dien geen dingh minder en maeckt.

Als 't diep verloopt verfetmen de bakens.

Le printemps les roses produit,
L'esté plus chaud meurist le fruit,
Des saisons diuers est l'empire:
Aux amours la jeuneße duit,
L'autre aage autre chose desire.

Ph. Des Portes.

SPIEGEL

VAN

DEN VOORLEDEN

EN

Iegenwoordighen Tijdt.

DERDE

DEEL.

Als't diep verloopt/verſetmen de bakens.

Siet vvaer ick heden ſtae, daer ſpeelden eens de baren,
Daer quamen alle-daegh de ſchepen in-gevaren,
Daer ſaghmen menigh hulck, die met ſyn vollen laſt,
Quam ſtuyven uytter zee, de vlaggen op de maſt:
Nu is hier enckel ſant, en niet als dorre platen,
Van ſlibber overgroeyt, en van den vloet verlaten,
Daer eertijts vvas de kolck, is maer een enge ſloot,
Men ſieter niet een ſchip, men ſieter niet een boot,

Men sieter niet een mensch; alleen de schorre meeuvven
Die schuylen hier ontrent, om daer te sitten schreeuvven,
Alleen een schippers gast komt voor een buyte-kans
Hier boomen inder haest, en haelt een schuyte sants.
VVat stae ick dan en kijck aen dees verlaete kreken?
De bakens al-te-mael die dienen hier versteken;
Het is een schippers vvoort, het is een oude leer,
Al vvaer geen vaert en is, en hoeft geen baken meer.

DIt spreeck-vvoort (gelijck meest al de andere) kan verscheyde geleghentheden toe vverden ghepast; het selve kan dienen als yemant ouder van jaren vverdende syn maniere van leven, syn kleedt, syn spijse, syn oeffeninghe, en diergelijcke saken dient te veranderen: vvy stellent hier tot een inleydinghe van het derde deel devvijle hier de bakens mede (mits het verloop der jonckheyt) dienen verset te vvesen.

Ovid. 1. Trist. 8. DOnec eris felix, multos numerabis amicos:
Tempora si fuerint nubila, solus eris.
Aspicis ut veniant ad candida tecta columbæ,
Accipiat nullas sordida turris aves?
Horrea formicæ tendunt ad inania nunquam:
Nullus ad amissas ibit amicus opes.
Vtque comes radios per Solis euntibus umbra est:
Cùm latet hic pressus nubibus, illa fugit:
Mobile sic sequitur fortunæ lumina vulgus:
Quæ simul inducta nube teguntur, abit.

Ital. *A granaro vuoto formica non frequenta.*

Op ledige solders en komen geen kalanders. Nederl.

Wer da ligt vber/dē lauft alle welt hin. Hoogd.

Parente con parente,
Guai à chi non ha niente. Ital.

Vrienden zijn vrienden/ maer wee diese van doen heeft. Nederl.

A bon vent chaque sainct aide. Frans.

Borsa serrata, amici non si troua. Ital.

Vrienden inder noot
Vier-en-twintigh in een loot. Nederl.

Felicium omnes consanguinei. Lat.

Τῶν εὐτυχούντων πάντες εἰσὶ συγγενεῖς. Griecx.

Chi ha bella roba, ha di parenti. Ital.

Men kent geen vrient als inder noot;
Den rijcken nae den doot. Nederl.

Die weil die henn aier legt/legt man ihr auch. Hoogd.

La scimia quanto piu in alto sale, tanto piu scuopere le sue vergogne.

Als apen hooge klimmen willen/
Dan sietmen eerst haer naeckte billen.

FOp siende dat het volck veel sagh nae groote staten,
Gingh met een luchten sin syn oude neringh laten,
Hy maeckte flucx een vrient, die kroot hem boven aen,
Daer sagh hem yder mensch gelijck een vvonder staen:
Stracx vvort hy bijster trots; vvant in syn prachtigh vvesen
Daer vvas syn moedigh hert, als in een boeck, te lesen,
Syn huys-raet, syn gesin, syn vvijf, syn eyge kleet,
Gaen alle buyten schreef, en uytter-maten breet.

Maer siet! alvvaer men komt om vvijsen raet te plegen,
Daer staet de goede man in alle dingh verlegen,
Daer hapert syn verstant, daer is hy maer een kint;
Soo dat men geen vernuft in al syn hersens vint.
Siet daer syn achtbaerheyt van stonden aen vervallen,
VVant die Fop innigh kent en acht hem niet met allen.
'Tis seker, als een aep vvil klimmen in den spriet,
Dan isset datmen eerst syn naeckte billen siet.

---

	vvijsheyt,		*een hooft*	
	betalen,		*ghelooft*	
Men kent een mans	*ghedult,*	*als hy*	*in noot*	*is.*
	nederigheyt,		*groot*	
	rijckdom,		*doot*	

Griecx. Ἀρχὴ ἄνδρα δείκνυσιν. .i.

Lat. Magistratus virum arguit.

Nederl. Men kent een man niet eer /
Voor hy en komt tot eer.

Die meer bestaen wil als hy kan /
Dat is een los-hooft van een man.

Ital. *Chi asino è, & cervo si crede,*
Al saltar della fossa ne avede.

Engels. Offices are given but not discretion.

Nederl. Hoe een dwaes meer kalt /
Hoe hem meer ontvalt.

Als een esel speelt den vos /
Stracx gaen al syn vanden los.

Pellucet omne regiæ vitrum domus. *Seneca.*

Een Koninckx huys heeft klare glasen / Nederl.
Daerom en dientmer niet te dwasen.

Apage pereat anno citiùs, qui majora se concupiscit. Lat.

Lucianus Deorum Dialog.

Men geeft wel staten / maer geen wijsheyt. Nederl.

Psalm 49. 21.

Wanneer een mensche in weerdigheyt is / ende en heeft geen verstant / soo vaert hy daer van als een vee.

'Tis

'Tis een stoute kraey die een levendigh beest in 't lijf pickt.

De koeye spreeckt.

VVAt komt de snoode kraey my quellē tegens reden?
My sitten op het lijf, my picken in de leden?
Voorvvaer het is te vroegh; vvant oock een felle gier
En soeckt syn voetsel niet ontrent een levend' dier:
Hoe graegh een arent is, hy sal hem noyt bemoeyen
Te vliegen om syn aes, als by de doode koeyen.
Van hier dan slim gebroet, en bijt dit lichaem niet
Tot ghy eens op het velt myn doode leden siet.

VVel,

VVel, leser, soo ghy zijt een van de jonge geesten
Die soeckt het recht bescheyt van dese stomme beesten,
Soo neemt tot u bericht, indien ghy leersaem zijt,
Dat hier vvort afgebeelt een schant-vleck onser tijt.
Daer zijnder in het lant die vvillen komen erven
Eer dattet reden is, en eer de lieden sterven,
Daer zynder in het lant die vvenschen yemants staet,
Al sit hy noch gesont te midden in den raet:
Daer zyn oock kinders selfs, die op haer ouders dagen
Gaen loeren voor den tijt, en vvouden rouvve dragen;
Ten minstẽ svvart gevvaet: vvant schoõ haer vader sterf
Sy treurden niet een uyr, maer keven om het erf.
Siet vvat een gragen eeuvv' vvy heden daeghs beleven,
Veel vvorden met een vvensch als in het graf gedreven:
Siet vvat een vreemde slag, en vvat een slimmen gangh!
Al is het leven kort, vvy leven al te langh.

Nederl. VV Ilje mijn erf?
Wacht tot ick sterf.

Ovid. 1. Metam. Imminet exitio vir conjugis, illa mariti.
Filius ante diem patrios inquirit in annos:

Lurida terribiles miscent aconita novercæ.

Si vultur es, cadaver exspecta.
Vide Erasmum.

De tali senectute vide querentem Ciceronem in libro de Senectute.

Man

Man rufft dem esel nit gen hoff / er soll dann sack traghen.

Men noot geen esel opt te gast/
Of hy en draeghter pack / of last.

De Esel spreeckt.

MY seyd' een bode gister noen,
Daer ick gingh treden in het groen,
Dat ick te hov' ontboden vvas,
En daer op scheyd' ick uyt het gras;
En gingh vast kneden in het stof,
En gingh vast treden naer het hof:
Daer sagh ick eerst veel muylen staen,
Gheçiert en prachtigh op-gedaen,

Met veren om den kop geset,
En al haer tuygh gevveldigh net:
Hier by soo stont een moedigh peert,
My docht, vvel hondert kroonen vveert,
Dat hadt een sadel op het lijf,
Die stont van gout en peerels stijf:
Maer noch vernam ick even daer
Ses peerden al van eenen haer,
Die pronckten al gelijck een bruyt,
En munten vvonder aerdigh uyt,
Een koets te trecken, sonder meer,
'Tzy met een juffer of een heer,
Daer in bestont geheel haer vverck.
Ick nam hier op mijn oogh-gemerck,
En dacht; Hier ben ick vvel geraeckt,
Hier vvord' ick mede groot gemaeckt,
Devvijl dat oock van mijn geslacht
Hier yemant is in't spel gebracht.
  Maer siet! ten leet als geenen tijt,
Daer quamper een, 't scheen my te spijt,
Die leyde my vier sacken op:
En gaf my doe een harden schop,
En riep, eylaes! 'ken vveet niet hoe:
Flucx, esel, nae den meulen toe.
Ey kijck, daer vvas mijn hoop gedaen;
VVant ick moest flucx daer henen gaen,
Ick moest gaen torsen met verdriet,
En 'thof en gaf my anders niet.
Ach (seyd' ick) dom en karigh dier,
VVat maeck ick doch? vvat doe ick hier?
Men roept geen esel in het hof,
Of yemant van gelijcke stof,
Om eer, om vreught, of om gemack,
Maer om te dragen eenigh pack.

Dus

Dus ghy die zyt van myn gheslacht,
Schoon datj' in't hof eens vvort ghebracht,
Denckt niet om eer, of om ghevvin,
Beeldt u geen hooge staten in;
V hoop is vvaen, en enckel schijn,
Een esel moet een esel zijn.

Nederl. MEn roept den esel niet te hove/ dan als hy wat dragen moet.

Ital. *Mal è invitar l'asino alle nozze, che'l convien portar ò legni ò aqua.*

Frans. *Mal faict inviter l'asne aux nopces, car il luy faut parter bois ou l'eau.*

Le baton & le fardeau sont pour l'asne. Syr. 33. 25.

Lat. Quidquid per asellum expediri potest, vilissimè constat.

Ital. *Chi non ha visazzo, Non vadi al palasso.*

Pauper ubique jacet. *Ovid. 1. Fast.*

Aen den armen wil yder sijn schoen wissen. Nederl.

Arme leute gehören hinder die thür. Hoogd.

A cavalli magri vanno le mosche. Ital.

A chevaux maigres vont les mousches. Frans.

An die armut wil iederman die schuh wissen. Hoogd.

Wo der zaun am niedrigsten ist/ da wil iederman übersteigen.

Op eenen anderen sin.

Iuvenal. Sat. 3. Haud facile emergunt quorum virtutibus obstat
Res angusta domi. ———

Non est avaritia mihi naturalis: sed deest mihi quo sim liberalis. *Vid. Erpen. 1. Adag. 27.*

Ital. *Non è vertu, che povertà non guasti.*

Et genus & virtus, nisi cum re, vilior algâ est. *Horat. 2. Sat. 5.*

Curia pauperibus clausa est. *Ovid. 1. Fast.*

Chi non ha, non sa. Ital.

Nil habet infelix paupertas durius in se,
Quàm quod ridiculos homines facit. ——— *Iuvenal. Sat. 3.*

Siet de reste hier toe dienende/ in't eerste deel/ Pag. 145.
Saviezza, &c. ende in't derde deel/ Pag. 106.

Bisogna che'l savio porti il pazzo in spalla.

Die wijs is draeght dē sotten/
Schoon datse met hem spotten.

GHy siet dit selsaem beelt, en schijnter in te dolen,
Maer vvattet seggen vvil dat is u noch verholen;
Ghy siet een deftigh man die buygt syn ouden neck,
En die gedragen vvort dat is een jonge geck.
Ghy seght dat in de Schrift dit anders vvort gelesen,
En dat eē dvvaes behoort eens vvijsens knecht te vvesen: *
Ghy segt, uyt Godes vvoort, dat jae het jeughdigh bloet
Den ouden eere doen, en onderstutten moet.

* Een dvvaes moet der vvijsen knecht zijn. Prov. 11. 19.

Ghy

Ghy vraeght dan hoe het komt, en vvattet is te ſeggen,
Dat vvy hier, tegen recht, verkeerde gronden leggen:
Ghy ſtaet hier op en dut, ghy ſtaet gelijck verbaeſt,
En ſtelt genoeghſaem vaſt als dat de ſchrijver raeſt:
VVel, vriẽt, ontfangt eẽ vvoort, tot antvvoort uvver vragẽ,
„ 'Tis vvijſe lieden vverck een geck te konnen dragen;
Men ſegge vvatmen vvil, ten is geen deftigh man
Die met ghebogen hals geen dvvaſen lijden kan.

Ital. *Bisogna che'l savio porti il matto sopra iſpalla.*

Frans. *Il faut que le ſage porte le fol ſur ſes eſpaules.*

Engels. Wiſe men are at peace with al the worlt.

Lat. Publici mores & humana vitia placidè accipienda.

Leid und meidt. Hoogd.

Lijdt / en mijdt. Nederl.

Ἀνέχου καὶ ἀπέχου. Griecx.

Suſtine & abſtine. Lat.

Patienza è la chiave della allegrezza. Ital.

Thomas de Kempis de Imitatione Chriſti cap. 16.

Waren alle menſchen volkomen / wat hadden wy dan om Gods wille van malkanderen te lijden? God heeftet alſoo geſchickt / dat wy malkanders ſwackheden hebben te dragen; want niemant en is ſonder ghebreck / en niemant leefter ſonder lijden.

2. Corinth. 11. 18.

Ghy / verdraeght geerne de onwijſe / dewijle ghy wijs zijt.

Rom. 15. 1.

Die ſterck zijn / zijn ſchuldigh der ſwacken kranckheden te dragen.

Syrach 22. 18.

Het is lichter zant / ſout / en yſer te dragen / dan eenen onverſtandigen menſche.

Daerder veel smeden moetmen slagh houden.

VV Anneerder vijf of ses met uytgestreckte leden,
Tot onderlingh behulp op eenẽ aenbeelt smeden,
Soo moet daer yder man soo spelen metten slagh
Dat oock syn mede-maet een beurte krijgen mach:
Indien hy eenigh vvaer, en sonder met-gesellen,
Soo mocht hy rasser gaen, en geene slagen tellen;
Maer nu benevens hem oock rappe gasten staen,
Soo moet hy nimmermeer als op de maete slaen.

Al

Al die niet in het bosch, maer by de menschen leven,
Die moeten yder mensch het zyne leeren geven,
De man die vier' het vvijf, het vvijf haer echten man;
Soo isset dat het huys in vrede blijven kan.
Daer is geen nutter konst, als sich te konnen voegen,
Dat geeft van ons bedrijf aen yder vergenoegen;
Maer die het vet alleen begeert op syne sop,
Dat is een al beschick, of vvel een vijse kop.
Ghy, leert dan, soete jeught, op desen regel passen,
Laet vrienden vrienden zyn, laet handen handen vvassen:
De mensheyt vvijstet uyt, het leven heeftet in,
Geen mensch en dient te staen alleen op eygen sin.

Ital. *Bisogna martellare à misura, quando sono più ad una incudine.*

Cyrus apud Xenophontem. Lat.
Quos volumus nobis esse socios, conciliandi sunt bene faciendo, & bene dicendo.

Dit spreeck-vvoort kan sonderlingh dienen aen de sodanige die in groote vergaderingen, en met veel personen dagelijcx hebben te handelen, om een yegelijck te laten en te geven dat hem nae gelegentheyt toe-komt: vvant, gelijck een voortreffelick man vvel heeft gheseyt, als ons eenighe sake vvel smaeckt ofte bevalt, het en moet ons stracx niet vreemt dencken, soo het aen andere niet vvel en smaeckt; anders komen hier uyt groote mis-slagen in beraetslagingen, te vveten, als men het oordeel van andere afmeet nae het zijne, ende daer op dan aengaet. Daerom dientmen hier op verdacht te vvesen, ende te ghedencken het spreeck-vvoordt: Soo veel menschen, soo veel sinnen, &c.

Op eenen anderen sin:

Frans. *Lors que tu es enclume, soufre comme enclume; lors que tu es marteau, frappe comme marteau,*

Als ick een aenbeelt ben/soo lijde ick als een aenbeelt: als ick een hamer ben/ boegh ick my tot slaen. Nederl.

Bona incudine non teme martello. Ital.

Smits

Smits kinderen zijn wel voncken ghewoon.

OF schoon een smit, met syn ghesin,
Staet kloeck en past op syn ghevvin,
En dat hy, als een vvacker man,
Slaet op het yser vvat hy kan,
En maeckt alsoo een groot gheschal,
En drijft de voncken over-al;
Noch leyt syn jonghste kint en slaept,
En 't ander stater op en gaept,
En noch een ander vveligh dier
Dat speelt oock met het vliegend' vier,
Iae, even dichte by den brant,
Verset de voncken metter hant:
Maer komter eenigh kint ontrent
Op desen handel niet ghevvent,
Dat maeckt terstont een groot misbaer,
Als of het stont in doots ghevaer.

Let hier op, ouders, vvie ghy zijt,
Let hier op met ghestaege vlijt;
Geen kint en dienter oyt te sacht
By yemant op te zijn ghebracht:
VVant yder is, en yder doet
Iuyst nae dat hy vvas opgevoet.

Hoogd. Katzen kinder lernen wol mausen.

Ita. *Che de gallina nasce, convien che rupsa, ò che razzoli.*

Veel kocks versouten den bry.

VVAnneerder eenigh dingh veel menschen is bevolē,
Een die het qualick vat die doet de reste dolen;
Een yder heeft in als syn eygen oogh-gemerck,
En siet Vrou *Eygen-sin* verbrot het gansche vverck.
VVaer een kock meester is, daer zyn de beste bouten,
De tvveede voor ghevvis die sal den bry versouten:
'Tschaep dat ghekoppelt is, gheraecktet in de sloot,
'Tis hondert tegen een gheraecktet uyt den noot.

Hoogd. WO viel köch seind / da werdt der brei versaltzen.

Frans. *Le plus y a de chevaux en une estable, & plus y a de fiens.*

Spaens. Asno de muchos, lobos le comen.

Hoogd. Wo viel hirten sein / da wird übel gehütet.

Nederl. Aen veel belast wort minst ghedaen / Want d'een laet het op d'ander staen.

Frans. *L'asne de plusieurs le loup le mange.*

Nederl. Veel herders by de schapen
Sullen maer te langer slapen.

Gemeen goet gaet meest verloren.

Ghekoppelde schapen die verdrencken.

Lat. Segniùs expediunt commissa negotia plures.

Ghemeene pot siet wel / maer deylt qualick. Nederl.

Communio parit lites. Lat.

Veel kocks versouten den bry. Nederl.

Non plures medici, sed satis unus erit. Lat.

L'asne de tous
Est mangé les loups. Frans.

Ghemeene schapen eten de wolven. Nederl.

Qui a compagnon, il a maistre. Frans.

Πολλοὶ στρατηγοὶ Καρίαν ἀπώλεσαν. Griecx. .i.

Multi imperantes perdiderunt Cariam. Lat.

Quod plures tangit, plures negligunt.

Gemeen goet / geen goet. Nederl.

 Deux

Deux sots ne peuvent estre portez sur un asne.

Noyt saghmen op een esel dueren
Twee gecken vol verwaende kueren.

IS 't niet een vvonder dingh! tvvee beesté aen der heydeñ
Die konnen sonder tvvist op eenen bunder vveyden:
Een tyger met een beer, een leeuvv, een vinnigh svvijn
Die vvoelen in het bosch, en konnen eenigh zijn;
Maer gaet beveelt een ampt aẽ tvvee vervvaende dvvasen,
Die sullen onder een geduerigh leggen rasen,
Geduerigh in krakeel, en svvanger van den nijt,
Geduerigh over hoop, en al uyt enckel spijt.

Tvvee

Tvvee gecken konnen noyt malkander leeren mijden,
Tvvee gecken konnen noyt op eenen esel rijden,
Sy dragen staege sorgh, en onrust in den geest,
VVie eerst en vvieder lest sal klimmen op het beest;
En schoon dit grilligh paer ten lesten is geseten,
Noch kan het kribbigh volck haer kueren niet vergeten:
Die eerst sit vveyt te breet, gelijck de leste meent,
Hy isser door onteert, hy isser in verkleent;
Dies vvil hy evenstaegh yet op syn macker vvinnen,
Die kanter tegen aen met al de gansche sinnen:
Siet daer is dan de strijdt, en al uyt hevigh bloet,
Tot dat van beyden een den esel ruymen moet.
Siet, vrienden, dese krijgh vvort over al gevochten,
Geen mensch en satter lest, indien de lieden mochten,
Oock die geen daet en heeft, verheft hem op dē schijn;
„ De kraey, al isse kleyn, die vvil een arent zyn.
'Tis vry geen kleyne kunst een geck te konnen lijden,
'Tis vry geen kleyne kunst een geck te konnen mijden:
VVant soo men heden noch in alle landen siet,
„ De gave van gedult en is by gecken niet.

Lat. VNa domus non alit duos canes.

Vnum arbustum non alit duos erithacos.

Lucan. 1. Nulla fides regni socijs, omnisque potestas
Impatiens consortis erit. —

Lat. Concordia collegarum rara.

Griecx. Ὄρος ὄρει οὐ μίγνυται. .i.

Lat. Mons cum monte non miscetur.
Dictum in pariter elatos.

Lucan. 1. ——Nec Cæsar ferre priorem,
Pompejusve parem potuit. —

Twee kassen in een kerck / twee maters in een convent / twee groote masten op een schip / en dienen niet. Nederl.

Hooge macht en minne-spel /
Dat en wil geen met-ghesel.

Twee narren in een huys /
Dat maeckt een groot ghedruys.

Pastoor en koster zijn selden wel eens.

Zween harte stein Hoogd.
Mahten selten rein.

Οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη· εἷς κοίρανος ἔστω, *Homer. Iliad. 2.*
Εἷς βασιλεύς. ——

A taillar il formaggio,
Si vuole un matto & un saggio.

Tot het snijden van de kaes /
Dient een wijs man en een dwaes.

Het beeldt zy een dvvaes, ende een vvijs man, te samen besich met het snijden aen een kaes.

De vvijs man spreeckt.

EY vrient! niet al te grof, ghy moet het suyvel mijden,
Ey lieve, met verlof, laet my een reysjen snijden:
Ghy snijt de kaes te scheef, ghy snijtse veel te dick;
Ey laet het snijden staen, of snijt gelijck als ick:
Als ghy eens met het mes komt aen de kaes te raken,
Stracx heb ick dapper vverck die vveder recht te maken;
En des al niet-te-min ghy snijtse vveder krom,
En op den staenden voet recht ick het vvederom:
Soo doende vvort de kaes aen alle kant gesneden,
Dan soo het niet en dient, en dan eens nae de reden,
Dan vveder lijp en scheef, of ick en vveet niet hoe,
En dat gaet over hant tot aen het eynde toe.
Maer dit is niet alleen in dit geval te mercken,
Het gaet op desen voet al vvat de menschen vvercken;
Siet! dese recht het op, vvat die om verre steeckt:
Door vvijsheyt dient gebout al vvat de sotheyt breeckt.

Frans. *IL faut un fol & un sage,*
Pour bien trancher un formage.

Pour fournir une ville, il y faut de fols & de sages.

Nederl. Rijcke gecken vercieren de stadt.
Wijse mannen bestieren de stadt.

Wijse en gecken te samen zijn noodigh / om een stadt te maken.

Een wijs man en een geck weten meer met hun tween /
Als eenigh wijs man doet als hy maer is alleen.

Nullus usus patientiæ foret, Lat.
Nisi impatiētiæ provocatio esset.

Non pianse mai uno, Ital.
Che non ridesse un altro.

Sa piu un savio è un matto, ch'un savio solo.

De besette lieden zijn om de wanraeckte te recht te helpen. Nederl.

Ex vitio alterius sapiens emendat suum. *P. Syrus.*

Vt lapſu graviore ruant.

Die wel eer te hooge vlogen /
Vonden ſich wel licht bedrogen.

EEn arent als hy honger krijght,
En uytter hooghten neder-ſijght,
En vint een ſchilt-padt, of een ſleck,
Die grijpt hy veerdigh metten beck,
En voert hem door een ſnelle vlucht
Tot boven in de blaeuvve lucht,
Soo ſteyl en uytter-maten hoogh
Als immer draegt een menſchen oogh.

Een die het ſpel van onder ſiet,
En vveet de rechte gronden niet,
Die hout gevvis in ſyn gemoet
Dat hy de ſchilt-padd' eere doet;
Doch ſtaet hy maer een vveynigh ſtil,
Dan ſiet hy vvaer het henen vvil:
VVant ſiet! die, mits ſyn hoogen ſtant,
Sagh onder hem het ganſche lant,
En vvas daerom gevveldigh trots,
Die komt daer vallen op een rots,
En breeckt dan op den harden ſteen
En huys, en huyt, en hals, en been;
Soo dat hy vveder-over geeft
Al vvat hy oyt gheſopen heeft,
En vvort dan, in het openbaer,
Tot ſpijſe van den adelaer.
Hoe menigh vvorter by het hof
Genomen uyt het laege ſtof,
En hoogh getogen in de locht,
Op dat hy laeger vallen mocht.
» Die hooger klimt als hem betaemt,
» Valt laeger als hy heeft geraemt.

Nederl. VAn hoog te gaen/en veel te mallen/
Plagh menig mã in't ſlick te vallẽ.

Frans. *Grands oiſeaux, de couſtume,*
Sont privez de leur plume.

Spaens. A grand ſubida, gran deſcendida. .i.

Frans. *A grande montée, grande deſcente.*

Spaens. De gran ſubida, grand cayda. .i.

Frans. *De grande montée, grande cheute.*

Pour ſon mal naiſſent des aiſles à la formy. Frans.

Fortuna vitrea eſt; tum cũ ſplendet, frangitur. *P. Syrus.*

Als 't ghelück u lacht/
Staet dan op de wacht. Nederl.

La voix du Seigneur abbat *Pſau. 29.*
Les grands cedres tout à plat:
Briſe les plus haut montez,
Au mont du Liban plantez.

La

Spaens. La fortuna quando mas amiga, arma la cancadilla. .i.

Frans. *La fortune quand elle est la plus amje, donne la jambette.*

Qui monte plus haut qu'il ne doit, Plus bat chet qu'il voudroit.

Prop. 2. Si qua venit serò, magna ruina venit.

Engels. The highest tree hath the graeter fall.

Nederl. Hoe hooger boom / hoe laeger val.

Nae hooge vloeden / diepe ebben. Nederl.

Wie hooger klimt alst hem betaemt / Die valt wel laeger als hy raemt.

Presto me pondre galan, Y en breve volucre àganapan. .i. Spaens.

Promptement je seray brave, & tout court je reviendray crocheteur. Frans.

Ruine suit l'orgueil.

Magna ruunt, inflata crepant, tumefacta premuntur. Lat.

Lucan. 1. vers. 71.

——— Summisque negatum
Stare diu, nimioque graves sub pondere lapsus.

Syrach 3. 22.
Staet niet nae hoogen staet / ende en denckt niet boven u vermogen.

Prov. 17. 19.
Wie syn deure hoogh maeckt/die staet nae ongeluck.

Tob. 4. 14.
Hooverdye is een begin alles verderfs.

Ronsard Franciad. 4.

——— Rien ça-bas ne demeure
En son entier: tant plus le Sceptre est haut,
Et plus il tombe à terre d'un grand saut.

De Serres en l'Inventaire de France, en la vie de Charles VII.

C'est une belle leçon à ceux à qui le vent de la cour favorise, de ne se laißer transporter au vent d'une folle esperance, joüet qui pipe les moins advisez. Les seures gardes de la prosperité sont l'integrité, prudence, modestie, patience: pour se souvenir de l'adversité en la prosperité, suivant le commandement du sage.

L'Ignorance corre, la Prudenza lentamente segue il passo.

De Dwaesheyt loopt/de Wijsheyt gaet:
En dat is vyp den besten raet.

Siet hoe vrou Dvvaesheyt rent, siet hoese komt getreden,
Hoe los is haer ghelaet! hoe ras zyn hare schreden!
Sy loopt, sy ketst, sy svviert; soo datse niet en let
VVaer sy haer gangen stiert, of hare voeten set.
Siet in het tegendeel, en vveegt met rijpe sinnen,
Hoe traegh de VVijsheyt gaet, eer datse vvil beginnen:
Let hoese met bescheyt haer gansche vvegen meet,
Hoe seker datse stapt, hoe sedigh datse treet.

De Dvvaesheyt is ghevvoon in haesten uyt te springen;
De VVijsheyt is bedacht, en let op alle dingen:
De Dvvaesheyt tijdt te vverck, en snelt haer tot de reys;
De VVijsheyt vordert niet als naer een diep ghepeys.
Dit vvijst ons dese prent, en 't staet ons aen te mercken,
Het zy vvy met het lijf of met de sinnen vvercken;
VVant die syn dingen doet in haest en metter vlucht,
Ten kan niet anders zyn als dat hy naemaels sucht.
Beslapen raedt heeft gront: het duyster en de nachten
Zyn moeders van ghepeys, en voedtsters van ghedachten;
Dus schoon ghy vvonder seer tot yet ghenegen zijt,
Ghy des al niet-te-min beveeltet aen den tijt.

Ital. *Caval corrente, sepulture aperta.* .i.

Frans. *Cheval courrant, sepulture ouverte.*

Qui a la barbe grise, doit estre des disciples de sainct Thomas.

Nederl. De dwaesheyt heeft arents vleugelen / maer uyls oogen.

Spaens. Poco à poco van à lexos, y corriendo à mal lugar. .i.

Frans. *Peu à peu va-on bien loing, & en courrant en mauvaise place.*

Qui est resolu, est fol.

Ital. *Che misura i suoi passi, camina sicuro.*

Lat. Celeritas infamis naufragijs.

Festinationis comes pœnitentia.

Ital. *Il tiempo consiglia.*

Frans. *Qui à un an veut estre riche, à la moitié on-le pend.*

Op haestighe vragen dient traegh gheantwoort. Nederl.

A demande hastive, responce tardive. Frans.

Jachtighe menschen dienen op esels te ryden. Nederl.

Non istudia à voto, chi conta ben ogni sua parola. Ital.

Frequentior currentibus, quàm repentibus lapsus. Lat.

Die kruypt / en valt niet. Nederl.

La notte è madre dé consigli. Ital.

Het duyster/en de nachten / Zijn moeders van ghedachten. Nederl.

Schneller rath viel rewen had. Hoogd.

Eyl mit weil.

Fungus est quod unâ nocte nascitur. Lat.

Eile sehr / brach den hals. Hoogd.

I secundi pensieri sono i migliori. Ital.

Lat. Posteriores cogitationes sapientiores habentur.

Quod rectè factum velis, tempori trade.

Nederl. Met goet ghemack raeckmen oock voort.

Men sal 't soo haest gaen als loopen.

Haest en is geen spoet.

Snelle raet / selden baet.

Van snellen raet / noyt goede daet.

Yl met wijl.

Hoogd. Die besten gedanken kommen allweg hinden nach.

Nederl. Vecht koel / en een half uyr langer.

Een goe wegh om / en is geen krom.

Sacht te gaen / en verre sien /
Dat is een daet van wijse lien.

Griecx. Σπεῦδε βραδέως. .i.

Lat. Festina lentè.

Per troppo speronar la fuga è tarda. Ital.

——Ne frena animo permitte calenti. *Stat. 10. Theb.*

Da spacium tenuemque morã;
malè cuncta ministrat
Impetus. ——

Αμαθία μὲν θράσος, λογισμὸς ὃ ὄκνον φέρει. .i. Griecx.

Inscitia fiduciam, prudentia cunctationem gignit. *Thucyd.* Lat.

Peccat penè necessariò qui festinat. *Vid. Lips. 5. Polit. cap. 15.*

Animus vereri qui scit, scit tutò aggredi. *P. Syrus.*

Oportet deliberare lentè. *Arist. lib. 6. Eth. cap. 9.*

Ceux qui vont bellement, ne choppent pas volontiers. Il faut deliberer & resoudre à loisir & lentement. Pier. Math. l. 1. fol. 43. Frans.

Rijt voort / maer siet om.

Het beeldt soude mogen zijn een voer-man op syn vvagen om-siende, ende een pack achter in den vvege gevallen liggende.

Hadt ick gansch onbesorght geduerigh aen-gereden,
Soo hadt ick groot verlies op dese reys gheleden;
VVant als ick in den ren by vvijlen omme-sagh,
Vernam ick seker pack dat af-gevallen lagh.
VVel ghy, die zijt gevvoon soo veerdigh aen te drijven,
Spoet niet als met bescheyt: het sal u mogen stijven;
Hoe licht kan in der haest een quade slagh geschien!
Dus schoon men spoedigh reyst, noch dientmẽ om te siẽ.

L'araigne mange la mouche, & le lizard l'araigne, &c.

De spin die eet de vliegh / de hagedis de spin;
Dit heeft het groene woudt / en al de werelt in.

DE spin kan niet alleen de kleyne muggen vangen,
Men siet oock byen selfs in hare netten hangen;
Maer in haer meeste jacht, siet daer, een hagedis
Die valt haer op het lijf, tervvijl sy besigh is.
En vveder op een nieu, de spin is naeu gegeten,
Het beest, dat haer verslont, vvort in het lijf gebeten;
Daer komt een oyevaer, die met een langen beck
Het kleyne dier verrast, en grijptet met den neck:

Doch eer de vogel rijst om in de lucht te stijgen,
Soo komter wel een slangh, en doet hem weder sijgen,
En vat hem by het been, en velt hem in het gras,
En maeckt hem tot een roof, die eerst de roover was;
Maer in het eygen wout daer wort een draeck gevonden,
En siet daer wort de slangh al wederom verslonden:
En noch ist niet genoegh; want oock dit grousaem beest
Dat kent een hooger macht, die van hem wort gevreest.
Siet daer een omme-loop van alle werelts dingen,
Hoe groot dat yemant is, hy laet hem weder dwingen;
Wel denckt dan, wie ghy zyt, wat ghy u minder doet,
Dat ghy het wederom van grooter lijden moet.

Eccl. 5. 8.

Si en la province tu vois qu'on fait tort au poure, & que le droit soit violé, & la justice, ne t'esbahi point de telle maniere de faire. Car un plus haut eslevé, que ce haut eslevé, y prend garde, & il y en a de plus haut eslevés, qu'eux.

Senec. Thyest. Act. 3.

Vos quibus rector maris atque terræ
Ius dedit magnum necis atque vitæ,
Ponite inflatos tumidosque vultus:
Quidquid à vobis minor extimescit,
Major hoc vobis dominus minatur.

Horat. 3. Od. 1.

Regum timendorum in proprios greges,
Reges in ipsos imperium est Iovis,
Clari giganteo triumpho,
Cuncta supercilio moventis.

Plerumque humiliter servit, quod superbè dominatur.

Mandan al moço, y el moço al gato, y el gato manda a su rabo. .i.

L'on commande au valet, & le valet au chat, & le chat commande à sa queüe.

De heere ghebiedt synen knecht / de knecht de katte / de kat haren steert.

Als

Als oude honden bassen/
Men dienter op te passen.

De huysman die uyt de venster siet, spreeckt.

SChoon Leeutje staet en keft, ooc somtijts gãsche nachtẽ,
'Tis efter sonder gront daer op te vvillen achten;
Het dingh is jonck en mal, het bast om 'k vveet niet vvat,
Al hoortet maer een muys, al sietet maer een kat.
Maer 't is een ander saeck met onsen ouden VVachter,
VVant als die gaende vvort, dan schuylter onraet achter;
Het is een loose gast, en daerom bast hy niet,
Voor dat hy yemant vreemts, of yet bysonders siet.

Ick houd' het beeſt in eer, vermits ſyn oude dagen,
En mits het ſich verſtaet op alle ſlimme lagen;
Dies als ick inder nacht verneme ſyn geluyt
Soo loop ick uyt het bedt, en kijck te venſter uyt:
Daer vvord' ick dan gevvaer een deel onguere ſtreken,
Miſſchien een ſtouten boef die pooght in huys te breken,
Of vvel een hoender-dief, die houdt hem vvonder ſtil,
Of een die in den hof de freuyten ſtelen vvil,
Daer hapert altijt vvat als oude honden baſſen,
En 'tis de rechte ſtont om op het ſtuck te paſſen;
De tijdt heeft vvonder in, vvant oock een lompigh beeſt
VVort door de jaren kloeck, en krijgt een ſnegen geeſt.
Maer ſiet! hier vvas een dief, dan hy is nu gevveken,
Ick denck hy vreeſt den hont, of heeft my hooren ſpreken;
VVel dat hy henen gae, ſyn aenſlagh is belet,
En ick gae vvederom my duycken in het bedt.
Een vvoort noch evenvvel dat had ick u te ſeggen,
VVilt dat te myner eer in uvven boeſem leggen:
» Gebruyckt de rappe jeugt, vvanneer ghy vvilt de daet;
» Maer ſoeckje goet beleyt, ſoo let op ouden raet.

Hoogd. WEn der alte hund baſt / ſo ſol man auff ſehen.

Ital. *Cane vecchio non baja indarno.*

Frans. *Il n'eſt abbay que du vieil chien.*

Quand le vieil chien abbaye, il donne conſeil.

L'abbay du vieil chien doit-on croire.

Spaens. El perro vieio ſi ladra da conſeio.

Frans. *De jeune faucon la volee*
Fait rarement bonne journee.

Nederl. Veeltijts meynen jonge dwaſen /
Dat de oude lieden raſen;
Maer die hebben meer vergeten /
Als de jonge dwaſen weten.

Den ſlagh der grijſen /
Machinen voor yſen.

Ital. *Gallina giouane per far vova, e vecchia per covare.*

Lat. Conſule queis ætas longa magiſtra fuit.

Senum conſilia,
Iuvenum lanceæ. *Vid. Eraſm.*

Nederl. De jonge lieden paſt de lans:
Maer wel te raden oude mans.

Met

Nederl. Met jonge te krijgen / Met oude te raden.

Frans. *Il faut long temps pour toucher le poux au monde.*

Au conseil oy le vieil.

Il n'est que vieux chien pour chaßer à plaisir.

Nederl. Oude honden en hoozen nae geen wis wis.

Ovid. 1. Art. Longiùs insidias curva videbit anus.

Spaens. Del vieio el conseio.

Nederl. Een oude kat speelt met geen balleken.

Een oude vos is qualick te bedriegen. Nederl.

Een oude rat wil niet in de val.

Solo il bue vecchio move le carre arrestate. Ital.

Senum voces fatidicæ. *Richt. Axiom. Hist.* 30. Lat.

Ausculta illi cui quatuor sunt aures. *Vid. Erasm.*

Bos lassus fortiùs figit pedem. *Vid. Erasm.*

Sapientiæ ætas condimentum est. *Plaut. Trin.* 2. 2.

Plautus.

Sapere ista ætate decet qui sunt capite candido.

Ovid. 2. *Art.*

Adde, quod est senibus rerum prudentia major:
Solus & artifices qui facit, usus adest.

Γέρων πίθηκος ὐκ ἁλίσκεται βρόχῳ·
Ἁλίσκεται μὲν, σὺν χρόνῳ δ' ἁλίσκεται.

.i.

Annosa laqueo simia haud capi solet:
Capitur tamen, sed temporis longâ morâ.

Nazianz.

Consilijs nihil utilius meliusve paternis,
Pluraque canities novit, quàm læta juventus:
Tempus enim historiæ pater est, materque vicissim
Historia est sophiæ.

Dan. Heinsius in Herode Act. 4.

Vnum senectus, viribus fessis, habet
Salubre regnis ac sibi, vim consili.

Es is nit rath dass man narren uber eyer setze.

Hier dient een wijs man op te letten /
Men mach geen nar op eyers letten.

SIet daer! is't nu niet vvel gemaeckt?
De nar is op den nest geraeckt,
De nar, eylaes! ô lieve vrient,
De nar is daer hy niet en dient;
Men gaf hem eyers uyt te broen,
En dat is door hem niet te doen:
Hier diende toe een geestigh man
Die teere dingen vieren kan,

Die acht op alle ſaken ſlaet,
En in ſyn doen vvel ſeker gaet:
Maer deſe quant is al te los,
Hy vielder op gelijck een os,
En ſatter op gelijck een koe;
Dies ſiet hy nu 'ken vveet niet hoe,
Hy is begaet, beſtruyſt, bedot.
Ey ſiet! dus vaertmen met een ſot,
Dus vaertmen alſmen gecken ſent,
Daer niet als vvijsheyt dient ontrent.
VVel ſoo daer yet door goet beleyt
Dient af-gedaen, of aen-geſeyt,
Ten moet noch geck noch rouvven gaſt,
Ten moet geen plompaert zyn belaſt;
VVant ſchoon men hen al vvel berecht,
Noch gaen de ſaken vvonder ſlecht:
En vvaer het ſtuck ſich vvat verdraeyt,
Daer iſſet al-te-mael bekaeyt.
Ghy daerom, vrienden, tot beſluyt,
Sendt niet als vvijſe lieden uyt,
Sendt niet als mannen van beleyt;
„ Een vvijs geſandt, en niet geſeyt.

Frans. *D'un fol ne fit jamais homme son profit.*

Spaens. Embia al ſabio à la embaxada, y no le digas nada. .i.

Frans. *Envoyez le ſage à l'ambaſſade, & ne luy ditez rien.*

Lat. Mitte ſapientem, & dic pauca.

Nederl. Die uyt melcken gaet / Moet weten wat de klocke ſlaet.

Weet / of ruſt.

Daer ghesſchiet veel ramp / maer dwaſen krijgent meeſt. Nederl.

Ah caveat ne quid rudibus committat aſellis, Lat.
Qui benè curatas res volet eſſe ſuas.

Ne faitez meſſagers des fols. Frans.

Steeckt geen vinger in eens dwaſens mont. Nederl.

Bien eſt fol, qui à fol demande ſens.

Lat.	Non ex omni ligno fit Mercurius.	'Tis beter by 't hooft te grijpen / als by den steert. Nederl.
		'Tis beter te gaen tot smits / als tot smeetjens.
	Magna negotia viris magnis committenda.	Heult yemant met een geck / Soo blijft hy in den dreck.

Proverb. 10. 26.

Quel est le vinaigre aux dens, & quelle est la fumée aux yeux: tel est le pareßeux à ceux qui l'envoyent.

Proverb. 26. 6.

Qui mande meßagers par un fol, se coupe les pieds: & voit la peine du tort qu'il s'est faict.

Proverb. 20. 21.

Vne bonne parole partant de la bouche d'un fol, perd sa valeur: car il ne la dit point en temps & en lieu.

Syrach 22. 13. 14.

Ne tien point long propos avec le fol, & ne t'amuse point avec celuy qui est despourveu de jugement.
Garde-toy de luy, de peur d'en voir facherie, & d'estre barbouillé quand il secourra son ordure.

Richter. Axiom. Hist. 91. ubi exempla vide in utramque partem.

Athen. lib. 5. Ex thymbrâ nemo lanceam conficiet, neque ex Socrate bonum militem.

Wer

Wer mit katzen jagt / der fahet gern mauss.

Wie jaeght met katten /
En vanght maer ratten.

De ratte-vanger spreeckt.

ICk hadde jagens lust, en gingh met groot verlangen
Om eenigh vluchtigh hert, of ander vvildt te vangen:
Ick vvas genoegh versien (gelijck het scheen) van als,
Den springh-stock in de vuyst, den horen aen den hals.
Maer hoort vvat my ontbrack; in plaets van hasevvinden,
Van bracken die het vvildt in dicke bossen vinden,
Soo leyd' ick anders niet als katten nae de jacht,
En daerom heb ick niet als ratten t'huys gebracht.

Ach, 't ſy van myn bedrijf! ach, vvaerom leef ick langer?
'Ken ben geen jager meer; ick ben een ratte-vanger.
VVel mackers, hoort eē vvoort, hier dienſtigh by geſtelt,
Houdt katten voor het huys, en honden voor het velt.
En ſoeck je met beſcheyt u dingen uyt te rechten,
Soo doet u ſaken noyt door onbedreve knechten;
VVant die met katten jaegt en brengt niet anders t'huys
Als ick en vveet niet vvat, een rat of valen muys.

Hoogd. Wer mit narren zacker gehet / der eget mit geuchen zu.

Wer mit hurn zu acker geht / der egt mit gecken zu.

Nederl. Koper gelt / koper ziel-miſſe.

Met quaet tuygh iſt quaet wercken.

Wie ſich onder den draf menght / wert van de ſwijnen gegeten.

Dimmi, con chi tu vai, & ſapro qu'el che tu fai. Ital.

Jck ſal weten uwen ſtaet /
Seght met wien ghy omme-gaet. Nederl.

Chi prattica co'l lupo, impara à urlare.

Chi dorme co'l cani, ſi lieva con le pulci.

Wer ſich unter die kleyen miſchet / dem freſſen die ſäw. Hoogd.

Dit ſpreeck-vvoort ſoude tot meer andere ghelegentheden gebruyckt konnen vverden; vvant (ghelijck t'anderen tijden meer is gheſeyt) de ſpreeck-vvoorden beteeckenen dat de leſer vvilt: als by exempel, van yemant die veeltijts dertele boecken leeſt, met licht geſelſchap omgaet, ende geyle dienſt-boden in ſyn huys-houdinge ghebruyckt; van de ſoodanighe (ſegh ick) ſoude niet onbequamelicken miſschien gheſeyt mogen vverden; Die met katten jaeght, vanght geerne muyſen.

Het ſelve ſpreeck-vvoort kan oock op deſe vvijſe in't geeſtelicke geduyt vverden; dat al vvie niet als met vleeſselicke inſichten tot ſyn beroep gaet, dat hy geen heyl, maer gevviſselick van den vleeſche het verderf ſal maeyen, &c.

Culex

Culex fodit oculum leonis.

Wat is van groot / of trots / of hoogh;
Een mugh steeckt wel een leeuw in't oogh.

KOmt hier eens vrienden al-te-mael,
Komt hier en hoort een vreemt verhael,
Komt hoort een vvonderbare daet
Daer op voor u te letten staet.
Al is de leeuvv een moedigh dier,
Al brant syn oogh gelijck een vier,
Al is syn vvesen vvonder fel,
Al is syn sprongh gevveldigh snel,

Al is hy, jae, een machtigh beest
Daer voor de gansche wverelt vreest,
Noch is een mugge wvel soo stout,
Hoewvel de minste van het wvout,
Noch is een mugge wvel soo koen
Dat sy het beest komt hinder doen,
En dat niet met een slimmen greep,
Of met een onverwvachte neep;
Neen, neen, sy eyst haer vyant uyt,
En maeckt daer toe een hel geluyt;
En eer sy haer tot vechten set,
Soo steeckt het beesje syn trompet;
Het doet gelijck een dapper helt,
Het geeft hem open in het velt,
Het steeckt den leeuwv niet in de steert,
Dat is niet eens de pijne wveert;
Het steeckt hem daer hy klaerste siet,
Daer is 't dat het hem d' oorlogh biet,
Het komt hem onder syn gesicht,
En vlieght hem in dat vyerigh licht;
En schoon hy dan gewveldigh tiert,
En al de leden omme-swviert,
En schoon hy dan gansch bijster raest,
En dampen uyt syn keele blaest,
En schoon hy springt dan wvonder hoog,
Het steeckt hem in dat vinnigh oog,
Soo dat hy in het gansche dal
Niet wveet wvaer hy hem keeren sal.
Ick wvou dat alle trotsche lien
Hier op met oordeel wvouden sien,
En leeren uyt der leeuwven pijn
Niet al te fier en moedigh zyn;
VVant siet! niet een soo grooten beest
Dat oock syn minder niet en vreest.

Vn pe-

Vn petit homme abat bien grand chesne.

Een kleyn man/met een kleyn geweer/
Velt wel een grooten boom ter neer.

KEn vveet niet een soo schoonen boom,
Al staet hy aen een versen stroom,
Al vvast hy uytter-maten hoogh,
Al rijst hy boven 's menschen oogh,
Al heeft hy noch soo dicken bast,
Al voedt hy noch soo harden quast,
Dien niet een kleyn, een eenigh man
In haest ter neder leggen kan,
Dien niet een mes of kleyne bijl
Kan vellen in een korte vvijl.

Vraegt ghy vvat dit verhael beduyt?
En vvat ick stelle voor besluyt?
Een vvespe quelt een moedigh peert
Al isset duysent kroonen vveert;
Een muys ontset een oliphant
Al heeft hy noch soo grooten tant;
Een mugge steeckt een leeuvv in 't oogh
Al leyt het hert hem vvonder hoogh.

Ghy, daerom vrienden in't gemeyn,
En acht geen vyant oyt te kleyn;
Daer is noyt soo geringen man
Die niet syn meerder schaden kan.

Nederl. Al is u vyant maer een mier / Soo hout hem voor een grousaem dier.

Hoogd. Wenn der feind ist wie ein omeiß / so halt in doch für ein elephanten.

Lat. Inimicum quamvis humilem docti est metuere.

Ovid. Art. A cane non magno sæpe tenetur aper.

Nederl. Al schijnt den hont niet groot te zijn / Noch vangt hy wel eē machtigh swijn.

Frans. Vn petit moucheron picque bien un grand cheval.

Nederl. Een kat siet wel op een koningh.

Frans. Il n'y a si grand, ny sage, Qui de petit n'ait bien dommage.

Il est bien petit qui ne peut nuire.

Nederl. Gesellen / wilt u wel beraden / Hy is wel kleyn die niet kan schaden.

Frans. Il n'est pas sage qui n'a peur d'un fol.

Nederl. Hy en heeft geen wijsen geest / Die voor gecken niet en vreest.

Hoogd. Es ist nicht an der grosse gelegen / sonst erlieff eine kühe ein hasen.

Frans. Au petit bois prend on bien grand lievre.

Frans. Grande ville rien dedans, Petite chose nuist souvent.

Nederl. 'Tis beter een hont te vrient / als te vyant hebben.

Lat. Leo etiam minimarum avium fit pabulum. Curtius.

Nederl. Men treet oock eē vors wel soo lange / tot hy eens quaeckt.

Ital. Anche la moscha ha la sua collera.

Lat. Inest & formicæ sua bilis.

Habet & musca splenem.

Martial. 1. Ep. 4. Et pueri nasum rhinocerotis habent.

Engels. A mouse in time maye bite a two a cable.

Nederl. Wat hoornen heeft wil steken.

Ital. Anche le ranocchie morderebbone s'havessi denti.

Engels. Tread a worm on the tayle / an it wil turne againe.

Lat. Ne despicias debilem; nam culex fodit oculum leonis.

Hoc Adagium petitum est ex Arabum historia: nam culices in Mesopotamia mirè infestant leones. Strabo. lib. 16. Marcellin. lib. 18. quos vide: ut & Erpen. Cent. 2. 24.

Boni

Boni pastoris est tondere pecus, non deglubere.

Herder / alsje schapen scheert/
Siet dat ghyse niet en deert.

De koningh spreeckt.

WEl, vrient hoe gae je dus te vverck?
Ghy zijt te raeu, naer ick het merck,
Het schijnt niet datje scheeren vvilt,
Maer datje vvel ter keure vilt:
Ey staeckt u voor-stel, raeuvve gast;
VVant dat en is u noyt belast,
Neen, neen, een herder van het vee
Die houdt het vil-mes in de schee,

En is te vreden met de vvol,
Al is ſyn mande niet te vol;
En of hy ſchoon de kudde ſcheert,
Noch maeckt hy dat het niet en deert.
Een hovenier of groenſel-man,
Indien hy recht het ambacht kan,
Snijt vvel de bladers van het kruyt,
Maer treckt voor al geen vvortel uyt.
Dus ſoo ghy paſt op myn ghebiet,
Soo ſcheert het ſchaep, maer viltet niet.

Nederl. WJe de keers te diepe snuyt / Bluſt wel licht haer luyſter uyt.

Lat. Odi olitorem qui à radice olera exſcindit.

Nederl. Snijt ſoo het kruyt dat het mach blijven groeyen.
Snuyt ghy te hart / ſoo moet de neuſe bloeyen.

Apres raire il n'y a à tondre. Frans.

Men moet de ſchapen ſcheeren nae sy wolle hebben. Nederl.

Chi troppo munge, ne cava 'l ſangue. Ital.

Qui vult amari, languidâ regnet manu. *Seneca Theb. v.659.* Lat.

Lipſius in præfat. Politicor.

Præeſtis hominibus, ſed hominum cauſſâ: nec domini modò & arbitri rerum, ſed tutores & adminiſtri eſtis. Mali improbique illi, qui in imperio non niſi imperium cogitant; ſuperbi, deſides, & qui ſe non civibus datos arbitrantur, ſed ſibi cives. Nam ſicut ſidera illa ſplendorem habent, ſed ut uſibus mortalium deſeruiant: ſic vos dignitatem, ſed cum munere officioque devinctam.

Hinc Micheas Propheta taxat acriter populi proceres nomine Dei Opt. Max. in hæc verba erumpens. *Cap. 3. verſ. 2. 3.*

Ils raviſſent la peau de ces gens icy de deſſus eux, & leur chair de deſſus leurs os.

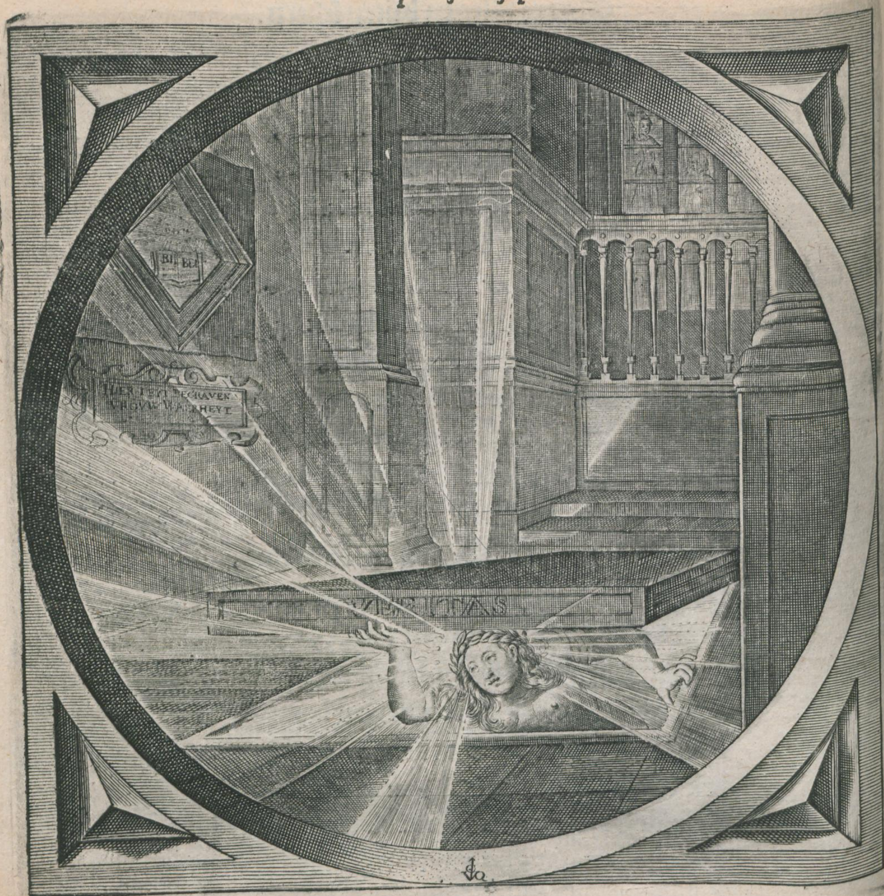
Et ce qu' ils mangent, c'eſt la chair de mon peuple: & ont eſcorché leur peau de deſſus eux, & ont caſſé leurs os, & les ont mis par pieces comme en un pot, & comme de la chair de la chaudiere. Etc.

Magre

Magre vliegen byten scherp.

TErvvijl een herder op het velt
Syn jonge geyten over-telt,
En soeckt met yver over-al,
Tot dat hy vint het vol ghetal;
Soo vvas't dat hy een mensche vont
Gansch flaeu en totter doot ghevvont,
Gelijck hy aen der heyden lagh:
En als hy duysent vliegen sagh,
Die saten in dat verse bloet,
En vverden even daer gevoet,
Soo kreegh hy deernis met den man,
En joeger al't gedrochte van;
Dies meynt dat hy hem gunste toont,
En dat syn lijden vvert verschoont:
Maer de gequetste die het stiet,
En acht dit vry syn voordeel niet,
Maer rieper hevigh tegen aen:
Ick bidde laet u jagen staen,
Ick bidd', hou stille, lieve vrient,
Ghy doet toch dat my niet en dient,
De vliegen die ghy ruymen doet
Zijn nu versadight van het bloet,
En al vvat in haer plaetse koomt
Daer ben ick byster voor beschroomt,
VVant dat is uytter-maten graegh,
En dient my tot een nieuvve plaegh;
Dus vvat ick immer bidden mach
Laet my slechts vvesen soo ick plach,
VVant als het immers vvesen moet,
» Een vette vliegh is eerst ghevoet.

Verità non può star sepolta.

Al leyt de Waerheyt in het graf/
Al wat haer druckt dat moeter af.

AL poogter menig mẽsch de VVaerheyt t'onderdruckẽ,
Ten sal hem evenvvel, ten sal hem niet gelucken;
Hier baet geen slim beleyt, geen list of loose vont,
Geen boose klapperny, geen af gerichte mont.
De VVaerheyt aen geranst met drift van quade tongen
VVert somtijts met gevvelt als in het graf gedrongen,
Als in het stof gedruckt; soo dat, gelijck het schijnt,
Haer luyster, blijde vervv, en alle glans verdvvijnt:

Maer schoon de reyne maeght is in den kuyl gesteken,
Sy vveter even-vvel, sy vveter uyt te breken,
Sy opent jae het graf, sy licht de gansche serck,
Al isse noch soo svvaer, al isse noch soo sterck.
De VVaerheyt, schoon verkracht, en laet haer niet bedervē,
De VVaerheyt, schoon gevvont, en kā doch nimmer stervē,
De VVaerheyt recht haer op, al isset yemant spijt,
De VVaerheyt is van outs een dochter van den tijt:
De VVaerheyt, vvat men doet, en is niet in te dvvingen,
Al sou de felste rots in duysent stucken springen:
De VVaerheyt bortelt uyt gelijck een sonne-schijn,
De VVaerheyt, hoe het gae, vvil niet begraven zijn.

Es wird nichts so rein gespunnen/
Es komt zu letzt an die sunnen.

**Niet en wort soo fijn ghesponnen/
Of 'ten komt noch aender sonnen.**

AL heeft de spinne-kop haer vvebbe fijn gesponnen,
Noch komtet evenvvel, noch komtet aender sonnen;
En schoon men haer bedrogh ten eersten niet en sagh,
Soo komtet evenvvel ten lesten aen den dagh.
Hoe menigh slim bedrogh vvort hier en daer gevveven!
Hoe menigh loos beleyt vvort hier en daer gedreven!
En schoon het yemant heelt oock somtijts menigh jaer,
Het vvort des niet-te-min ten lesten openbaer;
Het oogh, het vvacker oogh, daer uyt de lichten vloeyen,
De Sonn' haer voetsel heeft, de korte dagen groeyen:
Het oogh, het vvacker oogh, dat alle dingen siet,
En even in der nacht syn helle stralen schiet,
Dat opent alle dingh, hoe seer het is verholen,
Hoe dier het eenigh mensch van yemant is bevolen,
Hoe seer het yemant deckt, of in het duyster sluyt,
De VVaerheyt lieve vrient, die kijckt ten lesten uyt.

Nederl. De waerheyt die in 't duyster lagh / Die komt met klaerheyt aen den dagh.

Spaens. Aunque compuesta la mentida, siempre es vencida.

Nederl. Al is de leugen schoon bekleet / Sy doet noch haren meester leet.

Al is de leugen wonder snel / De waerheyt achter-haeltse wel.

Frans. *On prend plustost un menteur, qu'un boiteux.*

Nederl. De Leugen staet maer op een been; Gaet breeckt haer dat / so heeftser geen.

Frans. *A la parfin vainct verité.*

Verité aime clarté.

Sen. Troad. v. 612. ——— Veritas nunquam latet.

Nederl. Het komt ten lesten aen den dagh Wat in de sneeu verholen lagh.

Lat. Tenue est mendacium; pellucet, si diligenter inspexeris.

Nederl. Wacht u wel neerstigh van de daet / Soo isser tegen leugens raet.

Het gaet noch heden als het plagh / Den lesten is den wijsten dagh.

Ital. *Non nevica tanto in su le cime de' monti, che il sole non la diffaccia.*

Lat. Veritas premitur, non opprimitur.

Ital. *Il tiempo è padre della verità.*

Frans. *La verité est fille du temps.*

A. Gell. 12. c. 11. Veritas est temporis filia.

Au dernier sçaura-on qui à mangé le lard. Frans.

Men siet ten lesten aen den stront wie de mispels gegeten heeft. Nederl.

Dit luyt vvat plomp, als vele Hooghduytsche spreucken; maer 't heeft echter syn bescheyt.

Le bugie hanno le gambe corte. Ital.

Quidquid sub terrâ est, in apricum proferet ætas. *Horat. 1. Epist. 6.*

La mentida no tiene pies. Ital.

Le mensonge n'a point de pieds. Frans.

Antes toman al menticoso quel al coxo. Ital.

Men vangt die lieght met rasser spoet / Als men een tragen krepel doet. Nederl.

Les femmes sont fortes, mais sur toutes choses verité a tousiours le dessus. Frans.

Il n'y a chose tant soit elle celee,
Que le temps ne rende averee.

Bensire Apopht. lib. 1. num. 5.

Veritas pedes habet ad standum, mendacium non habet.

De Waerheyt heeft den vasten voet / Wanneer de Leugen vallen moet.

Menander.

Ἄγει δὲ πρὸς φῶς τὴν ἀλήθειαν χρόνος. Griecx.

.i.

In lucis oras protrahit verum dies. Lat.

Marc.

Marc. 4. 22.

Daer en is niet verborgen dat niet openbaer sal worden.

Vid. Erasm. In Adagio,

Tempus omnia revelat.

Seneca de Irâ 2. *cap.*22.

Veritatem dies aperit.

T. Livius lib. 22.

A veritate laborare minis jus sæpe ajunt, extingui nunquam.

Matth. 10. 26.

Nihil est opertum quod non revelabitur.

Pindarus.

Ἁμέραι δ᾽ ἐπίλοιποι μάρτυρες σοφώτατοι.

.i.

Posteri dies sapientissimi testes.

Clemens Alexandr. Strom. 1. *circà pr.*

Χρόνῳ καὶ πόνῳ τ᾽ ἀληθὲς ἐκλάμψει.

.i.

Tempore & labore elucescet veritas.

Marselar. Insigni Legat.

Non possum profecto nisi cum die ac sole veritatem; nisi cum nocte ac tenebris mendacium comparare.

Ioh. Ovvenus.

Quod verum est, lateat quamvis, aliquando patebit;
Hinc & apud Graios nomen ἀληθὲς habet.

Vid. Richt. Axiom. Eccles. 162.

Wat quam van liegen
Dat sal verbliegen;
Maer hoeter gaet
De waerheyt staet.

A little

A little pot Is soen hot.

Een kleyne pot / door weynigh vier /
Die maeckt terstont een groot getier.

VRient, zijt ghy gast, of zijt ghy vveert,
Komt hier een vveynigh aen den heert,
Komt let eens vvatter omme-gaet,
En vvatter aen den vyere staet;
VVant soo ghy grijpt den rechten gront,
Hier is yet dat ghy leeren kont.
En siet! hier is een pot geset,
Daer heb ick vlijtigh op gelet,

Al is die nae de vlam gevvent,
Al isser viers genoegh ontrent,
Al leggen daer veel kolen aen,
Noch blijft hy echter stille staen:
En schoon men hem veel hitte biet,
Hy schuymt, hy raest, hy bobbelt niet;
Maer siet den pot aen genen kant,
Die siedt genoeghsaem sonder brant,
En schoon hy raeckt naeu aen het vier,
Hy maeckt terstont een groot getier,
Hy maeckt, 'ken vveet niet vvat geluyt,
Het schijnt syn gront-sop vvilder uyt.
  Vraegt yemant hier de reden van?
My dunckt dat ickse geven kan:
De pot die in de vlamme staet,
En doch niet op of neder gaet,
Dat is een groot en machtigh vat,
En daer in schuylt een killigh nat,
Die vvort niet haestigh omgeroert,
Of door het vyer om hoogh gevoert;
Maer dese pot van kleyn beslagh,
En daer maer vveynigh in en mach,
Die is van stonden-aen geraeckt
Met dat hem maer het vier genaeckt.
  Nu vrient, staet noch een vveynigh stil,
En let eens vvat dit seggen vvil:
Al vvort een edel hert geterght,
En dickvvils dit en dat gevergt,
Noch vvortet niet te licht beroert,
Of van de gramschap omgevoert,
Maer neemtet op met koelen moet
Al vvat hem dees of gene doet.
  Maer yder mensch van kleyn verstant
Die bobbelt als in heeten brant

Soo haeſt men hem maer eens genaeckt;
» Geringe breynen haeſt geraeckt.

DE gront-regels van veel menſchen die groot-moedigh vvillen ſchijnen te zijn, gaen regel-recht aen, niet alleen tegens de rechte groot-moedigheyt, maer oock regel-recht tegens alle eygenſchappen van een recht Chriſten. Veel meynen groote eere te zijn niet te verdragen, maer alles aen een yder feytelick uyt te vvetten; en in tegendeel ſoo vvijſt de gheſonde Leere klaerlick uyt, datter geen meerder groot-moedigheyt en is, als ongelijck met gedult te konnen lijden, en ſich in ſyn tochten te overvvinnen. Een Chriſten en kan geen vaſter teycken hebbẽ, van dat hy een kint Gods is, als dat hy met ſachtmoedigheyt, en ſonder vveder-vvrake, kan overſetten het ongelijck datmen hem aendoet; Leert van my dat ick ootmoedigh en ſachtmoedig ben van herten, (*ſeydt de Heere Chriſtus*) en ghy ſult ruſte vinden aen uvve zielen. *Alle kleyn en vuyl geſpuys is vvraeck-gierigh; muyſen bijten, byen ſteken, ſlangen, oock onverhoets geraeckt, ſchieten haer fenijn, kinderen zijn korſel, oude en ſiecke lieden gemelijck, maer een vvel-geſtelt lichaem, geſtijft met een recht-matige ziele, kan lijden en mijden.*

Dit ſoude oock op een anderen ſin gheduyt konnen vverden, als te vveten: dat yemant, van een kleynen ofte middel-matigen ſtaet, met vveynigh ſich kan erneren, met kleyne koſten ſyn huys-geſin onderhouden; vvant anders,

Groot is het Hof/
Veel meeter of.

En in tegendeel, is

Tot een kleynen oven weynigh vyers van noode.

Stulto

Stultorum est cum stercore pugnare.

Men hout hem voor een rechten geck /
Die wil gaen vechten met een dreck.

HEt is voorvvaer een rechte geck
Die 't lust te vechten met een dreck;
VVant of hy schoon al met gevvelt
Syn vyant plat ter aerden velt,
VVat vvint hy met syn kloecke daet,
Als dat hy sich vvel vuyl begaet?
En dat een yder met hem spot,
Vermits hy leelick is bedot?

Ghy die van ſpotters vvort geterght,
Of door een guyt tot ſpijt geverght,
Ick bidd', en acht op geen gekijf,
Van dees, of die, van man, of vvijf;
Mijdt liever, reyne zielen, mijt,
Lijt met gedult, ô vrienden lijt:
VVant ſchoon ghy klappers tegen ſpreeckt,
En oock haer loſſe reden breeckt,
Noch echter vvint ghy niet met al,
Als enckel leet en ongeval,
Noch echter vvort ghy niet te kuys,
Maer komt noch des te vuylder t'huys;
Het is dan quaet hoe datjet maeckt,
Geen dreck en dienter aen-geraeckt:
» VVant noyt vocht yemant met een ſtront,
» Die ſich daer door verbetert vont.

Plaut. Amph. 2. 2. BAcchæ bacchanti ſi velis adverſarier,
Ex inſanâ inſaniorem facies; feriet ſæpiùs.
Si obſequaris, unâ reſolvas plagâ. ———

Plaut. Trucul. 2, 2. — Si ſtimulos pugnis cædis, manibus plus dolet.

De nihilo illi eſt iraſci qui te non flocci facit.

— In audaces non eſt audacia tuta. *Ovid. 10. Met.*

Ignis gladio non fodiendus. Lat.

Ne deba point avec un grand languard, & n'entaſſe point de bois à ſon feu. Syr. 8. 4. Frans.

Met ſyns gelijcke te ſtrijden is vol twijfelachtigheyt / met ſyn meerder is dulligheyt / met ſyn minder / ſonder hope van eere. En daerom isſet beter ſyn gedult te oeffenen / en ſyn ruſte te houden.

Couper in Anatome hominis Chriſtiani.

Een goet man en moet noyt tegens quade menſchen ſtrijden met haer eygen wapenen: dat is / ſchelden met ſchelden bejegenen; want anders en isſer tusſchen den genen die terght / en den genen die geterght wort geen verſchil / als dat deſe eerſt / en d'ander leſt / een quaet-doender wort.

Paratus eſſe debet homo pius ac juſtus patienter eorum ferre ac ſuſtinere malitiam quos fieri bonos quærit, ut numerus potius creſcat bonorum, quam ut pari malitiâ ſe quoque numero addat malorum. *Auguſt. Epiſt.* 5.

Non tace invidia quando gloria crida.

Nijt krijt van spijt / Waer Eere rijst.

SIet vvat een selsaem dingh! hoe gaen des vverelts saken!
Het licht, het schoonste licht, dat kan eē doncker makē;
VVant als de gulde Son haer toont op eene zy,
Daer valt van stonden aen een svvarte schaduvv' by.
Al vvaer oyt Eere komt met haer vergulde stralen,
Al vvaer het bly geluck komt uyt den hemel dalen,
Daer is van stonden aen, daer is de svvarte Nijt,
Die met een open keel vvel luyd' en leelick krijt.

Die laet schier nimmer af van tegens Eer te rasen,
En komt haer vuyle gif op haer geduerigh blasen;
Maer 'tis een nutter dingh (vvanneer het God behaegt)
Van dees en die benijt, als over al beklaeght,

Lat. Virtutis comes invidia.

Ital. *Non è vertu senza invidia.*

Ovid. 1. Rem. Am. Summa petit livor. ———

Frans. *Heureuse vie n'est sans envie.*

Nederl. 'Tis beter benijt / als beklaeght.

Lat. Sola miseria caret invidiâ.

Ronsard 1. Od. 10. *C'est grand mal d'estre miserable;*
Mais c'est grand bien d'estre invie.

Nederl. 'Tis den eenen hont leet dat d'ander in de keucken gaet.

Wie wel gedijt/
Die wort benijt.

Nederl. Naer eer en staet
Volght nijt en haet.

Horat. 1. Epist. 2.

Invidus alterius macrescit rebus opimis.

Plaut. Trucul. 4. 2.

Qui invident egent, quibus invidetur rem habent.

Idem Milit. 3. 2.

Quoniam æmulari non licet, nunc invides.

Idem Captiv. 3. 4.

Est miserorum, ut malevolentes sint, atque invideant bonis.

D. Heinsius Panegyr. Scaligeri, 2. Sylvar.

Sic tua cum exhaustas superent præconia Musas,
Accedit tacito furtiua calumnia morsu,
Et solus populo qui sis quantusque fatetur
Livor iners animi: dignos tibi solvit honores
Æmula gens, nomenque auget, quod tollere Phœbus
Nescit, & attonitæ nequeunt perferre Camœnæ.
Namque ubi supremo rerum stetit ordine virtus
Divitijs innixa suis, quam tangere nescit,
Impetit infelix, & detrahit omnia, livor. *Etc.*

Vid. ejusd. Oden ad Rein. Bontium lib. 1. *Sylvar. & supra* 2. *p.* 42.

Invidiæ *luculentam descriptionem vid. apud Ovid. Metam.* 2. *circà finem.*

Elck

Elck weet waer hem de schoen wringt.

GHy prijst, ô vrient, de nieuvve schoen,
Die ghy siet aen myn voeten doen:
Ghy siet het leer is vvonder net,
En aerdigh nae den voet geset:
Ghy siet een vvonder schoonen naet
Die geestigh om de sole gaet:
Ghy siet, in plaetse van een bant,
Een roos geçiert met diamant:

Ghy siet in als een meester-stuck,
En stelt dit onder myn geluck.
Maer ghy, die dit van buyten siet,
En voelt het innigh prangen niet,
Van buyten schijnt het moy te zyn,
Maer binnen is een stille pijn,
Een pijn die my geduerigh vvringht,
En myn geheele vreught bedvvinght.
Men oordeelt dickmaels eenigh mensch
Als of hy hadt syn 's herten vvensch,
En daerom vvort ons eygen staet
By ons mispresen of gehaet:
Maer soo men vvaerheyt spreken mach,
Dit is voorvvaer een quade slagh;
VVant hy, dien ghy geluckigh hiet,
Heeft dickmael eenigh stil verdriet,
Heeft dickmael, ick en vveet niet vvat,
Dat ghy van buyten niet en vat:
Maer soo ghy eens ter degen saeght
Hoe dat syn herte leyt en jaeght,
Hoe dat hy binnen is gestelt,
En vvat hem in den boesem quelt,
Ghy soudt misschien u svvaersten druck
Verheffen boven syn geluck.
Glooftet vry, al draegh' ick schoon
Een prachtigh kleet, een goude kroon,
En boven dien een koninghs staf;
Al dat en vveert geen hooft-svveer af;
Ick ben, eylaes! ick ben gequelt,
En dickmael vvonder vreemt gestelt,
Ick voele jae een svvaer verdriet
Schoon dattet yder niet en siet,
Ick voele dat my binnen vvringht;
„ Ten is geen gout al vvatter blinckt.

Cha-

Nederl. EEn nieuwe schoen
kan pijne doen.

Geen geluck
Sonder druck.

Wat blinckt
Dat wringht.

Oock daer men 't niet en siet/
Is dickmael groot verdriet.

Frans. *Chacun sent mieux ce qu' à l'œil*
luy pend.

——— Nihil est ab omni
Parte beatum. *Horat. 2. Od. 16.*

Nulli est homini perpetuum
bonum. *Plaut. Curc. 1. 3.*

Nimium boni est, cui nihil est
mali.
Ennius apud Cic. 2. Fin.

Horat. 2. Od. 16.

Non enim gazæ, neque consularis
Summovet lictor miseros tumultus
Mentis, & curas laqueata circum
Tecta volantes.

Et paulò post.

Scandit æratas vitiosa naves
Cura, nec turmas equitum relinquit. *Etc.*

Idem 3. Od. 1.

——— Timor & minæ
Scandunt eodem quo dominus, neque
Decedit ærata triremi, et
Post equitem sedet atra cura.

Buchananus Iephte Act. 5.

Fortuna nulli sic refulsit prospera,
Adversa ut illa lance non penset pari.
Tristia secundis, & secunda tristibus
Vicissitudo acerba sortis temperat.

D. Rochus Honerdius Thamarâ.

——— Muricis sacri nitor,
Gemmæ rubentis munus augustum sali,
Suffulta cedro tecta, cedrus divite
Auro revincta, fluctuantem pectoris
Non sistit æstum. glifcit ex lætis malum,
Et in beatos graviùs insurgit dolor.
I o n. Quin casus illos sæpe prosternit levis.
Nil ferre possunt, ferre qui minimum solent.

Rob. Garnier.

La crainte & le soubçon, la defience palle
Accompagnent tousiours la majesté Royale.

'Tis geneughelick te sien regenen / als men in't drooge staet.

HEt is een aengename saeck,
En dient veel menschen tot vermaeck,
Te sien hoe vvint en hagel slaet
VVanneer men in het drooge staet,
Te sien hoe dat een dicke vvolck
Komt neder-storten op het volck,
En hoe het driftigh hemels-nat
Maeckt al de paden glibber-glat,

Te ſien hoe ſich een yder mijt,
En efter noch ter aerden glijt.
'Tis luſtigh van een ſtille ree
Te ſien een ongetoomde zee,
Te ſien haer vvonder groot gebaer,
Te ſien eens anders groot gevaer,
Te ſien hoe dat een machtigh ſchip
Rijſt boven aen een hooge klip,
En vveder in een korten ſtont
VVort afgedreven na den gront,
En vveder met een ſnelle vlucht
Komt op-geſtegen in de lucht.
Voorvvaer het is dan licht gheſeyt
De lieden hebben geen beleyt,
De ſchipper, of de man te roer
Dat is voorvvaer een rechte loer:
VVis ſoo ick ſtier-man vveſen mocht
Ick ſtierd' het ſchip in genen bocht,
Ick ſtierd' het ſchip in genen kolck,
Soo hield' ick 't ſchip, en al het volck.
Siet dus ſoo gaetet over al
VVanneer men komt in ongeval;
VVant die gheſonde leden heeft,
En van de kortſe niet en beeft,
VVeet veeltijts vvonder goeden raet,
En duyſent kruyden voor het quaet:
Maer komt hy ſellefs in 't verdriet,
Soo ſtaet hy daer vvel ſlecht en ſiet,
En kucht dan meer als yemant plach
Die oyt van korts te bedde lagh;
» VVant als de noot gaet aen de man,
» Dan ſietmen vvat de meeſter kan.

Terent. And. 2. Facilè omnes, cùm valemus, recta conſilia ægrotis damus.

Nederl. **Hoe licht geeft yemant goeden raet / Wanneer hy is in goeden ſtaet.**

De beſte ſtuer-luyden zijn aen lant.

Lucret. lib. 2. pr. Suave, mari magno turbantibus æquora ventis,
E terrâ magnum alterius ſpectare laborē.

Voor wint en stroom ist goet stieren.

Een schipper op de strande, ofte aen de zee-kant staende, spreeckt met syns gelijcke, vvijsende op een schip, voor den vvint af-komende.

EY kom, en segh ons, lieve maet
Die hier ontrent den oever staet,
Hoe gaetet dus met onsen Ian?
Hy schijnt nu vry een dapper man,
En 't vvas maer dees voorlede vveeck
Dat hy ellendigh stont en keeck;
Hy quam met onvveer voor de Maes,
Daer sat hy doen gelijck een dvvaes,
De neer die dreef hem aen den gront,
Dies stont de broeck hem dapper ront,
Hy badt, hy schreyd', hy riep, hy kreet,
Als een die van geen stieren vveet:
En siet! hy quam doe noch te recht
Door bystant van syn buer-mans knecht;
Maer nu sit hy en koeckeloert
Als een die bruylofs gasten voert:
Hy schijnt nu meester van den stroom,
En leyt het schip als metten toom,
Hy maeckt voor al een bly gheluyt,
En al de vvimpels vvaeyen uyt;
Ick bidde daerom goede man,
Ey segh ons hier de reden van?

Antvvoorde.

Als vvint en ty van achter koomt
Dan is de schipper onbeschroomt,
Dan leyt hy spelen syn ghepeys,
Hy singt, hy quinckt, hy drinckt een reys,
Hy is te vvonder vvel ghesint;
(O 't is goet stieren voor den vvint!)
» Maer als de noot gaet aen den man,
» Dan sietmen vvie het ambacht kan.

El corcobado no vee ſu corcoba , y vee la de ſu compannon .

Een ander heeft altijt de ſchult /
Geen menſch en ſiet ſyn eygen bult .

GHy ſiet in deſe prent geſchildert naer het leven ,
Hoe datter menigh menſch een ander vveet te geven ,
Hoe dat ſchier yder menſch eens anders feylen ſiet ,
En vveet (gelijck het blijckt) ſyn eygen feylen niet ;
Ghy ſiet een bultigh menſch een bultenaer begecken ,
Ghy ſiet hem ſynen mont in vreemde bochten trecken ,
En ſiet de ſpotter ſelfs en is niet als een dvvergh ,
Hy torſt op ſynen rugh een bult ghelijck een bergh.

Ey vvat is van den mensch! vvy konnen ondersoecken
Eens anders huys-bedrijf, eens anders reken-boecken,
Eens anders gansch beleyt tot aen de minste streeck,
En in ons eygen huys en sien vvy niet een steeck:
VVy vveten alle man syn lesse voor te spellen,
VVy vveten alle man syn feylen op te tellen;
Maer niemant keert het oogh ontrent syn eygen schult,
En siet! op onsen rugh daer hangt de meeste bult.
Ey vrienden, niet alsoo: laet vreemde lieden blijven,
En vvilt geen schamper jock op yemant anders drijven,
» Maer daelt in u gemoet. Het is een rechte geck
» Die veel een ander straft, en nimmer syn gebreck.

Hoogd. Die tasch auff dem arß wil niemant sehen.

Frans. *Qui d'autrui parler voudra,*
Regarde soy; & il taira.

Ital. *Tal biasima altrui, che se stesso condanna.*

Hoogd. Sie dich selber bey der nasen.

Ni ay quien sus faltas entienda, como las de su vezino. .i. Spaens.

Il n'y a personne qui recognoiße ses fautes, comme celles de son voisin. Frans.

Die wel syn eygen hert doorsiet/
En spot met synen buer-man niet. Nederl.

Wough yemant recht syn eygen schult/
Hy sagh noyt op syns mackers bult.

Ovvenus.

Crimina qui cernunt aliorum, nec sua cernunt,
Hi sapiunt alijs, desipiuntque sibi.

Chrysostom.

Quod si cupiditate judicandi judex esse velis, sedem ego tibi ostendam quæ magnum quæstum tibi conferet, & nulla animi labe maculabit. Sedeat mens & cogitatio judex in animam atque conscientiam tuam: adducas omnia delicta tua in medium: & dicas tecum, Quare hoc vel illud ausus es?

Matth. 7. 3.

Wat siet ghy den splinter in uwes broeders ooge? ende en wert den balck in u oogh niet ghewaer?

Ita com-

Terent. Heaut. 3. 1.

Ita comparata est hominum natura omnium,
Aliena ut melius videant, & dijudicent,
Quàm sua. ———

Cicer.

Fit nescio quo pacto, ut magis in alijs cernamus si quid delinquitur, quàm nobismet ipsis.

Idem.

Est proprium stultitiæ, aliorum vitia cernere; oblivisci suorum.

Plutarch.

Nihil turpius est conuitio quod in autorem recidit.

Catull.

——— Suus cuique attributus est error:
Sed non videmus manticæ quid in tergo est.

Phædr. Fabul. 67.

Peras imposuit Iupiter nobis duas,
Proprijs repletam vitijs post tergum dedit,
Alienis antè pectus suspendit gravem.
Hac re videre mala nostra non possumus:
Alij siquid delinquunt, censores sumus.

Incerti apud Plutarchum.

Ἄλλων ἰατρὸς, αὐτὸς ἕλκεσι βρύων. .i.

Alijs medetur, ipse at ulceribus scatet.

Iuvenal. Sat. 2.

Loripedem rectus derideat, Æthiopem albus.
Quis cœlum terræ non misceat, & mare cœlo,
Si fur displiceat Verri, homicida Miloni?
Clodius accuset mœchos, Catilina Cethegum,
In tabulam Syllæ si dicant discipuli tres.

Horat. 1. Sat. 3.

Qui, ne tuberibus proprijs offendat amicum,
Postulat; ignoscat verrucis illius. Aquum est
Peccatis veniam poscentem reddere rursus.

Vid. omnino Richter. Ax. Hist. 276.

Chacun a un fol en sa manche.

Tast oock den wysen in de mou/
Daer sit een geckjen in de vou.

DAer is geen mensch soo vvel geleert,
Noch om syn kunst soo hoogh ge-eert,
Daer is niet een soo vvijsen man,
Hoe veel hy vveet, of vvat hy kan,
Die niet een geckjen by hem voedt,
Of binnen in syn mouvven broedt;
En siet! dat vvilder dickvvils uyt
Oock daer het dickmael niet en sluyt.
Maer vvaerom hier toe meer geseyt?
Of met veel vvoorden uyt-gebreyt?
'Tis met den mensch alsoo gestelt,
Hoe rijck, hoe vvijs, hoe grooten helt,
VVie datter is of komen sal,
Een yder heeft syn eygen mal,
Een yder heeft een stil gebreck,
Een yder heeft syn eygen geck,
En noch ist al de vvijste man
Die best syn geckjen helen kan.

Nederl. Nopt man en hadt soo wijsen sin/
Of daer sat wel een geckjen in.

Frans. *Nul si sage,*
Qui par fois ne rage.

Il n'est jamais si grand esprit,
Qui n'ait de follie un petit.

Il n'y a si miserable, qui ne porte un
flatteur dedans soy-mesme.

Ital. *Solo Iddio è senza peccato.*

Chacun necio sua porrada.

Cato. —Nemo sine crimine vivit.

Nederl. Geen koren sonder kaf.

Il n'y a si bon vin, qui n'ait lie. Frans.

Nam vitijs nemo sine nascitur; Horat.
optimus ille est
Qui minimis urgetur. ———

Vnicuique dedit vitium natura Propert.
creato.

Nullum ingenium magnum si- Seneca.
ne mixtura dementiæ.

Dieu ne se voit jamais de la faute as- Ronsard.
faillir:
Le naturel de l'homme est souvent de
faillir.

Krepel wil altijt voor dansen.

LEstmael quam ick in een velt
Daer een yder vvas gestelt
Tot een uytgelate vreught,
Nae de vvijse van de jeught;
Ionge lieden van het landt
Songen, sprongen, handt aen handt:
Yder maeckte groot geschal,
Yder vvasser even mal;

Doch van allen vvasser een
Met een krom, een krepel been,
Met een plompen stompen voet,
Die hadt veren op den hoet,
Die vvas voren aen den dans,
Die vvas by den rosen-krans,
Die vvas om en aen de mey,
Die vvas leyder van den rey;
VVat men peep, of vvat men songh,
Krepel hadt den eersten sprongh:
Al is Fop een rap gesel,
Al doet Heyn syn dingen vvel,
Al leyt Iorden moeye Trijn,
Krepel vvil de voorste zijn.
Maer al vvas dit in het velt,
'Tis oock elders soo ghestelt;
VVant oock by de steedtsche lien
VVort dit menighmael gesien,
Veeltijts, vvatter vvort gedaen,
Krepel maeckt hem voren aen;
Krepel is een dapper man,
Schoon hy niet, als hincken, kan.
Isset niet een selsaem dingh
Dat een losse jongelingh,
Dat een onbedreven gast,
Die het immers niet en past,
Veeltijts eerst syn oordeel uyt,
(Schoon het dickmael niet en sluyt)
Eerst van alle dingh gevvaeght,
Al en is hy niet gevraeght!
Eerst sal brengen aen den dagh,
VVat hem op de tonge lagh!
Vraeghter yemant hoe dit koomt?
VVijse lieden zyn beschroomt

Dat-

Datter yet mocht zyn geseyt
Dat niet recht en is beleyt,
Daerom gaense traegh te vverck,
En al met een diep gemerck;
Maer een geck vol losse vvaen
Haest sich, en vvil voren gaen:
Daerom seytmen noch althans,
„ Krepel vvil eerst aen den dans.

Frans. *C'est la plus meschante roüe du chariot, qui mene le plus grand bruit.*

Lat. Fatalis imperitiæ pedissequa est impudentia, & inanis jactatio.

At initium sapientiæ, imperitiæ suæ agnitio.

Nederl. God beware my voor yemant die maer een boecxken gelesen heeft.

Lat. Spes est melior de stulto, quàm de sapiente in oculis suis.
Arab. adag.

Nederl. Hoe slimmer timmer-man/ hoe meerder spaenders.

Veel roemen melt een dommen geest:
Een ydel vat bomt aldermeest.

Hoe slimmer wiel / hoe meer het kraeckt.

Een penningh inden spaer-pot maeckt meer geraes dan als hy vol is. Nederl.

Qui plus balbutiunt, plus loquuntur. Lat.

L'abbatu veut tousiours luicter. Frans.

Op een anderen sin.

Quando la cornemusa è piena, comincia à sonare. Ital.

De lulle-pijp geeft eerst ghelupt alsse vol is. Nederl.

Hy is een geck
Die synen beck
Soo klappen laet /
Dat om syn mal
En los geral
Hem yder haet.

Ben-fire.

Stultum, quàm semi-stultum ferre, facilius est.

Stulto ne permittas digitum.

Steeckt u vinger in geen dwasens mont.

HOort noch, ô vrient, een goede slagh,
Die u ten goede dienen mach:
VVanneer ghy vveet in u gemoet
Dat yemant vreemde kueren broet,
Dat yemant losse grillen heeft,
En op geen vasten regel leeft,
Soo stelt u noyt in syn gebiet,
En leent hem oock u vinger niet;

Of

Of anders sal het grilligh hooft,
Als ghy het alder-minst gelooft,
V soo eens grijpen byder hant,
V soo eens nijpen met den tant,
Dat ghy uyt enckel onverdult
V sotte daet verfoeyen sult.
VVel aen dan, tot een kort besluyt,
Treckt hier nu desen regel uyt:
Dat nimmermeer met eenigh sot
En dient gejockt, gescherst, gespot,
Dat oock geen vvijsheyt dient gepleeght
Met een die niet en over-vveeght,
Maer dattet is de beste voet,
Dat yder sich van narren hoet;
» VVant 't is voorvvaer geen vvijse geest
» Die voor geen sotten is bevreest.

Frans. *Il n'est pas sage qui n'a pœur d'un fol.*

Ital. *Al villan, non dar la bachetta in man.*

Ital. *Gouvernar matteza, vol senno.*

Nederl. Wilje sotheyt wel bestieren /
Zijt dan wijs in u manieren.

Met gecken en moet men niet dwasen.

Soo ghy een sot de vingers biet /
'Tis vreemt neemt hy de vuysten niet.

Soo ghy een stock geeft aen een geck /
Gewis hy slaet u in den neck.

Al eer dat ghy een vrient betrout /
Soo eet met hem een mudde zout. Nederl.

Malus ubi se bonum fingit, tunc est pessimus. P. *Syrus.*

Chi tosto crede, tardi si pente. Ital.

Nil spernat auris, nec tamen credat statim; *Phædr. Fab. 49.*
Quandoquidem & illi peccant, quos minimè putes.

Qui se committit homini tutandum improbo, *Idem Fab. 31.*
Auxilia dum requirit, exitium invenit.

Siet vorders boven 1. Pag. 119.

De gans blaeſt wel / maer en bijt niet.

EErſt als ick deſe gans gevveldigh hoorde raſen,
En ick en vveet niet vvat uyt hare kaken blaſen,
Doen vvas ick vry ontſet, en ſtont gelijck bevreeſt,
Ick meynde voor gevvis het vvas een grouſaem beeſt:
Ick meynd' een grooten beyr, of leeuvv te ſullen vinden,
Of vvel een fellen draeck, die menſchen kan verſlinden,
Ick kreegh in myn gemoet, vermits het ſnar geluyt,
Een ſelſaem nae-gepeys, een vvonder vreemt beſluyt:

Maer

Maer nu ick omme-kijck, en vvil myn ſpieſſe vellen
Om ons met volle kracht ter vveer te mogen ſtellen,
So ſpreeck ick tot my ſelfs; VVat ben ick voor eē geck!
Dit beeſt heeft anders niet als ſlechts een platten beck;
Geen tanden in den muyl, geen klaeuvven aen de voeten,
Geen kromme nagels ſelfs, om in het ſlick te vvroeten,
'Tis al maer enckel vvint, ſchoon dattet vinnigh ſiet;
„ Geſellen, vveeſt geruſt, de blaſers bijten niet.

Nederl. Wijt gapen en bijt niet:
Veel blaſen en ſingt niet.

Sy en bijten niet al / die haer tanden laten ſien.

Frans. *Chat mioleur ne fut onques bon chaſſeur, non plus qu'homme ſage caquetteur.*

Nederl. Een kat die veel maeuwt / vangt weynigh muysen.

Spaens. A mucha parola, obra poco.

Ital. *Can che baja, non vuol nocer.*

Hoogd. Hüner die viel gaßen / legen wenih eyer.

Ital. *Dove è manco cor, quivi è più lingua.*

Frans. *De grands vanteurs*
Petits faiſeurs.

Hoogd. Wenn die wort leüt ſchlügen / ſo wer er ein dapffer mann.

Lat. Vaſa inania plurimum tinniunt.

Nederl. Dreygers vechten niet.

Leelick ſien bijt niet.

Het dreygen is der ghedreyghden gheweer.

Bloode honden baſſen veel.

Een gedreyght man leeft ſeven jaer. Nederl.

Schurfde ſchapen bleeten meeſt.

Die kühe die ſehr prullen / geben wenig milch. Hoogd.

Hunde die ſehr bellen / beiſſen nicht.

'Tis een wijſe van het lant / Nederl.
Lange tonge kort van hant.

Tel menace, qui eſt battu. Frans.

Tel menace, qui a grand peur.

De grand menaceur peu de fait.

Virg. Æn. 11.

——— An tibi Mavors
Ventoſa in linguâ, pedibuſque fugacibus iſtis
Semper erit? ———

Stille waſſer ſind gerne tieff. Hoogd.

Stille wateren hebben diepe gronden. Nederl.

A drap meſchant Frans.
Belle monſtre devant.

Iam ſenectus mundi eſt, quæ eſt garrula. Lat.

Magis

Lat. Magis metuendi taciturni & lenes, quam feroces & clamatores.

Nederl. **De luypende katten halen 't vleys upt de pot.**

Frans. *La langue longue, signe de main courte.*

Lat. ——— Vana est sine viribus ira.

Minarum strepitus,
Asinorum crepitus.

Validior vox operis, quam oris.

Nederl. **Hoe meerder liefde / hoe minder spraeck.**

Veel vlaggen / luttel boters. Nederl.

Hoogh geheven / maer in 't leste een broeck vol wints.

La più guasta rota del carro fa sempre major strepito. Ital.

Assai rumor, e poca lana.

Grosse wort / und nichts dar hinder. Nederl.

Linguâ, quàm manu, promptior. Lat.

Le parole non bastono. Ital.

De volle koren-airen hangen laegst. Nederl.

Tacit.

Ignavissimus quisque & in periculo minimum ausurus nimij verbis, linguâ feroces.

Idem.

Vt quisque ignavus animo, procax ore.

Horat. Art.

Quid dignum tanto feret promissor hiatu?
Parturient montes, nascetur ridiculus mus.

Phædrus Fabul. 79.

Mons parturibat gemitus immanes ciens,
Eratque in terris maxima expectatio.
At ille murem peperit. Hoc scriptum est tibi,
Qui magna cum minaris, extricas nihil.

Curt.

Canis timidus vehementius latrat, quam mordet.

Ovid.

——— Quid verbis opus est: spectemur agendo.

Richter. Axiom. Oecon. 221.

Multa verba, modica fides.

Parturient montes.

Het baren van bergen komt uyt op een muys.

MEn houdt dat eens de Faem, al over lange jaren,
Quam roepen door het lant: De rotsen sullen baren,
De rotsen zyn bevrucht, haer tijdt die is vervult,
En daerom is het lijf hun vvonder hoogh gebult.
Stracx quam daer op het volck met hoopẽ aen-gedrongẽ,
Om met een nieusgier oogh te vvachten op het jongen:
De velden zyn bedeckt, de dijcken vol getast,
De boomen over al gebogen van den last.
De grootste van het lant die komen aen-gereden,
En al die minder zyn die komen aen-getreden;
Daer roeptmen over-hoop, al vvatmen roepen mach:
VVat sal hier voor eẽ spoock gaen komẽ aen den dagh?
VVat salder voor een dier sich heden openbaren,
Dat in de moeder lagh soo menigh hondert jaren!
Hoe sal het vvesen zyn van soo een grousaem beest,
VVaer voor dat al het lant en al de vverelt vreest!
Hoe sal het monster sien! hoe bijster sal het krijten!
Hoe sal de felle rots in groote stucken splijten!
Voorvvaer indien het jonck de moeder is gelijck,
Soo vvil't noch heden zyn gelijck een hoogen dijck.

Dus blijft het nieuſgier volck, in over-groot verlangen,
Ontrent den hoogen bergh met al de ſinnen hangen,
Veel ſieter even-ſtaegh yet vvonders in den geeſt,
D'een hoopt 'ken vveet niet vvat, en d'ander is bevreeſt.
Ten leſten, ſoo het ſcheen, ſoo gingh den berrigh open,
En ſiet! daer komt een dier ter zyden uyt-gekropen,
Een dier, eẽ vvonder dier; maer raet hoe dat het hiet?
Een muys, een kleyne muys, en anders iſſer niet.
Stracx rijſter groot gelagh uyt ſoo veel duyſent monden,
Die in dit vreemt geſicht ſich al bedrogen vonden;
Doch verr' het meeſte deel is uytter-maten gram,
Om dat het om een muys ſoo verr' geloopen quam.
Maer dat het ſlimſte vvas, die t'huys gebleven vvaren
Die vraeghden ſpots-gevvijs, hoe dat de jongen varen,
De jongen van den bergh, en vvie de vrucht ontfingh,
En vvie dẽ klopper-doeck quam binden aen den ringh.
Siet dus verdvveen de Faem, die met een ſchierlick blaſen
Te ſamen had gebracht een hoop van loſſe dvvaſen:
Haer ſtem, haer groot geraes, al ſchreeudet vvõder luyt,
Dat komt al op een muys, en op een gecx-maer uyt.
Het is van oudts gelooft, dat van uyt-mondigh roemen,
Hoe luyde dat men roept, niet veel en plagh te koemen;
Ghy, vveeſt hier vvijſer in, en houdt my deſen voet,
» Let niet vvat yemant ſeyt, maer vvat een yder doet.

Hy moet veel brys hebben / die elck den mont sal stoppen.

De man die dẽ pap biedt, spreeckt.

WAt heb ick menigh vier gestoockt!
VVat heb ick dickmael pap gekoockt!
VVat heb ick menigh mont gestopt,
Iae tot de tanden vol gepropt!
En noch soo isset even-veel,
Schier yder heeft een open keel,
Schier yder hout een hollen mont,
Dat is een diepte sonder gront;

VVant t'vvijl ick hier den lepel bie,
Soo ist dat ick daer yemant sie,
Die gaept van nieus 'ken vveet niet hoe,
En splijt tot aen syn ooren toe:
En stracx al vveder metter daet
Soo vind' ick noch een nieuvven vraet,
Die vint sich eeuvvigh neven my,
En schoon hy krijght geduerigh bry,
Noch grolt hy efter tusschen bey
Gelijck een kater in de Mey.
Gevvis ick bender qualick aen,
VVant siet! 'ken hebbe noyt gedaen;
En schoon myn pot hieldt soo veel brijs,
Van blommen meel, of enckel rijs,
Gelijck een vat daer in men brout,
Dat somtijts dertigh tonnen hout,
Noch efter bleef ick in't verdriet,
VVant al myn pap en bater niet.

VVat raedt dan voor soo diepen kolck?
VVat raedt voor soo veel gapent volck?
Ghy svvijght, ô vrient, en siet op my;
VVel hoort dan vvat myn oordeel zy:

Ick vvil myn heert, myn hert, myn huys,
Gaen maken net, en houden kuys,
En schaffen dan gelijck het dient,
En voor een gast, en voor een vrient,
En voor een yder billick man,
Nae dat myn keucken lijden kan:
Ick vvil niet morssen soo ick plagh,
Maer koken in den hellen dagh;
Soo doende stel ick my gerust,
En laetse schreeuvven die het lust.

Wie

Nederl. Wie kan't gevoegen
Nae elcx genoegen.

Men kan't qualick al besorgen.

Lat. Ne Iupiter quidẽ omnibus placet. *Vid. Theognid. vers. 25. 799. & 1236.*

Nederl. Hy en kan't niet yder passen
Die het koren ons doet wassen.

Cato. Cùm rectè vivas, ne cures verba malorum;
Arbitrij non est nostri quid quisque loquatur.

Frans. *C'est chose difficile & profonde,*
De complaire à Dieu, & au monde.

Hoogd. Der muß viel mel haben der al meüler wil verkleiben.

Nederl. 'Tis quaet alle krom-hout rechten.

Voor alle gaten ist quaet garen hangen.

Men hoeft wel pap met volle potten,
Om mont te stoppen alle sotten.

Men kan alle dingh doot swijgen, niet doot kijven.

Ick en sagh myn leven dagen
Niemant alle man behagen.

'Tis voorwaer een kunstigh man,
Die het al wel maken kan.

Het meel soo veel als duysent pont,
En stopt niet eenen klappers mont.

Quand aurons nous trouvé le moyen de contenter tout le monde, & plaire aux bons & mauvais tout ensemble? Iustifions nous à Dieu & à nous mesmes, & nostre conscience estant nette & incontaminée rien ne nous pourra offenser. Du Vair Sainte Philos.

Buchanan. Iephthe.

O fœminarum sorte vulgus asperâ
Productum in auras! quas, licet culpâ vacent,
Rumor malignus dente rodit invido.
Pro facto habetur quidquid ira finxerit
Servi loquacis, quod maritus suspicax
Commentus ipse est, malevola aut vicinia.
Quid suspicetur genitor in mea manu
Non est. remedium id arbitror tutissimum
Intaminatâ conscientiâ frui.

Solon apud Plutarchum in ejusdem vita.

Ἔργμασιν ἐν μεγάλοις πᾶσιν ἁδεῖν χαλεπόν.

.i.

Omnibus, in magnis, difficile ut placeas.

Die aen de wegh timmert / heeft veel berichts.

ALs yemant timmert aen de straet
Daer yder komt, daer yder gaet,
Daer al de vverelt mal en vroet
Mach sien al vvat de metser doet,
Die staet dan uyt aen alle kant
Het oordeel van het gansche lant:
Hier komter een vol enckel nijt,
En seyt, de keucken is te vvijt;
» En keuckens slechts maer voor den noot
» Die maken kleyne salen groot.
  Een ander siet den gevel aen,
En seyt; 'tis schoone voort gedaen,
Dit huys is net en bijster hoog,
Dan 'tis alleen maer voor het oog,
Een derde neemt een diep gemerck,
En gaende door het gansche vverck,
Seyt dattet niet in huys en sluyt
Om datter is een achter-uyt;
VVant zijn de boden niet te pluys,
Een achter-deur verraet het huys.
Een vierde straft een enge gangh,
Of seyt, de kamer is te langh.
Een ander acht de kelder niet
Om datse nae het zuyden siet;
In 't kort', een yder vinter vvat
VVaer by dat hy den meester vat.
  VVaer is doch oyt een steen geleyt
Daer tegen niet en is geseyt?
  Maer dit en gelt niet hier alleen,
Die sucht is over-al gemeen;
Al vvat voor yder vvort gedaen
Dat heeft al vry vvat uyt te staen:

Siet!

Siet! alſſer yemant boecken ſchrijft,
De leſer lacht, de leſer kijft,
De leſer prijſt, de leſer ſpot,
En beyde dickmael ſonder ſlot:
De leſer juyght, de leſer geckt,
En al nae dat hy is gebeckt,
En die het veel-tijts minſt beſeft
Die iſſet dien het hardtſte treft.

Nu tegens dit gemeenſaem quaet
En vveet ick anders geenen raet,
Als datmen uyt een vroom gemoet
In alle dingh ſyn beſte doet,
En laten mans en vrouvven dan
Al ſeggen vvat men ſeggen kan;
„ Daer vvas doch noyt ſoo vromen ziel
„ Die niet in ſpotters handen viel.

Nederl. Hy behoeft wel een goede voor-ſpraeck/ die voor alle-mans vierſchaer betrocken wort.

Wie iſt die ſonder op-ſpraeck blijft/
Die voor de werelt ſpreeckt of ſchrijft.

Frans. *Qui ſert au commun, nul ne le paye:*
Et s'il defaut, chacun abbaye.

Frans. *Le chemin*
Eſt un mauvais voiſin.

Hoogd. Wer bey dem weg bauet / der hat viel meiſter.

Frans. Meſig. cap. 9.
Qui edifie en publique place,
Fait maiſon trop haute, ou trop baſſe.

Nul cheval si bien ferré, qui ne glisse.

**Niemant beslough soo wel syn peerd /
Of 't viel noch eenmael opder eerd'.**

DIt vvas een moedigh peert, en heden noch beslagen,
Het gingh vvel deftigh aē, oock somtijts gansche dagē,
Het gingh een staegen tret van dat ick neder sat,
Oock vvas de vvegh bequaem en geensins glibber-glat.
Noch reed' ick met bescheyt, en geensins om te mallen;
En siet dien onverlet, het peert dat is gevallen;
Daer ligh ick nu, eylaes! daer ligh ick moedigh quant,
Gedommelt in het stof, geslingert in het zant.

Wel

VVel nu, dat heeftet vvech; noch moet ick efter rijsen,
En uyt het ongeluck myn dvvaesheyt ondervvijsen.
Ghy, segh eens, myn vernuft, vvat ick uyt desen val
Voor my, en myns gelijck, ten nutte brengen sal?
Ey vvat is ons verstant! VVy gaen op losse beenen,
En dan oock alder-meest als vvy het seker meenen;
„Men vint, nae myn begrijp, niet een soo vasten man
„Die niet een lossen pas by vvijlen doen en kan.
Al is de ruyter gaeu, noch sal hy somtijts glippen,
Al is de visscher sneegh, hem kan een ael ontslippen;
VVat dienter veel geseyt? de beste van den hoop
Heeft dickmael (eer hy't meynt) de sinnen op dē loop.

Frans. *Il n'y a si bon chartier, qui parfois ne verse.*

Plin. Nemo mortalium omnibus horis sapit.

Nederl. Het mist een meester wel.

Geen soo loosen erter/of haer nest wort wel eens gerooft.

Geen soo snegen hin/of sy leyt wel eens in de netelen.

Een goet visscher ontglipt wel een ael.

Ital. *Non è si sperto aratore, che alcuna volta non faccia un solco torta.*

Frans. *Il n'est si sage,*
Qui parfois ne rage.

Toutes heures
Ne sont pas meures.

Nederl. Een vier-voetigh peert sneuvelt wel.

Een goet schutter mist wel.

Niemant soo wijs / of hy kan falen.

'Tgebeurt wel dat een goet zee-man over-boort valt. Nederl.

Les plus sages faillent souvent en beau chemin. Frans.

Il est bon maistre qui jamais ne faille.

'Tis een goet schutter die altijt het wit raeckt. Nederl.

Es vertritt sich auch wol ein pferd mit vier fussen. Hoogd.

——Quandoque bonus dormitat Homerus. *Horat. Art.*

E cade un cavallo da quattro gambe. Ital.

Vn cheval à quatre pieds chet bien. Frans.

Iument ferré glisse bien.

Il n'est si seur qui ne glisse.

Il n'est si bon marinier qui ne perille:
A grand pescheur eschappe anguille.

Faillir aucunefois c'est une chose humaine. *Des Portes.*

Elck vogeltje singht soo 't ghebeckt is.

DE vogels singen in het velt
Naer dat haer becken zyn gestelt:
Dat is van over-langh geseyt,
En vry niet sonder goet bescheyt;
VVant soo ghy vvandelt door het vvout
En daer u sinnen besich hout,
Ghy sult bevinden metter daet
Dat onse spreucke seker gaet.

Meest al dat kromme becken heeft
Bevint men dat van rooven leeft:
En mits het daer alleen op siet,
Soo past het op het singen niet.
Vint ghy een vogel plat gebeckt,
VVeet dat hy naer het vvater treckt:
En mits hy in den modder vvroet,
Soo is syn stemme nimmer soet.
Een lange beck die heeft een schijn
Een harders fleuyt te mogen zyn;
Maer daer en komt niet anders uyt
Als ick en vveet niet vvat geluyt.
Ick segge daerom voor het lest,
De kleyne becken singen best.
* „ God geeft de kleynen nu en dan
„ Dat noyt en hadt de grootste man.
Besiet den soeten nachtegael,
Besiet de vogels al-te-mael,
„ Hoe grooter beck, hoe quader klangh,
„ Hoe kleynder dier, hoe soeter sangh.
'Tis anders met den mensch gestelt
Als met de vogels van het velt;
De menschen hebben eenen mont,
Maer die en heeft niet eenen gront:
VVant spreeckter een uyt sachten geest,
Een ander brult gelijck een beest.
Dus al vvat onder ons geschiet
En komt ons van de monden niet,
De mont is maer een buyten-lit,
'Tis 't herte daer de roerder sit;
De mont die bidt, de mont die schelt,
Al naer het binnen is gestelt.

* *Bien souvent sous l'habit d'une simple personne*
Le Ciel cache les biens qu' au Princes il ne donne. Ronsard.

Dus ghy die vuyle dingen spreeckt,
Of vinnigh met u tonge steeckt,
Houdt vast dat ghy in u gemoet
Een vuyl, een grousaem monster voet.
» Het oir dat vvijst den esel uyt,
» Den oliphant syn lange snuyt,
» Het vvater kent men aen den gront,
» De menschen aen haer eygen mont.

Hoogd. Den vogel kent man bey seinem gesang/
Den hasen an seinem klang/
Den esel bey den ohren/
Den narren bey wort und zorn.

Spaens. Ni ay quien encubra su humor, si se mira en su lenguaje. .i.

Frans. *Personne ne peut cacher son humeur, si l'on prend garde à ses discours.*

Spaens. Ni se conoce el que es necio, siendo sufrido y callado. .i.

Frans. *L'on ne sçauroit recognoistre si un homme est sot, quand il est patient & parle peu.*

Lat. Aliâ voce psittacus, aliâ coturnix loquitur.

Frans. *Chacun oiseau gasouille comme il est embecqué.*

Ital. *Chi ha fiel in bocca, non può sputar miele.*

Turcks. Temisch den agatsi bilemur. .i.

Nederl. Men kent de boomen aen de vruchten;
Een weeligh hertje by de kluchten.

Hoogd. Ick sehe an dem nest wol / was vogels darin wohnet.

Man siht an den federn wol / was vogels er ist. Hoogd.

Die red verrath das hertz.

Au chant cognoit on l'oiseau,
Et au parler le bon cerveau. Frans.

Cada cuba huele al vino que tiene. .i. Spaens.

Chaque tonneau sent son vin. Frans.

Hy en kan geen honigh spouwen / die niet als galle in den mont en heeft. Nederl.

Yder vogel singht nae hem de snabel gewassen is.

E cantu dignoscitur avis. Lat.

Ogni uccel canta il suo verso. Ital.

Qualis vir, talis oratio. Lat.

La botta getta del vino ch' ella ha: si tu voi conoscere alcuno, fallo parlare: quattre cose fanno nota la persona, il parlare, il mangiare, il bere, & l'habito. Ital.

Al suono si cognosce la saldezza del vasa.

Was

Hoogd. Was der man kan /
Zeiget sijn red an.

Man hört an den worten wol / was kauffmanschaff er treibt.

Nederl. Onreyne voghels kraeyen selden goet weder.

Een koeckoeck roept syn eygen naem uyt.

De koeckoeck / en de geele sijs /
En singen niet op eene wijs.

Men siet aen de tongh of 't vercke gortigh is.

Vuyle monden
Vuyle gronden. Nederl.

Wie syn tonge niet bewaert /
Stracx soo kent men synen aert.

Het vat geeft uyt / soo het in heeft.

Soo de man is in den mont /
Soo is hem syns hertens gront.

Esa. 32. 6.

Nabal nabala idaber. .i. Turcks.

Stultus stulta loquitur. Lat.

Terent. Heaut. 2. 3.

Mihi quale ingenium haberes, fuit indicio oratio tua.

Muretus.

Quisquis versibus exprimit Catullum,
Raro moribus exprimit Catonem.

Phædrus Fab. 49.

Opiniones alterius ne quis ponderet;
Ambitio namque dissidens mortalium,
Aut gratiæ subscribit, aut odio suo.
Erit ille notus, quem per te cognoveris.

Syrach 27. 8.

Aen de reden kent men den man.

Matth. 12. 34.

Ut de overvloedigheyt des herten spreeckt de mont.

Als yder seyt ick ben een vercken / soo moet ick in't kot.

De man die men in 't kot vvil steken spreeckt.

Siet doch eens vvat vreemde grillen !
Siet eens vvat een selsaem stuck !
Schoon ick yder meyn te stillen,
Noch soo blijf ick in den druck ;
Of ick drage menschen leden ,
En voor al een rappen geest ,
Of ick toone goede zeden ,
Yder hout my voor een beest :

Yder

Yder komt geduerigh ſeggen,
Yder roept, ick ben een ſvvijn,
En al kan ick't vveder-leggen,
'Tmoet noch al gelogen zyn.
Sooder yemant komt te vragen
VVat my let, en vvatter ſchort,
Siet! ick vvil het hem gevvagen,
VVant men doet my veel te kort:
Siet! ick heb de vverelt tegen,
En ben yder tot een ſpot,
Niemant is tot my genegen,
Daerom moet ick in het kot;
Hier en baet geen tegen-ſpreken,
Yder houdt ſyn eerſte vvaen,
Yder hout ſyn oude ſtreken,
VVat ick doe ick moeter aen.
VVat is dat my kan geneſen?
Hier en baet geen vvijs beleyt,
Yder is en moetet vveſen
Dat de vverelt van hem ſeyt.

Lat. Vox populi, vox Dei.

Cato. Iudicium populi nunquam contempſeris unus,
Ne nulli placeas, dum vis contemnere multos.

Catull. ——— Noli pugnare duobus.

Plato. Ne Hercules quidem contra duos. *Vid. Eraſm.*

Frans. *A la male heure naiſt, qui mauvaiſe renommée acquiert.*

Nederl. Wie een quaden naem heeft / is half gehangen.

Frans. *Si tous te diſent que tu es aſne, brais.*

Que quiera que digã las gentes, Spaens.
A ti miſmo para mientes. .i.

Quoy que diſent les gens, Frans.
A toy meſme garde prens.

Laet vry al de werelt raſen / Nederl.
Ghy / doet maer een yder recht:
Die meeſt krijten zijn de dwaſen;
Beſt eenvoudigh ende ſlecht.

Wie kan eẽ hont ſyn blaffen verbieden?

Scherpe diſtels ſteken ſeer /
Quade tongen noch veel meer.

Die quaet ſpreeckt eer hy het ſiet /
Schoon hy ſweegh/ten ſchade niet.

Il a beau dormir tard, qui a le bruit de ſe lever matin. Frans.

Een schip op een zant / een baken in zee.

TE louver, man te roer, te louver, lieve maet,
Kijck hoe het met het schip vā onsē buer-man staet:
Het sit daer op een zant gegeesselt van de stroomen,
En daer en is geen hulp, hoe seer de gasten boomen;
Dus sooder nu een vvint komt dringen nae den vval,
'Tis seker dat de kiel in stucken bersten sal.
Ghy, siet dan neerstigh toe, en let op uvve saken,
Een schip, op 't droogh gezeylt, dat is een seker baken.

En 't is, nae myn begrijp, geen onvoorſichtigh man
Die op eens anders feyl de ſyne toomen kan.
Veel menſchen, lieve vrient, ontgingen harde ſlagen,
Indien ſy met verſtant op d' een en d' ander ſagen.
Men ſegge vvatmen vvil, exempels hebben kracht
VVanneer men met beſcheyt op hare gronden acht.
Daer is geen beter ſchool de kinders aen te vvijſen,
Daer is geen ſachter tucht de mannen aen te prijſen,
Als datmen ſtaegh bedeckt en vlijtigh gade ſlaet
VVat dat een ander doet, en vvatter uyt ontſtaet.

Hy ſpiegelt hem ſacht die hem aen andere ſpiegelt.

P. Syrus.

Ex vitio alterius ſapiens emendat ſuum.

Cato.

Multorum diſce exemplo quæ facta ſequaris,
Quæ fugias: nobis vita eſt aliena magiſtra.

Horat. 1. Epiſt. 1.

Olim quod vulpes ægroto cauta leoni
Reſpondit, referam: Quia me veſtigia terrent,
Omnia te adverſum ſpectantia, nulla retrorſum.

Hy ſpiegelt hem met vreught/ en uytter-maten ſacht/
Die op een anders ſtraf ſich van ghebreken wacht.

Als u buer-mans huys brant / iſt tijdt uyt te ſien.

DAer is yder aen gelegen,
Hoe het ſynen buer-man gaet;
VVant ſyn daer verkeerde vvegen,
Stracx verſpreyt ſich oock het quaet.
Goede bueren zyn te vvenſchen,
Dat is vry een groot gemack;
Maer die vvoont by ſnoode menſchen,
Draeght voorvvaer een laſtigh pack.

Let dan, vrient, op u gebueren,
Let vvat dees of ghene maeckt;
VVant ghy sultet vvis besueren,
Soo syn huys in brant geraeckt.

Nederl. **Quade gebueren Moet men besueren.**

Beter alleen / als qualick verselt.

Horat. 1. Epist. 18. Tunc tua res agitur paries cum proximus ardet.

Ital. *Chi ha mal vicin, Ha mal matin.*

Nederl. **Die ontrent den molen woont/bestupst van het meel.**

Virg. Ecl. 1. Ne mala vicini pecoris contagia lædant.

Plaut. Merc. Hinc benè commendavit philosophus domum à bonis vicinis.

Aliquid mali propter vicinum malum.

When they neybowrs house doth burne / be careful of thine owne. Engels.

Chi prattica co'l lupo, impara à urlare. Ital.

Chi tocca la pece, s'imbratta le mani.

Chi dorme co' cani, si lieva con le pulci.

Chi va al mulin, s'infarina.

Dimmi, con chi tu vai; Et sapro quel che tu fai.

Mieux vaut estre seul, que mal accompagné. Frans.

Brebis rogneuses font les autres tigneuses.

Quando egli ardi in vicinanza, porta l'acqua à casa tua. Ital.

Alb. Gentilis tract. de Iure belli, justam causam belli suscipiendi contra Hispanum dixit habuisse Elisabetham Anglorum reginam anno 1588. Hispano nimirum ambitione suâ rapto, Europæ Monarchiam affectante, & Belgas identidem bello impetente.

Age age, inquit, *principum fortissima, nam obsistis justissimè; quando & vicina tibi regio est, quæ bello ardet. adeoque fumum ardentis illic ignis in regnis tuis prospicere, & sentire potes, & fumo flammam proximam non ignoras, tuamque agi rem dum proximus paries ardet; nec, si quis ignis ædes cœpit proximas, defensu haud facilé esse quin & proximæ comburantur. Vicini juvandi sunt, quia hæc nostrûm ipsorum defensio, &c.*

Met een benepen kat is quaet te vechten.

MYn vvijf heeft menigmael van dese kat geklaeght,
Vermits sy even-staeg haer vvőder qualick draegt;
Sy is te lijdigh slim om alle dingh te snoepen,
Sy neemt al datse vvil, en laet de meysens roepen,
Sy raeckt ontrent den heert, al is de keucken toe,
Sy krijgt 'tvleys uytten pot, en niemant vveter hoe.
En nae te zyn voldaen in al haer grage lusten,
Soo sluyptse soetjens vvech, en gaet dan liggen rusten,

Niet in den turrif-hoeck, maer op het beste bedt,
Dat leyt dan even soo gelijck een vuyle slet.
Om dit en ander quaet, soo is het vvoort gesproken,
Dat haer oock lieden selfs de kop moet zyn gebroken;
Maer als ick nu het beest in dit vertreck besluyt,
Soo puylen meer als oyt haer quade parten uyt:
Sy brult gelijck een leeuvv, in plaetse van te maeuvven,
Sy vyer-oogt als een vvolf, en toont haer felle klaeuvven,
Sy schuym-beckt als een stier, en laet haer tanden sien,
Getroost, gelijck het blijckt, my d' oorlogh aen te bien.
Soo haest ick haer genaeck, sy schijnt te sullen rasen,
Sy geeft haer in de lucht tot boven aen de glasen,
Nu vvijcktse voor een tijt, dan komtse vveder aen,
Noch glas, noch porceleyn en kander blijven staen.
Indiense met gevvelt in engte vvort gedrongen,
Soo komtse vvonder fel my in het licht gesprongen,
En of ick aen het beest den blooten degen toon:
Sy vliegter tegen aen, en achtet niet een boon.
Sy bleef my rechte voort, sy bleef my aen de vvangen,
Sy bleef my in den baert met hare klaeuvven hangen;
Dies ben ick vuyl, begaet, bekrabbelt over al,
En stae vast in beraet hoe ick het maken sal:
Mijns oordeels isset best de kat te laten loopen,
VVant sy vvil al te dier haer snoode vacht verkoopen:
VVel kome vvieder vvil, voor my ick scheyer uyt;
„ De noot, ô lieve vrient, de noot is bitter kruyt.

P. Syrus. Furor fit læsa sæpius patientia.

Lat. Acerrima virtus est, quam ultima necessitas excutit.

Gravissimi morsus sunt irritatæ necessitatis.

Nederl. **Wt noot Roert de kat haer pot.**

Al enemigo la puente de plata. Spaens.

.i. *A l'ennemy un pont d'argent.* Frans.

Cum desperato hoste non pugnandum. Lat.

Vna salus victis nullam sperare salutem. *Virg. 2. Æn.*

Quon-

Ibid. Quondam etiam victis redit in præcordia virtus.

Ital. *Il bisogno fa far di grand cose.*

Nederl. De beten van stervende gedierten zijn doodelick.

In engte spuen vyant dringen/
Dat doet hē menigmael ontspringen.

Als u vyant gaet te rugh/
Maeckt hem vry een gulden brugh.

Noot stoot.

De noot doet oock vertsaeghde knechten/
Met groote kracht en yver vechten.

Frans. *Besoing fait vieille trotter:*
Et l'endormi resveiller.

Senec.

Nullus perniciosior hostis, quā quem audacem angustiæ faciunt.

Idem.

Longè violentius ex necessitate, quàm ex virtute pugnatur.

Lips.

Ostendunt esse sibi adhuc vires, si deliberant, ambiguas: si desperaverint, acres.

Curt. 5.

Ignaviam quoque necessitas acuit, & sæpe desperatio spei causa est.

Tacit. 3. *Hist.*

Multi desperatione in audaciam accinguntur.

Curtius.

Efficacior omni arte imminens necessitas.

Flor. 11. *c.* 15.

Quàm maximè mortiferi morsus esse solent morientium bestiarum.

Silius. 1.

Et fractis rebus violentior ultima virtus.

Curt.

Fortuna belli artem victos quoque docet.

Lignrinus.

Vrgent quippe metus, faciuntque pericula fortes.

Heins. Herode.

——— Consumpto metu
Postrema miseris ipsa formido perit,
Audetque quidvis velle, qui sperat nihil.

Plato.

Πρὸ τῆς νίκης τὸ ἐγκώμιον ᾄδεις.

.i.

Ante victoriā encomium canis.

1. *Reg.* 20. 11.

Die het harnas aentreckt en sal hem niet beroemē/ gelijck een die het harnas aflept.

Neede maket the old wise trot.

De noot die doet een oudt wijf draven
Oock over slooten / over graven.

Het beeldt diende te vvesen een oudt vvijf die voor loopt verschrickt van een beyr, of ander vvilt dier, dat (van syn banden los zijnde gevvorden) haer nae loopt.

SIet vvat de noodt ons leert: Sy die met kromme leden
Quam traegh gelijck eẽ sleck allencxkens aengetreden,
Die loopt nu sonder stock, die maeckt nu grootẽ spoet,
Iae trippelt op het velt gelijck een kievit doet.
Noodt is een harde school; sy kan de menschen leeren
Haer aengeboren aert, haer svvackheyt over-heeren;
Noodt is een bitter kruyt, dat dickmael heeft gevvracht
Dat niemant heeft gedaen, dat niemant heeft gedacht.

Hoogd. Wann ein das wasser ins maul geht / so wirdt er wohl lernen schwimmen.

Nederl. Als yemant 't water inden mont loopt / dan leert hy eerst swemmen.

Als yemant moet /
Siet wat hy doet.

Geen beter meesters / als armoe en noot.

De noot leert wonder doen /
Sy maeckt de bloode koen.

Spaens. No ay mejor maestra, quė necessida y pobreza. .i.

Frans. *Il n'y a meilleure maistresse, que la necessité & pauvreté.*

Liv. 4. Durum telum necessitas.

Hoogd. Muß ist ein bitter kraut.

Die noth machet auch ein alt weib traben.

Griecx. *Ἀνάγκη ὐδὲ θεοὶ μάχονται.* .i.

Necessitati ne quidem Dij resistunt. *Vid. Eras.* Lat.

Il bisogno fa fare di grand cose. Ital.

Wer armut nicht / so wer kein kunst. Hoogd.

Naeu onder-soecken komt van arme luyden. Nederl.

Geen gout en is soo root /
Of 't moet noch uyt om broot.

Hominem experiri multa paupertas jubet. *P. Syrus.*

Efficacior omni arte imminens necessitas. *Curt.*

Πενία γάρ ἐστιν ἡ τρόπων διδάσκαλος. .i. *Aristoph.*

Inopia fit magistra morum aptissima.

Paupertas ões artes perdocet. *Plaut. Sticho.*

Noch

Noch vinnigh slaen / noch harden dwanck /
En brenght den esel tot den dranck.

De man besigh ontrent den esel, spreeckt.

ICk hebbe veel gefleuyt, ick hebbe veel gesproken,
Ick hebbe my den kop nu langen tijt gebroken,
Ick hebbe boven dat uyt fellen moet getiert,
En dit onvveeligh beest in geenen deel geviert.
Ick hebbe naderhant het grilligh dier geslagen
Mits ick syn steegen aert niet langer konde dragen,
Ick hebbet menighmael getogen metten toom,
En met geheeler kracht gebogen nae den stroom:

Maer

Maer of myn galle rees, ſy mochte vveder ſincken,
Al vvat ick oyt begon, ten heeft niet vvillen drincken;
    Dus ben ick ganſch ontſtelt, en gae nu vveder aen,
    En ſal my aen het beeſt (nae dat my dunckt) ontgaen.
Maer heb ick oock gelijck ſoo bijſter uyt te varen?
Ick bidde, myn vernuft, ey laet ons vvat bedaren,
    Ey laet ōns ſonder gal, en met een ſtillen geeſt
    Eens vvegen, ſoo het dient, de ſake van het beeſt.
VVaerom doch ſal de ſpijt in mynen geeſt ontvoncken;
Het beeſt dat is gelaeft, en heeft alreets gedroncken;
    Dies heeftet geenen vvil (hoe vinnigh dat ick ſtoot)
    Te drincken ſonder dorſt, te drincken ſonder noot.
Is hier nu ſtofs genoegh om ſoo verſtoort te vveſen?
Met oorlof, nae my dunckt, 'ken hebbet noyt geleſen;
    Maer ſoo dit laſtbaer dier, als eertijts, ſpreken kond',
    Ghy vviert eē beeſt verklaert, oock door eē eſels mond.
Doch laet ons even hier eens tot de menſchen keeren,
En van den eſel ſelfs bequame zeden leeren:
    Ghy ſiet hoe dat het beeſt door geenderley bedvvanck
    VVil raken aen het nat, of komen totten dranck.
De reden is bekent, het beeſt dat heeft gedroncken,
Maer ghy neemt dickmaels in al vvatter is geſchoncken,
    Om ick en vveet niet vvien. O 't ſy hem die u dvvingt,
    En 't ſy u boven al die ſonder reden drinckt!
V dorſt die is gelaeft, u maegh is over-laden,
En laet ghy niet-te-min u noch tot drincken raden?
    Hoe! zyt ghy meerder ſlaef, of van een minder geeſt
    Als dit onaerdigh dier, een grof, een lompigh beeſt?
Hoe! ſoudet aen het volck niet vvonder ſelſaem ſchijnen,
Soo yemant in een goot gingh ſtorten goede vvijnen?
    Maer ſegh, vvat is een menſch die veel te drinckē plagh?
    Is niet ſyn buyck een goot, indien men 't ſeggen mach?

VVaer-

VVaerom dan goeden dranck gegoten in riolen?
VVel ghy die sullicks doet, gaet by den esel scholen;
Voor my ick spreke ront, en uyt een vrye borst,
'Tis meer als esels vverck te drincken sonder dorst.

Nederl. WAnneer men is versaet/
Dan smaeckt geen honigh-raet.

Ital. *Colombo pasciuto ciregia amara.*

Allo suogliato è amaro il mele.

Spaens. Al gusto dañado lo dulce le es amargo.

Frans. *Il n'est manger, qu' à bonne faim.*

A coulons sauls cerises ameres.

Nederl. Dronckenschap is sonde/schade/en schande.

Die wijn drincken sonder smaeck
Doen een onbesupsde saeck.

Laet u dranck en eten geven/
Niet upt lust/maer om te leven. Nederl.

Wie kust sonder lust/
En drinckt sonder dorst/
En eet sonder honger/
Die sterft te jonger.

Iamais homme sage on vit Frans.
Beuveur du vin sans appetit.

Wen wein eingehet/da gehet witz auß. Hoogd.

Vin dentro, senno fuori. Ital.

Vertitur œnophoro fundus, sententia nobis. *Lucil.*

Cicero.

Iucunditas victus est in desiderio, non in satietate.

Idem.

Tantum cibi & potionis adhibendum est, ut reficiantur vires, non ut opprimantur.

Senec. Epist. 59.

Ebrietas unius horæ hilarem insaniam, longi temporis tædio pensat. sicut plausus & acclamationis secundæ favor, qui magnâ sollicitudine & partus est, & expiandus.

Richt. Axiom. Oecon. 161.

Amicitia inter pocula contracta plerumque solet esse vitrea.

Syrach 31. 29.

Ne monstre pas ta vaillance à bien boire: car le vin a faict perir plusieurs.

Il ferro chi no fa nodo, perde il punto.

De naper die geen knoop en leyt / verliest syn steeck.

De kleer-maker spreeckt.

GHy die hier sonder vverck gaet dolen achter straten,
Hoort vvat my daer gebeurt, het sal u mogen baten,
Leert van een snijder vvat, al is het ambacht slecht;
„ Een dvvaes heeft menighmael syn vvijser onder-recht.
Ick ben te deser uyr niet al te vvel geschoren,
'Ken hadt geen knoop geleyt, dus is myn steeck verloren;
Myn haest heeft my vertraegt, dit spijt my vvonder seer,
Dan hier schuylt evenvvel een gront tot goede leer;

Siet

Siet vvie dat eenigh dingh met vrucht begeert te plegen,
Die moet eer hy begint syn gronden overvvegen,
Hy moet niet in der yl gaen vallen aen het vverck,
Niet doen in syn bedrijf, als op een vast gemerck;
VVant al vvie metter haest yet poogen aen te vangen,
Die krijgen in 't gemeen een paer beschaemde vvangen.
Nu vrient, gaet uvves vveegs, maer let op mijnen raet,
En maeckt, al-eer ghy naeyt, te knoopen uvven draet.

Het spreeck-vvoort leert dat men alle saken met omsichtigheyt, en niet inder haest, moet in't vverck stellē: daer toe noch een ander spreeck-vvoort (mede ontleent van't snijders ambacht) kan vverden ghevoeght, te vveten:

Mesure trois fois, avant que tailler une fois.

Dat is:

Meet driemaels / eer ghy eens snijt.

Een ander ghenomen van de voer-lieden.

Eer ghy voort rijt / siet nae de linze.

Hier toe dienen dan de volgende spreucken ende spreeck-vvoorden.

Nederl. Eerst wickt / dan waeght.

Hoogd. Hab rath vor der that.

Eh wigs / den wags.

Ital. *Pensa prima, e poi fa.*

Hoogd. Schneller rath viel rewen had.

Frans. *Ne romp l'œuf mollet,*
Si ton pain n'est prest.

Nederl. De keerse die voor gaet / licht best.

Spaens. Quien mal inhorna, sara los panos tuertos. .i.

Frans. *Qui mal enfourne, tiredes pains cornus.*

Wie in der haest ovent / krijght ghe-hoorende brooden t' huys. Nederl.

Een haestigh mensch moet op een esel rijden.

Canis festinans cœcos parit catulos. Lat.

Festina lentè.

Geen dingen metter haest / als vloon te vangen. Nederl.

Sed nimium properas; & adhuc tua messis in herba est. *Ovid. Ep. Helen.*

Yl met wijl. Nederl.

Haest en spoet niet.

Corn. Nepos. Summæ prudentiæ est, ita præterita agnoscere, ut futuris prospiciatur.

Con il tiempo, e con la paglia, si maturano le nespole.

Met tijdt en stroo rijpen de mispelen.

Het beeldt kan zijn een appel-wijf, ofte een vrouwe die haer met freuyt te verkoopen geneert, rijpe ofte gelaeghde mispels aen de omstanders vertoonende, ende aldus sprekende:

SIet hier, ô vrienden, wie ghy zijt,
Siet hier de krachten van den tijt:
Dees mispels waren eertijts groen,
VVat konder yemant mede doen?
Geen mensch en at die uytter hant
Die oyt daer lust of smaeck in vant;
En ofmen die al schoone briet,
Het freuyt en docht noch efter niet;
En soo die yemant stoven wou,
VVat hadt die anders als berou?
Soo dat dit ooft maer scheen te zyn
Een middagh-mael voor eenigh swijn.
Maer siet! ick gingh met stillen vlijt,
En gaf het over aen den tijt,
Die heeftet met een goet beleyt
Te muycken onder hem geleyt:
En siet! nu is het groen gewas
Gansch anders als het eertijts was;
VVant dat te vooren niet en docht
Dat wort nu dier genoegh gekocht,
Dat wort nu op ten disch gesien
Oock van de dun-getongde lien.
Siet, vrient, de tijt heeft wonder kracht,
Hy maeckt de wrange mispels sacht.

A muſe in time maye bite a two a cable.

Metter tijt bijt de muys een kabel aen ſtucken.

EEn muys, die lange knaeght, die kan een kabel breken,
Een key vvort uyt-geholt daer ſtaege droppels leken,
Of ſchoon een eycke ſtaen vry diep gevvortelt ſtaet,
Sy valt noch even-vvel, indien men lange ſlaet:
De tijt kan vvonder doen, de tijt die lockt de roſen,
Oock uyt een dorren ſtruyck, en doetſe luſtigh bloſen:
De tijt verandert veel, de tijt heeft groote kracht,
Door tijt, en met het ſtroo, ſoo vvort de miſpel ſacht.

Nederl. ALle dingh ſlijt
Door loop van tijt.

Die een gouden poorte wil maken/
brengter elcken dagh een nagel toe.

Frans. *Les ans ſcavent plus que les livres.*

Nederl. Met tijdt en ſtroo worden de miſpelen ſacht.

De tijdt brengt roſen voort.

Ital. *Chi ha patienza, tordi graſſa à un quadrino.*

Il tiempo mitiga ogni gran piaga.

Spaens. El tiempo es maeſtro en todas las artes.

Poco à poco hila la vieja el copo. .i.

Frans. *Peu à peu file la vieille ſa quenouille.*

Ital. *Ben' è frutta dura, che il tempo non matura.*

Mit viel ſtraichē wordt der ſtockfiſch lind. Hoogd.

Metter tijt rijpt het koren. Nederl.

Die den tijdt verbeyen kan/
Van een jongen wort een man.

La continuelle goutiere
Rompt la pierre. Frans.

Dies adimit ægritudinem hominibus. *Ter. Heaut. 3. 1.*

A paſſo à paſſo ſi va lontano. Ital.

A goccia à goccia ſi cava la pietra.

'Tis hart ooft dat de tijdt niet en meuckt. Nederl.

De neerſtige hant/
En ſparige tant/
Koopt ander luy lant.

Het water holt een harden ſteen/
En dat maer door den drop alleen.

De ſtadige jager vanght het wilt.

Annus producit, non ager. *Vid. Eraſm.*

Quidquid voles quale ſit ſcire, tempori trade. *Seneca.*

Siet vorders boven 2. 57. 59. en 3. 25. *Et Ovid. 4. Triſt. 6.*

Tempore ruricolæ patiens fit taurus aratri. *Etc.*

Wat de seuge doet/ moeten de biggen ontgelden.

VV Anneer de oude seugh haer partē heeft bedreven,
En datter niet een pot is ongeschent gebleven,
Soo tijdt het dertel svvijn in haesten op den loop,
En latet al-te-mael daer liggen over-hoop.
De meester van het huys hier over gansch verbolgen,
Vloeckt op het grilligh dier, maer vveetet niet te volgen;
Dies ranst hy metter daet de kleyne biggen aen,
Die daer ontrent het huys onnoosel henen staen.

Daer

Daer vvanckt de felle ſvveep, daer gaetet op een ſmijten,
Soo dat aen alle kant de jonge dieren krijten:
De ſogh gaet onderdies en vvandelt in het gras,
Bevvuſt, gelijck het blijckt, van datter gaende vvas.
Dit ſietmen menighmael, oock nu in onſe tijden,
De Vorſten hebben ſchult, de kleyne moeten lijden;
VVant daer een moedigh Prins verkeerde ſlagen doet,
Daer iſſet dat het volck de ſtraffe dragen moet.

Nederl. Als de jonckers blint-rouſen / dan moeten de boeren hayr laten.

Hoogd. Wenn ſich die hern rauſſen / ſo mußen die bauren haar laßen.

Frans. *Les delices des grands ſont les larmes des petits.*

Hoogd. Was die hern ſünden / das büſſen die armen.

Ital. *Il peccato de ſignore ſouvente fa piungere il vaſallo.*

Vn fa il peccato, l'altro la penitentia.

Hoogd. Der hern ſünd / der bawren buß.

Horat. 1. Epiſt. 2. Quidquid delirant reges, plectuntur Achivi.

Iuvenal. Sat. 2. Dat veniam corvis, vexat cenſura columbas.

Πολλάκι καὶ ξύμπασα πόλις κακȣ̃ ἀνδρὸς ἐπαυρεῖ. .i. Griecx.

Sæpe univerſa civitas viri mali ſcelera luit. Lat.

Ce que la truye forfait, les porceaux ſouffrent. Frans.

Wanneer een Prins ſpringht upt den bant /
Daerom lijdt dickmael al het lant. Nederl.

De misſlagh die een Prince doet /
Wort by den ſlechten hoop geboet.

Mits Hemors ſoon de maeght verkracht /
Wort jonck en oudt om hals gebracht.

Al wat de groote ſeuge doet
Wort by de biggen veel geboet.

De kleyne diefjens hanghtmen / de groote laetmen loopen.

Mancher muß entgelten das er nie genoſſen hat. Hoogd.

Quid agimus hoc caſu? feramus. nam quemadmodum ſterilitatem, aut nimios imbres, aut cætera naturæ mala; ita luxum, ambitionem & avaritiam dominantium habeamus.

Sichem rapuit, & agricola plectitur. *Adagium eſt apud Arabes, Druſio teſte, deſumptum ex hiſtoria Dinæ filiæ Patriarchæ Iacobi, Geneſ. 34.*

Vid. Richt. Axiom. Oecon. 24. & 25.

Eau

Eau trouble gain de pescheur.

Troubel water 's vissche rs sin;
Want daer light syn voordeel in.

Het beeldt soude moghen zijn een vißcher die met syn pols het vvater troubel maeckt, en de visch naer de netten jaeght; de selve spreeckt aldus:

VRaeght yemant vvat ick doe? Ick ben gesint te vissen,
En vvaer het troubel is daer plaghtmen niet te missen;
Maer als in tegendeel de beke stille staet,
Soo vvortmen licht gevvaer al vvatter omme-gaet:
Men kan in dat geval op onsen handel letten,
Men siet dan al te klaer tot in de bloote netten,
Men siet het loos beleyt, en al het slim bejagh,
Soo datmen tot het meyr niet eens genaken magh.
Maer 't gaeter anders toe vvanneer vvy raeuvve gasten
Met polsen over-al tot in de gronden tasten,
Dan vvort het vvater dick, en daerom rijst de vis,
En mits hy niet en siet, soo is de vangh gevvis.
VVat dienter meer geseyt? die niet en vveet te vvoelen,
En kan geen visser zyn in dese laye poelen:
Gelooftet, vissers kint, de stilte doet belet,
En 't is van outs geseyt, daer 't rommelt isset vet.

Nederl. In troubel water is goet visschen.

De kemel drinckt liefst als 't water geroert is.

Onder den trommel en hoortmen geen wetten.

Nederl. In de rommelinge ist vet.

Beroyde meesters maken rijcke knechten.

——— Et multis utile bellum. Lucan. 1. v. 181.

Tacitus.

Opportuni magnis conatibus transitus rerum.

Livius.

Multi honores quos quietâ republicâ desperant, perturbatâ se consequi posse arbitrantur.

Pet. Costalius milites stellioni comparat, quòd id animal pluvio ac tempestuoso aëre vivat, ac vigeat; sereno verò cœlo emoriatur. Alius camelo eos similes facit, qui bibere non dicitur, nisi prius pede fluvium moveat, & aquam turbidam faciat: unde Symbolum, *La trouble me plaist*. Vid. Erasm. adagio, *Anguillas captare*: ubi citat versus Aristoph. in Equitibus, qui ita Latine sonant:

Namque accidit tibi, quod anguillas qui aucupantur:
Vbi quieta stat palus, nihil piscium reportant.
Contra lutum si moverint, sursum, atque deorsum,
Capiunt: ita ipse capis, ubi rempublicam inquietas.

Hanc artem, inquit Erasmus, callent quidam principes, qui dissidia norunt serere inter civitates, quò licentius, quos visum est, mulctent.

Ruente quercu ligna quivis colligit.

Wanneer een boom ter aerden sijght/
Maeckt yder dat hy tacken krijght.

GEsellen, letter op; vvaer boomen neder vallen,
Daer is terstont het volck genegen om te mallen,
Een yder tijter aen, als tot een vollen roof:
Een grijpter nae de vrucht, een ander naer het loof,
Een derde klimter in, en set hem in de tacken,
En vvilse met gevvelt tot enckel mutsert hacken,
De vierde grijpt de bijl, en klooft de gansche stam,
En maeckt de vvortels selfs tot voedsel van de vlam.
Een van den jongen hoop, geprickelt van de minne,
Komt svvieren uyt het dorp, met *Chloris* syn vriendinne,
Die grijpt het fijnste rijs, en vlecht een groenen krans,
En setse 't meysjen op, en leytse nae den dans.
In 't korte, gansch het dorp dat soeckter yet te plucken,
Dat haelter syn gerief, en al met groote stucken;
De boomen onder dies die steyl en hooge staen
Daer komt geen dertel kint, geen stoute lecker aen.
Vraeght niet vvat dit beduyt; het zyn bekende dingen,
Het laeghste van den tuyn dat vvil men over-springen:
Den hont die onder leyt dien bijt het gansche rot,
En vvien het qualick gaet en is maer enckel spot.

Ital. All' albero che è secco, Taglia, taglia.

Quando l'arbore è caduto, ogn'um gli corre sopra con la sicure

Povertà fa viltà.

A cavalli magri vanno le mosche.

Caduto l'albero ogn'um corre à far legne.

A nave rotta ogni vento è contrario.

Quando un' è per terra, ogn'um grida, Dagli, dagli.

Le mosche si posano addosso a i cavalli magri.

Nederl. Aen den armen wil alle man syn voet wissen.

Daer de tuyn laegst is / wil yder over.

Als de salm ghevangen is / soo suyght hem den ael uyt.

Als de hont onder ligt / al de werelt wil hem kreesten.

Als yemant de kraeyen beschijtē / stracx beschijten hem oock de uylen.

Men mis-deelt die 't mis-gaet.

Den lesten man bijten de honden.

Op een schrael of schurrift beest
Sitten al de vliegen meest.

Frans. Bourse sans argent je l'appelle cuir.

A qui il meschet
On luy misfait.

Frans. A celuy qui s'en-fuit, tout luy est contraire.

Le qlat du bas est tousiours le premier vuide.

Nederl. Daer de dijck laegst is / loopt het water eerst over.

Die een ander over magh /
Biedt hem selden goeden dagh.

Hoogd. Wann de waghen auff recht gehet / so sitzet jeder man drauff: wann er aber umbfelt / so fleucht jeder man da von.

Wann der baum fellt / so klaubt jeder man holtz auff.

Wer da lelt / der leit / dem hilfft niemand auff.

Wen der wagen felt / so hat er fünff räder.

An die armut wil jeder man die schuh wischen.

Wo der zaun am niedrigsten ist / da wil jeder man über-steigen.

Wann ein hund under ligt / so beissen all hund in ihm.

Wer auff ein knie komt / den stößet man gern umb: kompt er dann auff beyde / so hauet man ihm den kopff ab.

Spaens. Al postrero muerde el perro.

Nederl. Daerder een op hickt / daer hickense al op.

Lat. Pabula tyrannorum sunt plebs & rustici. Ludovic. 12. dictum.

Wann

Wann de wolff altet / so reiten hem die krehen.

Als de wolf oudt wert / soo ryen hem de kraeyen.

Het beeldt kan zijn een oude stramme vvolf, op vviens rugge de kraeyen sitten, hem pickende: de vvolf syn stijven hals niet konnende draeyen, pooght die te vergeefs vvech te jagen.

De vvolf spreeckt. EEns vvas ick hoog-geducht; geen beyr en quã my tergẽ,
Geen leeu en hadder lust om my den krijgh te vergen,
Ick vvas in't vvout ghesien, en over-al ghevreest,
Maer nu ben ick een spot oock van het minste beest,
Oock van'ken vveet niet vvat: nu ryen my de kraeyen,
Om dat ick mynen hals niet om en vveet te draeyen,
Om dat ick niet en ben, om dat ick niet en mach,
Om dat ick niet en doe, gelijck ick eertijts plagh.
Nu ben ick maer een romp; vvant oock myn eyge jongen
Die komen tegen my, en over my ghesprongen.
Eylaes vvat sal ick doen? myn gansche lichaem beeft;
'Tis uyt, vvanneer de vvolf syn tanden over-leeft.

Als het diep verloopt / verſetmen de bakens.

Siet veel andere spreucken, hier op paßende, op't voorgaende bladt.

Mortuo leoni etiam lepores insultant.

Een haes bespringht oock wel een leeu /
Wanneer hy geeft syn lesten geeu.

EY siet de leeuvv, dat moedigh beest,
Dat al de vverelt heeft gevreest,
Dat yder mijd' en yder vveeck,
Soo haest het maer eens op en keeck,
Dat vvort van hasen aengetast,
En lijdt nu schimp en overlast;

VVant

VVant d'eerſte treckt hem metten baert,
De tvveede grijpt hem by den ſtaert,
De derde ſpringht hem op het lijf,
En al tot enckel tijdt-verdrijf.
Vraeght yemant, die het ſpeeltjen ſiet,
VVaerom dit heden ſoo geſchiet?
De leeuvv is nu geheel veracht,
VVant hy is doot en ſonder kracht.

Nederl. OOck haſen treckẽ een leeuw by den baert / als hy doot is.

Yder houtet meer met de rijſende mart / als met de afgaende.

Lat. Plures adorant ſolem orientem, quàm occidentem.

Engels. The glory of the kings is like the ſnuffe of a candle.

Lat. Senex bos non lugetur. *V. Eraſ.*

Γέρων δόμοισι βȣ̃ς ἀπένθητος μένει. Griecx.

.i.

Lugetur haud bos, cùm domi moritur ſenex. Lat.

Kleyn is den rou om een oude koe. Nederl.

Weil der ſchilde neu iſt / ſo henckt man ihn an die want: wan er aber alt wirdt / ſo ſtoßt man ihn under die banck. Hoogd.

Menander apud Stobæum cap. 117. *(ubi multa habes, que huc faciunt.)*

Καλόν ἐστι θρέμμα γέρων ἐν οἰκίᾳ μένων. .i.

Pecus moleſtum eſt deſidens domi ſenex.

Talem ætatem deprecatur Solon apud Cicer. *de Senectute.*

Ætas mala, mala merx eſt tergo. *Plaut. Menæch.* 5. 2.

Hic ille eſt, ſenectâ ætate qui factus eſt puer.
Aggrediar hominem. — *Plaut. Trinum.* 1. 2.

Ovid. 4. *Pont.* 12.

Crede mihi miſeros prudentia prima relinquit,
Et ſenſus cum re conſiliumque perit.

Een levende hont is beter als een doode leeuw. Salomon Eccleſ. 9. 4.

Vid. Homer. Odyſſ. 11. *verſ.* 487. *& ſeqq.*

Wilt ghy wel scheren nae den aert?
Soo scheert voor eerst een geck syn baert.

HEt is een oude spreuck; VVie net vvil leeren scheren,
Die moet voor eerst een geck tot syn kalant begeren.
Vraegt yemant, vvaerom dat? vvel hoort de reden aen,
VVie malle koppen scheert heeft selden haest gedaen.
By-naest op yder hayr dient raedt te zyn genomen,
En schier op yder knip soo moet de spiegel komen;
Dan isser yet te langh, dan vveder yet te kort,
Dan yet dat aen den kuyf of aen den knevel schort:

Hier

Hier dient de baert gerecht, en daer het hooft gevvreven,
En ginder noch een schrap ontrent het oir gegeven;
VVant daer leyt hem de key. Een hooft te byster net
Heeft ick en vveet niet vvat, dat hem van binnen let.

Nederl. By moepelicke heeren
Is veel te leeren.

'Tmoet een wijse hant zijn / die een sotten kop wel scheren sal.

Wat let / dat leert.

Lat. Quæ nocent, docent.

Griecx. Παθήματα, μαθήματα.

Vexatio dat intellectum. Lat.

Homine imperito nil quidquam est injustius,
Qui, nisi quod ipse facit, nihil rectum putat. *Terent. Adelp.*

Men heeft groote kunst van doen
Om de narren te vol-doen. Nederl.

In caducum parietem ne inclina.

Wanneer een muer tot vallen staet/
En soeckt aen hem geen toeverlaet.

Het beeldt soude konnen vvesen een reysende man met een meersche ofte ander pack, vvillende steunen op een bou-valligen muer, ende daer-van over-stort zijnde, klaeght als volght:

OCh! vvat een svvaer gheval is my daer over-komen!
Het lijf is my gequetst, myn gansche kracht benomē:
En sooder yemant vraeght vvat my ontbreken mach,
En hoe ick soo in haest ter aerden neder lagh?
Die hoore myn bescheyt: Ick quam met rassche schreden,
Ick quam met dese meersch een verren vvegh getreden;
Dies vvas ick vvonder mat, en uytter-maten heet,
Bestoven over-al, en niet als enckel svveet.
Ick sloegh myn oogen om door al de naeste kusten,
Ick socht een goede plaets om daer te mogen rusten;
Ten lesten quam ick hier, en vondt een out gebou,
Daer leund' ick tegen aen, op dat ick rusten sou.

Maer

Maer als ick neder seegh, en meynder op te steunen,
Siet doen began de muer van stonden aen te dreunen,
Te storten over-hoop; daer viel de losse steen
My boven op het hooft, en onder op het been.
VVel, vriendẽ, hoort een vvoort: heeft yemant moede ledẽ,
Die kiese geenen troost, als op gesette reden;
VVant nae dat ick 't gevoel, en isser niet soo quaet
Dan alsmen sich te licht op eenigh dingh verlaet.
Al vvie oyt steunsel soeckt aen krom-gebogen mueren,
Die moetet voor gevvis met herten-leet besueren;
VVant die eẽ riet-stock noemt dẽ gront van synen stant,
Die breeckt het teer gevvas, en quetst syn eygen hant.

Nederl. **Voor een autaer / als sy breeckt/**
Niemant opt een keers ontsteeckt.

Noyt bie en koos
Een dorre roos.

Op solders sonder koren en komen geen kalanders.

Twee naeckten en konnen malkanderen niet kleeden.

Lucan. 8. *v.* 485. Lat.

——— Fatis accede deisque,
Et cole felices, miseros fuge. —

Aristotel. Polit.

Socios legi suadeam qui potentiâ valeant, & in proximo habitent.

Ovid. 2. *Trist.*

Cùm cœpit quassata domus subsidere, partes
In proclinatas omne recumbit onus:
Cunctaque fortunâ rimam faciente dehiscunt.
Ipsa suo quædam pondere tracta ruunt.

Esaie 30. 13.

Pourtant ceste iniquité-cy vous sera comme une crevasse d'une muraille qui s'en va tomber, laquelle fait ventre jusqu' au plus haut de la muraille, de laquelle le debris vient soudain, & en un moment.

Siet voorts boven 3. Pag. 4.

Vechtende koeyen voegen haer te samen/ als de wolf komt.

LAetst vvasser groot verschil geresen aen der heyden,
Dies vochten onder een de koeyen in de vveyden;
Doch mits een grage vvolf quam loeren daer ontrent,
Soo vvas van stonden aen de gansche krijgh ten endt:
Het onheyl, dat hen dreygt, dat doet de gramschap sijgen,
Dat doet hen vvijser zyn, en beter sinnen krijgen;
Hierom komt al het rot, en maeckt een ronden hoop,
Dies tijdt de moede vvolf ten lesten op den loop.

Ghedenckt dit alle tijt, ghy vrye Neder-landen;
VVant siet in Eenigh zyn daer zyn u vaste banden:
Maeckt dat u binnen 'slandts geen vvrevel om en roert,
Vermits een grage vvolf op uvve kudden loert.

Krijgh van buyten
Doet vrientschap sluyten.

Commune periculum diffidentes conjungit.

Dionys. Halicarn. lib. 8.
Instante communi periculo, conciliari solent diffidentium animi.

Verdeylt vyer brandt qualick.

Het beeldt konde zijn een huys-moeder, die eenige kinderen van den heert jaeght, vermits sy het vyer breken ende van den anderen scheyden; deselve spreeckt aldus:

DIt vvas een luchtigh vier, soo langh het bleef te samen,
En datter met de tangh geen kinders by en quamen:
Doen vvas syn helle vlam een çiersel van den heert,
Ten dienste van den gast, ter eeren van den vveert;
Maer nu het is verdeylt, soo isset sonder luyster,
Soo light syn schoone glans verschoven in het duyster.
VVech, kinders, van den heert, of latet vier gerust;
VVant alsset is verdeylt dan isset sonder lust.
Ey siet vvat Eendracht doet, en hoe gevoeghde krachten
Haer doen van haren vrient, van haren vyant achten:
Blijft eenigh, Hollants volck, en alle vvrevel stilt,
Ten zy, ghy t'uvver smaet, u glans verliesen vvilt.

Sallust. Iugurth. Concordiâ parvæ res crescunt: discordiâ autem maximæ dilabuntur.

Nederl. Twist verquist.
Eendracht geeft macht.
Eenigheyt vermach veel.

Sacrum est pacis nomen, & quod vix terram sapiat: nec alio nomine Hebræi τὸ ὅλζην, ipsam adeò perfectionem, innuebant: nec quid aliud humano generi lubentius vel gratulati sunt Angeli, vel legavit Christus, vel Apostoli præceperunt. &c. *Ioseph. Hall. Rom. Irreconciliab.*

Il teg-

Il tegnoso fuge il pectine.

Een schurft hooft dat vreest de kam.

Waerom mach desen mensch soo byster leelick tieren?
Den kop daer henen slaen, de leden omme-svvieren?
VVat maeckt dẽ grovẽ gast, vvat maeckt dẽ kinckel gram?
Al vvat ontrent hem komt is maer een fijne kam!
En vvaerom die gevreest? nae-dien oock teere maeghden
Noyt van het vvit yvoir of syne tanden klaeghden;
De kam is vvonder nut, de kam is vvonder net,
De kam is die het hooft in beter order set.

Antwoorde.

MEt oorlof, vveerde vrient, ick ſal de reden ſeggen,
VVilt ſlechts myn onderricht vvat naerder overleggē;
Ghy neemt dit qualick op, vvant (ſoo ghy my gelooft)
Ten ſchort niet aen de kam, de feyl is aen het hooft:
Beſiet my deſen quant van onder ende boven,
De kop is hem beſet met ſeeren ende roven,
En vvie die maer en raeckt, hoe ſacht het vveſen mach,
Die hoort van ſtonden aen een jammerlick geklagh.
Ick ken een rouvven gaſt, die vvil geen Bibel leſen,
Die vvil niet in de kerck, of by de leeraers vveſen;
En vraeght men my vvaerom hy goede dingen vliet?
Een peert dat ſchurrift is, en vvil de ros-kam niet.

Nederl. DJe een hooft van boter heeft / en wil hy geen oven komen.

Quade ooghen en konnen geen licht verdragen.

Slecht gout en wil niet getoutſt weſen.

Frans. *Iamais teigneux n'aima le peigne.*

A l'œil malade la lumiere nuict.

Ce qui eſt de bas or, craint la touche. Frans.

Qui malè agit, odit lucem. Lat.

Die quaet doet / haet het licht. *Ioh. 3. 20.*

Een ſchurft peert vreeſt den ros-kam. Nederl.

Aen een broos lijntjen moet men ſachtjens trecken.

Een meeps lijf wil geen bewegingh lijden.

Cicer. Seneƈt.

In fragili corpore odioſa omnis offenſio.

Ioſ. Hall. obſerv. 37.

Si l'on ne paſſe jamais par les chemins, ils devienent herbus: s'ils ſont beaucoup frequentez, ils ſe rendent commodes au paſſage. Si le cœur n'eſt entierement accouſtumé à la meditation, il ſe plaiſt en ſoy-meſme; non en ce qu'il eſt innocent, mais confident. S'il s'exerce ſouvent en ceſte matiere, il trouve paſſage plein de conſolation à ſes penſées.

De

De hondt bijt den steen / en niet die hem werpt.

ALs yemant met een harden steen,
Of met een hout, of met een been,
Een hont ontrent de leden treft;
Hy krijt, hy bast, hy grolt, hy keft,
Hy loopt in haesten nae den steen,
Hy loopt in haesten naer het been,
En met een gansch vervvoeden sin
Soo slaet hy daer de tanden in:

Maer die het leet hem heeft gedaen
Dien laet hy sonder hinder gaen.

Soo menighmael als dit geschiet,
En dattet eenigh mensche siet,
Soo lacht hy om de dvvase daet
Die hem alsdan voor oogen staet.

Maer hoort, ghy vrient, die dit belacht,
En die het beest voor onvvijs acht,
Komt siet doch met een rijper sin,
Komt siet het stuck vvat naerder in,
En daelt eens binnen u gemoet,
En denckt vvat ghy by vvijlen doet.

Als eenigh mensch, uyt svvarte nijt,
Op u, of uvve vrienden bijt,
Of dat u yemant hinder doet
Of in u haef, of aen u bloet,
VVort ghy niet stracx u naesten gram?
En let niet eens van vvaer het quam?

Hoe dickmael isset, vveerde ziel,
Dat ick in dese stuypen viel,
Dat ick als op de menschen beet
VVanneer ick schaed' of schande leet!
Maer, mach ick bidden, myn gemoet,
Siet dat ghy dit noyt meer en doet;
Maer als misschien ons yemant quelt,
Het is door list, of met gevvelt,
Vergaept u aen de lieden niet
Die ghy hier mede besich siet:
En schoon ons treft een nijders tant,
Soo denckt, Het komt van hooger hant:
Segh vry, Dees mensch is maer alleen
Een stock, een roed', een slinger-steen,

Die van een grooter macht bestiert
Om my of om de myne svviert:
En maeckt oock daer in geen verschil
VVien God hier toe gebruycken vvil,
Het zy dan vyant ofte vrient,
Devvijl dat ghy het doch verdient,
Devvijl dat ghy u vveerdigh kent
Dat God u svvare plagen sent.

De mannen, nae den geest gesterckt,
Die hebben dit vvel eer gemerckt;
VVant alsmen hun te quellen nam,
Soo sagen sy van vvaer het quam,
Sy sagen Godes roede slaen,
Sy sagen Godes Engel staen:
En daerom vvast dat hun de ziel
Niet op de daedt der menschen viel,
Maer svvierde met een diepe sucht
Tot boven inde blaeuvve lucht;
Sy baden God in haer verdriet,
Maer beten op de menschen niet,
En vveder, als het soet geluck
Quam vvech te nemen haren druck,
En dat misschien haer even mensch
Hun gunstigh vvas naer eygen vvensch;
Soo vverden sy daer in gevvaer,
Des Heeren vrientschap over haer,
En resen, met een bly gemoet,
Tot God den gever van het goet.

VVel aen myn ziele, tot besluyt,
Druckt dit in al u vvesen uyt,
En quijt u dus in vreught en pijn.
Het sal ons hert een balsem zyn.

Als

ALs de Sabeen, de Chaldeen, de vvint, het vier, door den duyvel ontsteken, Jobs goederen, kinderen, ende ghesontheyt hadden vvech genomen: hy en seyde niet, God heeftet ghegeven, doch de duyvel heeftet vvegh ghenomen; maer hy seyde, De Heere heeftet gegeven, de Heere heeftet ghenomen, de naem des Heeren zy ghesegent. *Iob 1. 21.*

Als Simeï den Koningh David vloeckte ende met steenen vvierp, en dat Abisaï den selven daer over den kop vvilde af-houvven, soo heeft de Koningh sulcx belet, Laet hem vloecken (seyde hy) vvant de Heere heeftet hem gebeeten. Samuel 2. 16. 10.

VVat vvillen vvy ons vergapen aen de gene die misschien ons sonder ofte tegens alle reden versmaden? Onse saken en zijn daer niet vast; vvy hebben met den Heere onsen God te doen, by den vvelcken vvy duysentmael over in hoon, smaet, verachtinge, en al vvat ons verdrietigh vvesen mocht, vvel verdient hebben: vvat is ons dan daer aen gelegen hoe of door vvien de Heere onse God ons dat toe-brenght, devvijle vvy allenthalven vvel vveerdigh zijn dat het ons soude toegebracht vverden? Teyling.

In tegendeel van't gene voorsz. is dient gelet, dat Esau Iacob vriendelicken bejegende, dat de Barbaren Paulo beleeft vvaren, dat Artaxerxes Nehemiæ gunstigh vvas, dat de cypier tot Ioseph goede genegentheyt toonde, dat de leeuvven Daniel geen schade en deden, dat (segh ick) dit alles niet de menschen, maer Gode alleene ende syne vaderlicke gunste toe is te schrijven.

In afflictionibus avertere debemus oculos ab eo quem nostrarum calamitatum causam esse videmus: Deus potiùs respiciendus est, qui homine illo tanquam instrumento utitur. Ita rectè ratiocinatus est Rex David, *Samuel.* 2. 16. 10.

Die

Die perde stallen gern / wo es zu vor nass ist.

Het peert stalt meest / daer 't nat is.

HEt peert dat is gevvoon meest in het nat te stallen,
En daer veel vvaters is, daer latet vvater vallen;
En schoon men dagen langh rijt om het gansche lant,
Ten lost naeu eenigh vocht ontrent het dorre zant.
Siet daer een rechten streeck, vvaer nae de menschen levē:
VVie veel heeft, die ontfanght, den rijcken vvort gegeven,
Hoe yemant grooter is, of hooger is geraeckt,
Hoe een die schencken vvil, de giften grooter maeckt.
Maer hoort, ô vveerde ziel, dit zyn verkeerde vvegen,
Ghy, brenght daer niet en is, soo vint men rechten segen:
Gy, schenct daer hõger vvoont; of noot eē schamel mā,
Die mits hy niet en heeft, niet vveder nooden kan:
Dat is een rijck geschenck, dat God sal vveder-geven,
Of hier (indien het dient) of in het eeuvvigh leven;
VVant deugt aē eenigh mensch gedaen, en niet geloont,
VVort boven al bedacht, en boven al ghekroont.

Iuvenal. Sat. 3.

Nil habuit Codrus. quis enim negat? & tamen illud
Perdidit infelix totum nil: ultimus autem
Ærumnæ cumulus, quòd nudum, & frusta rogantem
Nemo cibo, nemo hospitio, tectoque juvabit.
Si magna Arturij cecidit domus; horrida mater,
Pullati proceres: differt vadimonia Prætor.
Tunc geminus casus urbis, tunc odimus ignem.
Ardet adhuc, & jam occurrit qui marmora donet:
Conferat impensas. ——— *Vid. seqq.*

Terent. Phorm. 1. 1.

Quam iniquè comparatum est! ij qui minus habent
Vt semper aliquid addant divitioribus.

Men geeft Die heeft.

Siet boven in't tweede deel / pag. 37. 38.

Als elck voor syn huys veeght/ soo worden alle straten schoon.

Het beeldt mochte zijn een vvijf en een vrijster, op haer beßemen leunende, ende t' samen kijvende: een besette vrouvve haer aenspreckende, in voegen als volght:

WEl snege meyt, en deftigh vvijf,
Ey lieve, vvaerom dit gekijf?
En vvaerom roepje door de buert
Dat Trijn haer stoupe niet en schuert?
Dat Heyl noyt rechte buerschap pleeght,
Mits sy haer strate niet en veeght?
Dat Griet haer goote stincken laet,
En nimmer hant aen bessem slaet?
Vriendinnen, hout u doch gerust,
Het kijven heeft doch geenen lust:
Een yder keere voor syn huys,
Soo vvorden alle straten kuys.
Hoe dienstigh vvaer het voor het landt,
Indien men geen klappeyen vandt!
Indien en man en echte vvijf
Bemoeyde slechts met haer bedrijf,
Bemoeyde met haer eygen ziel,
En daer een staege vier-schaer hiel:
Gevvis dat vvaer een dienstigh vverck
En voor den Staet, en voor de Kerck;
VVant als een yder 't syne doet,
Dat is voor al de vverelt goet.

Ital. *Chi vol dir mal d'altrui, pensa prima di lui.*

Di quel che non ti cale,
Non dir nè ben nè male.

Vn chacun fait bien, Frans.
Qui fait le sien.

Ne orechi in segreti, nè occhi in letera, ne mani in tasca d'altri. Ital.

Non

Ital. *Non cercar quel che non ti tocca.*

Chi fa i fatti suoi, non s'imbratta le mani.

Nederl. Daer elck hem selfs soeckt / gaet niemant verloren.

Hoogd. Was dich nit brennet / das blase nit.

Wat u niet en brant / dat en koelt niet. Nederl.

Que chacun mercier Frans.
Porte son pannier.

Quand d'autre parler voudras;
Regarde toy, & te tairas.

Elck wye syn hof / en ick den mynen; Nederl.
Soo sal het onkruyt haest verdwynen.

Syrach 18. 20.

Straffet te voren u selven / eer ghy andere lieden oordeelt.

Plaut. Sticho 1. 3. (ubi vide quæ præcedunt.)

——— Curiosus nemo est, quin sit malevolus.

Horat. 1. *Epist.* 18.

Percunctatorem fugito: nam garrulus idem est.

Theocrit. Idyll. 15.

Πάντα γυναῖκες ἴσαντι, καὶ ὡς ζεὺς ἠγάγεθ' ἥρην. .i.

Omnia scit mulier: scit quomodo Iupiter ipse
Iunonis primos thalamos conscenderit olim.

Hinc Plaut. Trinum. 1. 2.

Quod quisque in animo habet, aut habiturus est, sciunt.
Sciunt id quod in aurem rex reginæ dixerit:
Sciunt quod Iuno fabulata est cum Iove.
Quæ neque futura, neque facta sunt, tamen illi sciunt.
Falson' an vero laudent, culpent, quem velint,
Non flocci faciunt; dum illud, quod lubeat, sciant.

Et Iuvenal. Sat. 6.

Hæc eadem novit, quid toto fiat in orbe:
Quid Seres, quid Thraces agant. ——— *Etc.*

Vid. Erasmum in Adagio,

Spartam quam nactus es, hanc orna.

Du Vair.

Il faut que chacun serve à la republique de son mestier.

De keers die voor gaet licht best.

GHy, die vvilt in het duyster gaen,
En treet niet al te veerdigh aen;
Maer (geeft de mane geenen schijn)
Soo laet de keers u leydts-man zijn:
VVant anders soo ghy veerdigh treet
Eer ghy de rechte paden vveet,
Soo stoot ghy licht een blaeuvve scheen,
Of valt vvel in de modder heen.
Betreet daerom geen vreemde straet
Voor dat de fackel vooren gaet;
VVant licht gedragen nae den man
VVie isset dien het baten kan?
Als ghy een sake neemt ter hant,
En doetse niet met onverstant,
En doetse niet als inder nacht,
Dat is, te vooren niet bedacht:
Maer laet voor al een helder licht,
Laet Reden leyden u gesicht,
En maeckt dat ghy u dingen vveeght,
En goeden raedt te vooren pleeght,
Maeckt dat ghy langh genoegh versint
Eer ghy een vvichtigh stuck begint;
VVant komt het licht eerst nae de val,
VVie is het dien het baten sal?

Nederl. WAnneer het onheyl is geschiet / Dan baet voortaen het klagē niet.
Versint / eer ghy begint.
Raet voor daet.
Nae-raet gebrack noyt man.
Nae-rou / wijven rou.

Ital. *A ben s'appiglia, Che ben si consiglia.*
Pensa prima, & poi fa.

Hoogd. Eh wigs / deñ wags.

Priusquam incipias, consulto opus est. *Sallust.*

Op een anderen sin.

WAnneer het licht gaet voor den man,
Dan isset dat het baten kan;
Maer brenght het yemant achter aen,
Soo kander niemant seker gaen.
Segh, vvie en valt of struyckelt niet
Die inder nacht geen licht en siet?
De boete die een Christen hert
Van Gode voor-geschreven vvert,
En dient niet uyt te zyn gestelt
Tot ons het lijf ter aerden helt;
Neen, vrienden: 'tis de beste deught
Die op-vvast mette groene jeught.
Hoe! isset niet een sotte vvaen
Te loopen op de ruyme baen,
En uyt te stellen alle tucht
Tot dat de jonckheyt henen vlucht?
Tot dat ons oude dagh genaeckt,
En al de leden svvacker maeckt?
Ey seght eens, vrienden, met bescheyt,
Is u het leven toe-geseyt
Tot veertigh, vijftigh, t'sestigh jaer?
O neen, ghy zyt in doots gevaer
Tot aller uyren, t'aller tijt,
Soo haest als ghy gheboren zijt:
En dickvvils die de kloeckste schijnt
Die isset die voor eerst verdvvijnt.
Ghy daerom, voor den besten raet,
Maeckt dat u licht voor henen gaet,
En geeft u jonckheyt aen den Heer,
Dat stelt u vast voor immermeer.

Laet berou/ selden goet berou.

Een Godsaligh man seyde wel: *Honden en geeft men geen bloot been: vvaerom aen God een geraemte?* dat is: *een oudt af-gesleten lichaem.*

Erpenius in Adag. Arab.

Accende lucernam antè tenebras. .i. illumina te bonis operibus, antequam superveniat senectus aut mors.

Seneca de Brevit. Vitæ.

Quæ tam stulta mortalitatis oblivio in quinquagesimum aut sexagesimum annum differre sana consilia, & inde velle vitam inchoare, quò pauci eam perduxerunt?

Augustin.

Omnium terribilium nullum magis horribile, quam in eo statu aliquem vivere in quo non audeat mori.

Seneca Epist. 32.

Pulchra res est consummare vitam ante mortem.

Seneque Epist. 27.

Es tu jeune? qu'en chaut il? on ne conte pas icy les ans, on ne sçait en quel lieu la mort t'attend. Attend la doncq en tout lieu.

Hieron. Epistol. ad Paul.

Qui sese moriturum recordatur assiduò, is terrena omnia facilè contemnit, per veram ac seriam conversionem ad beatum obitum sese præparar, sinceræ pietati studet, patienter adversa quævis tolerat, & ardenti vitæ æternæ desiderio totus flagrat, *Etc.*

Crimen relinquit vitæ, qui mortem appetit. *P. Syrus.*

Mortem optare malum, timere pejus. *Periander per Auson.*

Vive memor mortis, uti sis memor & salutis. *Chilo per eundem.*

Felices obeunt, quorum sine crimine vita est. *Cato.*

Idem.

Ne timeas illam quæ vitæ est ultima finis;
Qui mortem metuit, quod vivit perdit idipsum.

Ronsard.

Car volontiers par un commun accord
La belle vie engendre belle mort.

Quien estropieça, si non cae, el camino adelanta.

Wie strupckelt/en niet en valt/voordert wegh.

ALs yemant over vvegh in haesten komt getreden,
En struyckelt met dē voet,maer recht dā noch de ledē,
Die maeckt dan snelder vaert als hy te voren plagh,
En siet oock beter toe als hy te voren sagh.
Siet daer een soeten troost voor alle vrome zielen,
Sy vvorden op-gerecht, oock doense neder-vielen,
Al slibbert menighmael, al glibbert hun de voet,
Sy blijven efter staen, en maken beter spoet.

Op, op dan, treurigh hert, geen moet en dient verloren;
De prickels van het vleesch die zyn u nutte sporen:
Recht flucx de leden op; dat voeght een Christen man,
Nadien hem oock het quaet ten goede dienen kan.

Παλινδρομῆσαι μᾶλλον, ἢ κακῶς δραμεῖν. .i.

Præstat recurrere, perperàm quã currere.
Profert Lucian. Asino.

Frans. *Qui trebusche, & ne chet point, s'avance de trois pieds.*

Celuy qui bronche, s'il ne tombe, il avance. Frans.

Quæ nocent, docent. Lat.

Post mala prudentior. V. Erasm.

Harde schocken leeren wel. Nederl.

Wie dwaelt en haestigh weder-keert/
Die wordt beter door gheleert.

Huc facit illud in D. Thomam Crammerum martyrem Anglum.

Te docuit lapsus, magis ut vestigia firmes.
Sic mala non rarò causa fuêre boni.

Al heeft de val ons quaet gedaen/
Met vallen leert men seker gaen.

Lactant. lib. 5. cap. 13.

Multo firmior est fides, quam reponit pœnitentia.

Dat is:

Het geloove door boetveerdigheyt herstelt/is krachtiger als te voren.

Rom. 8. 27.

Toutes choses aident ensemble en bien, à ceux qui aiment Dieu.

Een

Een gebranden hont vreest oock het kout water.

Het beeldt kan zijn yemant die uyt een beeck op een hont vvater sprenght, de hont daer van in aller ijl vvech loopende.

VErdriet, angst, tegenspoet, en diergelijcke slagen,
En zyn niet alle tijt te noemen quade plagen;
VVant boven menigh nut dat hier uyt rijsen kan,
Soo maeckt het ongeval een kloeck en handigh man.
Men segge vvatmen vvil, die sachtjens heeft geseten,
En kan niet, soo het dient, veel nutte saken vveten;
Maer een die list en leet heeft dickmael uyt-gestaen,
Leert vvat de vverelt is, en hoe de saken gaen.
Een vos die aen het lijf den strick eens voelde prangen,
Is naemaels vvonder schou, en qualick om te vangen:
Een vis die eens den haeck vvert in het aes gevvaer,
VVat voedtsel datse vint daer vreestse voor gevaer:
Een schaep dat eens den vvolf is uyt den mont genomen,
VVil naeu syn herders hont ontrent hem laten komen:
Een duyf vvel eer ontsnapt de klaeuvven van den valck,
Al vvasse voor-tijts slecht, die vvort ten lesten schalck:
Een mensch die in dē storm eens schipbreuck heeft geledē,
Vreest oock een stille ree, en vry niet sonder reden:
Een hont die eens het lijf van sode vvas verschroeyt,
Schrickt oock voor killigh nat dat in de beken vloeyt:
Een huys-man in het vvout eens van de slangh gesteken,
Of schoon hem al de gif is uyttet been gevveken,
Die houdtet voor verdacht soo maer een hagedis
Komt stijgen uyt den braem, of uyt het groene lis.
VVat dienter noch geseyt? De schippers leeren varen
Niet in de stille zee, maer in de felle baren;
VVant dien het altijt gaet of naer of boven vvensch,
En vveet noyt, so het dient, de grondē van den mensch.

Siet! als ons eenigh leet of harde slagen raken,
Dat kan oock gecken selfs tot vvijse lieden maken:
'Tfy hem die my bedrieght; maer soo hy't vveder doet,
Soo is het 't fy voor my, en ick ben maer een bloet.

Ital. *Pare alli sorci scampati sempre, di mangiare il cascio nella trapola.*

Il can scottato dall' acqua calda, ha pauca anco della fredda.

Nederl. Wat verseert dat leert.

Niemant leert als met schade of schande.

Wat men niet en besuert/ en besoet men niet.

Wat niet en kost / en deught niet.

Slagen maken wijs.

'Tverbrant kint vreest het vyer. Nederl.

D'onbesochte / d'onbedochte.

Il can battuto dal bastone, ha paura dell' ombra. Ital.

Een hont en riecht niet aende kant / Daer hy den neus eens heeft gebrant. Nederl.

Chi è stato morso delle serpi, ha paura delle lacertole. Ital.

Des playes on devient sage. Frans.

Piscator ictus sapit. Lat.

Ovid. Trist. lib. 1. *Eleg.* 1.

Terretur minimo pennæ stridore columba,
  Vnguibus, accipiter, saucia facta tuis:
Nec procul à stabulis audet decedere, si qua
  Excussa est avidi dentibus agna lupi. *Vid. seqq.*

Idem de Ponto lib. 2. *Eleg.* 7.

Da veniam quæso, nimioque ignosce timori.
  Tranquillas etiam naufragus horret aquas.
Qui semel est læsus fallaci piscis ab hamo,
  Omnibus unca cibis æra subesse putat.
Sæpe canem visum longè fugit agna, lupumque
  Credit, & ipsa suam nescia vitat opem.
Membra reformidant mollem quoque saucia tactum,
  Vanaque sollicitis incitat umbra metum.

Corti

Corti rami, vendemnia lunga.

Korte tacken/ langen wijn-oest.

Het beeldt soude hier konnen vvesen een hovenier, snoeyende eenen vvildt-gevvaßen vvijngaert.

OF schoon u hovenier den vvijngaert plaght te snoeyen,
Soo datse niet en mach in volle tacken groeyen,
Ghy, denckt noch even-vvel niet eens in u gemoet
Dat hy de plante schent, of eenigh hinder doet:
Ghy, vveest hier in gerust, oock sonder eens te klagen,
Al isser vveynigh houts, het sal te beter dragen;
Siet, vvat men neder hout (daerom ghy zyt beducht)
Dat is maer los gevvaey, en loten sonder vrucht.
VVat isser, aerdts gemoet, vvat isser al te klagen
Van druck, en tegenspoet, van veelderhande slagen
Die u den Hemel sent? ey lijdt de nutte pijn:
Het vleys is u te gul, het dient gesnoeyt te zijn.
Geluckigh is de mensch, oock midden in het lijden,
Als God, door harde tucht, syn herte komt besnijden;
VVel snoeyt, ô Vader, snoeyt, en ruckt uyt myn gemoet
Al vvat in eenigh deel u vruchten hinder doet.

Lijt/ als het immer wesen moet;
Want naer het suere komt het soet.

Falx attenuat lascivientia.

Weynigh houts/ veel vruchten.

Hiob 5. 17. 18.

Saligh is de mensch dien God straft; daerom en weygert u der kastijdinge des Almachtigen niet: want hy verwont ende verbint/ hy slaet en syne handt heelt.

Lampada trado.

Het licht wel eer van my bemint /
Dat geef ick u / myn weerde kint.

De oude man spreeckt.

DIt licht, myn vveerde kint, de fackel van het leven,
VVas van het hooghste Licht voor desen my gegeven:
Nu heeftet voor een tijt, nu heeftet my gedient,
Ick gevet heden u, als aen myn naesten vrient.
Ick heb het langh gebruyckt, en ben met staege schreden
Op myn bescheyden vvegh ten eynde toe getreden,
Nu ben ick op het lest, nu ben ick aen den put,
Daer is geen licht bequaem, daer is geen fackel nut:

Ghy

Ghy hebt in tegen-deel van heden af te dvvalen,
Nu op een hoogen bergh, dan in de laege dalen,
  Nu op het vette kley, dan op een dorre strant,
  Nu op een harde klip, dan op een driftigh zant;
Treet op de rechte baen, en mijdt de slimme vvegen,
Gaet midden op de straet, en schout de vuyle stegen:
  En t'vvijl u jonckheyt duert maeckt dat gy niet en malt,
  En als ghy trager vvort, siet dat ghy niet en valt.
VVel gaet dan, lieve, gaet, ô spruyte myner lenden,
Ghy vvaert myn eygen vleys, eer u de lieden kenden:
  Ick ben nu uyt-geleeft, en ghy begint de reys,
  Ick gae nu, siet ick gae den vvegh van alle vleys.
Dit is des vverelts loop, de kloeckste menschen leven
Tot sy een ander mensch den fackel over-geven;
  Dus gaet de snelle tijt, gelijck een staege stroom,
  Dus steeckt het nieu gevvas het oude van den boom.

Dit spreeck-vvoort is ontleent van sekere spelen ofte oeffeningen van de Oude, daer een brandende fackel in gebruyckt vvert: de vvelcke by yemant nu vermoeyt zijnde, aen een versch man metter hant vvert toegereyckt, en soo t'elcken vvederom aen eenen anderen: als * Plato, * Pausanias, *en andere oude schrijvers getuygen. In voegen dat den fackel ofte licht over te leveren hier te seggen is, syn ampt, gelegentheyt, middelen, jae leven selfs, alsmen nu uyt-geleeft en diergelijcke dingen sat is, aen andere over te setten.*

* 1. de Republ.
* Attic.

En hier toe kan (mijns oordeels) ghepast vverden de plaetse Numer. 20. vers. 23. &c. *die ick noyt sonder innerlicke bevveginge en lese. De Nederlantsche oversettinge luyt als volght:*

Ende de Heere sprack tot Mose, neemt Aaron ende synen sone Eleasar, ende leytse op Hor in't geberghte, ende treckt Aaron syne kleederen uyt, ende treckt se aen Eleasar synen sone: ende Aaron sal hem aldaer vergaderen tot syne vaderen, ende sterven. Doen dede Moses als hem de Heere geboden hadde, ende klom op Hor in het geberghte, voor

der ganscher menighte. Ende Moses toogh Aaron syne kleederen uyt, ende tooghse Eleasar synen sone aen: ende Aaron sterf aldaer boven op den bergh. Moses dan ende Eleasar klommen af van den berge; ende doen de gansche menighte sagh dat Aaron wech was, beweenden sy hem dertigh dagen, het gansche huys Israëls.

Hier by kan noch gevoeght werden dat geseyt wert 1 Reg. 15 4. van Abiam Koningh van Iuda, Pour l'amour de David l'Eternel son Dieu luy donna une lampe en Ierusalem, luy suscitant son fils apres luy. *De Nederlandtsche oversettinge seyt: Om Davids wille gaf hem de Heere syn God een licht te Ierusalem, dat hy synen sone nae hem verweckede,* &c.

Lucretius 2. vers. 78.

Et quasi cursores vitai lampada tradunt. *De Animalibus agit, quæ successione propagantur vitâ per vices ab alijs in alia transfusâ. Plato de Legibus 6. ait,* Cives oportere liberis generandis & educandis operam dare, ut vitam, quam ipsi à majoribus accepissent, vicissim quasi lampada sive tædam ardentem posteris alijs post alios tradant. *Eodem pertinet illud Persianum:* Qui prior es, cur me in decursu lampada poscis? *Faciendum ergo hîc ut Senecâ dicit:* Rectum iter quod sero cognovi, lassus errando, alijs monstro.

Glaucus apud Homerum Iliad ζ.

Tale quidem genus est hominum, quale est foliorum:
Quorum hæc ventus humi fundit, rursum illa virescens
Profert sylva, simul veris jam afflaverit aura.

Quibus versibus Pyrrhonem Academicum peculiariter delectatum fuisse, testatur Diogenes Laërtius.

Rursum Homerus Iliad. φ.

Frondibus arboreis similes, nunc ubere fœtu
Exuperant, lætique satis vescuntur agrorum:
Nunc rursum intereunt, evanescuntque caduci.

Vid. Græcos versus apud Erasmum proverbio, Homo bulla.

La vie

La vie d'homme, un chemin d'hyver.

Als in de winter zijn de wegen/
Soo is het met den mensch gelegen.

HEt leven van den mensch is even soo gelegen
Gelijck des vvinters doen de gronden van de vvegen;
Al vvie dan reysen moet die isser qualick aen,
VVant 't isser glibber-gladt al vvaer hy meynt te staen:
Men vint geen vvagen-spoor, geē peyl van mensche-tredē,
Het schijnt een staege sloot daer eerst de koetsen reden,
'Tis al gelijck een meyr, vvaer dat men henen siet,
Men kent den rechten padt, men kent de grachten niet.
En offer al misschien een plaetse vvort gevonden
Daer voor een kleynen tijdt de voeten seker stonden,
Het is een kort vermaeck; vvant nae den tvveeden pas,
Soo isset vveder vuyl gelijck het elders vvas.
VVat raedt in dit gevaer? niet beter als te letten
VVaer dat men even-staegh de voeten heeft te setten,
En dit tot datmen komt op 't eynde van den dagh,
Daer een vermoeyde ziel haer ruste vinden magh.
O VVegh, ô vvare VVegh, bestiert myn losse gangen,
Op datse nimmermeer int slick en blijven hangen:
Geeft dat vvy, voor besluyt, ten lesten mogen gaen
Daer nimmer vvinter komt, maer eeuvvigh rosen staen.

Nederl. Ons leven is een winter-pat;
Nae weynigh droogs/al weder nat.

Spaens. Por ningun tempero, no dexes el camino real, por el sendero.

Frans. *Pour quelque temps qu'il face, ne laisse le chemin royal, pour le sentier.*

Des que je nasquis je pleuray, & chasque jour naist le pourquoy.

Lat. A fronte præcipitia: à tergo lupi.

Nederl. Van voren heb ick steyle bergen/
Van achter beesten die my tergen.

Alle geloovigen hebben bekent dat sy gasten en vreemdelingen waren op aerden. *Heb. 11. 13.*

Moet de mensche niet altijt in den strijt zijn op aerden? *Hiob 7. 1.*

Nach

Nach den bletteren fallen die beum.

Ons tijdt verloopt gelijck een stroom:
En naer het bladt/ soo valt den boom.

WAnneer ick trede door het vvout,
En sie het rijs en jeughdigh hout,
En dat ick vind' een populier,
Een hoogen eyck, een lagen vlier,
Een lind', een ijp, een buck, een es,
Terstont soo krijgh ick daer een les;
VVant t' vvijl ick eensaem stae en poogh
Myn geest te voeden door het oogh,
Soo vind' ick sonder tvvijffel vvat
Dat dienstigh is te zyn gevat.
Een boom die van den gront bederft,
Of onder aen den vvortel sterft,
Diens af-ganck sietmen aen den top;
VVant hy krijght stracx een dorren kop,
En vvort soo voort in korten tijt
Syn loof en groene bladers quijt,
Tot hy gansch kale tacken krijght,
En dan eens mede neder-sijght.
Al vvast de mensch niet uyt het velt,
'Tis even dus met hem gestelt;
VVant als de jeught hem nu begeeft,
En dat hy schier is uyt-geleeft,
Syn hooft dat vvort hem kael en glat,
Syn aensicht rimpelt boven dat,
Syn tant, die vast gevvortelt stont,
Die komt hem vallen uyt den mont.
VVel ghy, vvien dus de jeught ontvalt,
Ey lieve, 'tis genoegh gemalt,
Gaet maeckt u veerdigh tot de reys,
Ghy treet den vvegh van alle vleys;
VVant als de tacken voren gaen
Hoe kan de boom dan lange staen?

Quid est homo? Lucerna sub dio posita.

Als met een keers in't open velt/
Soo isset met den mensch gestelt.

EEn keerse van den vvint aen alle kant gedreven,
Dat vvas in ouden tijt een schetse van het leven,
Een af-druck van den mensch, een beelt van alle vleys,
En't is (nae myn begrijp) gesproken nae den eys.
VVant sooder groote vvint komt opder aerden rasen,
Stracx vvort het flicker-licht met krachten uyt-geblasen:

Of sooder stilte komt, en dat de sonne schijnt,
Ey siet! de fackel smelt, en hare glans verdvvijnt:
Indiender eenigh nat van boven komt gesegen,
De keerse staet en queelt oock van den minsten regen:
Of komter drooge vorst, die in de vvangen bijt,
Het vier dat vvort verteert, en al in korten tijt:
Of soo een soete lucht (dat niet en kan geschieden)
VVou aen de teere vlam gestaege gunste bieden,
Eylaes! haer schoone glans gaet efter haren ganck,
En vvort ten lesten asch, en niet als enckel stanck.
VVat is doch van het vleesch? daer zyn verscheyde saken
Die ons (men vveet niet hoe) tot stof en asschen maken;
En schoon men langen tijt behout een goeden stant,
Noch vvort de leven-vonck ten lesten uyt-gebrant.
Ach! vvaer sich yemant keert, of vvaer hy komt getreden,
De doot, de bleecke doot, die sit hem in de leden;
Dies schoon mē hier bequam syn vollē herten-vvensch,
'Tis al maer korte vreught. De doot is in den mensch.

Varro. 1. de Re Rust. pr.

Homo bulla, eo magis & senex.

Æschylo apud Stobæum cap. 98. Καπνοῦ σκιὰ, fumi umbra: Pindaro Pyth. 8. σκιᾶς ὄναρ, umbræ somnium, homo dicitur. Vid. Eras. in, *Homo bulla.*

Sophocl. Aiace.

Ἄνθρωπός ἐστι πνεῦμα καὶ σκιὰ μόνον. .i.

Homo flatus est, & umbra: præterea nihil.

Ons tijt gaet als een snelle stroom /
En zijn als schimmen van een droom.

L'homme n'est rien qu'une vaine fumée. Ronsard.

A morte semper homines tantundem absumus. *P. Syrus.*

Cosi presto muorono le piegore Giovani, come le vecchie.

Aussi tost meurent jeunes brebis, que vieilles.

Wat is doch een mensche / dewijle hy niet ontsterffelijck en is? *Syr. 17. 29.*

Een oudt voer-man hoort geerne 't ghe-klap van de sweep.

SIet Gijs den ouden knecht die hoort de peerdē trappen,
Die hoort de vvagē gaen, die hoort de ſvveepē klappen;
Dies ſpringt ſyn hert om hoog, en dat vā enckel vreugt,
Om dat hy vvort gevvaer den handel ſyner jeugt.
Nu vvou de ſtramme gaſt vvel rijden aender heyden,
En met een ſnellen keer den vvagen omme-leyden,
Hy vvenſcht te mogē zyn daer Kees met Aefjen ſpeult,
En daer men uytter borſt op alle bruggen heult.

Maer dat hem meest bevveeght dat zyn de volle kannen,
Ter plaetsen daer men plagh den vvagen uyt te spannen:
In 't kort, het komt hem voor vvat hy te voren plagh,
En siet, de vvil is daer, schoon hy niet meer en mach.
Men vindter over al die in haer oude jaren
Noch even zyn gemoet als sy te voren vvaren,
Men siet dat hun de jeught noch in de leden rijt,
Al is haer kranck gestel vervvonnen van den tijt.
Niet soo, vernieude ziel, maer laet u oude sonden,
Oock eer dat u de tijdt de lusten heeft gebonden:
Of isset niet geschiet, ten minsten mijdt het quaet
Als u de svvackheyt selfs tot beter zeden raet.
Een, vvien de frisse jeught noch krachten komt te geven,
Die moet geduerigh sien hoe vvel te mogen leven:
Maer die nu trager vvort, moet letten boven al
Hoe dat hy synen tijdt met segen eynden sal.

Frans. *Il souvient tousiours robin de ses flustes.*

Spaens. Cabritilla que suele mamar, prure le el paladar.

Frans. *Chevrette accoustumée de tettre, le palais luy demange.*

Nederl. Een oudt jager hoort geerne van de weyery.

Het rijpt haest op een oudt ijs. Nederl.

In een natten poel is haest genoegh geregent.

Lupus pilum mutat, non mentem. *Vid. Erasm.* Lat.

Een wolf hapt noch nae 't schaep / als hem de ziele uytgaet. Nederl.

Atticus moriens manum porrigit. *Vid. Erasm.* Lat.

Phædr. fab. 40.

Anus jacere vidit epotam amphoram,
Adhuc Falernâ fæce & testâ nobili
Odorem quæ jucundum latè spargeret.
Hunc postquam totis avida traxit naribus,
O suavis anima! qualem te dicam bonam
Ante-hac fuisse, tales cum sint reliquiæ!
Hoc quo pertineat, dicet, qui me noverit.

Horat.

Naturam expellas furcâ, tamen usque recurret.

Il n'est

Il n'est pas libre, qui traine son licol.

Hy en is niet geheel vry/ die noch een stuck van syn banden na-sleept.

Het peert spreeckt.

AL ben ick heden los, al schijn ick ongedvvongen,
Al loop ick in het velt, en make vrye sprongen;
Soo ben ick even-vvel niet buyten slaverny,
Vermits ick noch een slaef sie loopen achter my:
Ick voele noch een deel van myne banden slepen,
Dies ben ick in gevaer om haest te zyn gegrepen;
VVant soo hy, die my volgt, hier op maer eens en trat,
Soo vvaer ick vvederom (gelijck als eerst) gevat:

Soo vvaer ick meer als oyt geschapen om te lijden,
En vvie en souder niet op myne leden rijden?
  Ach! vvien noch eenigh jock ontrent de leden hanght,
  Die sleept dat hem bederft, en dat hem vveder vanght.
Maer, vrienden, die het peert aldus mocht hooren spreken,
En hanght niet aen het dier, maer let op u gebreken:
  De muyl-bant is het Vlees, en 't peert, eē moedigh beest,
  Dat is in dese prent een af-beelt van den Geest.
Heeft yemant rechten lust om van de droeve sonden
Niet meer te zyn geboeyt, niet meer te zyn gebonden,
  Die breke t'eenemael haer ongeluckigh zeel,
  En dat van alle kant, en tot het minste deel;
VVant soo u slap beleydt vvil yet hier in verschoonen,
Het quaet dat over-blijft sal vvis syn meester loonen.
  Een die syn banden sleept, al schijnt hy los te zyn,
  Raeckt licht (eer hy het meynt) al vveder in de pijn.

Pers. Sat. 5.

Nec tu, cùm obstiteris semel, instantique negâris
Parere imperio, Rupi jam vincula, dicas.
Nam & luctata canis nodum abripit: attamen illi,
Cùm fugit, à tergo trahitur pars longa catenæ.

Van 't onkruyt dient niet het loof alleen/ maer de wortel uyt-getogen.

De geest seyt niet/ Wont; maer/ Doot u aerdtsche leden.

EEn, dien het opperste gebiedt van eenige stadt bevolen is, soo hy komt te vernemen datter acht ofte thien verraders binnen de stadt zijn, plach hy sich gherust te stellen, als hy vijf ofte ses van de selve bekomen ende in hechtenisse ghestelt heeft? Gevvißelick neen, hy en geeft syn ziele geen ruste voor hy alle de selve by den kop gevat, ofte ymmers uytter stadt gejaeght heeft. Hoe! staet ons anders te handelen met ons geestelijcke verraders?

Van-

Vanno piu pelli di volpi, che d'asini, in pelliciaria.

Men vint meer vosse-vellen / als esels-vachten / in een bont-werckers winckel.

LEst daer ick stont en keeck ontrent een pelletier,
Daer sagh ick menigh bont van menigh selsaem dier:
Ick sagher boven al veel vosse-vellen hangen,
Die vvaren metten strick, of op de jacht gevangen,
Ick sagher even-vvel maer eenen esels-vacht,
Die by syn meester selfs te koopen vvas gebracht:
Niet dat het last'baer dier vvas yevvers doot geslagen,
Neen, vrienden, 't hadt geleeft tot aen syn leste dagen;

En

En even doen ter tijdt soo vvas het trouvve beest
Syn heer (vermits het sterf) een droefheyt in dẽ geest.
Siet! hier op stont ick stil: ick sagh de vosse-vellen
In soo een grooten hoop, sy vvaren naeu te tellen:
Ick sprack den meester aen, en seyde tot den man,
Ey lieve! segh een reys, segh hier de reden van.
Men set (dit sprack de vrient) geen stricken voor dẽ esel,
Maer voor den loosen vos, of voor den slimmen vvesel;
De reden is bekent: vvie doeter immer quaet
Aen eenigh vreedtsaem beest, dat rechte vvegen gaet?
Maer al het boos gespuys, dat niet en is geboren
Als om syn even-dier met listen nae te sporen
Dat lijdt aen alle kant, dat lijdt den meesten last,
En (schoon al isset ergh) het raeckt ten lesten vast,
Ick hoorde, met vermaeck, het slot van dese reden,
En hieltet voor een les, ons dienstigh in de zeden;
En mits het nut verhael myn herte vvel beviel,
Soo deed' ick dit gespreck tot myn geminde ziel:
VVat is den mensche best? een recht onnoosel leven,
Dat kan hem vvare rust en goede dagen geven;
VVel aen dan, myn gemoet, onthout u van bedrogh,
VVãt schoõ het sõtijts luckt, het loõt syn meester noch.

Ital. *Il consiglio cattivo*
Al suo autor è nocivo.

Hesiod. Ἡ δ' κακὴ βȣλὴ τῷ βȣλεύσαντι κακίςη. .i.

P. Syrus. Malum consilium consultori pessimum est.

Claud. 1. in Eutrop. Quàm benè dispositum terris, ut dignus iniqui
Fructus consilij primis autoribus instet.

Hoogd. Untrew trifft ihren eignen herrn.

Ital. *Chi si diletta di far frode altruy, non si de lamentar, s'altri l'inganna.*

Non è inganno, che non si vinca con inganno.

A carne de lobo, diente de perro.

Lat. Nil scire vita tutissima.

Ovid. Epist. 2. ——— Simplicitas digna favore fuit.

Nederl. Bedrogh loont syn meester.

Ovid. 1. Art. ——— Ævo rarissima nostro
Simplicitas. ———

L'in-

L'inganno torna adosso all' ingannatore.

Tanto va il volpe alla caccia, che vi lascia la pelle.

Siet boven 1. 147.

Hiley hile hosar. .i.

Fraus fraudem destruit.

Qui ambulat innocenter,
Ambulat confidenter.

Horat. 1. *Od.* 22.

Integer vitæ, scelerisque purus
Non eget Mauri jaculis, neque arcu,
Nec venenatis gravidâ sagittis,
Fusce, pharetrâ.

Iuvenal. Sat. 10. *v.* 120.

——— Nunquam
Sanguine causidici maduerunt rostra pusilli.

Hæc forsan referri possunt quædam quæ Politici de Thucydidis dicto disserunt;

Hebetiores nimirum, ut plurimùm, meliùs & tutiùs quàm acutiores, rempublicam administrare.

Les subtilitez les plus aigües (disent ils) ne produisent pas les meilleures resolutions: & les entreprises qui sont plus fondées sur le sable des subtilitez, que sur le rocher de raison, se renversent souvent d'elles mesmes: comme les horologues, qui ont les roües & ressorts plus subtils & delicats, se desreglent fort aisement. Vid. Pierr. Matth. lib. 5. pag. 181.

Qui se veut garder de foudres, qu'il s'abbaiße.

Vreesje voor den blixem? soo duyckt.

DIe voor den blixem vreest, of voor onstuymigh vveder,
En stijge niet om hoogh, maer liever sijge neder;
VVant als de gramme lucht haer felle pijlen schiet,
Soo treftse met de vlam de laege daken niet:
Sy baert haer meeste kracht ontrent de spitse rotsen
Die met een steyle kruyn den blaeuvven hemel trotsen,
Sy velt een hoogh gebou, sy velt een machtigh slot,
Hy treft geen leemen huys, en min een svvijnen-kot.
Geluckigh is de mensch die gelt en hooge staten
Kan hebben buyten sucht, en vvilligh achter laten,
Kan seggen tot den pracht, tot eer, en totte lust,
Al ben ick sonder u, soo ben ick doch gerust.

Nederl. DJe laegh blijft / en kan niet hart vallen.

Wilje niet gheschoten worden / duyckt neder.

Een vergeten man / isser best an.

Vryheyt / blyheyt.

Ongebonden best.

Luttel onderwints / groote rust.

Gemach voor eer.

Hoe edelder hert / hoe buyghsamer hals.

Frans. *Au grandes portes souflent les vents.*

Nederl. Staet belaet.

Sorgen en waken
Sijn heeren saken.

Geen kroon heelt hooft-sweer.

Engels. The low state standeth long.

Frans. *Celuy ne sçauroit tomber de bien haut, qui n'a monté que bien peu.*

Sen. Agam. Act. 1.

Sidunt ipso pondere magna,
Ceditque oneri Fortuna suo.
Nubibus ipsis inserta caput
Turris pluvio vapulat Austro
Feriunt celsos fulmina colles.

Iuven. Sat. 10. *de Seiano.*

— Nimios optabat honores,
Et nimias poscebat opes, numerosa parabat
Excelsæ turris tabulata, unde altior esset
Casus, & impulsæ præceps immane ruinæ.

Ronsard Eleg. 34.

Tousiours du ciel la bruyante tempeste
Des hauts rochers vient saccager la teste,
Où les esclats des foudres trebuchans
Vont pardonant aux collines des châps.

Claud. 1. *Rufin. pr.*

——— Tolluntur in altum,
Vt lapsu graviore ruant. —

Siet boven 3. 21.

Qui se peigne peu souvent, A bien de peine en se peignant.

Al wie maer selden kemt syn haer/
Die wozter groote pyn gewaer.

Het vrou-mensch, dat sich kemt, spreeckt.

Mocht ick niet voor dit vverck met goede redẽ schromẽ?
Myn hayr is gansch vervvert; hoe isser door te komen?
Myn hooft dat is gestelt gelijck een eensaem vvout,
Dat niet en vvort begaen, en noyt en is gebout.
Och! had ick nae den eysch myn vlechten onderhouvven,
Soo gingh't my heden vvel, gelijck de nette vrouvven;

Maer nu lijd' ick verdriet, om datter nimmer kam
By-naest van al het jaer my op het hooft en quam.
Nu sitt' ick hier en klaegh, onseker vvat te maken,
Onseker vvat te doen, of vvat te sullen raken:
Al vvaer ick ben gevveest, of vvaer ick komen sal
Daer steuyt het gladt yvoir, en hapert over-al.
Nochtans het moeter deur. ick trecke door de vlechten;
VVant met een sachten kam en isset niet te rechten.
'Tis reden dat hy sucht, en groote pijne lijdt,
Die noyt syn hooft en kemt, of niet ter rechter tijt.
VVel, ghy die myn verdriet met oogen kunt bemercken,
Leert uyt eens anders leet u eygen hooft bevvercken:
Kemt, kemt u menighmael, en niet het hayr alleen,
Maer oock dat binnen schuylt, tot aen het innigh been:
Kemt u vervvrongen hert, en u verboste sinnen,
En maeckt doch over al een reynen gront te vvinnen;
VVant hy, vviens hooft en hert eens vvel gereddet zyn,
Al kemt hy menighmael, hy kemt hem sonder pijn:
Maer die het sondigh hayr laet vvilt daer henen vvassen,
En vveet sich nader-hant geen kamme toe te passen;
VVant al vvat hy geraeckt, daer is een vuyle nest,
Ghy, kemt dan alle daegh, dat is de leden best.
Het landt dat moet gevvis met distels over-vvassen
Daer niemant in en ploeght, of op en plach te passen:
De mensch vvort voor gevvis vervvoest in syn gemoet,
Die over syn bedrijf geen ondersoeck en doet.

Lat. Intemperans æger crudelem facit medicum.

Nederl. Korte rekeningen/ lange vrientschap.

Ital. *Fin che mal è fresco, bisogna rimediarvi.*

Pers. — Venienti occurrite morbo.

Chemins peu frequentez deviennent herbus. Frans.

Ovid. 1. Rem. Am.

Principijs obsta; serò medicina paratur, Lat.
Cùm mala per longas invaluêre moras.

Ovid.

Ovid. 5. Trist. 12.

Adde, quòd ingenium longâ rubigine læsum
Torpet: & est multò, quàm fuit antè, minus.
Fertilis, assiduo si non renovetur aratro,
Nil, nisi cum spinis gramen, habebit ager.
Tempore qui longo steterit, malè curret: & inter
Carceribus missos ultimus ibit equus.
Vertitur in teneram cariem, rimisque dehiscit,
Si qua diu solitis cymba vacavit aquis.

Het vvare goet dat een yder mensche (als hy des morgens syn hooft kemt) even door het lichamelijck kemmen indachtigh vverde mede alsdan sich invvendelick te suyveren, ende syn herte als te kemmen van alle verdraeyde ende vervvrongen invallen, die hy in syn gemoet mochte gevvaer gevvorden zijn: vvant indien vvy ons selfs oordeelden, vvy en souden niet veroordeelt vvorden. 1.Cor. 11. 31. *Ick schame my dickmaels mijnder, als ick lese hoe ernstigh hier in eenige Heydensche Philosophen gevveest zijn, die geduerighlicken niet af en lieten hare leerlingen in te scherpen datse allen dagh haer selven hadden af te vragen, ende rekeninge aen haer gemoet te eysschen vvat gebreck datse dien dagh in haer gheheelt hadden? vvat quaet sy hadden tegen-gestaen? ende in vvat deel sy haer verbetert vonden?*

Cato apud Cicer. in Senectute.

Pythagoræorum more, quid quoque die dixerim, audierim, egerim, commemoro vesperi.

Seneca 3. De Irâ, cap. 36.

Faciebat hoc quotidie Sextius, ut consummato die, cùm se ad nocturnam quietem recepisset, interrogaret animum suum, quod hodie malum tuum sanasti? cui vitio obstitisti? quâ parte melior es? *Vid. seqq.*

Horat. 1. Sat. 3.

——— Denique teipsum
Concute, num qua tibi vitiorum inseverit olim
Natura, aut etiam consuetudo mala. namque
Neglectis urenda filix innascitur agris.

Il tiempo va, la morte viene.

De tijt die gaet / de doot die komt.

AL die hier opder aerden leeft,
En 'tvleesch tot lusten over-geeft,
Komt siet dit leste sinne-beelt,
Tervvijl ghy met u ziele speelt,
Komt sietet met een diep gepeys,
VVant 't is de stant van alle vleys.

Daer

Daer is geen Vorst, geen hooge macht,
Daer is geen slaef soo kleyn geacht,
Daer is geen huys-man op het lant,
Geen visscher aen het dorre strant,
Geen krijghs-man die den degen voert,
Geen kramer die op vvinste loert,
Geen mensche, vvie het vvesen mach,
Die oyt of son of mane sach,
Geen man, geen maeght, geen echte vvijf,
Of dit en past op haer bedrijf.

Dus vvie het zy, of vvat hy doet,
Die segge staegh in syn gemoet:
Myn ziel, hoe! zyt ghy niet beschroomt?
De tijt die gaet, de doot die koomt.

Dit is een vvoort van groote kracht,
Indien het recht vvort overdacht,
Het is een breydel voor de ziel,
Op datse noyt in sonden viel;
VVant vvie sal hellen nae het quaet,
Als hem de doot voor oogen staet?

VVel ghy, die noch in uvven tijt
Hier met u aerdtsche leden strijt,
Gaet hecht dit vast in u gepeys,
En toomt alsoo het dertel vleys.

Is yemant hier in dese stadt
Door vuyle lusten op-gevat,
Of door de jonckheyt om-gevoert,
Die op syns naestens vrouvve loert,
Of op syn buyr-mans dochter let,
Om haer te krijgen in het net;
O die, eer dat hy dieper gae,
En vorder in het vvilde slae,

Die beelde sich dit schou-spel in,
En segge met een rijpen sin:
Myn Ziel, hoe! zyt ghy niet beschroomt?
De Tijt die gaet, de Doot die koomt.

Indien dat u de vvraeck-sucht quelt,
En u gemoet in roere stelt,
Of dat ghy door een ouden haet,
Van nijt en spijt als svvanger gaet,
En denckt, uyt enckel onverdult,
Hoe ghy u vyant krencken sult;
Ey toomt een vveynigh u gebreck,
En gaet in eenigh stil vertreck,
En seght daer met een rijp gemoet,
En seght daer uyt een sedigh bloet:
Myn Ziel, hoe! zyt ghy niet beschroomt?
De Tijt die gaet, de Doot die koomt.

Indiender is een vveeligh gast
Die slechts maer op syn mont en past,
En geen soo lieven dingh en vveet
Als hoe men brast en lecker eet,
Of schier geduerigh pooght te zyn
By mal geselschap in den vvijn,
Of daer men met de schijven klapt,
En niet als malle dingen snapt,
Iae schier noyt eenigh vvoort en seyt,
Als dat tot vuyle tochten leyt;
Dien bidd' ick, vvat ick bidden mach,
Dat hy een uyrken voor den dach,
VVanneer de dampen van den vvijn
Hem uyt het breyn vertrocken zijn,
Dat hy dan in syn boesem gae,
En eens ter degen over-slae

Hoe

Hoe dat syn kostelicke tijt
Dus ongevoelick henen glijt,
Iae als een arent henen vlucht;
En segge dan met diep gesucht:
Myn Ziel, hoe! zyt ghy niet beschroomt?
De Tijt die gaet, de Doot die koomt.

Indien dat u de malle pracht
VVil brengen onder hare macht,
En dat de lust van moy te gaen
V herte vult met enckel vvaen,
Soo dat u kleet meest allen dagh
Gestelt is nae den nieuvven slagh,
En komt dan strijcken over straet,
Gelijck een paeu daer henen gaet
Als hy syn veeren steeckt om hoogh,
En toont ons menigh glinster-oogh;
Ey lieve, let op u bedrijf,
Ey let doch op u nietigh lijf:
En seght, VVat gaet ons menschen aen
Soo gansch te leven nae den vvaen?
Myn Ziel, hoe! zyt ghy niet beschroomt?
De Tijt die gaet, de Doot die koomt.

Is in u hant onvvettigh goet
Dat leyt en vvroeght op u gemoet,
Dat u tot aen het herte knaeght,
En dickmael gansche nachten plaeght,
Dat u tot in de ziele bijt,
Oock dickmaels op u soetste tijt,
En dat ghy des al niet-te-min
Blijft hangen aen het vuyl gevvin;
Soo stort u neder voor den Heer,
En opent daer u innigh zeer,

En bidt hem dat u meerder kracht
Van boven vverde toe-gebracht,
Op dat ghy, door een nieuvve jeught,
Den strijt ten lesten vvinnen meught;
Maer neemt oock dan tot uvver baet
Het beelt dat hier geschildert staet,
En seght met diep-gegronde tael,
Iae seght het veel en menighmael:
Myn Ziel, hoe! zyt ghy niet beschroomt?
De Tijt die gaet, de Doot die koomt.

Ten lesten, vrienden in 't gemeen,
Die noch het leven hebt te leen
Van God ons aller opper-Heer,
Leeft, leeft voortaen tot syner eer,
Gaet eygent hem u gansch bedrijf,
V ziele met u nietigh lijf;
Maer soo ghy noch den vleesche leeft,
En u de sonden over-geeft,
Of ymmers niet genoegh en strijt,
Maer dienstbaer aen de vverelt zijt,
Soo slaet u vry dan op de borst,
Tot dat ghy naer het eeuvvigh dorst,
En berst oock vry in tranen uyt,
En maeckt geduerigh dit besluyt:
Myn Ziel, hoe! zyt ghy niet beschroomt?
De Tijt die gaet, de Doot die koomt.

En voeghter dan by:

Al vvat een vverelts hert kan vinden of bedencken,
Al vvat de vverelt selfs kan aen de vverelt schencken,
Dat scheyt sich al-te-mael van onse leden af
VVanneer men koudt en styf light in het duyster graf.

Tus-

Tusschen tvvee gesette palen,
Dat is, tusschen dagh en nacht
VVort ons leven door-gebracht:
Siet hoe dat vvy neder-dalen
Eer het yemant seggen kan;
Oock dit VVoort dat gaeter van?

Tusschen doeyen ende vriesen Ist dat wy den tijt verliesen.

Frans. Ces choses sont bien seantes, plaisantes à voir, & dignes d'estre cheries & honorées par celuy qui les contemple:

Vn jeune sainct,
Vn vieux martyr,
Vn soldat religieux,
Vn homme d'estat conscientieux,
Vn grand seigneur courtois,
Vn homme docte humble,
Vne femme sans babil,
Vn compagnon allegre sans vanité,
Vn amy qui par honneurs ne peut estre changé,
Vn malade joyeux,
Vne ame delaissant le corps avec asseurance & consolation.

Ios. Hall Sainct. Observat.

Engels. From the wombe,
To the tombe.

Frans. *La mort n'a point de calendrier.*

Nederl. De doot en kent geen almanach.

Ital. *Dopo il givoco cosi va nel sacco il ré, come la pedina.*

Frans. *En ta santé pas ne te fie;*
La mort à coup rauit la vie.

Contre la mort
N'y a confort.

Al mal mortal ne medico, ne medicina val. Ital.

Es hilfft nicht wol spannen sondern wol abschiessen. Hoogd.

Qui a craint la mort en sa vie, la craindra moins en sa mort. Frans.

Moriendum certè est, & id incertum an eo ipso die. *Cic. de Senect.*

Quis scit an adijcient hodiernæ crastina summæ
Tempora Dij superi. *Horat. 4. Od. 7.*

Dic tibi dormituro, Potes non expergisci: dic experrecto, Potes non dormire amplius: dic exeunti, Potes non amplius reverti: dic revertenti, Potes non exire. *Seneca Epist. 49.*

Ronsard 5. Od. 15.

Nous ne tenons en nostre main Frans.
Le jour qui suit le lendemain:
La vie n'a point d'asseurance.
Et pendant que nous desirons
La faveur des Roys, nous mourons
Au milieu de nostre esperance.

Il ne fait rien, qui commence bien, & ne finit.

Ital. *La vita il fine, e'l di loda la sera.*

Spaens. Al fin loa la vida, y à la tarda loa il dia.

Portug. A fin louua à vida, e à tarde louua o dia.

Ital. *Il fin fa il tutto.*

Frans. *La fin fait tout.*

Ovid. Exitus acta probat. ———

Frans. *Il n'y a si fort à escorcher, que la queüe.*

Mal commence, qui bien n'acheve.

Nederl. Ist eynde goet / soo ist al goet.

Eerlijck / wel beginnen:
Heerlijck / wel eyndigen.

Frans. *Au soir louve l'ouurier,*
Au matin l'hostelier.

Ovid. 3. Met.

—Scilicet ultima semper
Expectanda dies homini est: dicique beatus
Antè obitum nemo, supremaque funera debet.

Iuven. Sat. 10.

—Crœsum vox justi facunda Solonis
Respicere ad longæ jussit spatia ultima vitæ.

Solon per Auson.

Dico tunc beatam vitam, cùm peracta fata sint.

Ronsard.

Iamais l'homme avant qu'il meure,
Ne demeure
Bien-heureux parfaitement:
Tousiours avec la tristesse
La liesse
Se mesle secrettement.

Rob. Garnier.

Personne devant qu'estre mort
Heureux on ne peut dire.
A celuy seul qu esteint la mort
Fortune ne peut nuire.

Ronsard.

Vn beau morir toute la vie honore.

Idem.

Belle fin fait, qui s'amende en vivant.

D. Heinsius.

De kruyden inden tuyn en bloemen, die verdvvijnen,
En rijsen vveder op: de rancken van de vvijnen
Die komen vveder voort: de goude Son die staet
Soo dickvvils vveder op, als hy te bedde gaet.
Maer vvy, naer dat vvy zyn met tranen eens begoten,
Gescheyden van der aerd', en in een kist gesloten,
Wy blijven daer vvy zyn, vvy liggen altijt neer,
Verslagen van de doot, en keeren nimmer vveer.

Siet vorders boven. 3. 125. 132. 135. ende 138.

ICk hebbe goet ghevonden, goet-gunstighe landts-lieden, hier by te voegē eenige Sin-spreucken uyt het Oude ende Nieuvve Testament. Maer verstaet hier, door een Sin-spreucke ofte spreeck-vvoort, een maniere van seggen die den leser ofte hoorder, door de redenen oneygentlicken ghesproken, in-leyt tot een sake die eygentlick moet verstaen vverden.

Wt het Oude Testament.

NOn arabis cum bove & asino simul. Deut. 22. 10.

Id est:

Ne fidelis cum infideli connubio jungatur. 2. Corint. 6. 14. Vel, ne boni cum malis societatem ineant. Vel, ne paria ab imparibus exigantur.

Ghy en sult niet ackeren met een os, en een esel te samen.

Dat is:

Gheloovige met ongeloovighe / reyne met onkuysche / goede met boose te versellen / en dient niet. 2. Cor. 6. 14. ofte / men en moet van dat ongelijck van aert is / geen gelijcke werckinge verwachten.

Non ligabis os bovis terentis in areâ fruges tuas. Deut. 25. 4. *explicat & applicat Paul.* 1. Corint. 9.

Ghy en sult den os, die dorst, den muyl niet toe-binden.

Dit wert uyt-geleyt / en te passe ghebracht by den Apostel Paulus / *1. Corint. 9. 9. 10.*

De comedente exivit cibus, de forti dulcedo. Iud. 14. 14.

Inter alia de Christo hæc dici posse asserit Augustinus Serm. 108. De edente, inquit, id est, de morte, quæ omnia consumit, exivit cibus, id est, Ille qui dicit, Ego sum panis vivus, qui de cœlo descendit, &c.

Spijse gingh vanden eter, en soetigheyt van den stercken. *Richt.* 14. 14.

Augustinus duyt onder andere dit op den Heere Christus: van den Eter (seyt hy) dat is / van de Doot (die het al verteert) is spijse gegaen / dat is / Hy selfs die geseyt heeft / Ick ben het broot des levens / etc.

Serpenti pulvis panis erit. Gen. 3. 14. *& alibi apud Esaiam Prophetam.*

Id est:

Similes habent labra lactucas: da paleas bovi, psittaco saccharum.

Stof sal der slangen broot zyn.

Dat is:

Salaet nae de lippen / kaf aen den os / suycker aen de papegaey.

Anima saturata calcabit favum.

Id est:

Saturo nil sapit. Prov. 27. 7.

Een volle ziele treet wel op honich-seem.

Dat is:

Als de muys sat is / dan isset meel bitter.

Capite vulpes parvulas. Cant. 2. 15.

Id est:

Malorum principijs obstandum.

Vanght ons de kleyne vossen, die de wijn-bergē bederven.

'Twil seggen / dat alle quaet in syn beginselen dient gesteupt te werden.

Melior est canis vivus leone mortuo. Eccl. 9. 4.

Id est:

Mortuo leoni etiam lepores insultant.

Een levendighe hont is beter als een doode leeu.

Waer mede schijnt na-buerigh te zijn het Neder-landts spreeck-woordt: *Een ouden vvolf ryen de kraeyen.*

Omni tempore sint vestimenta tua candida. Eccl. 9. 8.

Id est:

Exhibe te semper purū ac immaculatum.

Laet uwe kleederen aller wegen wit zyn.

Dat is:

Stelt u altijdt reyn en oprechtelicken voor.

Muscæ morientes perdunt suavitatem unguenti. Eccl. 10. 1.

Id est:

Rem parvam neglectam, magnam posse corrumpere.

De schadelicke vliegē bederven de goede salve.

Dat is:

Kleyne dinghen verwaerloost / konnen oock aen groote dingen hinder en nadeel doen.

Qui dissipat sepem, mordebit eum coluber. Eccl. 10. 8.

Id est:

Malum in autorem recidere.

Wie den tuyn verbreeckt, dien sal een slange steken.

Dat is:

Dat quaet voor-stel veeltijts syn eygen aen-drijver op't hooft valt.

Leo in via. Prov. 26. 13.

De leuye spreeckt, daer is een leeu op den wege.

Qui observat ventum, non seminat: & qui considerat nubes, nunquam metet. Eccl. 11. 4.

Idem est cum Xerxis sententiâ:

Non omnia reformides, inquiebat ille, nec singula peræquè consideres. nam si velis in rerum consultatione omnia perinde considerare, nunquam aliquid efficies.

Wie op den wint achtet, die saeyt niet: en wie op de wolcken siet, en maeyt niet.

Dat is/

(Als Xerxes eens seyde) En weest niet vreesachtigh in alles / en siet niet op yder dingh; want so ghy in eenig dingh alles wilt uyt-pluysen / ghy en sult noyt yet uyt-rechten.

Ascendit mors per fenestras nostras. Ierm. 9. 21.

Id est:

Per sensus corporis, oculos & aures præsertim, ingreditur peccatum.

De doot is tot onse venstere ingevallen.

Dat

Dat is:

De sonde komt is ons / door onse uyt-terlicke sinnen / te weten / oogen en ooren.

Sicut mater, ita & filia.

Soo de moeder is, so is de doch-ter. *Ezech.* 16. 44.

Wt het nieuwe Testament.

P*Rudentes sicut serpentes: sim-plices ut columbæ.* Matt. 10. 16.

Voorsichtigh als slangen, een-voudigh als duyven.

Qui non colligit, dispargit. Matt. 12. 30.

Wie niet en vergadert, die ver-stroyt.

Alius seminat, alius metit. Ioh. 4. 37.

D'eene saeyt, d'andere maeyt.

Qui non intrat per ostium, fur est. Ioh. 10. 1.

Wie door de deure niet in en gaet, is een dief.

Vbicumque cadaver, ibi & a-quilæ. Matt. 24. 28.

Waer een doot lichaem is, daer versamelen d'arenden.

Nolite dare sanctum canibus. Matt. 7. 6.

En geeft het heylige den hon-den niet.

Ex carne caro. Ioh. 3. 6.

Wat uyt vleesch geboren is, dat is vleesch.

Non est opus medico valentibus. Matt. 9. 12.

Die gesont zyn, en hoeven gee-nen medecijn-meester.

Arbor ex fructu suo cognoscitur. Lucæ 6. 44.

De boom wort uyt syn vrucht bekent.

Nihil habentes, & omnia possi-dentes. 2. Cor. 6. 10.

Niet hebbende, en alle dingh besittende.

Thesaurus in vasculis fictilibus.

Schat in aerde vaten. 2. *Cor.* 4. 7.

Eijce primùm trabem ex oculo tuo. Matt. 7. 5.

Werpt eerst den balck uyt u ey-gen ooge.

Mer-

Mercenàrius fugit.
Ioh. 10.13.

Een huerlingh vliet.

Lucerna ne sub modio.
Matt. 5. 15.

En stelt geen licht onder een koren-mate.

Si cæcus cæcum ducit, &c.
Matt. 15. 14.

Indien de een blinde den anderen leyt, soo sullen die beyde in de gracht vallen.

Lux in tenebris lucet.
Ioh. 1. 5.

Het licht schijnt in de duysternisse.

Vulpes foveas habent.
Matt. 8. 20.

Vossen hebben holen.

Medice, cura teipsum.
Lucæ 4. 23.

Genees-meester heelt u selven.

Nemo Propheta in patria.
Lucæ 4. 24.

Geen Propheet is aen-genaem in syn vader-lant.

Iam securis ad radicem arboris posita est. Matt. 3. 10.

De bijle is aen den wortel des booms geleyt.

Qui parcè seminat, parcè metet.
2. Cor. 9. 6.

Wie spaerlick saeyt, sal spaerlick maeyen.

Quæ seminaverit homo, metet.
Gal. 6. 7.

Wat de mensche sal gesaeyt hebben, dat sal hy maeyen.

Arundinem quaßatam non confringet, & linum fumigans non extinguet. Matt. 12. 20.

Het ghekreuckte riet sal hy niet breken, 't roockende vlas sal hy niet uyt-blussen.

BY-SPREVCKEN,
en
GRONT-REGELS
TOT
Onder-houdinge of verbeteringe van de gesontheyt.

De Leser heeft te letten, dat veel van de volgende regels moeten genomen vverden na den aert van't Landtschap, daer de selve uyt-gesproten zijn.

WOrt yemant sieck, of krijgt hy pijn,
Eerst God, en dan den medecijn.

Met menschen niet, in tijt van pest,
Met God veel spreken acht ick best.

Het is gesont voor ziel en lijf,
Elck een syn glas, en elck syn wijf.

Il sangue, una volta l'anno:
Il bagno, una volta il mese:
Il mangiare, una volta il giorno.

In het jaer eens bloet gelaten,
Inde maent eens in het bat:
En noch soudt my kunnen baten,
Soo ick maer eens daegs en at.

Hebt ghy misschien geen medecijn,
Soo laet dit u genees-dranck zijn:
Eet, drinckt, en teelt noyt sonder lust,
En stelt voor al u hert gerust.

Wie veel smeert de borst,
En drinckt sonder dorst,
En kust sonder lust,
En eet sonder honger,
Die sterft des te jonger.

Vesti caldo, mangia poco,
Beve assay, & viveray.

V kleet zy warm,
Noyt vollen darm,
En slaept met maten;
Dat sal u baten.

Qui peu mange, prou mange;
Et qui prou mange, peu mange.

Ick wil, leser, dat je weet,
Hy eet veel, die weynigh eet.

Disne honestement,
Et soupe sobrement,
Et viuras longuement.

Eet's middags hartigh, of ombijt,
En wacht alsoo den avont-tijt,
Maer biet dan weynigh aen den mont;
Soo blijfje langen tijt gesont.

Il ne se garde pas bien, qui ne se garde tousjours.

Die hem nae de kunst wil wachten;
Moet staegh op syn leven achten.

Qui veut viure longuement,
Doit donner le cul au vent.

Wilje langh en lustigh leven,
Aen den eers dient wint gegeven.

Soubs un arbre de noyer
Garde toy de te coucher.

Geeft u nimmer in den droom
Onder eenen note-boom.

Du matin les monts,
Du soir les fonts.

Voor nacht in, voor daegh uyt.

La mano al petto,
La gamba al letto.

Isser mangel aen u hant,
Hangt den arrem in een bant;
Maer soo aen u been yet let,
Legt dat neder in het bedt.

Een nieu huys laet bewoonen
Het eerste jaer door u vyant,
Het tweede jaer door u vrient,
Het derde jaer door u selfs.

Le malade doit dormir quand il peut,
S'il ne dort quand le medecin veut.

Als u den slaep niet by wil zijn,
Nae wille van den medecijn;
Soo maeckt ten minsten dat je rust,
Wanneer 't u siecke leden lust.

Les premiers & derniers froids sont les plus dangereux.

D'eerste koude, en oock de leste,
Zyn te mijden als de peste.

Coucher de nuict, du matin seoir;
Droit à midy, aller au soir.

S'nachts liggen, s' middaghs staen,
S'morgens sitten, s' avonts gaen.

Ande me yo caliente,
Y riase la gente.

'Klaet een yder my begecken,
Mach ick my slechts warrem decken.

Apres le boire, & le repas,
Le dormir sain ne trouveras.

Nae veel spijs en groote droncken,
Gaet terstont niet leggen roncken.

Pone gulæ metas, ut sit tibi longior ætas.

Biet weynigh aen den mont,
Oeffent u t'aller stont,
En loopt niet als een hont,
Soo blijfje langh gesont.

Sapientis facilis victus.

Lichte spijse
Is voor de wijse.

Quod sapit, nutrit.

'Tzy bitter, of soet,
Wat smaeckt, dat voet.

Ioye & courage
Font beau visage.

Les gourmans
Font leur fosses à tous leur dens.

Die veel wil weten,
Moet luttel eten.

Die weynigh eet, en minder drinckt,
Die isset die de lusten dwinght.

Voluptatum usuræ, morbi.

Wt lust
Onrust.

Qui bien mange, fiante, & dort,
Ne doit encor craindre la mort.

Die wel eet, wel lost, wel rust,
Heeft noch tot de doot geen lust.

Qui veut bien vivre,
Ne s'enyure.

Wilt ghyder somtijts een glaesjen op setten,
'Tis wel, myn vrient, maer droogt u netten.

Panis & aqua naturæ satisfaciunt.

Hebje water, hebje broot,
Klaegt dan niet van hongers noot.

Vne pouce de pain remet l'ame en sa place.

Vrient, hebje broot
Een duympje groot,
Ghy hebt geen noot
Noch voor de doot.

——— *Cum sale panis*
Latrantem stomachum benè leniet. Horat.

Hebje lust, soo is't al goet,
Honger maeckt raeu boonen soet.

Iejunus stomachus raro vulgaria tēnit. Hor.

L'asino chi a fame,
Mangia d'ogni strame.

Wanneer een esel honger heeft,
Hy eet al wat syn meester geeft.

A bon goust & faim,
Ny a manvais pain.

Iucunditas victus est in desiderio, non in satietate.

Immodicus cibus animo & corpori nocet.

Suypen en vreten
Doet luttel weten.

A faute de chappon
Pain & oignon.

Hebt ghy geen wilt-braet, of kapoen,
Soo eet dan moes, of ander groen;
Dat kan oock lege magen voen.

Qui veut estre sain,
Doit mourir de faim.

Eet het muysje wat te veel,
Wat het proeft is bitter meel.

Les beuveurs d'eau n'ont jamais besoing des pieds d'autruy.

Il meurt plus d'enfans de trop manger, que de faim.

Meer kinders zynder van vreten bedorven,
Alsser van honger oyt zyn gestorven.

Chi non fa come l'oca,
La sua vita è breve, e poca.

Die niet en doet gelijck de gans,
Om langh te leven weynigh kans.

Om dese Italiaensche spreucke recht te verstaen / soo dient men indachtigh te wesen dit Nederlants spreeck-woort:

Hy doet niet als eten en schijten, hy slacht de graeu-gansen.

Chi và a letto senza cena,
Tutta la notte si dimena.

Wie sonder eten gaet te bedt,
Die wort van slapen licht belet.

Past op geen droom; het is bedrogh:
Soo ist geweest, soo isser noch.

Quand jeune veille, & vieil dort,
C'est signe de prochaine mort.

Als jonge lieden niet en slapen,
En oude lieden niet en waken,
Sy konnent bey niet lange maken.

Tous les mois qui n'ont point R,
Laisse la femme, & prens le ver.

Als ghy geen R vindt in de maent,
Soo weet dat ghy dan wort vermaent,
Dat u geen vrouwe, maer een glas
Voor u gesontheyt komt te pas.

Les Caniculaires sont le caresme des mariez.

Qui tard se couche, & se leve matin,
Il pourroit bien tost voir sa fin.

Vroegh op, en laet te bedde gaen,
Kan nae den regel niet bestaen.

Dos au feu, panse à la table.

Den rug aen't vier, dẽ buyck aen tafel,
En in de hant een goede wafel;
Vrient sooje dat niet lijden meugt,
Soo is't gedaen met uwe jeugt.

Dormir en haut
Vn tresoir vaut.

Neemt uwe slaep-plaets boven,
Ghy sult u des beloven.

Viande bien maschée
Est à demy digerée.

Spijs wel geknout,
Is haest verdour.

Le premier an qu'on se marie,
On a le toux, ou maladie.

Het eerste jaertjen dat men trout,
Soo wort men kortsigh, of verkout.

Dit vont ick lestmael eens geschrevẽ;
Hoe schoonder vrou, hoe korter levẽ.

Qui est malade de follie,
Ne s'en guarit toute sa vie.

Wie uyt den aert heeft sotte kueren,
Die sullen al syn leven dueren.

A mal che non tiene cura,
Es locura.

Isser yemant sot geboren,
Wat hy meestert, 'tis verloren.

Il mal de l'œil, il faut penser du coude. .i.

Qui se veut guarir l'œil, il ne le faut toucher.

Hebt ghy een quaet, of vierigh oogh,
Verbint het met den elleboogh.

Dat is gesept; *Men dientet stil te laten, en niet te raken.*

Die vijftigh jaer out is, dient meer naer eẽ kussen te siẽ, als naer een haes.

D'eerste in het rijs,
De tweed' op het ijs,
De derd aen den dis,
Dit houdmen dat best is.

Fieures automnelles,
Longues ou mortelles.

Lange sieckten in den herft,
Soo men daer niet af en sterft.

Qui est malade au mois de May,
Tout l'an demeure sain & gay.

Die sich in Mey niet wel en vont,
Is veel-tijts al het jaer gesont.

Ton fils repeu, & mal vestu:
Ta fille vestue, & mal repeue.

Geeft aen u soon veel in den darm,
Maer geeft hem weynig aen den arm;
Geeft dochters aen den arrem veel,
En spaertet liever uyt de keel.

La recheute est plus dagnereuse, que la maladie.

Die op een nieu in sieckte slaet,
Is slimmer als van 't eerste quaet.

Novo medico, novo cœmiterio est opus.

Een jonge oye, een ouden ram,
Dat viel wel binnens jaers een lam.

Wast u handen, wast u tanden
Dickwils; want het is u goet:
Maer wast selden uwen voet.
Doch wat immer u geschiet,
Wast u hooft syn leven niet.

Lever à six,
Disner à dix,
Souper à six,
Font l'homme viure dix-fois dix.

Dit is u les;
Staet op te ses,
En eet ten tienen,
Het sal u dienen:
En weer te ses
Soo treckt u mes,
En slaept ten tienen,
Het sal u dienen.

Quand-on est bruslé, il se faut approcher du feu de la partie bruslée.

Zijt ghy verbrant
Aen voet of hant,
Gaet tot de vlam
Daer 'tquaet af quam.

Van 't voedtsel en spijse in het bysonder.

Ey van een uyr,
Broot van een dagh,
Meel van een weeck,
Biggen van een maent,
Gans van drie,
Wijn van een jaer,
Visch van thien,
Een maeght van twintigh,
Een vrient van hondert.

Een Brabants schaep,
Een Geldersche os,
Een Vlaemsche kapoen,
Een Vriesche koey.

Aisle de perdrix, cuisse de chapon,
Queüe de poisson, teste de saumon.

Cuisses sont bonnes, quand les aisles sont mangées.

Vrienden, zijt ghy tafel-wijs,
Eet de vleugels van't patrijs,
Van den sallem eet het hooft,
Sooje Lecker-tongh gelooft,
Van den kabeljaeu de steert,
Die is vry wel etens weert,
Voort de lenden van't konijn,
En den horingh van het swijn,
En de dgien van het hoen,
Ghy en sult niet qualick doen.

Pain changé,
Et vin accoustumé.

Verandert broot, en oude wijn,
Is voor gesonde medecijn.

Il persico vuol il vino, e'l figo l'acqua.

De vijgh eyst water, persick wijn;
Soo moet dat ooft gegeten zijn.

L'huile est meilleur au commencement, le vin au milieu, & le miel à la fin.

De oly is in't eerste best,
En honich op het alder-lest;
Maer watter heeft dē naem van wijn,
Sal in het midden beter zyn.

Salata ben lavata, poco aceto, & ben ogliata.

Volght desen raet;
Doet op salaet
Niet veel azijn,
Maer wel wijn;
Doch niet en schout
Oly en sout.

Schape-kaes, koeye-boter, geyte-melck,
Dat is goede kost voor elck.

Boucher le nez, & manger le perdrix.

Zijdy weyts, en niet te vijs,
Stopt u neus, en eet patrijs.

Eetj' een ey, soo doet een dronck:
Eetj' een appel, doet een spronck.

Vin che salti, pan che canti; formaggio che pianga.

Neemt blinde kaes, en siende broot,
Dan hebje kost voor hongers noot;
En hebje dan oock wijn die springht,
Soo wortje vrolick alsje drinckt.

Carne fa carne, pesce fa fesce.

Chair fait chair, poisson fait son.

Eet vleys naer eys,
Soo maeckje vleys;
Maer weet dat vis
Maer slijm en is.

Carne giovane, e pesche vecchio.

Prijst ouden vis, en jeughdigh vleys,
Soo doeje na den rechten eys.

Laict sur vin,
C'est venin:
Vin sur laict,
C'est souhait.

Melck op wijn
Dat is fenijn;
Maer wijn op melck
Is goet voor elck.

Eet dat gaer is,
Drinckt dat klaer is,
Spreeckt dat waer is,
Schout dat swaer is,
Trout dat paer is,
Scheert daer hayr is.

Rien si net,
Qu'un œuf mollet.

Daer wort geen netter kost bereyt,
Als hoender-eyers versch geleyt.

Tre cose sono buone al mezzo, il vin, il formaggio, e il pesce.

De kaes, de wijn, en oock de vis,
Zyn best, als't in het midden is.

Qui dort, il soupe.

Il faut boire
Entre le formage & poire.

Eetje peer, en eetje kaes,
Drinckje niet, soo zydje dwaes.

Apres la poire le vin, ou le prestre.

Apres la pomme
Oncq ne beut homme,
Apres la poire
Appreste à boire.

Eetj' een peere, drinckt:
Eetj' een appel, springht.

Pommes, poires, & nois,
Gastent la voix,

Appels, noten, ende peeren,
Sullen aen de stemme deeren.

Le formage est sain,
S'il vient de chiche main.

De kaes die doet de maege goet,
Maer eetse niet in overvloet.

Qui vin ne boit apres salade,
Est en danger d'estre malade.

Eet ghy salade sonder wijn,
Ghy staet in noot om sieck te zyn.

Poires & femmes sans rumeur,
Sont en prix & en valeur.

pee-

Peeren en vrouwē die niet en kraken,
Die houdmen alder-best te smaken.

De mauvais grain
Iamais bon pain.

Vne pillule fromentine,
Vne dragme sermentine,
Et la journée d'une geline,
Est une bonne medecine.

Le formage pesant, & le pain leger.

Luchtigh broot, en sware kaes,
Dat is geen onbillick aes.

Al amico cura il fico,
Al nemigo il persico.

Sent u vrient vijgen, u vyant persickē.

Quatro son i buoni bocconi,
Persichi, fonghi, fighi, meloni.

Il n'est chair, que de mouton.

Le melancholique mange, le bilieux boit, & le pituiteux dort.

Ama con amigo, ni la tengas, ni la des a tu vezino. .i.

Nourrice qui a un amy, ny la prens pour toy, ny la donne à ton voisin.

Verkiest noyt minne voor u kint,
Wanneerse vrijt of wort gemint.

Les maladies viennent à cheval, en s'en revont à pied.

Les maux viennent à liures, & s'en revont à onces.

Les maladies viennent en poste, & s'en retournent bellement.

De sieckte komt te post gereden,
Maer gaet te rugh met esels treden.

Souventefois grands personnages
N'ont point d'enfans, ou point de sages.

Wijse lieden, malle kinders;
Ionck verloren, luttel hinders.

Een jonge vrou, en ouden wijn,
Die zyn bequaem om vrolick zyn.

Quand le medecin practique, il repose: & quand il ne fait rien, il se travaille.

Wanneer meest al de lieden zijn
Bevrijt van korts, en sonder pijn,
Dat's sieckte voor den medecijn.

Quand le jour croist,
Ainsi fait le froid.

Dagen die lengen,
Dagen die strengen.

Daer en quam noyt eē muys in't lant,
Of lieter wel een gouden tant.

De Meert
Roert haer steert.

Kock-meeuwen aen't lant,
Onweer voor de hant.

Tous animaux sont medecins.

Honden en swijnen
Zyn medecijnen.

Daer gaet menigh Doctoor achter de ploegh.

La douleur celé n'a point de guerison.

Qui veut avoir la guerison du mire,
Il est besoing son mal dire.

Voor

Voor verswegen pijn
En is geen medecijn.

Verholen quaet
En vint geen raet.

Die tot syn quale raet wil krijgen,
En moet haer grondē niet verswijgē.

Moet u Doctoor u goetjen erven,
Soo maeckt u veerdigh om te sterven.

Aen Medecijnen en Advocaten
En moet men niet verswegen laten.

Es goutes le medecin ne voit goute.

Tollere nodosam nescit medicina podagram. Ovid.

De groote pijn van't flerecijn
En past niet op den medecijn.

Drie eygenschappen / noodigh in de Chirurgie.

Een valcken oogh,
Een leeuwen hert,
Een juffers hant.

Een jonck barbier, een out medecijn,
Dat dunckt een yder best te zyn.

Il n'y a meilleur Chirurgin, que celuy qui est bien balafré.

De { *Ieune medecin, cœmitiere bossu.*
Ieune advocat, proces perdu.
Ieune marié, mesnage malotru.
Ieune heretier, bien despendu.
Ieune procureur, cas mal entendu.

Medicus garrulus ægro secundus est morbus.

Qui me veut du mal, me fait blanchir:
Qui me veut du bien, me fait rougir.

On n'a jamais bon marché d'un apoticaire.

Bon fait saigner toute gent,
Quand Chirurgins n'ont point d'argent.

Vne heure de May fait perdre les palles couleurs.

Een jongen paep, een ouden aep, een wilden beer,
Dat is gespuys, dat ick in huys niet en begeer.

Les richesses de pauvres gens
Sont leur enfans.

Entre deux petits, un glorieux;
Entre deux grands, un lourdaut.

Crudelem medicum intemperans æger facit.

Fille brunette
Gaye & nette.

Palle couleur, desir mal accomply.

Capo grasso,
Cervello magro.

Ouderdom / sieckte / doot.

Toont wie je zijt,
Wanneer je lijt.

La vieillesse est un mal desiré.

Op d'aerd' al isse vast gegront,
Noyt eenigh mensch gerustheyt vont:
Maer in den Hemel sal na desen
(Schoō dat hy draeyt) eēs ruste wesē.

Eer wy wat weten,
Zijn wy versleten.

Eer't boomtjen is groot,
Is't plantertje doot.

Le jument qui grise, a perdu ses sauts.

Het hollen is het peert benomen,
Wanneer de grijse hayren komen.

Vrient soo ghy op u leersen pist,
'Tis tijt dat ghy u boeltjen mist.

Soo ghy wilt in ruste sterven,
Laet u naeste vrienden erven,
Ten waer sy 't te seer verkerven.

Eel, arm, en rijck,
Maeckt de doot gelijck.

Ach bleef de mēsch voor eeuwig hier,
Soo waer hy doch een arrem dier.

Wilt op u leste stonden achten,
Soo sult ghy u van sonden wachten.

Een ziel die haren schepper vreest,
Hout die voor een geduerigh feest.

Vrient, wilt ghy leven met gedult,
Denckt wat je waert, en wesen sult.

Denckt vry al dickwils op den dagh,
Diē niet eē mensch voor-by en mach.

Van al dat ick besat, en is my niet ge-
bleven,
Als dat om Godes wil daer vā is wech
gegeven.

Waer blijdschap is in huys, is droef-
heyt voor de deur,
En veel, nae korte vreught, soo komt
een groot getreur.

De bleecke doot
Spaert kleyn noch groot.

Schoon root,
Haest doot.

Wat yemant rooft, of vint, of erft,
Hy laet het al wanneer men sterft.

Laet (als het God belieft) ons lichaē
hier bederven;
Een die wel heeft geleeft, en kan niet
qualick sterven.

En ta santé pas ne te fie,
La mort à coup ravit la vie.

Hoe weyt toch menig mēsch so breet?
Hoe stoft het stof op't stof van't kleet?

Is yemant bleyck, of is hy root,
Geen mensch is seker voor de doot.

Doet dat voor uwen sterref-dagh,
Dat naer de doot u baten mach.

Au jourd'huy en fleur,
Demain en pleur.

Heden root,
Morgen doot.

De dagh van gister is geleden,
Soo let doch op den dagh van heden,
En wilt dien ymmers wel besteden:
En wat belangt den dagh van morgē,
Die is voor 'smenschē oog verborgē;
Wilt daerom voor het eynde sorgen.

Een koets vol gouts, eē kar vol steens,
Dat sal hier namael zyn alleens.

Tot besluyt:

O Heere, laet my dit van uwe gunst
verwerven,
Te leven in gedult, en met vermaeck
te sterven.

Als haer de ziel verheft tot God,
Dan is de werelt enckel spot.

Voor mijn af-scheyt / leser / soo vinde ick goet dese doot-kiste met wat bloemkens te besteken: en daer toe sal dienen de hier na-volgende pzente/met ons bedenckē op de selve.

Van thien niet een.

GHY die u in den thuyn by wijlen gaet vertreden,
En wilt niet al den tijt in uwen lust besteden;
Voedt niet alleen het oogh, of uwen gragen mont,
Maer weet dat ghy oock hier de ziele voeden kont.
Ghy siet de boomen staen, ghy siet de boomen groeyen,
Ghy sietse naderhant, ghy sietse lustigh bloeyen;
Ghy siet, hoe dat de bloem ter aerden neder-sijght,
En hoe het bloeysel set, en teere vruchten krijght:
Maer siet een groot getal van dat begon te spenen,
Is (ick en weet niet hoe) in korten stont verdwenen,

Eer dat het leven komt, soo laet het leven af,
Het bloeyssel even selfs, het bloeyssel is het graf.
Een deel van datter blijft lijdt hinder van de wormen,
Lijdt hinder van de lucht, en van de felle stormen;
Lijdt hinder van de mist, of ander slimme plaegh,
Soo dat het groot getal vermindert alle daegh.
Noch vint men menighmael dat in de schoonste dagen
Veel vruchten onder-gaen, met innigh vier geslagen,
Men vint veel schoon gewas dat inder haest verdwijnt,
Oock als de gulde son met helle stralen schijnt.
Men vint dat over al de spreeuwen, mussen, kraeyen,
Oock met het beste freuyt haer grage jongen paeyen,
En dat een snoepers hant oock groene vruchten pluckt,
Iae gansche tacken breeckt, en van de moeder ruckt.
Men vint noch boven dat, met sietet jae gebeuren
Dat van te groote last de jonge boomen scheuren:
Geluck en ongeluck dat maeckt de tacken bloot;
Soo vruchtbaer, weerde ziel, soo vruchtbaer is de doot.
Maer waer toe dit geseyt? sal yemant mogen vragen,
Om yet van dit verhael naer huys te mogen dragen:
Het is een even-beeldt van onsen broosen staet,
En hoe het alle vleesch hier in de werelt gaet.
De Boom is't aerdtsche dal, de Vruchten zyn de menschen,
De Son is herten-lust, en wat de lieden wenschen:
De Wint is tegenspoet, en wat de werelt plaeght,
De Worrem stil verderf, dat ons geduerigh knaeght:
De Mist is heete pest, en diergelijcke plagen,
Die duysent man gelijck ter aerden konnen dragen:
Den Snoeper, die het freuyt met harde klippels schent,
Neemt dien voor oorlogs-volck, tot roof en bloet gewent.
Gaet dit in u gemoet wat naerder over-leggen,
Ghy sult ten vollen sien wat ick begon te seggen:
Ghy sult uyt dit gepeys bevinden inder daet
Als dat het alle vleesch, gelijck de freuyten, gaet.
Besiet hoe menigh kint, oock eer het is geboren,
Blijft, ick en weet niet hoe, blijft in de bloem verloren,
Blijft in de moeder selfs, blijft in de swarte nacht,
Eer dat het hier, eylaes! syn moeder eens belacht.
Hoe menigh aerdigh kint, in plaetse van te spelen,
Gaet met een stille sucht geheele jaren quelen,

En t'wijl het ſtaet en treurt ontrent de voedſters ſchoot,
Blijft, nae een langh verdriet, blijft inder haeſten doot.
Hoe menigh jongelingh wort van de doot vertreden,
Schoon dat hy vrolick is, en van geſonde leden:
Hoe menigh jonck geſel wert haeſtigh wech geruckt,
Ghelijck men met gewelt onrijpe vruchten pluckt.
Hoe menigh vruchtbaer wijf, in plaetſe van te baren,
Siet haer, en hare vrucht, in't duyſter henen varen!
Siet hoe ſy, als een boom, van hare vruchten ſcheurt,
Soo dat ſy, en de vrucht te ſamen, wert betreurt.
Maer dit is kleyn beſlagh, en geenſins harde ſlagen,
Indien men went het oogh ontrent de groote plagen
Die God by wijlen ſent; ick ſegge, dieren tijt,
En krijgh, en ſwarte peſt, die kleyn noch groot en mijt:
Ach! dan heeft eerſt de doot haer pijlen uyt-geſchoten,
Dan light het ganſche lant met dooden over-goten,
Met menſchen over-deckt; ſoo dat de grootſte man
Geen doot-kiſt menighmael, geen graf bekomen kan.
Wie heefter niet gehoort, als geenen tijt geleden,
Van landen ſonder volck, van uyt-geputte ſteden,
Soo datter niet een menſch by wijlen over-bleef,
Die, uyt een bleecken mont, een leſte wille ſchreef?
Iſt dan (gelijck het is) met ons aldus gelegen,
Soo moetet yder menſch geduerigh over-wegen;
Wel let dan, myn Gemoedt, op uwen leſten dagh,
Op dat het onſen ſtaet ten goede dienen mach.
Stelt, ſtelt doch geenſins uyt u feylen af te ſnijden,
En wat het vlees gebiedt met alle vlijt te mijden,
Tot dat ghy veertigh telt, of anders vijftigh jaer;
Want ſiet! *van thien niet een* en brenght ſyn leven daer.

Laet vry u graf met blijſchap delven,
De doot iſt EYNDE *van haer ſelven.*

Eerſte Deel pag. 24. reg. 1. leeſt, *die ſey.* reg. 5. *op de.* pag. 56. 8. *coups.* 61. Pro illis, *Quod venit ex facili*, &c. hæc repone: *Si nunquam Danaën habuiſſet ahenea turris, Non eſſet Danaë de Iove facta parens.* 72. *geve hem 't ſyne.* 86. *qualche coſa.* 91. 9. *op de ſtelle.* 125. *La buona.* 136. 22. *reprouvez.* Ibid. *Amata pellex*, &c. lege in marg. *Honerd. Thamar.* 156. *Quam cupies votis.* 167. Dele hæc, *— Nec ſe tibi commodat annus.* II. Deel. pag. 70. *Capra Scyria.* 85. *Peu vous doulent.* Achter 't II. deel. pag. 2. *Lo ſparagno.* ibid. *ſon ſtimate gli megliori.* ibid. pag. 15. *gaigne en boüe.* III. Deel. pag. 12. *Prov. 11. 29.* 46. *La mentira. Antes toman.* Spaens. 54. 12. *envié.* 71. *manco cuore.* 98. *Sarto.* 104. *gain du.* 115. *pettine.*

I. Deel pag. 3. marg. *Ariſtophan. &c.* lege, *Sophocl. Ajace.* p. 135. *Vide in Menſa Theolog. &c.* Deleantur hæc. Vt & hæc. 1. pag. 140. in fine, *Eſt amor in nobis, &c.* Et pag. 87. *Vxorem jam, Feſte ſenex, &c.* uſque ad finem paginæ. 1. pag. 79. adde locum Plauti Aulul. 2. 2. verſ. 49. & ſeqq.

